

การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

นางสาวจิตติมา นาคีเภท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-5991-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FOLK DANCE IN SI SAMRONG DISTRICT, SUKHOTHAI PROVINCE

Miss Jittima Nakeephet

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-5991-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
โดย	นางสาวจิตติมา นาคีเภท
สาขาวิชา	นาฏยศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ)

..... กรรมการ
(อาจารย์สุพรรณิ บุญเฟื่อง)

..... กรรมการ
(อาจารย์สุรัตน์ จงดา)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตติมา นาคีเภท : การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย. (FOLK DANCE IN SI SAMRONG DISTRICT, SUKHOTHAI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : อาจารย์ยามาลินี อชาายุทธการ, 426 หน้า. ISBN 974-17-5991-6

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการรำ การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่ปรากฏตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2546 โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แสดง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง นายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย) พ.ศ. 2532 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ การสังเกตการแสดงจริง จำนวน 6 ครั้ง พร้อมฝึกปฏิบัติการแสดงกับผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่าการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีพื้นฐานมาจากการร่วมเล่นเป็นหมู่เพื่อความสนุกสนานในวันตรุษสงกรานต์ของทุกปีและเกิดการความต้องการความบันเทิงภายในอำเภอมีทั้งหมด 7 ชุดการแสดง คือ 1.เพลงร่ำวง 2. เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด 3.เพลงขี้มโย 4. เพลงอินรินเล 5. รำแบบบท 6. รำกลองยาว และ 7.รำมั่งคละ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มการแสดงตามลักษณะของการแสดงได้ 4 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มเน้นการร้อง ได้แก่ เพลงร่ำวง 2.กลุ่มเน้นการรำประกอบการร้อง ได้แก่ เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด เพลงขี้มโย เพลงอินรินเล 3.กลุ่มเน้นการรำ ได้แก่ รำกลองยาว รำมั่งคละ และ 4.กลุ่มเน้นการละคร ได้แก่ รำแบบบท การแสดงในกลุ่มที่ 1 - 3 ผู้แสดงเป็นชาวบ้านทั่วไป กลุ่มที่ 4 ผู้แสดงเป็นข้าราชการครูในอำเภอ แต่ในปัจจุบันทั้ง 4 กลุ่ม ผู้แสดงเป็นส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูในอำเภอ

จากการศึกษาการแสดงพื้นบ้านทั้ง 7 ชุด แบ่งเป็นออก 4 กลุ่มนั้น พบว่า ในอดีตเป็นทำรำเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านทั้ง 7 ชุด ได้รับอิทธิพลของทำรำมาตรฐานจากการแสดงละครรำในอำเภอและจากทำรำตามหลักนาฏศิลป์ไทยของกรมศิลปากร โดยมีนายสำเนา จันทร์จรูญเป็นผู้ปรับปรุงเพื่อให้การแสดงพื้นบ้านน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งอธิบายได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้ 1.กลุ่มการร้อง เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ไม่มีการปรับปรุง ยังคงรักษารูปแบบและลักษณะทำรำเดิมเอาไว้ 2.กลุ่มเน้นการรำประกอบการร้อง ปรับจากแถววงกลมหันหน้าเข้าหากัน เป็นแถวครึ่งวงกลมที่ผู้ชมสามารถมองเห็นผู้แสดงได้ทุกคน และไม่ต้องโต้ตอบโดยใช้ไหวพริบปฏิภาณเหมือนในอดีตเพราะบทร้องในอดีตถูกรวบรวมจัดเตรียมเอาไว้ล่วงหน้าแล้วจึงสามารถกำหนดเวลาการแสดงที่แน่นอนได้ 3.กลุ่มเน้นการรำ ปรับจากรูปแบบขบวนแห่เป็นการแสดงบนเวทีในรูปแบบของระบำพร้อมการแปรแถว เพิ่มผู้แสดงผู้หญิงเข้ามาเปลี่ยนการแต่งตัวผู้แสดงและผู้บรรเลงจากชาวบ้านธรรมดาให้แต่งตัวคล้ายพม่าในรำกลองยาว ปรับให้ย้อนยุคไปมุ่งโจงกระเบนในรำมั่งคละ และ 4.กลุ่มเน้นละคร ซึ่งเน้นการสวมบทบาทตัวละครในวรรณคดีที่นำมาแต่งเป็นบทร้อง จากรำรอบละ 12 เพลง ปรับลดลงมาเหลือการแสดงครั้งละไม่เกิน 6 เพลง การใช้วงดนตรีสากลในการบรรเลงประกอบเปลี่ยนเป็นการใช้โทนให้จังหวะแทน การแต่งกายในสมัยรัฐนิยมถูกปรับให้แต่งตัวแบบชาวบ้านในอดีตที่มุ่งโจงกระเบน เป็นพัฒนาการของการแสดงพื้นบ้านที่ถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับสภาพของสังคมปัจจุบัน

ภาควิชา	นาฏศิลป์	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทย	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2547	

4486553435 : MAJOR THAI CLASSICAL DANCE

KEY WORD : FOLK DANCE / SI SAMRONG

JITTIMA NAKEEPHET : FOLK DANCE IN SI SAMRONG DISTRICT,
 SUKHOTHAI PROVINCE. THESIS ADVISOR : MALINEE ACHAYUTTAKAN,
 426 pp. ISBN 974-17-5991-6

This thesis aims to study the history and to analyse the dance patterns of the folk dance in Si Samrong District, Sukhothai Province, that have been evident from 1960 to 2003. The research methodology includes studying related documents, interviewing experts and performers, observing 6 real performances and practicing the dance patterns with experts. Mr.Samnao Janjaroon, an expert of the folk dance in Si Samrong District and a winner of the 1989 Performing Arts Award, proves to be a significant source of information.

The findings tell that the folk dance in Si Samrong District was originated from group congregation for entertainment purposes annually on the Thai New Year (The Songkran Day). There are altogether 7 dance: 1) Pleng Ram Wong 2) Pleng Chuichai Khao Wat 3) Pleng Yim Yai 4) Pleng Hin Rin Rae 5) Ram Bab Bot 6) Ram Klong Yao and 7) Ram Mangkla. These dances can be divided into 4 groups according to their performing features: Group 1 focuses on singing, that is Pleng Ram Wong, Group 2 focuses on dancing accompanied by singing, that are Pleng Chui Chai Khao Wat, Pleng Hin Rin Rae, Group 3 focuses on dancing, that are Ram Klong Yao, Ram Mangkla, and Group 4 focuses on dramatic performance that is Ram Bad Bot. The first 3 groups of performance used to be performed by villagers and the last group by teachers in the district. However, nowadays they are all performed by district teachers.

The study also indicates that in the past the dances were individually designed but nowadays they are influenced by standard dance of both the theatre in the district and the national Department of Arts and Culture. Mr. Samnao Janjaroon helps improve the dance and make them more interesting. Group 1 is the only group that has not been changed and still preserves the traditional dance patterns. The circle of performers in Group 2 has been adjusted into a semi-circle so that audience have an unobstructed view of all performers who are equipped with ready-made lyrics, not improvised ones as in the past, in order that the performance can be appropriately timed. Group 3 has been transformed from a dance procession into a Rabam pattern with procession variation. In Ram Klong Yao, female performers have been added to help change performers' costumes and musicians are dressed in the Burmese style whereas they are dressed in Jong Kra Bane in Ram Mangkla. The number of songs in Group 4 has been reduced from 12 songs to no more than 6 song which are accompanied by Tone Drum rather than the western musical band as before. The costumes have been traditionalized into Jong Kra Bane costumes to suit the present-day social conditions.

Department	Dance	Student's signature.....
Field of study	Thai Classical Dance	Advisor's signature.....
Academic year	2004	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากบุคคลหลายท่านที่ได้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ พร้อมทั้งเสนอข้อคิดเห็น อันได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ อาจารย์สุรัตน์ จงดา และ อาจารย์สุพรรณิ บุญเพ็ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์สำเนา จันทร์จรุญ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นปี 2536 ของอำเภอศรีสำโรง อาจารย์อจจรา บริสุทธิ์ อาจารย์นิภาพร คงวุธ นางโปรง อนันตะ นางสิริ ศรีม่วง นางพลับ ประสมทอง นางสาวิง เกตุทอง นายชัยวัฒน์ ศิลปสร นางสาวสัมพันธ์ ศิลปสร และศิลปินท่านอื่นๆที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลโดยให้สัมภาษณ์ บันทึกภาพ ท่ารำ อย่างไม่ปิดบังข้อมูล

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญแผนผัง.....	ด
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.6 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
2 ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	7
2.1 ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง.....	7
2.2 ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของอำเภอศรีสำโรง.....	9
2.3 ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง.....	14
2.4 การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง.....	15
สรุป.....	34
3 องค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	35
3.1 เพลงร่ำวง.....	35
3.1.1 ผู้แสดง.....	35
3.1.2 การแต่งกาย.....	36
3.1.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	37
3.1.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	38
3.1.5 สถานที่แสดง.....	38
3.1.6 รูปแบบการใช้พื้นที่.....	38
3.1.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.2 เพลงอุบายเข้าวัด.....	39
3.2.1 ผู้แสดง.....	40
3.2.2 การแต่งกาย.....	40
3.2.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	42
3.2.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	44
3.2.5 สถานที่แสดง.....	44
3.2.6 รูปแบบการใช้พื้นที่.....	45
3.2.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	46
3.3 เพลงยี่มโย.....	47
3.3.1 ผู้แสดง.....	47
3.3.2 การแต่งกาย.....	47
3.3.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	48
3.3.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	49
3.3.5 สถานที่แสดง.....	50
3.3.6 รูปแบบการใช้พื้นที่.....	50
3.3.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	50
3.4 เพลงอินรินเล.....	51
3.4.1 ผู้แสดง.....	51
3.4.2 การแต่งกาย.....	51
3.4.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	52
3.4.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	53
3.4.5 สถานที่แสดง.....	53
3.4.6 รูปแบบการใช้พื้นที่.....	54
3.4.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	54
3.5 รำแบบบท.....	54
3.5.1 ผู้แสดง.....	55
3.5.2 การแต่งกาย.....	55
3.5.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	57
3.5.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	73

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.5.5สถานที่แสดง.....	74
3.5.6รูปแบบการใช้พื้นที่.....	76
3.5.7ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	77
3.6รำกลองยาว.....	77
3.6.1ผู้แสดง.....	78
3.6.2การแต่งกาย.....	78
3.6.3เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	82
3.6.4โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	87
3.6.5สถานที่แสดง.....	88
3.6.6รูปแบบการใช้พื้นที่.....	89
3.6.7ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	91
3.7รำมั่งกละ.....	93
3.7.1ผู้แสดง.....	94
3.7.2การแต่งกาย.....	94
3.7.3เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง.....	95
3.7.4โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง.....	102
3.7.5สถานที่แสดง.....	102
3.7.6รูปแบบการใช้พื้นที่.....	102
3.7.7ลำดับขั้นตอนการแสดง.....	104
สรุป.....	106
4 การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	102
4.1เพลงรำวง.....	102
4.1.1ลักษณะท่ารำ.....	102
4.1.2สรุปวิเคราะห์ท่ารำเพลงรำวง.....	105
4.2เพลงนุญฉายเข้าวัด.....	108
4.2.1ลักษณะท่ารำ.....	108
4.2.2สรุปวิเคราะห์ท่ารำเพลงนุญฉายเข้าวัด.....	130
4.3เพลงขี้มโย.....	144
4.3.1ลักษณะท่ารำ.....	144

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3.2 สรุปลักษณะทำรำเพลงขี้ม้าย.....	163
4.4 เพลงอินรินเล.....	174
4.4.1 ลักษณะทำรำ.....	175
4.4.2 สรุปลักษณะทำรำเพลงอินรินเล.....	188
4.5 รำแบบบท.....	201
4.5.1 ลักษณะทำรำ.....	201
4.5.2 สรุปลักษณะทำรำแบบบท.....	265
4.6 รำกลองยาว.....	272
4.6.1 ลักษณะทำรำ.....	273
4.6.2 สรุปลักษณะทำรำรำกลองยาว.....	328
4.7 รำมั่งคละ.....	347
4.7.1 ลักษณะทำรำ.....	348
4.7.2 สรุปลักษณะทำรำรำมั่งคละ.....	374
สรุป.....	389
5 สรุปลผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	396
รายการอ้างอิง.....	407
ภาคผนวก.....	410
ภาคผนวก ก. โน้ตเพลง.....	411
ภาคผนวก ข. ประวัติศิลปินพื้นบ้านและบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์.....	414
ภาคผนวก ค. ประวัตินายสำเนา จันทร์จรูญ.....	424
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	426

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	โรงพยาบาลศรีสังวรอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	14
2	แม่น້ายมสายเก่า.....	16
3-4	การแต่งกายในการแสดงเพลงร่ำวง เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด ..... เพลงขี้มโย เพลงขี้มโย ของผู้แสดงชายในอดีต	37
5	การแต่งกายในการแสดงเพลงร่ำวง เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด ..... เพลงขี้มโย เพลงขี้มโย ของผู้แสดงหญิงในอดีต	38
6-7	การแต่งกายในการแสดงเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด เพลงขี้มโย..... เพลงฮินรินเล และมังคละของผู้แสดงชายในปัจจุบัน	42
8-9	การแต่งกายในการแสดงเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด เพลงขี้มโย..... เพลงฮินรินเล ของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน ชุดที่ 1	42
10-11	การแต่งกายในการแสดงเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด เพลงขี้มโย..... เพลงฮินรินเล ของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน ชุดที่ 2	43
12	การใช้พื้นที่การแสดงเพลงขี้มโยในปัจจุบัน.....	51
13	การแต่งกายของผู้แสดงรำแบบบทชายในอดีต.....	57
14	การแต่งกายของผู้แสดงรำแบบบทหญิงในอดีต.....	58
15	กลองรำมะนา.....	59
16	กลองชุด.....	60
17	ไวโอลิน.....	60
18	ทรมเป็ต.....	61
19	ปี่คาริเนต.....	61
20	ออแกนเท้า.....	62
21	ฉิ่ง.....	63
22	ฉาบ.....	63
23	ลูกแซก.....	64
24	ผู้ร่วมคณะเสมาทองบางท่านมาบรรเลงในงานบวช..... ของอาจารย์ชัยวัฒน์ ศิลปสร	64
25	โทน.....	65
26	การแต่งกายรำกลองยาวของผู้แสดงชายในอดีต.....	80

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
27	การแต่งกายของผู้แสดงกลองยาวฝ่ายชายในปัจจุบัน.....	80
28	การแต่งกายของผู้แสดงกลองยาวฝ่ายหญิง (ชุดไทยศิवालีย์).....	81
29	การแต่งกายของผู้แสดงกลองยาวฝ่ายหญิง (ชุดไทยจักรี).....	82
30	การแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรีกลองยาว.....	83
31	ปี่ชวา.....	83
32	กลองยาว (กลองขึ้น).....	84
33	โหม่ง.....	85
34	กรับ.....	86
35	กลองรำ.....	89
36	เปรียบเทียบขนาดกลองขึ้นและกลองรำ.....	89
37	กลองสองหน้า.....	96
38	โหม่ง 3 ใบ.....	97
39	วิธีการแบกโหม่ง 3 ใบ.....	97
40	กลองมั่งคละ.....	99
41	วิธีการตีกลองมั่งคละ.....	99
42	ท่าสอดสร้อยมาลา.....	111
43	ท่าม้วนจีบ.....	111
44	ตั้งวงหน้า.....	111
45	หีบจีบ.....	111
46	นุญฉายเอย เชื้ออย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆ..... เจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด กัดให้ถนัดใจเอย	117
47	นุญฉายเอย เชื้ออย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆ..... เจ้าก็คอยสกด	118
48	กัดให้ถนัดกัดให้ถนัดใจเอย.....	118
49	นุญฉายเอย,มองซ้ายมองขวากลัวพวกบ้ากัลดมัน.....	118
50	เจ้าไปเก็บผักผัดหน้าทาปากเดินขั๊กชะย่อน.....	118
51	นุญฉายเอย,ไม่ต้องหลบหลีกจงหนีบปีกๆไว้เอย.....	119
52	เชื้ออย่างกางปีก.....	119
53	นุญฉายเอย เชื้ออย่างกางกราย.....	120

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
54	ลอยชายไปที่วัด..... 120
55	ตั้งใจทำบุญ..... 120
56	จำได้เพิ่มพูนพระศาสนา..... 120
57	อุยฉายเอยนุ่งผ้าลอยชาย..... 121
58	เยื้องกรายไปที่วัด..... 121
59	เห็นแม่สาวทำบุญ..... 121
60	ไอ้ไอ้แม่คุณ..... 121
61	งานตัด..... 122
62	อุยฉายเอย เยื้อง่างกรายนุ่งผ้าลาย..... 122
63	ไปที่วัด..... 122
64	หนุ่มๆน้อยๆ..... 123
65	เจ้าก็คอยสกด..... 123
66	กัคให้ถนัด..... 123
67	กัคให้ถนัดใจเอย..... 123
68	อุยฉายเอย เยื้อง่าง..... 124
69	กางปีก..... 124
70	อย่ามัวหลบหลีก..... 124
71	จงกางปีกไว้เอย..... 124
72	อุยฉายเอย เยื้อง่าง..... 125
73	กางปีก..... 125
74	ไม่ต้องหลบหลีก..... 125
75	จงหนีปีกไว้เอย..... 125
76	ซัดซ้ำแม่โหนดโหนดเอย..... 126
77	ขุนทองบินลง..... 126
78	ลงมากินดอกกระท้อน..... 126
79	แม่ดอกกระท้อนช่างรำ..... 126
80	ระบำเก่าเอย..... 127
81	ซัดซ้ำเจ้าโหนดโหนดเอย..... 127

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
82	นกแก้วบินลง.....	127
83	ลงมากินพวงกล้วย.....	128
84	อย่ามัวทำสวย.....	128
85	หางวยจะหล่นเอ๋ย.....	128
86	นุญฉายเอ๋ย.....	129
87	เจ้าไปเก็บผัก.....	129
88	มองดูคนรัก.....	129
89	ชักคัตชักคั้น.....	129
90	เจ้าเดินดีดคั้น.....	130
91	หี... ภูฟ้าขึ้นเป็นมัน.....	130
92	นุญฉายเอ๋ย.....	130
93	เจ้าไปเก็บผัก.....	130
94	ผัดหน้าทาปาก.....	131
95	เดินขยักขย่อน.....	131
96	มองซ้ายมองขวา.....	131
97	กล้วยพวกบ้ากลัดมัน.....	131
98	นุญฉายเอ๋ย.....	132
99	เจ้าไปทำไร่.....	132
100	เจ้าไปทำไม.....	132
101	จงตอบมาที.....	132
102	ตรงที่ชี้ให้พี่จุด.....	133
103	แหม... มันจุนก็กเต็มที.....	133
104	นุญฉายเอ๋ย.....	133
105	เจ้าไปทำไร่.....	133
106	มาพบพี่ชาย.....	134
107	ขุดเผือกขุดมัน.....	134
108	ขุดให้ดีๆ.....	134
109	อย่าขุดที่ชี้ก็แล้วกัน.....	134

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
110	ดูฉายเอช.....	135
111	ย้อนรอยถอยกลับ.....	135
112	พ่อขอถอยทัพ.....	135
113	ขอกราบลาที่.....	135
114	ปีหน้าฟ้าใหม่.....	136
115	จะมาถามไถ่อีกที.....	136
116	ดูฉายเอช.....	136
117	ย้อนรอยถอยกลับ.....	136
118	พ่อขอถอยทัพ.....	137
119	แม่ก็กลับด้วยดี.....	137
120	โอกาสหน้ามาใหม่.....	137
121	ขออวยชัยสวัสดิ์.....	137
122	ลักยิ้มก็ฉันเอช นะพ่อคุณเอี้ยยิ้มไย.....	153
123	ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน.....	153
124	ชมเล่นแต่กลิ่น เอี้ยเถิดเอช.....	153
125	ลักยิ้มก็ฉันเอช นะพ่อคุณเอี้ยยิ้มไย.....	154
	พอนุ่งผ้าม่วงขนเป็นพวกปรกแห่ง	
126	พ่อจะมากลั่นแกลิ่งให้มันแกว่งหรือเอช.....	154
127	บวชจริงหรือพ่อคุณเอช พ่อคุณเอี้ยยิ้มไย.....	154
128	แม่ขอโมทนาเอชที่พ่อลาบวช แม่จะฟังเสียงสวด เอี้ยมนต์เย็น.....	154
129	ลักยิ้มก็ฉันเอช.....	155
130	นะแม่คุณเอี้ยยิ้มไย.....	155
131	ทำตบโยนมือ.....	156
132	ทำตบโยนมือ.....	156
133	ตัดผมเรื่อนนอก.....	156
134	ทัดแต่ดอกไม้ไหว.....	156
135	ชมเล่นไปกลๆ.....	157
136	เอี้ยเถิดเอช.....	157

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
137	ลักขีมีก็ฉันเอย.....	157
138	นะพ่อคุณเอ้ย ยี่มโย.....	157
139	ตัดผมเรื่อนนอก.....	158
140	หัดแต่ดอกกระถิน.....	158
141	ชมเล่นแต่กลืน.....	158
142	เอ้ยเถิดเอย.....	158
143	เจ้าช่อก็ฉันเอย.....	159
144	เจ้าช่อมะม่วง.....	159
145	ลมพัดเข้าห้อย.....	159
146	หรือก็ค้อยจะร่วง.....	159
147	มันไม่เป็นพุ่มเป็นพวง.....	160
148	เอ้ยแล้วเอย.....	160
149	เจ้าช่อก็ฉันเอย.....	160
150	เจ้าช่อมะไฟ.....	160
151	ลมพัดเข้าห้อย.....	161
152	ห้อยก็ค้อยจะร่วง.....	161
153	มันห้อยเป็นพวง.....	161
154	เอ้ยจริงไหมเอย.....	161
155	ลักขีมีก็นางเอย.....	162
156	นะแม่คุณเอ้ย ยี่มโย.....	162
157	แม่नु่งฟ้าลาย.....	162
158	ห่มสไบสีทอง.....	162
159	ผิวเอยแม่ผ่อง.....	163
160	มาเดินทอดน่องหรือเอย.....	163
161	ลักขีมีก็ฉันเอย.....	163
162	นะพ่อคุณเอ้ย ยี่มโย.....	163
163	พอนุงฟ้าม่วง.....	164
164	ชนเป็นพวงปรกแห่ง.....	164

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
165	พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง.....	164
166	ให้มันแกว่งหรือเอย.....	164
167	ชมโฉมกีนางเอย.....	165
168	นะแม่นางเอ้ยยิ้มไย.....	165
169	พี่ชมด้วยใจจริง.....	165
170	แม่ยอดหญิงของไทย.....	165
171	พี่ไม่กลั่นแกลิ่ง.....	166
172	เอ้ยอย่าทำเป็นแล้งน้ำใจ.....	166
173	ปากหวานก็พ่อเอย.....	166
174	นะพ่อคุณเอ้ยยิ้มไย.....	166
175	หยอกนิดหยอกหน่อย.....	167
176	ทำเป็นน้อยหัวใจ.....	167
177	หัวหรือก็ไม่ล้าน.....	167
178	เอ้ยเขกบาลดีไหมเอย.....	167
179	หยุดพักกันหน่อยเอย.....	168
180	นะแม่คุณเอ้ยยิ้มไย.....	168
181	พ่อจะขอลา.....	168
182	เอ้ยแม่สาวสาวไสด.....	168
183	พ่อจะไปเข้าโบสถ์.....	169
184	เอ้ยบวชเอย.....	169
185	บวชจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอ้ยยิ้มไย.....	169
186	แม่ขอโมทนา.....	170
187	เอ้ยที่พ่อลาบวช.....	170
188	แม่จะฟังพระสวด.....	170
189	เอ้ยมนต์เอย.....	170
190	อินรินเล อินรินเล จัดดอกก็ยังไม่เป็น.....	182
191	ยังเสือกทะเล้นจะมาสานเปล.....	182
192	อินรินเล อินรินเล.....	183

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
193 คคข้าวใส่ถ้วย.....	183
194 พอเห็นตัวชายแล้วต้องเท.....	183
195 อินรินเล อินรินเล.....	184
196 รักของพี่มีแต่ชวนเซ.....	184
197 เหมือนพวกกลิเกนอนซัดนอนเซ.....	184
198 อินรินเล อินรินเล.....	185
199 จะไปที่ไป.....	185
200 จะได้เกาะท้ายเรือเมล์.....	186
201 อินรินเล อินรินเล.....	186
202 น้ำหน้าอย่าเจ้า.....	186
203 ฉันไม่เอา.....	187
204 มาเกาะเรือเมล์.....	187
205 อินรินเล อินรินเล	187
206 จะไปที่ไป.....	187
207 จะได้ตัดไม้.....	188
208 สถานเปล.....	188
209 อินรินเล อินรินเล.....	188
210 จักตอก.....	188
211 ยังเสือกทะเล้น.....	189
212 จะมาสถานเปล.....	189
213 อินรินเล อินรินเล.....	189
214 จะไปที่ไป.....	189
215 เอะนะแม่สาวเรือนเซ.....	190
216 อินรินเล อินรินเล.....	190
217 เรือนน้องไม่ได้เซ.....	190
218 ไอ้พวกตาเซ.....	191
219 มาซัดมาเซ.....	191
220 อินรินเล อินรินเล.....	191

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
221	คคข้าวใส่จาน..... 191
222	พอเห็นตาหวาน..... 192
223	แล้วต้องเท..... 192
224	อินรินเล อินรินเล..... 192
225	คคข้าวใส่ถ้วย..... 192
226	พอเห็นตัวชวย..... 193
227	แล้วต้องเท..... 193
228	อินรินเล อินรินเล..... 193
229	รักของพี่ไม่ใช่รักเลห์..... 193
230	ไม่หันไม่เห..... 194
231	เหมือนลิเกนะเว..... 194
232	อินรินเล อินรินเล..... 194
233	รักของพี่..... 194
234	มีแต่ชวนเซ..... 195
235	เหมือนพวกลิเก..... 195
236	นอนซัดนอนเซ..... 195
237	บินถลาบิน ชะชะ บินถลาบิน ไอ้แม่โถมกินพี่จะบินตามมา..... 210
238	บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง..... 210
239	ไม่รักพี่บ้างพี่ไม่ตั้งใจมา..... 211
240	น้องสาวเอ๋ย..... 212
241	โปรดจงช่วยปราณี..... 212
242	มารามาชิมารำกับพี่..... 212
243	ในคืนวันนี้พี่จะรำโทน..... 212
244	เล่นสุภาพไม่หยาบโลน..... 213
245	พี่จะรำโทนให้น้องดู..... 213
246	ทำรับเพลงรำโทน 1..... 213
247	ทำรับเพลงรำโทน 2..... 213
248	รำเถิดหนา..... 214

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
249	พิจำน้องจะคู..... 214
250	ถ้าได้รำถ้าได้รำเป็นคู่..... 214
251	น้องจะเชิดชูในตัวพिया..... 214
252	ไอ้พิจำถำน้องรำผิด..... 215
253	พิจำช่วยสะกิด..... 215
254	น้องนี้จะรำตาม..... 215
255	ไอ้ดวงจันทร์วันเพ็ญที่เด่นดวง..... 216
256	ฉันรักแม่พวงมาลัย..... 216
257	หอมกลิ่นพิกลชื่นใจ..... 217
258	พวงมาลัยลอยมาลอยวน..... 217
259	มาดแม่น้ไม่มีเจ้าของ..... 217
260	จะขอจงลองคู่สักหน..... 217
261	สงสัยเมื่อไรรจะหล่น..... 218
262	อนิจจาหน้ามน..... 218
263	คนงามนี้เอย..... 218
264	ยามค่ำคืนเดือนหงาย..... 219
265	แสงจันทร์ฉายสว่างนภา..... 219
266	เมฆน้อยลอยลงมา..... 219
267	สว่างนภาจุแสงตะวัน..... 219
268	ตัวที่เปรียบเหมือน..... 220
269	กระต่ายน้อย..... 220
270	ไอ้แม่สาวน้อย..... 220
271	เปรียบเหมือนดวงจันทร์..... 220
272	มาชิมรักกัน รักกันให้มันเข้าไวันะเออ..... 221
273	เธอรำ..... 222
274	ช่างนำคู..... 222
275	ถ้าแม่นรำคู่..... 222
276	ก็จะเป็นบุญตา..... 222

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
277	อย่ามาทำ อย่ามาทำ.....	223
278	พุดจา.....	223
279	เดี๋ยวจะว่าให้ได้ாய.....	223
280	หวานคารมคำคมแรงแงอน.....	224
281	รูปร่างอนจะมาอนทำไม.....	224
282	รักนะซีจึงมายอมพุดจา.....	225
283	เสียเวลารักไม่สนใจ.....	225
284	รับรักฉันหน่อยได้ไหม.....	226
285	อ้อยไม่ได้.....	226
286	ขวัญใจเขามี.....	226
287	ฟังเพราะเสนาะเสียงเพลง.....	227
288	ฉันบรรเลงเพลงสีซอ.....	227
289	ออ อ้อ อ้อ ฟังเสียงซอเสนาะใจฉัน.....	227
290	หนาวจใจสัน จิตใจไหวหวั่น.....	228
291	เมื่อยามค่ำ.....	228
292	ยามหนาวใครเล่าจะร้องรำ.....	228
293	ยามค่ำใครเล่าจะติดดิ่ง.....	229
294	รำแบบ รำแบบสองกุมาร.....	229
295	ซุชกขอทานสองกุมารร้องไห้.....	230
296	ตาซุชกจะตีด้วยหวาย (ซ้า) สองกุมารร้องไห้คว่ำไม่เข้ามาตี.....	231
297	ตาจ้ออย่าตีหนูเลยหนูไม่เคยจะเดินทางไกล.....	231
298	ซิชะ.....	232
299	เอ๋ยเจ้าเด็กน้อย.....	232
300	อย่าทำสำออยเดี๋ยวจะตีด้วยหวาย.....	232
301	โอ้ย โอ้ย เจ็บเสียจนเต็มที.....	233
302	ตาตีเสียจนหลังลาย.....	233
303	วันทอง.....	233
304	เป็นหญิงสองใจ.....	233

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
305	ใครจะเลี้ยงเจ้าได้น้ำใจแม่วันทอง..... 234
306	พี่ไปปรบกลับมา..... 234
307	มีรักใหม่..... 234
308	ใครจะเลี้ยงเธอได้..... 235
309	น้ำใจแม่วันทอง..... 235
310	โธ่เอ๋ยยามพี่ไม่เลยมอง..... 235
311	มาหาว่าน้อง..... 235
312	เป็นหญิงสองใจ..... 236
313	พี่จำพี่ก็มีเมียแล้ว..... 236
314	ดูแต่ปลายแก้ว..... 236
315	ยังเป็นสองใจ..... 237
316	เมียพี่เชื่อว่านางลาวทอง..... 238
317	เป็นเมียที่สองของพ่อปลาย..... 238
318	รับทำนองเพลงวันทองสองใจ..... 238
319	บินถลาบิน ชะชะ บินถลาบิน ไอ้แม่โถมจินพี่จะบินตามมา..... 239
320	บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง..... 239
321	ไม่รักพี่บ้างพี่ไม่ตั้งใจมา..... 240
322	เธอจำ..... 240
323	รักฉันใหม่..... 240
324	รักแล้วอย่าแหยงอย่าหน่าย..... 241
325	กลับกลายมาจีตมาจาง..... 241
326	เชื้ออะไรเขาบอก..... 241
327	เขาหลอกให้เราลืมหลง..... 241
328	เขาหลอกให้เราพะวง..... 242
329	ชอกช้ำระกำใจตาย..... 242
330	ชี้หน้าแล้วว่าไป ผู้ชายหลายใจฉันไม่ยากคบ..... 243
331	พุดจาตะเหตียวตะหลบ..... 243
332	ฉันไม่ยากคบ..... 243

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
333	ผู้ชายหลายใจ..... 244
334	ถอยออกไปเสียโดยดี..... 244
335	ลูกเมียเธอมี..... 244
336	จะมาทำเอาค่า..... 245
337	ลูกเมียที่ไหนเล่าน้องยา..... 245
338	ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยรักใคร..... 245
339	หัวอกหัวอกคิดถึง คิดถึงคนึงนอนวัน..... 246
340	นอนให้ไฟฝัน..... 246
341	แสงจันทร์ส่องฟ้า..... 246
342	เดือนก็หงาย..... 247
343	ลมพระพายพัดมา..... 247
344	ชุ่มชื่นอุรา..... 247
345	อยากจะหาคู่ชม..... 247
346	แม่พวงดอกแก้ว..... 248
347	ไม่รักพี่แล้ว..... 248
348	พี่จะขอลา..... 248
349	รักไม่ได้..... 249
350	นันทกลัวหน้าหนี..... 249
351	ลูกเมียเธอมี..... 249
352	นันทกลัวตามมา..... 249
353	ไอ้เจ้านกเขา..... 250
354	ตื่นเช้าเฝ้าแต่ขัน..... 250
355	ส่งสำเนียงเสียงถัน..... 251
356	ฟังเพราะเสนาะจับใจ..... 251
357	เลื่อนลอยไปตามสายลม..... 251
358	ชื่นชมแล้วเศร้าใจ..... 251
359	คุณเขาไฟ..... 252
360	จับอยู่อดกฎเขาทอง..... 252

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
361	จับเรียง..... 252
362	เอาไหล่เคียงคู่..... 253
363	ผู้สูกรู หาคู่เข้ามาครอง..... 253
364	เปรียบดั่งเหมือนน้อง..... 254
365	เฝ้าแต่จ้อง..... 254
366	สายตารักกัน..... 255
367	ไอ้พระเวสสันดร..... 255
368	จำจรต้องไปอยู่ป่า..... 255
369	มัทรี ชาลี กัณหา ออกไปอยู่ป่าตามพระเวสสันดร..... 256
370	ฝ่ายชูชกราณอรอน..... 256
371	มาอ่อนวอนขอสองกุมารา..... 256
372	มัทรีกลับมาจากป่า..... 257
373	ร้องเรียกลูกยาแม่กัณหาพ่อชาลี..... 257
374	กู่ก้องร้องเรียกไป..... 257
375	ทราบเรื่องร้ายสลดลงทันที..... 257
376	พระเวสสันดรทรงเมตตาปราณี..... 258
377	ช่วยหุบพื้นชีวี..... 258
378	มัทรีรอดตาย..... 258
379	โมรา โมรา นารี..... 259
380	แรกเริ่มเดิมที..... 259
381	อยู่ในผอบ..... 259
382	ตัวที่ชื่อจันทโครพ..... 260
383	เปิดผอบ..... 260
384	พบนางโมรา..... 260
385	พาน้องไปเที่ยวกลางไพร มาพบโจรร้ายอยู่กลางพนา..... 261
386	โมราสะเทิ้นเงินอายุ..... 262
387	อยากมอบ ดวงใจให้แก่โจรา..... 262
388	โมรา โมรา กากี..... 262

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
389	เมื่อก่อนรักพี่..... 262
390	เดี๋ยวนี้ไปรักใคร..... 263
391	ยื่นพระจันทร์ให้แก่โจรไพร..... 263
392	จะมาพี่ให้ตายเชียวหรือโมรา..... 263
393	พี่จำโมราผิดไป..... 264
394	โปรดคอย..... 264
395	ให้แก่โมรา..... 264
396	รจนานารีนี้เอ๋ย..... 265
397	สวยเอยช่างงามวิไล..... 265
398	ผิวส่องเป็นของใย..... 265
399	มารยาทโฉโฉ..... 265
400	น่าซึ้ง น่าชม..... 266
401	ชิชะ..... 266
402	เงาะป่าบ้าไป..... 266
403	ความรัก..... 267
404	ยังอยู่ห่างไกล..... 267
405	ถอยห่างออกไป ออกไป ออกไป..... 267
406	ทำไม ไม่รักดอกหรือ..... 268
407	พี่คือกษัตริย์ยิ่งใหญ่..... 268
408	รูปทองที่อยู่ชั้นใน..... 268
409	โปรดเสี้ยมมาลัยให้เงาะด้วยซิ..... 268
410	รจนาทั้งจิตอธิษฐานบนบานให้ได้คนดี..... 269
411	แล้วนาง..... 269
412	เสี้ยมมาลัยทันที..... 270
413	เพราะบุญบารมีได้สามมีผิวทอง..... 270
414	ออกปากว่าจะลา..... 271
415	น้ำตาไหลร่วง..... 271
416	แสนรักแสนหวัง..... 271

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
417	ไอ้แม่ดวงจันทร์า.....	271
418	มองคูฟากฟ้า.....	272
419	น้ำตาไหลร่วง.....	272
420	ตัวพีต้องจากไกล.....	273
421	ให้ห้วงอาลัยแม่ดวงจันทร์า.....	273
422	ทำช่องกลอง.....	281
423	ขึ้นเช่า 1.....	282
424	ขึ้นเช่า 2.....	282
425	ทำลูกแปร 1.....	282
426	ทำลูกแปร 2.....	282
427	ทำลงศอก (นั่ง).....	283
428	ศอก 2 คาง 1 (1).....	283
429	ศอก 2 คาง 1 (2).....	283
430	ทำตีลอดหว่างขา 1.....	284
431	ทำตีลอดหว่างขา 2.....	284
432	ทำโยนกลอง 1 (โยน).....	284
433	ทำโยนกลอง 2 (รับ).....	284
434	ทำหลบกลอง 1.....	285
435	ทำหลบกลอง 2.....	285
436	ทำหกหน้าหกหลัง 1.....	286
437	ทำหกหน้าหกหลัง 2.....	286
438	ต่อตัวโยนกลอง 1 (ฝ่ายยืน).....	286
439	ต่อตัวโยนกลอง 1 (ฝ่ายขึ้น).....	286
440	ต่อตัวโยนกลอง 2 (ฝ่ายยืน).....	287
441	ต่อตัวโยนกลอง 2 (ฝ่ายขึ้น).....	287
442	ทำเตรียมไหว้.....	288
443	ทำไหว้ 1.....	288
444	ทำไหว้ 2.....	288

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
445	ทำแก้วทำวงสั้นเท้า 1.....	289
446	ทำแก้วทำวงสั้นเท้า 2.....	289
447	ทำสอดสร้อย.....	289
448	ทำซึกเป้ง.....	290
449	ทำสอดสูง.....	290
450	หกหน้าหกหลังลงศอก 1.....	291
451	หกหน้าหกหลังลงศอก 2.....	291
452	ทำรำสาย.....	291
453	ทำไห้ว (ยืน).....	292
454	ทำไห้ว (นั่ง) 1.....	293
455	ทำไห้ว (นั่ง) 2.....	293
456	ทำตั้งเข้าตีกลอง.....	293
457	ทำเหลื่อมเท้าตีกลอง.....	294
458	ทำสอดสร้อย.....	294
459	ทำแก้วทำวงสั้นเท้า.....	295
460	ตะกลองสองไขว้ 1.....	295
461	ตะกลองสองไขว้ 2.....	295
462	ทำจรเข้าฟาดหาง.....	296
463	โยนกลองทอย 1.....	297
464	โยนกลองทอย 2.....	297
465	ไห้ว 1.....	297
466	ไห้ว 2.....	297
467	ทำสอดสร้อย 1.....	298
468	ทำสอดสร้อย 2.....	298
469	ทำสอดสร้อย 3.....	298
470	ทำสอดสร้อย 4.....	298
471	ทำรำยั่ว.....	299
472	รำยัด 1.....	299

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
473	ร้อย 2..... 299
474	ทำแฉกเต้าผาลา 1..... 300
475	ทำแฉกเต้าผาลา 2..... 300
476	ทำแฉกเต้าผาลา 3..... 301
477	ทำแฉกเต้าผาลา 4..... 301
478	ทำยูงพ่อนหางพรหมสี่หน้า 1..... 301
479	ทำยูงพ่อนหางพรหมสี่หน้า 2..... 301
480	ทำยูงพ่อนหางพรหมสี่หน้า 3..... 301
481	ทำท้าวสะเอวรอ..... 302
482	ทำมอญชมดาว 1..... 303
483	ทำมอญชมดาว 2..... 303
484	ปรับมือตั้งวง 1..... 303
485	ปรับมือตั้งวง 2..... 303
486	ทำซั๊กเป้ง..... 304
487	ทำรำสาย..... 304
488	ทำยื่นไหว้..... 305
489	ทำซั๊กเป้งทำออก..... 305
490	ทำไหว้ 3 ครั้ง..... 306
491	สอดสร้อยตั้งเข้า..... 306
492	สอดสร้อยเหลื่อมเท้า..... 307
493	สอดสร้อยยี่ 3 จังหวะ และจุมกเท้า..... 308
494	ทำรอกกลอง..... 308
495	รำสายมือคู่แขนตั้ง..... 309
496	ลงศอกท้าวสะเอว..... 309
497	ทำรอกกลองหันหลัง..... 310
498	กระดกหลังยกหน้าลงศอก 1..... 310
499	กระดกหลังยกหน้าลงศอก 2..... 310
500	รอกกลองด้านหน้า..... 311

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
501	สายมือคู่ ตีกลอง 1..... 311
502	สายมือคู่ตีกลอง 2..... 311
503	กลับหลังลงศอก..... 312
504	หันหน้าลงศอก..... 313
505	ปรบมือโยนกลอง 1..... 313
506	ปรบมือโยนกลอง 2..... 313
507	ปรบมือขึ้นเข้า..... 314
508	ปรบมือลงศอก..... 315
509	ปรบมือตีลอดหว่างขา..... 315
510	ปรบมือลูกแปร..... 316
511	ทำนางอาย ศอก 2 คาง 1..... 316
512	ทำนางอายโยนกลอง..... 317
513	ทำรอกกลองหันหน้าเข้าหากัน..... 317
514	ทำจีบหงายตั้งวงคู่..... 318
515	ทำจีบหงายตั้งวงคู่..... 318
516	มอญชมดาว 1..... 319
517	มอญชมดาว 2..... 319
518	รอกกลองหน้าตรง..... 319
519	แขกเต้าผาลา 1..... 320
520	แขกเต้าผาลา 2..... 320
521	แขกเต้าผาลา 3..... 320
522	แขกเต้าผาลา 4..... 320
523	ยุงพ้อนหางพรหมสี่หน้า 1..... 321
524	ยุงพ้อนหางพรหมสี่หน้า 2..... 321
525	ทำล้อแก้ว..... 321
526	ทำเปิงมาง..... 322
527	ทำสายมือ..... 323
528	ทำไห้ว (ฮีน)..... 323

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
529	ทำไห้ว (นั่ง) 1.....	324
530	ทำไห้ว (นั่ง) 2.....	324
531	ฉาบลือกคลอง.....	325
532	ทำฉาบยันคลอง.....	325
533	ฉาบน้ำลือกคลอง.....	325
534	ฉาบน้ำหมุนตัวลือกคลอง.....	326
535	คลองจรเข้ฟาดหาง.....	326
536	ฉาบนอนหกหน้าหกหลัง.....	327
537	ทำซั๊กเป้ง.....	328
538	ทำสอดสร้อย.....	328
539	ทำสายมือด้านหน้า.....	329
540	กระดกหลังยกหน้าลงศอก 1.....	329
541	กระดกหลังยกหน้าลงศอก 2.....	329
542	ทำสายมือเข้าหากัน.....	330
543	ทำซั๊กเป้งลงนั่ง.....	330
544	ทำหยอกลือฝ้ายชาย.....	331
545	ทำหยอกลือฝ้ายหญิง.....	331
546	ทำจับนาง.....	332
547	ทำไห้ว (ยืน).....	333
548	ลึงอุ้มแดง.....	352
549	ลึงข่มตอ.....	353
550	ตกรั๊ก (ฝ้ายชาย 1).....	354
551	ตกรั๊ก (ฝ้ายชาย 2).....	354
552	กาสาวไล่ (ฝ้ายชาย 1).....	354
553	กาสาวไล่ (ฝ้ายชาย 2).....	354
554	หงส์เหิน (นกกกระเด้าดินฝ้ายชาย).....	355
555	ดมเป้ง.....	355
556	ทึงเป้ง.....	356

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
557	ไผ่ (ฝ่ายชาย)..... 356
558	กวางเหลียวหลัง 1..... 357
559	กวางเหลียวหลัง 2..... 357
560	ปรบมือ (ฝ่ายชาย)..... 357
561	มอญชมดาว (ฝ่ายชาย 1)..... 358
562	มอญชมดาว (ฝ่ายชาย 2)..... 358
563	ช้างประสานงา..... 358
564	ตกปรัก 1..... 359
565	ตกปรัก 2..... 359
566	ช้างประสานงา..... 360
567	กาสาวไส้ (ฝ่ายหญิง 1)..... 360
568	กาสาวไส้ (ฝ่ายหญิง 2)..... 360
569	กวางเหลียวหลัง (ฝ่ายหญิง 1)..... 361
570	กวางเหลียวหลัง (ฝ่ายหญิง 2)..... 361
571	มอญชมดาว 1..... 361
572	มอญชมดาว 2..... 361
573	หงส์เหิน (นกกระเด้าดินฝ่ายหญิง)..... 362
574	ไผ่..... 363
575	ปรบมือ (ฝ่ายหญิง)..... 363
576	นางอาย..... 364
577	แม่หม้ายทิ้งแป้ง..... 364
578	แม่หม้ายทิ้งแป้ง..... 364
579	ตกปรัก 1..... 365
580	ตกปรัก 2..... 365
581	ช้างประสานงา (ฝ่ายชาย)..... 366
582	ช้างประสานงา (ฝ่ายหญิง)..... 366
583	กาสาวไส้ 1..... 366
584	กาสาวไส้ 2..... 366

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
585 กวางเหลียวหลัง 1.....	357
586 กวางเหลียวหลัง 2.....	367
587 แม่หม้ายทิ้งเป้ง 1.....	368
588 แม่หม้ายทิ้งเป้ง 2.....	368
589 นางอาย 1 ,ลึงอุ้มแดง.....	369
590 นางอาย 2, ลึงข่มตอ.....	370
591 จีบยาว.....	370
592 ผาลา.....	371
593 มอญชมดาว 1.....	372
594 มอญชมดาว 2.....	372
595 หงส์เหิน (นกกระเด้าดิน).....	372
596 สอดสร้อยมาลาแปลง.....	373
597 ปรบมือ.....	374
598 ปรบมือเข้า.....	374
599 นางนิภาพร คงวุธ.....	414
600 นายบุญธรรม โหมคไทย.....	415
601 นายประดิษฐ์ จิตพิณีจ.....	416
602 นางประทุม สุขเกตุ.....	417
603 นางโปรง อนันตะ.....	418
604 นายมานะ วิเชียรโชติ.....	419
605 นางมาลัย ประสมทอง.....	420
606 นางสาวิง เกตุทอง.....	421
607 นางสาวิรี ศรีม่วง.....	422
608 นางอัจฉรา บริสุทธิ.....	423
609 นายสำเนา จันทร์จรูญ.....	424

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่		หน้า
1	แสดงอาณาเขตของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	11
3	สถานที่ที่ใช้แสดงเพลงร่ำวง เพลงนุชฉายเข้าวัด..... เพลงยี่มโย เพลงฮินรินเล	31
4	รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงเพลงร่ำวง.....	32
5	รูปแบบใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัด..... เพลงยี่มโย เพลงฮินรินเล ในอดีต	39
6	รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัด..... เพลงยี่มโย เพลงฮินรินเล ในปัจจุบัน	39
7	การจัดวางตำแหน่งวงดนตรีและกองเชียร์รำแบบบท.....	66
8	สถานที่แสดงรำแบบบทในอดีต.....	68
9	สถานที่แสดงรำแบบบทในปัจจุบัน.....	69
10	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำแบบบทในอดีต.....	69
11	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำแบบบทในปัจจุบัน.....	70
12	รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำกลองยาวในอดีต.....	82
13	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายและรำหมูกลองหญิง 1.....	83
14	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายและรำหมูกลองหญิง 2.....	83
15	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายหญิง 1.....	84
16	รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายหญิง 2.....	84
17	รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงรำมั่งคละในอดีต.....	95
18	รูปแบบการใช้ของพื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 1.....	96
19	รูปแบบการใช้ของพื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 2.....	96
20	รูปแบบการใช้ของพื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 3.....	97
21	รูปแบบการใช้ของพื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 4.....	97

บทที่ 1

บทนำ

1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอศรีสำโรงเป็นหนึ่งในเก้าอำเภอของจังหวัดสุโขทัย จากการศึกษาข้อมูลประวัติของอำเภอศรีสำโรง ทำให้ทราบว่าแต่เดิมอำเภอศรีสำโรงตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่บ้านนาหลุก¹ ตำบลนาขุนไกร ซึ่งตำบลนาขุนไกรนี้แต่เดิมมีพื้นที่กว้างใหญ่มาก ประกอบด้วยบ้านราวต้นจันทร์ บ้านท่ามกะสังข์ ต่อมาภายหลังได้แยกเป็นตำบลราวต้นจันทร์ ที่ตำบลราวต้นจันทร์นี้ ตรงบริเวณวัดวังมิดมีต้นสำโรงใหญ่ปรากฏอยู่จึงเรียกว่าเมืองสำโรงทอง ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระองค์มีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลี จึงได้แปลงนามเมืองจากสำโรงทองเป็นศรีสำโรงมีพระศรีสมารังคบดี เป็นเจ้าเมือง ต่อมาได้ย้ายที่ว่าการอำเภออีกหลายครั้ง โดยเปลี่ยนชื่ออำเภอศรีสำโรงเป็นอำเภอคลองลาน จนครั้งสุดท้ายได้ย้ายไปตั้งที่บ้านคลองลาน ตำบลคลองลาน ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอศรีสำโรงในปัจจุบันและได้เปลี่ยนจากอำเภอคลองลานเป็นอำเภอศรีสำโรงตามเดิม เพื่อเป็นการรักษาประวัติเดิมของเมืองศรีสำโรงไว้ ประชาชนในเขตอำเภอศรีสำโรงนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองโดยกำเนิด มีภาษาถิ่นที่ใช้ คือ ภาษาถิ่นสุโขทัย

ชาวอำเภอศรีสำโรงในอดีตนั้นมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่ายตามแบบสังคมเกษตรกรรม ชาวบ้านในชุมชนอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ โดยประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่ ผู้คนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเครือญาติเดียวกัน เมื่อมีงานทางศาสนาที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังจะปรากฏตามคำบอกเล่าของนางโป่ง อนันตะ²ที่ว่า เมื่อถึงวันตรุษสงกรานต์ครั้งใด ผู้คนก็จะไปทำบุญกันที่วัด เสร็จจากทำบุญก็จะกลับบ้านมารับประทานข้าวปลาอาหารแล้วกลับไปวัดอีกครั้งเพื่อได้พบปะสังสรรค์กัน ในช่วงเวลานี้เป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกันมายาวนานเริ่มมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีใครทราบ ทราบแต่เพียงว่าหนุ่มสาวในอำเภอจะรอคอยวันตรุษสงกรานต์ เพื่อที่จะได้ร่วมเล่นและแสดงเพลงพื้นบ้านเกี่ยวพาราสีกัน หลายคู่ได้ครองเรือนกันด้วยการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านเหล่านี้ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านจะประกอบไปด้วยการเริ่มจากหนุ่มสาวมา

---

¹ สุมาลิน วงศ์มณี, “อำเภอศรีสำโรง,” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 13, (2542) หน้า 6228-6230.

² สัมภาษณ์ นางโป่ง อนันตะแม่เพลงพื้นบ้าน. 16 พฤศจิกายน 2545.

รวมกลุ่มกันเป็นวงกลมเล่นโยนลูกช่วง* กันก่อน ใครที่รับได้ผู้นั้นต้องร้องเพลงร่ำวงพร้อมกันแสดงท่าทางด้วย เมื่อเล่นร่ำวงกันจบแล้วก็จะเล่นซึกเข่อ คล้องซ้าง เพลงนุชฉายเข้าวัด เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลของการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในอดีตมีปรากฏอยู่มากมายหลายชนิด เพื่อความสะดวกในการศึกษาจะใช้ลักษณะวิธีการแสดงมาเป็นตัวแบ่งก็จะได้ทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเพลงกล่อมลูก กลุ่มที่ 2 กลุ่มพิธีกรรม ได้แก่ แห่นางแมว กลุ่มที่ 3 กลุ่มการละเล่น ได้แก่ นางสุม นางสาก นางดั่ง ลิงลม คล้องซ้าง ซึกเข่อ นางควาย แม่ซ้าง แม่ศรี นางอึ่ง กลุ่มที่ 4 กลุ่มเพลงปฏิพากย์ ได้แก่ เพลงร่ำวง เพลงนุชฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล กลุ่มที่ 5 กลุ่มรำพื้นบ้าน ได้แก่ รำแบบบท รำกลองยาว และรำมั่งคละ กลุ่มที่เข้าข่ายการศึกษาการแสดงพื้นบ้านมีอยู่ด้วยกันสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ 4 และกลุ่มที่ 5 ส่วนอีกสามกลุ่มที่เหลือมีเพลงร้องและเล่นเป็นหลักไม่ปรากฏว่ามีการใช้ท่าทางการรำรำแต่อย่างใด

เพลงนุชฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล และร่ำวง มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากย์คือการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงพร้อมทั้งออกท่าทางตามบทร้องและเน้นการร้องมากกว่าการรำ ด้านรำแบบบทเป็นการแสดงที่ใช้ท่ารำเป็นหลักประกอบกับจังหวะของดนตรีและเพลงร้อง ส่วนรำกลองยาวและรำมั่งคละเป็นการแสดงที่ใช้ท่ารำเป็นหลักประกอบกับจังหวะดนตรี สมัยก่อนการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบของเพลงปฏิพากย์จะมีปรากฏให้เห็นเฉพาะช่วงตรุษสงกรานต์เท่านั้นแต่หลังจากปี พ.ศ.2501 เป็นต้นก็ไม่มีปรากฏการแสดงขึ้นอีก ต่อมาเมื่อเกิดร่ำวงแบบบท รำกลองยาว และรำมั่งคละขึ้นมา การแสดงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นก่อนก็ถูกรื้อฟื้นนำมาแสดงตามงานเทศกาลต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านถูกปรับปรุงให้เปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้ชมทำให้การแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตในอดีตกำลังถูกลบเลือนไป อีกทั้งในบางชุดการแสดงก็มีได้นำออกแสดงอีกอาจทำให้สูญหายได้ ด้วยมูลเหตุเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยทั้งรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบที่ปรากฏในปัจจุบันอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยให้คงอยู่สืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
2. วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการรำในการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย

* ลูกช่วง ทำจากผ้ามัดกันเข้าให้เป็นลูกกลมๆ และใช้เศษผ้าทำเป็นหาง

1.3ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน 2546 โดยมีนายสำเนา จันท์จรูญ ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย) พ.ศ. 2532 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ

1.4วิธีดำเนินการวิจัย

1.ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ ตำรา ตลอดจนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยมีรายชื่อหนังสือดังต่อไปนี้

- การละเล่นพื้นเมือง จังหวัดสุโขทัย โดย นายสำเนา จันท์จรูญ
- ภูมิปัญญาชาวบ้าน : ท้องถิ่นสุโขทัย โดย ไพวัน คงกระพันซ์
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 13-14 โดยมูลนิธิสารานุกรม ธนาคาร

ไทยพาณิชย์

- หนังสือเครื่องดนตรีไทย โดย นายชนิด อยู่โพธิ์
- เอกสารประกอบการสอนวิชากลองยาว โดย นายสำเนา จันท์จรูญ

- เอกสารประกอบการสัมมนาและการแสดงศิลปะพื้นเมือง ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพฯ ปี 2531 โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย

- แบบเสนอศิลปินเพื่อประกาศเชิดชูเกียรติ เป็นศิลปินแห่งชาติของ นายสำเนา จันท์จรูญ (เอกสารส่วนตัว)

- วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดย ดนตรี โพธิ์พรมศรี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- วิทยานิพนธ์เรื่อง เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดย ศศิธร นกปี มหาวิทยาลัยมหิดล

- สารนิพนธ์เรื่อง ดนตรีม้งคณะในจังหวัดพิษณุโลก โดย คมกริช การินทร์และคณะ มหาวิทยาลัยมหิดล

- ราวแบบบท โดยนายสำเนา จันทร์จัญญ
- วิจัยเต็มรูปแบบ ราวทองยาวของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยนางสาวจิตติมา นาคีเภท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง

- นายสำเนา จันทร์จัญญ อายุ 66 ปี

ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย) พ.ศ. 2532 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นของจังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2536 มีความเชี่ยวชาญด้านการแสดงพื้นบ้านของอำเภอ ศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.2 ผู้แสดงเพลงปฏิพากย์

อดีต

- นางโปร่ง อนันตะ อายุ 80 ปี

เชี่ยวชาญเพลงราว เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นางสิริ ศรีม่วง อายุ 78 ปี

เชี่ยวชาญเพลงราว เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นางมาลัย ประสมทอง อายุ 78 ปี

เชี่ยวชาญเพลงราว เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นางสาวิง เกตุทอง อายุ 76 ปี

เชี่ยวชาญเพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

ปัจจุบัน

- นางประทุม สุขเกตุ อายุ 66 ปี

เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นางอัจฉรา บริสุทธิ์ อายุ 51 ปี

เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นายประดิษฐ์ จิตพินิจ อายุ 48 ปี

เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

- นางนิภาพร คงวุธ อายุ 38 ปี

เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย

2.3 ผู้แสดงและนักดนตรีรำแบบบท

อดีต

- นายชัยวัฒน์ ศิลปสร อายุ 79 ปี นักดนตรีไวโอลิน
- นางสาวลิ้ม ศิลปสร อายุ 77 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง

ปัจจุบัน

- นางประทุม สุขเกตุ อายุ 66 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นางอัจฉรา บริสุทธิ์ อายุ 51 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นายประดิษฐ์ จิตพิณีจ อายุ 48 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นางนิภาพร คงวุธ อายุ 38 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นายประเสริฐ ชักช้า อายุ 50 ปี นักดนตรี (โทน)

2.4 ผู้แสดงและนักดนตรีกลองยาว

- นายประเสริฐ ชักช้า อายุ 50 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นายชม มีเจริญ อายุ 49 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นายประเสริฐ คงยอด อายุ 47 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นายเฉลา เกตุทอง อายุ 58 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นายน้อย กำเนิดพชัย อายุ 54 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นายสุนัน กำเนิดพชัย อายุ 56 ปี นักดนตรีกลองยาว
- นายสุข คงยอด อายุ 71 ปี นักดนตรีกลองยาว
- นายเขื่อน โหมดไทย อายุ 72 ปี นักดนตรีกลองยาว
- นายชิต สุขภุมรินทร์ อายุ 72 ปี นักดนตรีกลองยาว
- นางสาวสุนัน กำเนิดพชัย อายุ 57 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นางสาวอำนวยการ วิเชียรโชติ อายุ 42 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นางน้อยนุช เกตุทอง อายุ 35 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นางบังอร เกตุทอง อายุ 62 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง

2.5 ผู้แสดงและนักดนตรีม้งกละ

- นายเขื่อน โหมดไทย อายุ 72 ปี นักดนตรีม้งกละ
- นายชม มีเจริญ อายุ 57 ปี นักดนตรีม้งกละ
- นายสมาน อนันตะ อายุ 51 ปี ผู้แสดงฝ่ายชาย
- นางประทุม สุขเกตุ อายุ 66 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- นางอัจฉรา บริสุทธิ์ อายุ 51 ปี ผู้แสดงฝ่ายหญิง

3.วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ สรุปผลและเรียบเรียงผลการวิจัย โดยแบ่งเป็นบทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

บทที่ 3 องค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

บทที่ 4 การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับแสดงพื้นบ้านของจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคของประเทศไทย
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาทางด้านศิลปะแขนงนี้ต่อไป

1.6 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การแสดงพื้นบ้าน หมายถึง รูปแบบของศิลปะการแสดง ที่พัฒนามาจากการละเล่น โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ผู้แสดงและผู้ชม มีทั้งการแสดงอาชีพและสมัครเล่น

การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย หมายถึง การแสดงที่มีลักษณะ เน้นการร้อง คือ เพลงรำวง เน้นการร้องประกอบการรำ คือ เพลงจุกฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล เน้นละคร คือ รำแบบบท และเน้นการรำ คือ รำกลองยาวและรำมั่งคละ

เพลงรำวง หมายถึง การแสดงที่เน้นการร้องมากกว่าการรำแต่รำประกอบเพื่อความสนุกสนาน เป็นการรำแบบปักหลักอยู่กับที่กลางวงกลมที่ล้อมรอบด้วยผู้อื่น

เพลงปฎิพากย์ หมายถึง เพลงที่ชายหญิงใช้ร้องโต้ตอบกัน ด้วยไหวพริบและปฏิภาณ เนื้อร้องส่วนใหญ่มีลักษณะเกี่ยวพาราสีกันและมีความหมายสองแง่สองง่าม

- มังคละ หมายถึง** กลองชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างคล้ายกลองยาวแต่ขนาดเล็กกว่ามีความสูงประมาณ 1 ฟุต ตีให้เกิดเสียงด้วยการร่ำไม้ไผ่ 2 ชั้น ลงบนหนังหน้ากลอง
- กลองยาว หมายถึง** กลองที่มีลักษณะรูปร่างตอนบนใหญ่ ตอนล่างเรียวเล็กปลายบานเป็นรูปดอกกำโพง ด้านบนจึงหน้ากลองด้วยหนัง ตีแล้วเกิดเสียงดัง มีหลายขนาด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ในบทนี้จะขอกล่าวถึงความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านภาคกลางอันเป็นสิ่งที่แสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ถัดมาเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ตั้งแต่อดีตที่สามารถสืบค้นได้จนถึงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการแสดงพื้นบ้านเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดกันมาในลักษณะของปากต่อปาก ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่สามารถกำหนดที่มาของการแสดงบางชุดได้ นอกจากนั้นการแสดงพื้นบ้านบางชุดก็ไม่สามารถบอกระยะเวลาการเกิดได้ว่าชุดใดเกิดขึ้นก่อนชุดใดเกิดขึ้นภายหลัง การสืบค้นจึงต้องอาศัยการสัมภาษณ์และการอ้างอิงจากเอกสาร หนังสือ ตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง

เรณู โกศินานนท์³ ได้ให้ความหมายของการแสดงพื้นบ้านว่า “การแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี...” ซึ่งตรงกับตำราการฟ้อนรำ⁴ ที่ว่า “การฟ้อนรำย่อมเป็นประเพณีในเหล่านมนุษย์ ทุกชาติ ทุกภาษา.....การฟ้อนรำนี้มูลรากเกิดแต่วิสัยสัตว์เมื่อเวลาเสวยอารมณ์ จะเป็นสุขเวทนาก็ตาม หรือทุกข์เวทนาก็ตามถ้าเสวยอารมณ์แรงกล้าไม่กลั่นไ่วได้ ก็เด่นออกมาเป็นกิริยาให้เห็นปรากฏ.....กิริยาอันเกิดแต่เวทนาเสวยอารมณ์นี้ นับเป็นขั้นตอนของการฟ้อนรำ”

การแสดงพื้นบ้านเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ ที่ถ่ายทอดออกมาจากชีวิตประจำวันที่ดี จากการสร้างสรรค์โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ดีสิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ที่เกิดมาจากอิทธิพลต่างๆในท้องถิ่น โดยแท้

---

³เรณู โกศินานนท์, การแสดงพื้นบ้าน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2545), หน้า 1.

⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ประวัติการฟ้อนรำหนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย ตอน คนตรีและนาฏศิลป์ไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 12 .

การแสดงพื้นบ้านเป็นการแสดงที่มุ่งความสนุกสนาน ไม่ต้องฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ ที่ปฏิบัติกันได้เพราะความเคยชินไม่ได้มุ่งความสวยงามสืบทอดโดยการเลียนแบบ คือ เด็กทำตามผู้ใหญ่ ไม่ได้มีการฝึกฝนเพื่อให้เก่งแต่อย่างใด ดังสุกรี เจริญสุข⁵ ได้เขียนไว้ว่า “ไม่เก่งแต่ชำนาญ ไม่เชี่ยวชาญแต่เคยมือ” ถือเป็นคำที่ตรงกับการแสดงออกซึ่งการแสดงพื้นบ้านโดยแท้

การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง เนื่องจากมีผู้คนติดต่อไปมาหาสู่กันได้ง่าย การสื่อสารที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน และภาคกลางเองเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงจึงเป็นศูนย์รวมแห่งวัฒนธรรมที่มีแนวโน้มไปในทางโต้ตอบที่การมและโวหาร หรือเรียกอีกอย่างได้ว่า เพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของการเกี่ยวพาราสีซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่โวหาร⁶ การชิงไหวชิงพริบกัน

เพลงปฏิพากย์ที่ปรากฏในภาคกลาง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท⁷ คือ

1. เพลงที่นิยมเล่นในน้ำ ได้แก่ เพลงเรือ เพลงหน้าโผ เพลงครึ่งท่อน เพลงรำลาข้าวสาร และเพลงร้อยพรรษา ฯลฯ

2. เพลงที่นิยมเล่นในหน้าเกี่ยวข้าว นวดข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพ่าง เพลงโกล เพลงพานพ่าง เพลงสงค่อลำพวน และเพลงชักกระดาน ฯลฯ

3. เพลงที่นิยมเล่นกันในหน้าสงกรานต์และใกล้เคียง ได้แก่ เพลงพืชมธุวาน เพลงซำเจ้าหงส์ เพลงเหย่อย เพลงคล้องช้าง เพลงซำเจ้าโลม เพลงฮินเลเล เพลงกรุ่น เพลงชักเย่อ เพลงเข้าผี เพลงแห่นางแมว เพลงใจหวัง และบวชนาค ฯลฯ

4. เพลงที่นิยมทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล ได้แก่ เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงไก่อ้า เพลงพาดควาย เพลงสำหรับเด็ก เพลงขอทาน เพลงฉ่อย เพลงทรงเครื่อง ลำตัด เพลงระบำบ้านนา เพลงแวซอ และเพลงอีแซว ฯลฯ

การแสดงพื้นบ้านภาคกลางนอกจากแสดงในเชิงขับร้องขับลำแล้วยังปรากฏการแสดงในเชิงแห่ด้วย การแสดงในเชิงขบวนแห่นี้มีขึ้นเพื่อความครึกครื้นสนุกสนานในการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ได้แก่ การแห่กลองยาวซึ่งอาจใช้ในการแห่นาค แห่ขันหมาก ฯลฯ เป็นต้น ส่วนการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ เช่น รำโทน รำวง เป็นการแสดงแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีปรากฏอยู่เพียงบางจังหวัดเท่านั้น

⁵ สุกรี เจริญสุข, ดนตรีชาวสยาม, (กรุงเทพฯ : Dr.sax ตำราวิทยากร, 2538), หน้า 41.

⁶ สุกัญญา ภัทรราชย์, เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 7.

⁷ สุมิตร เทพวงษ์, นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยมศึกษา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2541), หน้า 121.

นิตยา บุญสิงห์⁸ ให้เหตุผลเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านว่า “ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวชานามีชีวิตผูกพันกับท้องทุ่งนา เพลงปฎิพากย์ จึงเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการทำงาน เพลงที่มีจังหวะจะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดในการทำงาน ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน อันจะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น ในช่วงของการเก็บเกี่ยวก็เกิดเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว หรือเมื่อถึงช่วงการนวดข้าวก็มีเพลงเกิดขึ้นหลายเพลง คือ เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เพลงสงคอ ลำพวน เพลงเตะข้าว เพลงชักกระดาน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเพลงปฎิพากย์ที่ใช้ร้องหรือรำประกอบการละเล่นในเทศกาลต่างๆ เช่น ในเทศกาลสงกรานต์ เพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน ได้แก่ เพลงเห่ดอกไม้ เพลงพืชมธุวาน เพลงคล้องช้าง เพลงเข้าเจ้าหงส์ เพลงพวงมาลัย เพลงหย่อย แต่ก็ยังมีเพลงพื้นบ้านอีกจำนวนมากที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกันในงานรื่นเริงต่างๆ”

ในส่วนการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย หากแบ่งตามเขตการปกครองแล้ว จังหวัดสุโขทัย ถูกจัดให้อยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง แต่ถ้าแบ่งตามกลุ่มของวัฒนธรรมที่ปรากฏแล้วการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จัดอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมภาคกลางเพราะลักษณะการแสดงที่มีทั้งการขับร้องขับลำ คือ เพลงปฎิพากย์ และเชิงขบวนแห่ คือ กลองยาว และม้งคละ เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นเด่นชัด

ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของอำเภอศรีสำโรง

คำว่าศรีสำโรงนั้นมาจากคำว่า “ศรี” หมายถึงความดีงาม ความเป็นสิริมงคล “สำโรง” หมายถึง ต้นสำโรงขนาดใหญ่ เมล็ดในผลไม้ใช้ทำน้ำมัน เรียกกันว่า น้ำมันลูกไม้ ต้นสำโรงมีขึ้นอยู่ริมน้ำฝากระดานหรือลำสำโรง บริเวณวัดวังมิด บ้านท่ามกกะสังข์ ปัจจุบันต้นสำโรงนี้ตายเหลือแต่เพียงชื่อให้เป็นความหมายของบ้านเมืองเท่านั้น

ประวัติเมืองศรีสำโรง จากศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ระหว่าง พ.ศ. 2375 – 2378 เขียนไว้ว่า “เมืองสุโขทัยเป็นเมืองชั้นโท เจ้าเมือง ชื่อออกญาศรีธรรมมาโสกราชชาติบดินทร์สุรินทร์ลือชัย อภัยพิริยะบรมกรมพาทู พญาสุโขทัย สักดินา 10,000 ไร่ เมืองสุโขทัยมีในการปกครอง 6 เมืองด้วยกัน คือ 1.เมืองราชธานี 2.เมืองดงคราม(กงไกรลาศ) 3.เมืองนครนาคง 4.เมืองพิรามรงค์(อ.พรหมพิราม) 5.เมืองสำโรงทอง อยู่ฝั่งเหนือลำสำโรง (ศรีสำโรง) 6.เมืองศิริมาศ

ศิลาจารึกกล่าวถึง เมืองสำโรงทองอยู่เหนือลำสำโรง เข้าใจว่า บริเวณวัดวังมิดข้าวปลาอาหารที่ลำน้ำฝากระดาน ไหลมาหล่อเลี้ยงให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ ราษฎรเพิ่มบ้านเรือนประกอบ

⁸ นิตยา บุญสิงห์, วัฒนธรรมไทย.(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา,2544), หน้า 127-128.

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสุวรรณภูมิและอำเภอทุ่งเสลี่ยม
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองสุโขทัยและอำเภอบ้านด่านลานหอย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านด่านลานหอยและอำเภอทุ่งเสลี่ยม

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอศรีสำโรงเป็นที่ราบลุ่มสภาพดินในเขตริมฝั่งแม่น้ำยม 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลวัดเกาะ ตำบลคลองตาล ตำบลบ้านนา ตำบลวังทอง ตำบลวังใหญ่ และตำบลทับฝิ่ง มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่และทำสวน แต่ไม่เหมาะสำหรับทำนา ดินแถบฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำยม ในเขตตำบลบ้านชาน ตำบลบ้านไร่ ตำบลราวต้นจันทร์ และตำบลนาขุนไกร บางส่วนเป็นดินเหนียวเหมาะสำหรับการทำนา และดินบางส่วนในตำบลนาขุนไกรและตำบลราวต้นจันทร์เป็นดินที่มีความหนาแน่นของหน้าดินน้อย สภาพดินเป็นดินเชิงเขาเหมาะในการปลูกพืชไร่และไม้ผลบางชนิด เช่น มะขาม มะม่วง ฝรั่ง ส่วนตำบล เกาะตาเลียงและตำบลสามเรือน เป็นดินทรายปนดินเหนียว ปลูกพืชไร่ได้ทุกชนิดทั้งทำนา ทำสวนและทำไร่

การปกครอง

อำเภอศรีสำโรงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 ตำบล 112 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1.ตำบลสามเรือน
- 2.ตำบลคลองตาล
- 3.ตำบลวังลึก
- 4.ตำบลเกาะตาเลียง
- 5.ตำบลวังใหญ่
- 6.ตำบลทับฝิ่ง
- 7.ตำบลวังทอง
- 8.ตำบลบ้านนา
- 9.ตำบลวัดเกาะ
- 10.ตำบลบ้านชาน
- 11.ตำบลบ้านไร่
- 12.ตำบลราวต้นจันทร์
- 13.ตำบลนาขุนไกร

ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นมีเทศบาลตำบล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลศรีสำโรง

ประชากร

ในปี พ.ศ. 2544¹⁰ อำเภอสรีสำโรงมีประชากรทั้งหมด 66,407 คน เป็นชาย 31,958 คน เป็นหญิง 34,449 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทำนา ทำไร่ ทำสวน มีวัด 35 วัด เป็นวัดร้าง 14 แห่ง สำนักสงฆ์ 3 แห่ง ที่พักสงฆ์ 7 แห่ง

ประชากรในเขตอำเภอสรีสำโรงส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองโดยกำเนิด มีภาษาถิ่นที่ใช้ คือ ภาษาถิ่นสุโขทัย การตั้งถิ่นฐานของประชากรจะรวมกันอยู่หนาแน่นในเขตตลาดและกระจายทั่วไปตามพื้นที่

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน¹¹ โดยแยกพื้นที่ออกได้ดังนี้ พื้นที่ทำนา 127,135 ไร่ พื้นที่ทำไร่ จำนวน 80,183 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จำนวน 7,719 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชสวนครัว จำนวน 1,373 ไร่ และพื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ 20 ไร่ พื้นที่ทำไร่นี้ชาวอำเภอสรีสำโรงมีอาชีพทำไร่ยาสูบเบอร์เลย์เป็นส่วนใหญ่และสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในอำเภอเป็นจำนวนมาก

การคมนาคม

การคมนาคมในเขตอำเภอสรีสำโรงมีเส้นทางสำคัญ ดังนี้

- 1.ทางหลวงหมายเลข 101 จังหวัดสุโขทัยถึงอำเภอสรีสำโรงระยะทาง 20 กิโลเมตร
- 2.ทางหลวงหมายเลข 1195 ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำยม จากจังหวัดสุโขทัยถึงอำเภอสรีสำโรง ระยะทาง 24 กิโลเมตร
- 3.ทางหลวงหมายเลข 1056 ระหว่างตำบลศรีสำโรง ตำบลบ้านไร่ ตำบลบ้านชาน ตำบลราวต้นจันทร์และตำบลนาขุนไกร
- 4.ทางหลวงหมายเลข 1113 ระหว่างเมืองเก่า ดอนโก สวรรคโลก
- 5.ทางหลวงระหว่างศรีสำโรง ตำบลวังลึก ตำบลบ้านสวน
- 6.ทางหลวงอำเภอสรีสำโรงถึงตำบลสามเรือน

การศึกษา

มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระดับประถมศึกษา 47 แห่ง สังกัดกรมสามัญศึกษา มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 2 แห่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีห้องสมุดประชาชน อำเภอ 1 แห่ง

¹⁰ ที่ทำการปกครองจังหวัดสุโขทัย,อำเภอสรีสำโรง,(ม.ป.ท.,ม.ป.ป.)

¹¹สุมาลี วงศ์มณี, “อำเภอสรีสำโรง,”สารานุกรม ภาคกลาง 13, หน้า 6230.

การสาธารณสุข

อำเภอศรีสำโรงมีหน่วยงานสาธารณสุขที่สามารถให้บริการแก่ประชาชนทั้งในอำเภอศรีสำโรงและอำเภอใกล้เคียง คือ โรงพยาบาลศรีสวรรค์ มีเตียงคนไข้ 300 เตียง ซึ่งโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นที่ยอมรับจากชาวสุโขทัยเทียบเท่า โรงพยาบาลประจำจังหวัด นอกจากนี้ยังมีสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและสถานีอนามัย จำนวน 12 แห่ง

ภาพที่ 1 : โรงพยาบาลศรีสวรรค์อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

สถานที่สำคัญ

อำเภอศรีสำโรงมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวมักจะเข้าไปท่องเที่ยวชมความงามตามธรรมชาติ ได้แก่ ถ้ำระฆัง ถ้ำเขานกยูง และถ้ำลมถ้ำวัง สำหรับถ้ำลมถ้ำวังนี้ได้รับการจัดตั้งตั้งเป็นวนอุทยานถ้ำลมถ้ำวัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 อยู่ในความรับผิดชอบของกองอุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้ มีป่าไม้อำเภอศรีสำโรงทำหน้าที่เป็นหัวหน้าอุทยาน

ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง

การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรงที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบันนั้นมิประวัติความเป็นมายังไม่ชัดเจนสาเหตุมาจากในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีการบินทักเป็นลายลักษณ์อักษรจะมีแต่ก็เพียงจดจำสืบต่อกันมา จึงทำให้ขาดหลักฐานที่สำคัญที่จะสามารถนำมาอ้างอิงได้ อีกทั้งบุคคลรุ่นเก่าก็ลดน้อยลงหลักฐานสำคัญจึงลดน้อยลงไปด้วย ข้อมูลความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรงใน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องใช้วิธีสัมภาษณ์จากตัวบุคคล ที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นบ้าน
อำเภอศรีสำโรงเป็นสำคัญ

สังคมของชาวบ้านในอำเภอศรีสำโรงเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำ
อาชีพทำนาเพาะปลูกพืชไร่เป็นหลัก และมีความสนิทสนมใกล้ชิดดังเป็นเครือญาติเดียวกัน
ช่วยเหลือพึ่งพากันในการทำงาน เช่น การทำนา การทำไร่หรือมีงานบุญ งานสำคัญต่างๆ เกิดขึ้น
ในหมู่บ้านชาวบ้านทั้งหลายก็จะมาช่วยเหลือกัน หากมีขบวนประกอบชาวบ้านก็จะไปขอให้วง
มั่งคละ หรือวงกลองยาวมาบรรเลงแห่ให้ที่นี้สนุกสนานก็ออกมาช่วยรำเข้าร่วมในขบวนกันสนุกสนาน
ครั้งเมื่อฝนไม่ตกตามฤดูกาลชาวบ้านก็ร่วมมือจัดพิธีกรรมเพื่อขอให้ฝนตกโดยการแห่นางแมว
เคลื่อนขบวนแห่ไปตามหนทางต่างๆทั่วหมู่บ้านเพื่อขอให้ฝนตก

ชาวบ้านอำเภอศรีสำโรคนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านในชุมชนจะ
อยู่ที่วัด เมื่อมีงานบุญหรืองานเทศกาลก็จะไปรวมตัวกันที่วัด ซึ่งสถานที่นี้เองเป็นสถานที่เกิดการ
แสดงและการละเล่นพื้นบ้านขึ้นถือเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติกันทุกปี ปีละ 1 ครั้ง ในวันตรุษ
ก่อนเทศกาลสงกรานต์ที่เท่านั้นแต่จะเริ่มขึ้นเมื่อสมัยใดนั้นไม่มีผู้ใดสามารถให้คำตอบได้ นางโปรง
อนันตะ¹²อดีตผู้แสดงท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อตอนเกิดมาก็มีการละเล่นการแสดงพื้นบ้านอยู่
ก่อนแล้ว(พ.ศ.2467) การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านที่กล่าวถึงจะเล่นกันบริเวณวัดหนองรังเหนือ
ในตำบลวังลึกเท่านั้น โดยจะมีชาวบ้านจากตำบลอื่นเข้ามาร่วมเล่นด้วย ที่ปรากฏมีเล่นอยู่ทีเดียว
เพราะตำบลวังลึกเป็นตำบลใหญ่ บริเวณวัดหนองรังเหนือมีแม่น้ำยมไหลผ่านหน้าวัด ชาวบ้านจาก
ตำบลอื่นที่อยู่ใกล้แม่น้ำสาบสูญไปมาสะดวกอีกทั้งอำเภอศรีสำโรงเป็นอำเภอเล็กเดินทางไปมาใช้
เวลาไม่นานนักในการรวมตัวกันที่วัดหนองรังเหนือแห่งนี้ การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏได้แก่ นาง
คู่่ม นางสาว นางคัง ลิมลม คล้องช้าง ชักเย่อ นางควาย แม่ช้าง แม่ศรี นางช้าง เป็นต้น ด้าน
การแสดงพื้นบ้านได้แก่ รำวง เพลงขลุ่ยเข้าวัด เพลงยี่มโย และเพลงฮินรินเล

การถ่ายทอดการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน เป็นลักษณะการเฝ้าเลียนแบบเพื่อจดจำตก
ทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งผู้แสดงส่วนใหญ่ก่อนที่จะมาเข้าร่วมแสดงทุกคนผ่านการเป็น
ผู้ชมคอยสังเกตและเก็บเกี่ยวประสบการณ์อยู่นอกกลุ่มผู้แสดงมาก่อน เมื่อเห็นว่าตนเองน่าจะแสดง
ได้จึงขอเข้าร่วมด้วย สลับสับเปลี่ยนกับพวกที่มีครอบครัวแล้วก็เลิกเล่นไป ด้านรายละเอียด
ปลีกย่อยต่างๆ เช่น ตัวเนื้อเพลง มีการเปลี่ยนแปลงได้เพราะเป็นการโต้ตอบแบบสด แต่ยังคง
รูปลักษณะสำคัญเอาไว้ นอกจากนี้ในการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏขึ้นเพียงปีละครั้งนี้
เอง หมู่สาวต่างหมู่บ้านจะได้รับโอกาสให้พบและพูดคุยกันชักนำไปสู่การแต่งงานในอนาคต จึง
มิใช่เป็นการแสดงและการละเล่นเพื่อความสนุกสนานแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

¹² สัมภาษณ์ นางโปรง อนันตะ, 16 พฤศจิกายน 2545.

ภาพที่ 2: แม่น้ำสายเก่าที่ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจร ปัจจุบันต้นเงินกลายเป็นคลอง โดยเปลี่ยนเส้นทางไหลผ่านเข้าตัวอำเภอศรีสำโรงแทน

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ คลองยม ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 20 ธันวาคม 2546.

ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2¹³ ขึ้นในระหว่างปี 2484 – 2488 การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านก็หยุดลงชั่วคราว หลังจากเสร็จสิ้นสงครามโลกการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านก็ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่จนปี 2501 การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านซบเซาลง หลังจากปีนั้นเป็นต้นมาไม่มีปรากฏการแสดงและการละเล่นในวันตรุษสงกรานต์อีก ช่วงปลายสงครามโลกนี้เอง (พ.ศ.2486) ได้เกิดร่างแบบใหม่ขึ้นใช้ชื่อว่าร่างแบบบท¹⁴ ซึ่งจัดขึ้นโดยข้าราชการใน อ.ศรีสำโรง เพื่อหาทุนสร้างบ้านพักให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจ อ.ศรีสำโรง เป็นการรำที่ตีบทตามบทร้อง ใช้วงดนตรีแบบสากลเข้ามาประกอบ มีกองเชียร์ทำหน้าที่ร้องเพลง แต่งกายตามสมัยรัฐนิยม ผู้แสดงและผู้บรรเลงรวมถึงกองเชียร์ล้วนเป็นครูหนุ่ม ครูสาวในอำเภอทั้งสิ้น หลังจากเสร็จสิ้นจากการแสดงครั้งแรกแล้วยังปรากฏการแสดงขึ้นอีกสองครั้งรำแบบบทจึงหยุดตัวลง เนื่องจากครูหนุ่ม-สาวต้องมีภาระในการสอน ต่อมาในปี 2503 นายสำเนา จันทรจรรย์ ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีและนาฏศิลป์) ปีพุทธศักราช 2532 เข้ารับราชการครั้งแรกที่โรงเรียนบ้านหนองกระดี่ ด้วยนายสำเนาได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านและละครรำจากคนในครอบครัวมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก เมื่อมองเห็นการแสดงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของ

¹³ สัมภาษณ์ โปร่ง อนันตะ, 16 พฤศจิกายน 2545.

¹⁴ สัมภาษณ์ สัมลิม ศิลปสร, 20 ธันวาคม 2546.

ท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไป นายสำเนาจึงเริ่มรื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านขึ้นอีกครั้งจากอดีตผู้แสดงซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นเครือญาติบ้านใกล้เคียง นอกจากนี้ตัวท่านยังได้รับการสนับสนุนจากครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองกระดี่ โดยมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบฝึกสอนคณะครู เพื่อแสดงหารายได้สมทบทุนสร้างอาคารเรียนของโรงเรียนบ้านหนองกระดี่และได้รับมอบหมายงานอีกหลายงานต่อจากนี้ นายสำเนาจึงเริ่มเก็บข้อมูลการแสดงพื้นบ้านเพลงจุกฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงขี้มโย และประดิษฐ์การรำกลองยาวขึ้น จากการนำท่าทางการตีกลองยาวโบราณของคณะกลองยาวในอำเภอที่โลดโผนมาจัดเรียงและใส่ท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ พร้อมทั้งประดิษฐ์ท่ารำรำกลองยาวผู้หญิงขึ้นโดยถือเป็นรายแรกในจังหวัดที่มีการรำกลองยาวโดยมีผู้หญิงเข้าไปประกอบในสองปีต่อมา ใช้ชื่อคณะว่าคณะจันทร์ทรงกลด ในปี 2503 นายสำเนาซึ่งประดิษฐ์รำมั่งคละขึ้นอีกชุดหนึ่งใช้ท่าทางที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากหลวงปู่แหยม จำนวน อดีตหัวหน้าวงมั่งคละในอำเภอมาปรับท่าทางให้เป็นระเบียบมากขึ้นและคิดประดิษฐ์จังหวะทำขึ้นใหม่ในครั้งแรกมีแสดงเฉพาะผู้ชาย แต่ต่อมาในปี 2514 นายสำเนาได้ให้ผู้หญิงเข้าไปรำร่วมด้วย การแสดงพื้นบ้านทั้ง 7 ชุด ที่นายสำเนา รื้อฟื้นและประดิษฐ์ขึ้นได้นำออกแสดงตามงานเทศกาลและสถานที่ต่างๆเพื่อเป็นการเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงและเป็นการช่วยอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านอีกทางหนึ่งด้วยจนถึงปัจจุบันนี้

การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง

การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงนั้นในอดีตได้เคยปรากฏอยู่พร้อมกันในวันตรุษสงกรานต์ โดยการละเล่นพื้นบ้านจะใช้เล่นสลับกับการแสดงพื้นบ้านแต่จะไม่มีการจัดลำดับการแสดงมาก่อนหรือหลังจะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เล่นเป็นสำคัญ จะมีก็แต่เมื่อเริ่มการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านในวันตรุษสงกรานต์ ชาวบ้านก็จะเริ่มด้วยการละเล่นเป็นอันดับแรกจะเล่นชนิดใดก่อนหรือหลังก็ตามแต่จะตกลงกัน แต่เมื่อการละเล่นจบแล้วจะต่อด้วยการแสดงพื้นบ้านที่จะใช้เวลามากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความต้องการที่การโต้ตอบกันของทั้งสองฝ่าย จากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นจากการแสดงพื้นบ้านก็วนกลับไปเป็นการละเล่นพื้นบ้านอีกสลับกันไป ผู้ที่ร่วมแสดงการแสดงพื้นบ้านจะเป็นผู้ร่วมเล่นการละเล่นพื้นบ้านด้วย ชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมแสดงในการแสดงพื้นบ้านก็สามารถเข้าร่วมเล่นในการละเล่นที่ตนเองสนใจได้ นอกจากการแสดงและการละเล่นที่ปรากฏอยู่ในวันนี้แล้ว อำเภอศรีสำโรงยังมีปรากฏ การแสดงพื้นบ้านอีก คือ รำกลองยาว รำมั่งคละซึ่ง การแสดงทั้งสองพัฒนาขึ้นมาจาก วงกลองยาว และวงมั่งคละ นั่นเอง ส่วนอีกชุดหนึ่งคือ รำแบบบพทเป็นการแสดงในยุครัฐนิยม ของจอมพล แปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น นอกจากการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงแล้วยังมีสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอำเภอศรีสำโรง คือ เพลงกล่อมลูก และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของ

คนในชุมชน คือ การแบ่งงาน เพื่อความสะดวกในการศึกษาจะใช้ลักษณะและวิธีการแสดงมาเป็นตัวจัดกลุ่ม ก็จะได้ทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเพลงกล่อมลูก กลุ่มที่ 2 กลุ่มพิธีกรรม กลุ่มที่ 3 กลุ่ม การละเล่น กลุ่มที่ 4 กลุ่มเพลงปฏิพากย์ และกลุ่มที่ 5 คือ กลุ่มรำพื้นบ้าน ซึ่งกล่าวซึ่งตามลำดับ ต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเพลงกล่อมลูก

เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีความเป็นอยู่ เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีคุณค่าความผูกพันของแม่ที่มีต่อลูก

เพลงกล่อมลูก

เพลงกล่อมลูก คือ เพลงที่นำมาใช้ร้องเพื่อกล่อมประโลม หรือเพื่อขู่เด็กเพื่อต้องการให้เด็กพักผ่อนหลับนอน เป็นเพลงที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ทำนองการกล่อม เป็นทำนองซ้ำๆ มีเสียงเอื้อนยาวๆ บางครั้งมีการทำเสียงให้เบาๆ แ่วๆ หนักบ้างเบาบ้าง เพื่อให้เด็กฟังเพลินในที่สุคติหลับไป

เพลงประกอบการร้องเพลงกล่อมลูก

ตัวอย่างเพลงกล่อมลูก

1.เพลงนกเขาปล่อย

เจ้านกเขาปล่อยเอ๋ย	เย็นสักหน่อยจะมารัง
ข้ามห้วยบึงบาง	ข้ามเขามะโนตัด
ไม่ว่าก็แก่งกวัด	เจ้าก็สลัดทางไป
ต้นยุงสูงสล้าง	ต้นยางก็แก่งไกว
จ๊กจั่นเรไร	รำร้องเป็นเพลง
ไม่มีใครแตะใครต้อง	มันก็ร้องของมันเอง

2.เพลงนกขมิ้น

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย	คำแล้วจะนอนไหน
นอนไหนก็นอนได้	สุขทุมพุ่มไม้เจ้าเคยนอน
ลมพระพรายชายพัดมาอ่อนๆ	เจ้าจงนอนหลับตาเอ๋ย

3.เพลงเจ้าขุนทอง

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์	มีต้น โตนคอกอยู่เจ็ดต้น
ขุนทองไปปล้น	ปานละนี้ไม่เห็นมา
คดข้าวใส่ห่อ	ถ่อเรือเที่ยวตามหา
เขาก็รำลือมา	ว่าขุนทองนั้นตายแล้ว

เหลือแต่กระดูกแก้ว	ให้เมียรักเอาไปปลง
ขุนศรีจะถือฉัตร	หลวงกระบัตรจะถือธง
ถือท้ายพายเรือหงส์	ไปปลงศพเจ้าขุนทอง

4.เพลงแม่เนื้ออ่อน

แม่เนื้ออ่อนเอ๋ย	แม่เนื้อละมุนดังสำลี
แม่มิให้ใครต้อง	นวลเจ้าจะหมองศรี
แม่มิให้มีราศี	ทองดีแม่คุณเอ๋ย

5.เพลงเจ้าเนื้อเย็น

เจ้าเนื้อเย็นเอ๋ย	อย่าหนีแม่ไปเล่นหาดทราย
น้ำนั้นจืดจาง	มันจะพาเจ้าลอยหาย
สุดแสนเสียดาย	นะแม่เนื้อเย็นเอ๋ย

6.เพลงปลาสร้อย

เจ้าปลาสร้อยเอ๋ย	เจ้าต้องลอยในวาริ
เจ้ามีสิทธิเสรี	ที่จะว่ายไปมา
ไม่มีใครจับเจ้าขัง	แต่จงระวังภัยมา
แหวนนั้นหนา	มันจะฆ่าเจ้าเอ๋ย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพิธีกรรม

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับจิตใจ ความเชื่อของชาวบ้านในอำเภอ คือพิธีกรรมการแห่นางแมว โดยมีรายละเอียดดังนี้

แห่นางแมว¹⁵

การแห่นางแมวนี้เป็นพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้าน เมื่อฝนแล้งหรือไม่ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านจะทำพิธีขอฝนโดยการนำแมวใส่ชะลอมแล้วประดับด้วยดอกไม้ต่างๆ แห่รอบหมู่บ้าน มีการตีฆ้องตีกลอง และร้องเพลงประกอบไปด้วยเมื่อขบวนแห่ผ่านบ้านใดบ้านนั้นจะเอาน้ำมารดแมว แห่กันจนฝนตกหรือค้ำก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

เพลงประกอบการแห่นางแมว

นางแมวเอ๋ยขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมวบ้าง
---------------------	--------------------------

¹⁵ ศศิธร นักปี่, เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544), หน้า 144.

ขอเบียดกระเจ้างคิดหางแมวมมา	ซื้อผักซื้อปลาให้แมวมมา
กินหมดกินสิ้นจนไม่มี	ให้เท่าหัวปลีจี้ตระหนี่จนตาย
ไอ้เต่าจัญไรจี้ไต่หม้อถ่าน	พอดกชะลนคลานเข้าไต้ถุน
พอลึงพระพิรุณฝนก็เทลงมา	นางแมวมมาร้องแป้วๆ ที่ฟากกระโน้น
ขอฟ้าขอฝนรดหัวแมวมมา	ขอเบียดค่าจ้างเพราะหามนางแมวม
ซื้อผักซื้อปลาให้แมวมมา	กินหมดกินสิ้นอย่าให้แมวมมาตาย
พี่น้องทั้งหลายช่วยรดน้ำมนต์	ใครไม่รดให้ข้าวตายฝอย
ให้ข้อยตายหนึ่งพอไปตีผึ้งให้ผึ้งต่อยตา	แม่ม่ายเอ่ยอย่าเพิ่งขายลูก
ให้ข้าวจะถูกลูกไม้จะแพง	ไอ้ข้าวหัวแดงลากเข้าลากออก
ให้ห้าคลอกน้ำออกจากกรู	ไอ้เต่าหัวงูฝนก็ชูลงมาฝนก็ชูลงมา
นางแมวมมาขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมวม
ขอเบียดค่าจ้างที่หามแมวมมา	ขอผักขอปลาให้แมวมมา
แมวมมาตายหญาแมวมมาดำกินปลาแห้ง	ฝนฟ้าก็แล้งให้แห้งตายฝอย
ถ้าไม่ให้นอนกอดขอให้หมดกินเรือน	ใครไม่ให้นอนเพื่อนให้เรือนทลาย
อ๊อแม่ม่ายเอ่ยอย่าเพิ่งขายลูก	ข้าวจะถูกลูกไม้จะแพง
ทำตาแดงๆ เหร่ เหร่ เหร่ เร	ฝนก็เทลงมา ฝนก็เทลงมา

กลุ่มที่ 3 กลุ่มการละเล่น

มีบทบาทในการทำให้ผู้เล่นมีความสุขสนุกสนานซึ่งในกลุ่มนี้ต้องใช้ผู้เล่นจำนวนมากจึงจะสนุกครึกครื้น ประกอบไปด้วย การละเล่นเพลงชักเย่อ การละเล่นเพลงคล้องช้าง และการละเล่นเข้าผีเข้าทรง ที่ประกอบไปด้วย การละเล่นนางควาย การละเล่นแม่ช้าง การละเล่นนางด้ง การละเล่นลิงลม การละเล่นแม่ศรี และการละเล่นนางอึ่ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การละเล่นเพลงชักเย่อ

เป็นการแข่งขันดึงไม้หรือเชือกของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ขณะดึงก็มีการร้องเพลงโต้ตอบกัน ฝ่ายใดผลอปล่อยจะเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะมักลืมหงายท้องโดยฝ่ายแพ้จะหัวเราะเป็นที่สนุกสนาน

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

เชือกหรือไม้ไผ่ยาวประมาณ 18 นิ้ว

เพลงประกอบการละเล่นชักเย่อ

ชาย ช่างเอ่ยช่างชัก สาวน้อยห้อยห้อยหักกระชากชักเอาไปไผ่

- ทำบุญอะไรเล่าหนอ (ซ้า) จะได้ร่วมหอกับแม่มาลัย
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย
- หญิง ช่างเอยช่างซัก สาวน้อยคอยรักปลูกต้นรักข้างต้นลำไย
ทำบุญแล้วอธิษฐาน (ซ้า) ขอให้พบพานพ่อพวงมาลัย
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย
- ชาย ช่างเอยช่างซัก สาวน้อยคอยรักปลูกต้นรักข้างต้นลำไย
รักของพี่มีแต่ความจริงใจ (ซ้า) ไม่ใช่พวงมาลัยลอบไปลอบมา
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย
- หญิง ชะเจ้าหงส์เอย เจ้าหงส์ทรงศรี ฉันไม่ยินดี ที่จะมารับรัก
เชิญเถิดพ่อหงส์ปีกหัก (ซ้า) เชิญไปรับรักคนบ้านวัดโพธิ์
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย
- ชาย ช่างเอยช่างซัก สาวน้อยคอยรักกระซอกซอกเอาใบโพธิ์
ทำบุญอะไรเล่าหนอ (ซ้า) จะได้ร่วมหอกับแม่นมโต
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย
- หญิง ช่างเอยช่างซัก ตัวฉันไม่รับรักไม่ต้องกระซอก
ทำบุญอะไรนั่นหรือ (ซ้า) พวกผีกระสือ เทียวขอส่วนบุญ
- ลูกคู่ ค้อยเตลงเต็งรัก เจ้าพระยาหงส์เอย

2. การละเล่นเพลงคล้องช้าง¹⁶

เป็นการละเล่นเลียนแบบการพิธีกรรมการคล้องช้าง โดยผู้เล่นจะนำครกตำข้าวมาคว่ำที่ลานดิน ผู้เล่นชายหญิงจะล้อมวงกันรอบครกตำข้าว ให้ผู้เล่นฝ่ายใดฝ่ายหญิงขึ้นไปยืนบนครกตำข้าวพร้อมผ้าขาวม้าที่ทำเป็นบ่วงบาศคอยคล้องฝ่ายตรงข้ามที่เดินวนทำท่าทางล้อหลอกอยู่รอบๆ พร้อมร้องเพลงประกอบ คนถูกคล้องจะสลับสับเปลี่ยนกันไปเป็นที่สนุกสนาน บางครั้งพวกหนุ่มๆ จะได้กำไรจากการถูกเนื้อต้องตัวสาว ๆ

เพลงประกอบการละเล่นคล้องช้าง

- ชาย คล้องเอ๋ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอามาผูกไว้ที่ได้ต้นขย ต้นขยเล็กนักกลัวจะหักลงมา
- ลูกคู่ คล้องเอ๋ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอามาผูกไว้ที่ได้ต้นขย ต้นขยเล็กนักกลัวจะหักลงมา
- หญิง คล้องเอ๋ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอามาผูกไว้ได้ครก กั้นครกเล็กนัก มักจะหักลงเอย
- ลูกคู่ คล้องเอ๋ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอามาผูกไว้ได้ครก กั้นครกเล็กนัก มักจะหักลงเอย

¹⁶ เรื่องเดียวกันหน้า 148.

- ชาย คล้องช้างกันเถิดเหวย คล้องช้างกันเถิดควา คล้องไหนดคล้องซี่ คล้องนางหางซี่
คล้องมาจีเล่นเอย
- ลูกคู่ คล้องช้างกันเถิดเหวย คล้องช้างกันเถิดควา คล้องไหนดคล้องซี่ คล้องนางหางซี่
คล้องมาจีเล่นเอย
- หญิง คล้องช้างกันเถิดเหวย คล้องช้างกันเถิดควา คล้องไหนดคล้องเข้า คล้องไ้อ้ช้างหางยาว
คล้องให้เข้าคอเอย
- ลูกคู่ คล้องช้างกันเถิดเหวย คล้องช้างกันเถิดควา คล้องไหนดคล้องเข้า คล้องไ้อ้ช้างหางยาว
คล้องให้เข้าคอเอย
- ชาย คล้องเอ้ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอาผูกไว้ได้ต้นกระบอก ต้นกระบอกเล็กนัก
กลัวจะหักลงมา
- ลูกคู่ คล้องเอ้ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้ เอาผูกไว้ได้ต้นกระบอก ต้นกระบอกเล็กนัก
กลัวจะหักลงมา
- หญิง คล้องเอ้ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้เอาผูกไว้ได้ต้นมะละกอ ต้นมะละกอเล็กนัก
น้องกลัวจะหักลงมา
- ลูกคู่ คล้องเอ้ยคล้องช้าง คล้องช้างมาได้เอาผูกไว้ได้ต้นมะละกอ ต้นมะละกอเล็กนัก
น้องกลัวจะหักลงมา
- ชาย คล้องช้างได้แล้วเหวย คล้องช้างได้แล้วว ช้างปายังไม่เคย เอาหางมาเกย กับหัวของงา
- ลูกคู่ คล้องช้างได้แล้วเหวย คล้องช้างได้แล้วว ช้างปายังไม่เคย เอาหางมาเกย กับหัวของงา
- หญิง คล้องช้างได้แล้วเหวย คล้องช้างได้แล้วว ช้างปายังไม่คล้อง เอางาแทงน้อง ร้าคาญจริงวา
- ลูกคู่ คล้องช้างได้แล้วเหวย คล้องช้างได้แล้วว ช้างปายังไม่คล้อง เอางาแทงน้อง ร้าคาญจริงวา

3.การละเล่นเข้าผีเข้าทรง

การละเล่นเข้าผีเข้าทรงเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานของชาวบ้าน การละเล่นแต่ละชนิดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันแต่จะมีวิธีเล่นต่างกัน ดังนี้

3.1การละเล่นนางควาย¹⁷

ใช้คนเข้าทรง 2 คน นั่งหันหน้าเข้าหากัน วางหัวควายตรงหน้า คอยเอาผ้าคลุมให้คนทรงผู้
เล่นคนอื่นๆ ร้องเพลงนางควายไปเรื่อยๆ จนเห็นคนทรงเกิดอาการสั่น ก็ร้องเพลงเชิญผี เมื่อผีนาง

¹⁷ คนตรี โพธิ์พรมศรี, วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัด
สุโขทัย, (พิษณุโลก : วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2539), หน้า 45-50.

ควายเข้าสิงเต็มทีที่เลี้ยงจะใช้ผ้าขาวม้ามัดที่เอวคนทรงแล้วให้นางควายขวิดกันเป็นที่สนุกสนานเมื่อต้องการจะให้ออกก็ตะโกนที่หูคนทรง หรือหากไม่ออกก็จะพาไปเวียนได้บันได 3 รอบ ผีก็จะออก

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

หัวควาย 2 หัว

เพลงประกอบการละเล่นนางควาย

นางควายเอยนางควายหางดอก
 คะยอกเป็นป้าง จับหางควายโยก
 น้ำท่วม โลกฝนตกเกรงเกรง
 เป็นเพ็ญเดือนเก้า
 พบเบียดพบเจ้ามาเข้านางควาย

3.2 การละเล่นแม่ช้าง

คนทรง 1 คน ถือใบตาล 2 ใบ นั่งของๆ บนครกพนมมือพร้อมทั้งใช้ผ้าคลุมทั้งตัว พวกที่เหลือจะร้องเพลงนางช้างเมื่อเห็นคนทรงมีอาการสั่นก็ร้องเพลงผีให้ลง เมื่อผีนางช้างเข้าสิงก็จะวิ่งไล่ฟาด ไล่เหยียบคนที่ชอบล้อชอบหลอก เมื่อสมควรเวลาก็เลิกเล่น โดยโห่ที่หูคนทรง หรือลอดได้บันได 3 ผีก็จะออก

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

ใบตาลแห้ง 2 ใบ

เพลงประกอบการละเล่นแม่ช้าง

แม่ช้างเอยวักินหญ้า
 ม้ากินสลัดไค
 หมูกินบอน ไข่พอนกินไก่
 ช้างน้อยค้มไข่ชกขมึ้นเหลืองอ่อน

3.3 การละเล่นนางด้ง

คนเข้าทรง 1 คน มีผีเลี้ยง 1 คนคอยดูแลหากระด้งมาให้ถือนั่งห้อยเท้าพนมมือบนครก ใช้ผ้ามาคลุม พวกที่เหลือจะร้องเพลงนางด้ง เมื่อเห็นคนทรงมีอาการสั่น ก็ร้องเพลงให้ผีลง เมื่อผีลงก็ถามว่าชื่ออะไร มาจากไหน ถ้าใครนึกสนุกก็ตะโกนว่า โขก โขก ผีนางด้งก็วิ่งไล่โขกตีผู้ร่วมเล่น

เป็นที่สนุกสนานเมื่อเห็นว่าคนทรงเริ่มเหนื่อยก็จะโห่ที่กระดิ่งเพื่อให้ฝ่อออก หรือพาลอดไต่บันได 3 รอบ ฝ่อก็จะออก

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

ผ้าขาวม้า 1 ผืน กระดิ่ง 1 ใบ สากดำข้าว 1 อัน

เพลงประกอบการละเล่นนางตั้ง

ปู่ดั่งเอย ย่าดั่งเอย เข้าป่าลงหงส์
เข้าดงไม้มาก กระชากไม้แดง ตาแดงแมงเม่า
กระดิ่งผัดข้าว ลงมาเลลา กินผักกินปลา
กินหญ้าฟันดำ จมมาลงเล่นน้ำ ทะเลพาไป
ไต่เหล้าสองไห ไก่น้อยสองตัว กระเทียมสองหัว

3.4 การละเล่นลิงลม

ให้เด็กผู้ชาย 1 คน นั่งท่ากบ แล้วใช้ผ้าขาวม้ามัดคอกเด็กเอาไว้ ผู้ร่วมเล่นก็จะร้องเพลงลิงลม เมื่อเด็กมีอาการสั่นก็จะเปลี่ยนเป็นเพลงเชยผิ เมื่อเห็นว่าฝ่อแล้วที่เลี้ยงก็จะใช้ผ้าขาวม้ามัดที่เอว เวลาฝ่อลิงลมไปทางไหนที่เลี้ยงก็คอยดึงเอาไว้ เมื่อสมควรเวลาก็เลิกเล่นโดยโห่ที่หูคนทรง หรือลอดไต่บันได 3 รอบฝ่อก็จะออก

เพลงประกอบการละเล่นลิงลม

ลิงลมเอยพระอมข้าวพอง
เด็กน้อยทั้งสองมาทักดอกพริก
เจ้าพระยาเอาพริกเจ้าพระยานกพริก
เชยเปียเชยเจ้าเข้าลิงลม
เอาพระตกลมขนมชมพู
ไอ้แก้วหน้าหนูเล่นซู้ชาละวัน

3.5 การละเล่นแม่ศรี

เลือกคนทรงที่ขวัญอ่อน 1 คน นั่งห้อยเท้าพนมมือบนครก พร้อมทั้งจุดธูป 3 ดอก ให้คนทรงถือพร้อมดอกไม้ เมื่อที่เลี้ยงเห็นว่าเรียบร้อยก็จะให้ร่วมร้องเพลงแม่ศรีพร้อมการตีเกราะเคาะไม้ เมื่อคนทรงมีอาการสั่นมากๆก็ร้องเพลงเชยผิ และเพลงฝ่อ เมื่อที่เลี้ยงเห็นว่าเข้าเต็มตัวก็จะถามฝ่อที่

เข้าทรงว่าชื่ออะไร มาจากไหนจากนั้นก็ร้องเพลงให้รำ เมื่อเห็นว่าเข้าทรงนานแล้วก็จะโห่ (ตะ โจน) ที่หูคนทรง หากไม่ออกก็จะพาไปลอดใต้น้ำ 3 รอบ ผีก็จะออก

อุปกรณ์ประกอบการละเล่น

ครกตำข้าว รูป 3 ดอก ผ้าปิดตา 1 ผืน ดอกไม้ 3 สี

เพลงประกอบการละเล่นแม่ศรี

แม่ศรีเอ๋ยแม่ศรีสาวสะ	ยกมือไหว้พระจะมีคนชม
ขนคิ้วเจ้าก็ต่อ	ต้นคอเจ้าก็กลม
ฉันดูไม่ลืมเรื่องอารมณ์	ชมแต่แม่ศรีเอ๋ย
แม่ศรีเอ๋ยแม่ศรีสาวน้อย	แม่งามແລ້ມແຂ້ມซ้อย
ชวนให้พี่ชายชม	คิ้ว โขนวงพักตร์
น่ารักน่าชม	ชายใดเห็นเจ้าเฝ้าปรารมภ์
ชมแต่แม่ศรีเอ๋ย	คอยฟังเถิดน่าเอ๋ย
เออ เออ พี่ยานี้จะบอก	ดอกมะกล่ำ ดอกมะกอก
โน้นแนะดอกมะกล่ำเอ๋ย	ดอกโศกดอกสักเอ๋ย
ดอกรัก และดอกรัง	โน้นแนะดอกพันซ้ง เจ้าจะเอาอะไรเอ๋ย

3.6 การละเล่นนางอึ่ง

เลือกคนที่ขำข่วนเป็นคนทรง จำนวน 1 คน พี่เลี้ยงจะให้คนทรงนั่งของๆบนครกพนมมือ ขึ้นใช้ผ้าคลุมทั้งตัว ผู้เล่นจะร่วมร้องเพลงนางอึ่งพร้อมตีเกราะเคาะไม้ไปด้วยเมื่อเห็นคนทรงมีอาการสั่น คนอึ่งก็จะร้องเพลงเชิญผี และเพลงผีลง เมื่อพี่เลี้ยงเห็นว่าผีเข้าเต็มตัวก็จะใช้ผ้าขาวม้ามัดที่เอวผีนางอึ่งก็จะกระโดด เห็นตรงไหนมีน้ำก็จะวกน้ำเล่น เสร็จแล้วจะกระโดดใส่คนเป็นที่สนุกสนาน เมื่อถึงเวลาสมควรก็จะโห่ (ตะ โจน) ที่หูคนทรง หากไม่ออกก็พาไปลอดใต้น้ำ 3 รอบผีก็จะออก

อุปกรณ์ประกอบการละเล่น

ครกตำข้าว ผ้าขาวม้าหรือผ้าขาว 1 ผืน

เพลงประกอบการละเล่นนางอึ่ง

นางอึ่งเอ๋ยมาแต่ไหน

มาแต่ใต้บึงบอน

ตัวเจ้าร้อนหรือตัวเจ้าเย็น
มาตัดหนทางให้นางอึ่งเดิน
นางอึ่งไม่เดินจะเดินทางเก่า
พบเปียพบเจ้ามาเข้านางอึ่ง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มเพลงปฏิพากย์

เป็นเพลงที่ใช้ร้องเป็นหลักมีการร่ำออกท่าทางมาประกอบ เพลงที่ร้องเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง โดยการใช้ปฏิภาณไหวพริบในการโต้ตอบ ได้แก่ เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด เพลงขี้มโหย เพลงฮินรินเล และเพลงที่เน้นการร้องแต่ไม่เน้นโต้ตอบกัน มีท่าร่ำประกอบบ้าง ได้แก่ เพลงร่ำวง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด

ขลุ่ยฉายเข้าวัดเป็นการแสดงพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่งที่พบเห็นได้ในวันตรุษสงกรานต์ของตำบลวังลึกที่มีประจำทุกปี เริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ บ้างก็ว่าน่าจะมาจากเรื่องลักษณะวงศ์ ตอนพราหมณ์เฮอร์แปลงกาย¹⁸ บ้างก็ว่ามีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนรุ่นของทวดที่เรียกว่าขลุ่ยฉายเข้าวัดเพราะเรียกชื่อตามเนื้อเพลงที่ร้องแต่สามารถเทียบจากอายุของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุมากที่สุด น่าจะมีมาก่อน พ.ศ.2567และมีต่อเรื่อยมา¹⁹ จนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านได้หยุดลง แต่หลังจากสงครามสงบก็กลับมาเล่นกันต่อจนถึงปี 2501 ก็ปรากฏว่าเริ่มเล่นกันน้อยลงจนเจียบหายไปในปีต่อมา พ.ศ.2503 เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งโดย นายสำเนา จันทร์จรูญ ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่ โรงเรียนบ้านหนองกระดี่อาจารย์สำเนาเป็นคนตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรงตั้งแต่กำเนิดจึงได้พบเห็นและคลุกคลีอยู่กับการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านมาโดยตลอดจนเมื่อได้เริ่มทำงานจึงได้คิดรื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านขึ้นมาใหม่เพื่ออนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นของตัวเองเอาไว้ไม่ให้สูญหาย และท่านได้ถ่ายทอดท่ารำให้กับคณะครูอาจารย์ในอำเภอศรีสำโรง เพื่อแสดงเผยแพร่ในงานต่างๆ ที่ทางราชการขอความร่วมมือมา

เครื่องดนตรี ไม่มี ใช้การปรบมือแทน

บทร้อง

เป็นกลอนสด ที่สร้างสรรค์ขึ้นเกิดจากการโต้ตอบกันของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีลูกคู่ร้องรับ ทวนบทร้องในตอนสุดท้ายของบทแต่ละบท

ตัวอย่างบทร้องเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด

¹⁸ สัมภาษณ์ สำเนา จันทร์จรูญ, 16 กรกฎาคม 2546.

¹⁹ สัมภาษณ์ โปรง อนันตะ, 14 กรกฎาคม 2546.

- หญิง นุชฉายเอย   เยื้องอย่างกางกรายลอยชายไปที่วัด ตั้งใจทำบุญจะได้เพิ่มพูนพระศาสนา²⁰
- หญิง นุชฉายเอย   เยื้องอย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆเจ้าก็คอยสกัด กัดให้ถนัด
กัดให้ถนัดใจเอย
- หญิง นุชฉายเอย   เยื้องอย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปวัด หนุ่มๆน้อยๆ เจ้าก็คอยสกัด กัดให้ถนัด
กัดให้ถนัดใจเอย²¹
- หญิง นุชฉายเอย   เจ้าไปเก็บผัก ผักหน้าทาปาก เดินชั๊กชะย่อน มองซ้ายมองขวา กลัวพวก
บ้ากัลลัมัน²²
- หญิง นุชฉายเอย   เยื้องอย่างกางปีก ไม่ต้องหลบหลีกจงหนีบปีกไว้เอย²³

2. เพลงยี่มโย

เพลงยี่มโยเป็นการแสดงพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งที่นิยมแสดงกันในวันตรุษสงกรานต์ ของตำบล
วังลึกและได้นายสำเนา จันทรจรรยาเป็นผู้รื้อฟื้นขึ้นและอนุรักษ์เอาไว้ ปัจจุบันการแสดงเพลงยี่มโย
ได้ถ่ายทอดไว้ให้กับคณะครูอาจารย์ในอำเภอศรีสำโรง

เครื่องดนตรี   ไม่มี ใช้การปรบมือแทน

บทร้อง

ตัวอย่างบทร้องเพลงยี่มโย

- หญิง   ลักยี่มก็ฉันเอย นะพ่อคุณเอ้ยยี่มโย (ลูกคู่) เซียะ เซียะ เซียะ
ตัดผมเรือนนอกตัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลิ้ง เอ้ยเถิดเอย
- หญิง   ลักยี่มก็ฉันเอย นะพ่อคุณเอ้ยยี่มโย (ลูกคู่) เซียะ เซียะ เซียะ
พอนุ่งผ้าม่วง ขนเป็นพวงปรกแห่ง พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกว่งหรือเอย²⁴
- หญิง   บวขจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอ้ยยี่มโย (ลูกคู่) เซียะ เซียะ เซียะ
แม่ขอโมทนาเอ้ย ที่พ่อลาบวช แม่จะฟังเสียงสวด เอ้ยมนต์เย็น²⁵

²⁰ สัมภาษณ์ สิริ ศรีม่วง, 17 พฤศจิกายน 2545.

²¹ สัมภาษณ์ ไปร่ง อนันตะ, 17 พฤศจิกายน 2545.

²² สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง, 17 มกราคม 2547.

²³ สัมภาษณ์ มาลัย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

²⁴ สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง, 9 สิงหาคม 2546.

²⁵ สัมภาษณ์ มาลัย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

3. เพลงอินรินเล

การแสดงเพลงอินรินเลเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่มีผู้ใดสามารถให้คำตอบได้ ทราบแต่เพียงเป็นการแสดงอีกชุดหนึ่งที่มีประกอบอยู่ในการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงที่มีปรากฏในวันตรุษสงกรานต์ของทุกปี และหยุดลงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังสงครามโลกก็มีแสดงกันต่อแต่ผู้คนเริ่มลงจำนวนลง และหยุดการแสดงในปี 2501 ปี 2503 นายสำเนา จันทร์จัญญ ได้รื้อฟื้นขึ้นใหม่พร้อมกับการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงอีกหลายชุด

เครื่องดนตรี ไม่มี ใช้การปรบมือแทน

บทร้อง

เพลงอินรินเลเป็นเพลงที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือ เป็นเพลงที่ลงท้ายด้วยสระเอ ในทุกท่อนสุดท้ายของเพลงที่ร้องได้ต่อกัน หากเป็นในท้องถิ่นอื่นจะเรียกว่า เพลงพิมเพล หรือ อินเลเล ก็ได้

ตัวอย่างบทร้องเพลงอินรินเล

- หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) จักดอกก็ยังไม่เป็น ยังเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) คดข้าวใส่ถ้วย พอเห็นตัวชวยแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)²⁶
- หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) น้ำหน้าอย่างเจ้าฉัน ไม่เอามาเกาะเรือแม่ (ลูกคู่รับ)²⁷
- หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) รักของพีมี่แต่ชวนเซ เหมือนพวกลิเกนอนซ้นนอนเซ (ลูกคู่รับ)²⁸

1. เพลงรำวง

เพลงรำวงเป็นเพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในช่วงเริ่มแรกของการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านในวันตรุษสงกรานต์²⁹ ซึ่งก่อนหน้านั้นจะมีการเล่นโยนลูกช่วง* กันก่อนใครรับไม่ได้ก็ต้องออกมาร้องและรำเพลงรำวง สลับกับการโยนลูกช่วง แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ไม่ปรากฏว่ามีแสดงอีก

เครื่องดนตรี ไม่มี ใช้การปรบมือแทน

บทร้อง

²⁶ สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง , 9 สิงหาคม 2546.

²⁷ สัมภาษณ์ โปรง อนันตะ, 17 พฤศจิกายน 2545.

²⁸ สัมภาษณ์ มาลัย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

²⁹ สัมภาษณ์ สิริ ศรีม่วง, 17 กรกฎาคม 2546.

* ลูกช่วง ทำจากผ้ามัดกันเข้าให้เป็นลูกกลมๆ และใช้เศษผ้าทำเป็นหาง

เป็นการร้องที่ร้องขึ้นสดๆพร้อมกับการสร้างสรรค์ทำทางตามจังหวะบทร้อง ผู้ที่
เก่งหน่อยก็ทำทำทางตามบทร้อง

ตัวอย่างบทร้องเพลงรำวง

1.เพลงหน้าหนาว³⁰

เอ็งเอยหน้าหนาว	สีนวลเขาจะร้องรำ
ร้องเล่นสักคำ	ร้องเล่นสักคำเดียวเอย

2.เพลงต้นโพธิ์ท้ายวัด

ต้นโพธิ์ท้ายวัด	พอดึกสงัดลมพัดเย็นๆ
ต้นโพธิ์ระดก	ฉันรักแม่นกสาริกา
ต้นโพธิ์หลายต้น	ฉันรักแม่คนเดินมา

กลุ่มที่ 5 กลุ่มรำพื้นบ้าน

เป็นกลุ่มที่มีทำทางการรำรำเป็นหลัก ประกอบกับจังหวะของดนตรีและจังหวะของเพลง
ร้องได้แก่ รำแบบบท รำกลองยาว และรำมั่งคละ มีรายละเอียดดังนี้

1.รำแบบบท

รำแบบบท³¹ มีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2488 ซึ่งได้พัฒนาต่อมาจากเพลงรำวงที่เล่นกันอยู่ในอำเภอศรี
สำโรง และอยู่ในยุคของรัฐธรรมนูญของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ที่มีการสนับสนุนให้มีการรำวงใน
สถานที่ราชการ จิตรพร วิทยาศักดิ์พันธ์³² กล่าวถึงรำวงในยุคจอมพล แปลก พิบูลสงครามไว้ว่า
“.....ได้รับการยกย่องให้เป็นการละเล่นระดับชาติ เป็นการละเล่นของผู้มีวัฒนธรรม ไม่ถูกเนื้อต้อง
ตัวกัน และไม่ดื่มสุรา เพื่อให้เป็นมาตรฐานบันเทิงของชาติ รัฐบาลส่งเสริมให้เล่นกันทั่วไป
โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการ มีการสนับสนุนให้ข้าราชการทั้งชายและหญิงฝึกซ้อมรำวงกันในตอน
บ่ายวันพุธ ในเขตพระนครนั้นสามารถเล่นได้แต่เพียงรำวงเท่านั้น ส่วนรำโทนไม่อนุญาตให้เล่น
เพราะไม่สุภาพ แต่ในภาคต่างๆสามารถเล่นได้ทั้งรำโทนและรำวง แต่รำโทนจะได้รับความนิยม

³⁰ สัมภาษณ์ กล้วย ประสมทอง , 17 กรกฎาคม 2546.

³¹ สัมภาษณ์ สัมลิม ศิลปสร, 20 ธันวาคม 2546.

³² จิตรพร วิทยาศักดิ์พันธ์, “นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม : ลัทธิชาตินิยม
กับผลกระทบทางสุนทรียทัศน์” เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง จอมพล ป.พิบูลสงคราม กับ
การเมืองสมัยใหม่, 24 -25 มิถุนายน 2536, หน้า 263 อ้างถึงใน นาฏยศิลป์ไทย กับ “นโยบายการ
สร้างชาติ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2581 –พ.ศ.2487) โดยนางสาวอุบลวรรณ โตอวยพร
งานวิจัยทางด้านนาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 27.

มากกว่า จนเกิดเพลงรำโทนใหม่ๆ ขึ้นมากมาย.....” ข้าราชการในอำเภอศรีสำโรงได้ตอบรับนโยบายของรัฐบาลจึงได้ร่วมมือกันของข้าราชการชายหญิงในอำเภอเพื่อหาทุนสร้างที่อยู่อาศัยให้กับข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจอำเภอศรีสำโรง ขณะนั้นมีขุนเจน เจนธฤทิจเป็นนายอำเภอ และร้อยตำรวจตรีประสิทธิ์ พิระนนท์ เป็นหัวหน้าสถานี ได้มีการมอบหมายให้อาจารย์ฉลอง บูรณชาติ สารวัตตนักเรียน เป็นริ้วแรงสำคัญในการจัดการแสดงเพื่อหาทุนทรัพย์มาสร้างที่อยู่อาศัยให้กับข้าราชการตำรวจของอำเภอ เหตุที่อาจารย์ฉลองได้รับความไว้วางใจให้จัดการแสดงเป็นเพราะอาจารย์ฉลองมีความสามารถทางด้านดนตรีอยู่ก่อนแล้วดังนั้นจึงชักชวนข้าราชการชายหญิงมาร่วมแต่งเพลงและเนื้อร้องขึ้นมาหลายเพลงจากนั้นได้มอบหมายให้แม่ครูถม เกตุทอง ครูละครรำคณะศรีไทยรุ่งเรืองเป็นผู้ฝึกซ้อมและใส่ท่าทางให้ การแสดงรำนี้นี้มีปรากฏขึ้นทั้งสิ้น 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 แสดงเพื่อหาทุนทรัพย์สร้างบ้านพักให้กับข้าราชการตำรวจ ณ ลานหน้าอำเภอ ครั้งที่ 2 หาทุนทรัพย์สมทบสร้างโรงพยาบาลศรีสังวร ในงานวงศิลาลักษณ์ ณ โรงพยาบาลศรีสังวร ครั้งที่ 3 พิธีเปิดโรงพยาบาลศรีสังวร ทำพิธีเปิดโดย ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และท่านผู้หญิงละเอียดพิบูลสงคราม ณ โรงพยาบาลศรีสังวร

เครื่องดนตรีที่ใช้

ในอดีตนั้นการแสดงรำแบบบทจะเล่นดนตรีเป็นทำนองสากล³³ มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1.เครื่องตี	ได้แก่	1.กลองรำมะนา
		2.กลองชุด
2.เครื่องสี	ได้แก่	1.ไวโอลิน
3.เครื่องเป่า	ได้แก่	1.ทรัมเป็ต
		2.เป็คาร์เนต
4.เครื่องดีด	ได้แก่	1.ออแกนเท้า
5.เครื่องประกอบจังหวะ	ได้แก่	1.ฉิ่ง
		2.ฉาบ
		3.ลูกแซก

บทร้อง

บทร้องเพลงรำนี้นั้นเป็นบทร้องที่ข้าราชการในอำเภอศรีสำโรงช่วยกันแต่งขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วเรื่องราวในบทร้องจะเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทย

³³ สัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ ศิลปศร,อดีตผู้บรรเลงไวโอลิน, 14 กรกฎาคม 2545.

ตัวอย่างบทร้องเพลงรำแบบบท

1.เพลงรำโขน

ชาย	น้องสาวเอ๋ยโปรดจงช่วยปราณี ในคืนวันนี้พี่จะรำโขน พี่จะรำโขนให้น้องดู	มารามาชิมารำกับพี่ (ซ้ำ) เล่นสุภาพไม่หยาบโหลน นอย.....
หญิง	รำเถิดหนาพี่จ้าน้องจะดู น้องจะเชิดชูในตัวพี่ยา พี่จงช่วยสะกิดน้องนี้จะรำตาม	ถ้าได้รำได้รำเป็นคู่ (ซ้ำ) ไอ้พี่จ้าน้องรำผิด นอย.....

2.เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ

ไอ้ดวงจันทร์วันเพ็ญดูเด่นดวง หอมกลิ่นพิภูลิ้นใจ (ซ้ำ) มาดมั่นไม่มีเจ้าของ สงสัยเมื่อไหร่จะหล่น (ซ้ำ)	ฉันรักแม่พวงมาลัย พวงมาลัยลอยมาลอยวน (ซ้ำ) จะขอจงลงคู่สักหน อนิจจาหน้ามนคนงามนี้เอ๋ย (ซ้ำ)
---	---

3.เพลงคำกั้นเดือนหงาย

ยามคำกั้นเดือนหงาย เมฆน้อยลอยลงมา ตัวที่เปรียบเหมือนกระต่ายต้อย มาชิมารักกัน	แสงจันทร์ฉายสว่างนภา สว่างนภาดูแสงตะวัน ไอ้แม่สาวน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์ รักกันให้มันเข้าไวนะเออ (ซ้ำ)
---	---

2.รำกลองยาว

รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ประดิษฐ์ขึ้น³⁴โดยนายสำเนา จันทรจรรย์ มีชื่อคณะกลองยาวว่า “จันทรทรวงกลด” รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรง ปราบกฎขึ้นในปี 2505 ได้รับการถ่ายทอดเพลงกลองยาวและทำรำกลองยาวโบราณ(ชาย) มาจากคณะกลองยาวของนายแจ้งมี เจริญ (คณะ ฉ. มีเจริญ) คณะของนายโต๊ะ พูลรอด และนายจำเนียร จันทรจรรย์ (พระอธิการจำเนียร จันทวัฒน์) โดยใช้ทำรำกลองยาวโบราณที่เล่นเฉพาะผู้ชาย เข้ามาใส่และจัดเรียงท่าทางเข้าไปใหม่ ในช่วงแรกมีแต่รำกลองยาวของผู้ชาย ปีต่อมา (2506)อาจารย์สำเนาได้ประดิษฐ์ทำรำของผู้แสดงหญิงเข้าไปใช้ผู้แสดงหญิงล้วนและนำออกแข่งขันในงานพระแม่ย่าของจังหวัดสุโขทัยได้รับรางวัลชนะเลิศและรางวัลอื่นๆต่อมา

³⁴ สัมภาษณ์ สำเนา จันทรจรรย์ , 16 กรกฎาคม 2546.

กลองยาวมีแพร่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อไหร่ นั้นไม่มีหลักฐานแน่ชัด³⁵ สืบทราบได้ก็เพียงแต่เราได้แบบอย่างการเล่นกลองยาวมาจากพม่า ในราวสมัยกรุงธนบุรี หรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยที่ทำสงครามกับพม่า เพราะมีเพลงพื้นบ้านชื่อว่า “พม่ารำขวานพวกชาวบ้านตีกลอง ฟังฟังเสียงมันดั่งเท็งบ้อง...” กล่าวกันว่าเวลาพักรบพวกทหารพม่าก็พากันตีกลองยาว ซึ่งได้นำติดตัวมาอย่างสนุกสนาน ชาวไทยได้เห็นแบบอย่างก็นำมาเล่นบ้าง บางท่านก็เล่าว่า กลองยาวของพมานี้ มีชาวพม่าผู้หนึ่งนำมาเผยแพร่ที่ประเทศไทยเมื่อครั้งรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีบทรื่องกรวรายกทัพในการแสดงละครเรื่อง พระอภัยมณีตอนสงครามเก้าทัพ บทรื่องมีดังนี้

ทูลเกล้าฯ	ที่นี้จะแห่พม่าใหม่
ตกเข้ามาเมืองไทย	เป็นผู้ใหญ่ตีกลองยาว
ตีวงตีไวตีได้จังหวะ	ที่นี้จะกะเป็นเพลงกราว
เลื่องชื่อลือฉาว	ตีกลองยาวสลัดไฉ่

บางท่านว่า คำว่า “สลัดไฉ่” เป็นชื่อของชาวพม่าผู้เข้ามาสอนการเล่นกลองยาวให้ชาวไทย ชื่อว่า “หม่อมสลัดไฉ่”

เมื่อเดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน 2509 รัฐบาลไทยได้รับมอบให้นายชนิด อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร นำคณะนาฏศิลป์ไทยไปแสดงเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีกับพม่า ณ นครย่างกุ้งและมัณฑะเลย์ นายปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี นักดนตรีของกรมศิลปากรที่ร่วมแสดงในงานนี้ ได้เห็นกลองชนิดหนึ่งคล้ายกลองยาวไทย หากแต่กลองพมานั้นติดทองประดับกระจกที่หุ้มกลองสวยงามตามแบบศิลปะพม่า และพม่าเรียกกลองชนิดนี้ว่า “โอสี่” และนายชนิด อยู่โพธิ์ ได้มีโอกาสถามนักโบราณคดีชาวพม่าผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและโบราณสถานถึงเรื่องกลองยาว และได้รับคำตอบว่าพม่าได้มาจากไทยใหญ่อีกต่อหนึ่ง

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการรำกลองยาว

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำกลองยาว ได้แก่ ปี่ 1 เล้า, กลองยืน 3-4 ลูก, กลองรำ 8 ลูก, ฉาบ 1 คู่, โหม่ง, กรับ มีรายละเอียดดังนี้

บทรื่องเพลงกลองยาว

เนื้อรื่องที่ใช้ประกอบการบรรเลงกลองยาวนี้เป็นการเพิ่มความสนุกสนานให้กับการรำ โดยจะร้องในช่วงของการโหมโรงไม้กลอง เนื้อรื่องจะออกไปทางสองแง่สองง่าม เป็นการกระเช้า

³⁵ ไพวัน คงกระพันซ์, ภูมิปัญญาชาวบ้าน : ท้องถิ่นสุโขทัย, (สุโขทัย : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า 146-147.

เข้าเหยงกันระหว่างชายหญิง มีเนื้อร้องมากมายตามแต่จะแต่งกัน แต่ของอำเภอสรีลำโรงนิยมใช้ เพลงร้องดังต่อไปนี้

มาละเหวย มาละวา มาแต่ของเขาของเราไม่มา ตะลาลา ใครมีมะกรูดมาแลกมะนาว ใครมี ลูกสาวมาแลกลูกเขย เอวอะเอาเหวยลูกเขยกลองยาว ตะลาลา

ใครมีดอกจิก มาแลกดอกจอก ใครมีข้าวตอกมาแลกข้าวสาร ใครมีของหวานมาแลกของ คาว ผู้หญิงหน้าขาวผู้ชายหน้าดำ ตะลาลา

ด้อนไว้ด้อนไว้ เอาไปบ้านเรา พ่อเราแก่ แม่เราเฒ่า เอาไปหุงข้าวให้พ่อเรากิน ตะลาลา

ไอ้ลูกกลมๆ เขาเรียกมะนาว ไอ้ลูกยาวๆ เขาเรียกมะเขือ เอาไปบ้านเหนือไปฝากเนื้อเย็น ตะ ลาลา

ไอ้ลูกกลมๆ เขาเรียกมะนาว ไอ้ลูกยาวๆ เขาเรียกมะดัน สองลูกติดกันเขาเรียกอะไร ตะ ลาลา

ใครมีกล้วยหอมมาแลกกล้วยไข่ ใครมีไข่ไก่มาแลกไข่เป็ด ผู้หญิงเป็นเพชรผู้ชายเป็นพลอย

3. รำมั่งคละ

รำมั่งคละปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2507 โดยนายสำเนา จันทร์จรูญ อาจารย์โรงเรียนบ้านคลอง ตาล (กระจำจันดา) ในสมัยนั้น ซึ่งนายสำเนาได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงดนตรีมั่งคละมาจาก หลวงปู่แหยม จำนวน ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีนิโครธาราม (วัดกุฎีจีน) อดีตหัวหน้าวงมั่งคละที่ เชี่ยวชาญการบรรเลงมั่งคละเป็นอย่างดีเพราะเริ่มบรรเลงมั่งคละเป็นตั้งแต่ยังไม่ได้โกนจุกนอกจาก นี้หลวงปู่แหยมยังถ่ายทอดทำทางประกอบกับจังหวะมั่งคละที่สามารถจดจำได้ขณะได้รับการว่าจ้าง ให้นำวงมั่งคละไปบรรเลงตามที่ต่างๆเมื่อขบวนแห่มาถึงหน้าบ้านงานก็จะมีชาวบ้านเข้ามาร่วมรำ หยอกล้อเล่นเป็นที่สนุกสนาน ทำทางที่หลวงปู่แหยมถ่ายทอดให้ เช่น ลิงอุ้มแดง ลองข่มตอ กวาง เหลียวหลัง เป็นต้น ทำทางไหนที่ลูกใจผู้คนก็จะทำกันบ่อย นายสำเนาได้นำทำทางที่รับการ ถ่ายทอดมาปรับให้เป็นรูปแบบของการแสดงโดยปรับระดับมือ และใส่จังหวะของเท้าเข้าไปให้เข้ากับจังหวะของดนตรีและจัดเรียงทำขึ้นใหม่พร้อมกับใส่ท่าเชื่อม นำออกแสดงตามงานต่างๆ รวมถึง การถ่ายทอดให้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยด้วย

มั่งคละนี้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใดนั้น ไม่มีผู้ใดสามารถให้คำตอบได้ สุกรี เจริญ สุข ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับมั่งคละไว้ว่า³⁶ “ดนตรีมั่งคละเป็นดนตรีพื้นบ้านของชาวสยามในกลุ่มน้ำ ยม – น่าน ในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ .....เชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย ตอนใต้ และประเทศลังกา ที่เรียกว่า เบญจคุริยางค์ (ในประเทศลังกา เรียกว่า “ปัญจวาทยะ” และ ภาษาอินเดียตรงกับคำว่า Paneaturianha ซึ่งแปลว่า เครื่องห้า) ปัจจุบันในประเทศลังกายังคงใช้

³⁶ สุกรี เจริญสุข, ดนตรีชาวสยาม, (กรุงเทพมหานคร Dr.sax, 2538), หน้า 76-77.

ดนตรีประเภทนี้ประโคมเฝ้ารับส่งพระและยี่นตีเป่าประโคมพระวิหารพระเขียวแก้วที่เมืองแคนดี....
....” ด้านสุจิตต์ วงษ์เทศ³⁷ได้กล่าวถึงมังคละไว้ว่า “เมื่อลังกาได้รับแผนเบญจดุริยางค์ (ในลังกา
เรียก “ปัญจาทะยะ”) ไปจากอินเดียแล้ว จึงเรียกประเพณีประโคมตีและเป่าในงานมงคลว่า “มังคละ
เกริ” ถ้าเป็นงานอวมงคลก็เรียก “อวมังคลเกริ” .....หลังจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลังกา
ชาวสยามบางกลุ่มจึงรับแบบแผน “มังคลเกริ” ของลังกาเข้ามาใช้ในบ้านเมืองตน จึงยังมีเค้ามูล
เหลืออยู่ในวงที่เรียกชื่อคล้ายกันว่า “มังคละ” ซึ่งแพร่หลายในกลุ่มน้ำยม – น่าน”

หลักฐานที่เด่นชัดอีกข้อหนึ่ง จากจดหมายระยะทางเดินทางไปพิษณุโลก ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้กล่าวถึงลักษณะของวงมังคละเอาไว้ว่า “เวลาบ่าย 4 โมง 40 นาที ไป
วัดมหาธาตุ.....พอกินข้าวพระยาเทพามาบอกว่ามังคละมาแล้ว.....เครื่องมังคละนี้เป็นเครื่อง
เบญจดุริยางค์แท้ มีกลองเล็กรูปเหมือนเถิดเทิงแต่สั้น จึงหงันหน้าเดียวมีไม้ตียาวๆ ตรงกับ
“วาดตต” ใบหนึ่งมีกลองจึงหงันสองหน้าเหมือนกลองมลายูเป็นตัวผู้ใบหนึ่ง ตรงกับ “วิตต” เป็น
ตัวเมียใบหนึ่งตรงกับ “อาดตวิตต” มีไม้ตีตรงๆ กลองสามใบนี้ต้องหุ้มผ้าดอกเกลือไว้แต่หน้า
เพราะว่ามีมือขึ้นและฝีมือนำหุ้มไม่ได้ และมีปีคั้นหนึ่ง ตัวเป็นทำนองปีจิ้นลันเป็นปีชวาตรงกับ “สุ
ลिर” มีฆ้องแขวนราว 3 ใบ เสียงต่างๆ กัน ตรงกับ “ฉน” เสียงเพลงนั้นเหมือนกลองมลายู.....”ซึ่ง
เป็นการบันทึกไว้เมื่อปี พ.ศ. 2544

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงรำมังคละ

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงมังคละในอดีตและปัจจุบันเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันที่
ได้รับการถ่ายทอดมาจากอดีตประกอบไปด้วย

- 1.กลองสองหน้า 2 ใบ
- 2.โหม่ง 3 ใบ
- 3.ปีชวา 1 เล้า
- 4.กลองมังคละ 1 ใบ
- 5.ฉาบเล็ก 1 คู่
- 6.ฉาบใหญ่ 1 คู่

จากการศึกษาทั้ง 5 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษารูปแบบและลักษณะทำ
รำของ กลุ่มที่ 4 กลุ่มเพลงปฏิพากย์ และกลุ่มที่ 5 กลุ่มรำพื้นบ้าน เนื่องจากทั้งสองกลุ่มมีปรากฏการ
ใช้ทำรำเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่อีกสามกลุ่มนั้นไม่ปรากฏการใช้ทำรำเข้ามาประกอบ เนื่องจาก

³⁷ สุจิตต์ วงษ์เทศ, ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,
2542), หน้า 30-31.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยทางด้านนาฏยศิลป์ และเพื่อบันทึกเอาไว้เป็นหลักฐานขณะที่ยังมีผู้สามารถให้ข้อมูลได้ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในอนาคตต่อไป

สรุป

อำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย แต่เดิมตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่บ้านนาหลุก ตำบลนาขุนไกร ซึ่งตำบลนาขุนไกรนี้เป็นตำบลใหญ่ประกอบไปด้วยบ้านราวต้นจันทร์ บ้านท่ามกกะสังข์ ต่อมาภายหลังบ้านราวต้นจันทร์แยกออกมาเป็นตำบล ซึ่งตำบลราวต้นจันทร์นี้มีต้นสำโรงใหญ่ปรากฏอยู่จึงเรียกตามต้นสำโรงว่าเมืองสำโรงทอง ต่อมาภายหลังสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระองค์ทรงมีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีจึงได้เปลงนามเมืองจากสำโรงทองเป็นศรีสำโรง มีพระศรีรังคบดีเป็นเจ้าเมืองและได้ย้ายที่ทำการอำเภออีกหลายครั้ง สุดท้ายตั้งอยู่ที่บ้านคลองदान อำเภอคลองदानและได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอคลองदानตามชื่ออำเภอด้วย แต่ต่อมาได้เปลี่ยนกลับมาใช้ชื่ออำเภอศรีสำโรงตามเดิมเพื่อรักษาประวัติเดิมของเมืองเอาไว้

ความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย กล่าวโดยสรุปได้ว่าการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดในช่วงเริ่มแรกแต่สามารถมีหลักฐานยืนยันได้ก็น่าจะตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้มาเยือนเมืองพิษณุโลก การแสดงพื้นบ้านมีรากฐานมาจากการละเล่นเพื่อผ่อนคลาย เพื่อความสนุก และเพื่อหาκούครอง นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดในลักษณะปากต่อปาก มิได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยการฝึกฝนด้วยตนเอง แต่เมื่อเข้ามาสู่รูปแบบปัจจุบันการสืบทอดได้เปลี่ยนไปเป็นการฝึกหัดโดยครูและศิษย์ เมื่อมีความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามา การแสดงพื้นบ้านเริ่มลดความสำคัญลง และหยุดตัวลงในปี 2501 ในปี 2503 นายสำเนา จันทร์จรูญ จึงได้รื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านขึ้นอีกครั้ง การแสดงเหล่านี้ก็กลับมาปรากฏให้เห็นกันอีกเพียงแต่การรำที่ปรากฏในวงกลองยาวและวงม้งคละได้ถูกประดิษฐ์และสร้างสรรค์ทำรำขึ้นใหม่ประกอบกับทำรำของเดิมให้เป็นการแสดงรำกลองยาวและรำม้งคละ การแสดงพื้นบ้านที่ถูกรื้อฟื้นและประดิษฐ์ขึ้นใหม่ประกอบไปด้วยเพลงรำวง เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงฮินรินเล เพลงยิ้มโย รำแบบบท รำกลองยาว และรำม้งคละซึ่งการแสดงแต่ละชุดยังปรากฏมาจนถึงปัจจุบันมีเพียงการแสดงชุดเดียวเท่านั้นที่ถูกรื้อฟื้นแต่ไม่นำมาแสดงอีกนั่นคือ เพลงรำวง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการแสดงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม จารีตประเพณีของคนในท้องถิ่นอีกด้วย

องค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนต่างๆในการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ซึ่งเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงที่ปรากฏขึ้นในอดีตและที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันทำให้ทราบถึงความเป็นมาและองค์ประกอบในการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง อันได้แก่ ประวัติความเป็นมา ผู้แสดง การแต่งกาย เครื่องดนตรี และเพลงที่ใช้ โอกาสและเวลาที่ใช้ สถานที่แสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดง รูปแบบการใช้พื้นที่ ลำดับขั้นตอนการแสดง และอัตราการว่าจ้างการแสดงในบางชุด จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2545 ถึง วันที่ 21 ธันวาคม 2546 ได้พบรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยที่ปรากฏในอดีต มี อยู่ด้วยกัน 7 ชุด คือ เพลงรำวง เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย รำวงแบบบท รำกลองยาว และรำมั่งคละ และที่ปรากฏในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 6 ชุด คือ เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงยี่มโย รำวงแบบบท รำกลองยาว และรำมั่งคละ เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงขออธิบายองค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง โดยอธิบายองค์ประกอบจากอดีตก่อนแล้วตามด้วยปัจจุบันในบางหัวข้อที่มีอดีตและปัจจุบันแตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 เพลงรำวง

เพลงรำวงเป็นเพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในช่วงเริ่มแรกของการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านในวันตรุษสงกรานต์³⁸ ซึ่งก่อนหน้านั้นจะมีการเล่นโยนลูกช่วง* กันก่อนใครรับไม่ได้ก็ต้องออกมาร้องและรำเพลงรำวง สลับกับการโยนลูกช่วง แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ไม่ปรากฏว่ามีแสดงอีก

3.1.1 ผู้แสดง

เพลงรำวงเป็นการแสดงที่ใช้ร้องรำได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ไม่มีการคัดเลือกและจำกัดอายุของผู้แสดง ซึ่งผู้แสดงเพลงรำวงได้ต้องมีความสามารถและใจรักอยู่ก่อนแล้วจึงมาเข้าร่วม³⁹ ส่วนใหญ่แล้วจะเริ่มเข้าร่วมตั้งแต่อายุ 12 - 14 ปี เป็นต้นไป จากการที่เข้าร่วมชมการแสดงและการละเล่น

³⁸ สัมภาษณ์ สิริ ศรีม่วง, 17 กรกฎาคม 2546.

* ลูกช่วง ทำจากผ้ามัดกันเข้าให้เป็นลูกกลมๆ และใช้เศษผ้าทำเป็นหาง

³⁹ สัมภาษณ์ โปรง อนันตะ, 14 กรกฎาคม 2546.

ตั้งแต่อายุน้อย จึงเป็นช่วงที่สามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์ได้อย่างดี คนที่ชอบก็อาศัยครูพี่หลักจำฝึกหัดด้วยตนเองฝึกท่าเอาเองใกล้ๆ กับกลุ่มผู้แสดง กลุ่มของผู้ชมกับผู้แสดง ได้แยกออกจากเตี๊ยะขาดโดยมีกลุ่มแสดงเพียงกลุ่มเดียวและมีผู้ชมคอยดูอยู่รายล้อม กลุ่มแสดงจะมีผู้แสดงไม่เกิน 20 คน คนที่อยากร่วมสนุกแต่ไม่มีความกล้าก็จะเป็นผู้ชมคอยเชียร์อยู่วงนอก

3.1.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของผู้แสดงเพลงร่ำวงเป็นการแต่งกายตามธรรมเนียมของชาวบ้านในอำเภอศรีสำโรง โดยแยกเป็นผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงดังนี้

การแต่งกายของผู้แสดงชาย

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้า

ภาพที่ 3-4 : การแต่งกายในการแสดงเพลงร่ำวงของผู้แสดงชาย

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ สถานีอนามัยตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ในวันที่ 13 ธันวาคม 2546

แสดงภาพโดย : นายสำเนา จันทร์จรูญ. ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีและนาฏศิลป์) พ.ศ. 2532

การแต่งกายของผู้แสดงหญิง

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านใน มีเสื้อคอกลมแขนกระบอกคลุมด้านนอก ทรงผมสมัยนั้นเป็นผมสั้น

ภาพที่ 5 : การแต่งกายในการแสดงเพลงร่ำวงของผู้แสดงหญิง(นุ่งโจงกระเบน)
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคิเภท ณ สถานีนอนามัยตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง
 จังหวัดสุโขทัย ในวันที่ 13 ธันวาคม 2546
 แสดงภาพโดย : นางลูกกัน สุขภูมิรินทร์

3.1.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้แสดง

เพลงร่ำวงไม่มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแต่จะใช้การปรบมือให้จังหวะแทน

เพลงที่ใช้แสดง

จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าเพลงร่ำวงในอดีตมีอยู่ด้วยกันหลายเพลงแต่ผู้ที่ให้สัมภาษณ์สามารถจดจำได้เพียง 3 เพลง ดังนี้

1. เพลงหน้านวล
2. เพลงต้นโพธิ์ท้ายวัด
3. เพลงรำโทน

1. เพลงหน้านวล⁴⁰

เอ็งเอยหน้านวล	สินวลเขาจะร้องรำ
ร้องเล่นสักคำ	ร้องเล่นสักคำเดียวเอย

2. เพลงต้นโพธิ์ท้ายวัด

ต้นโพธิ์ท้ายวัด	พอดึกสงัดลมพัดเย็นๆ
-----------------	---------------------

⁴⁰ สัมภาษณ์ ญาติ ประสมทอง , 17 กรกฎาคม 2546.

ต้นโพธิ์ระดก

ฉันรักแม่นกสาริกา

ต้นโพธิ์หลายต้น

ฉันรักแม่คนเดินมา

3.เพลงรำโทน⁴¹

น้องสาวเอ๋ย

โปรดจงช่วยปราณี

มาร่ำมาชิมร่ำกับพี่

ในคืนวันนี้พี่จะรำโทน

เล่นสุภาพไม่หยาบโลน

พี่จะรำโทนให้น้องดู

3.1.4โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

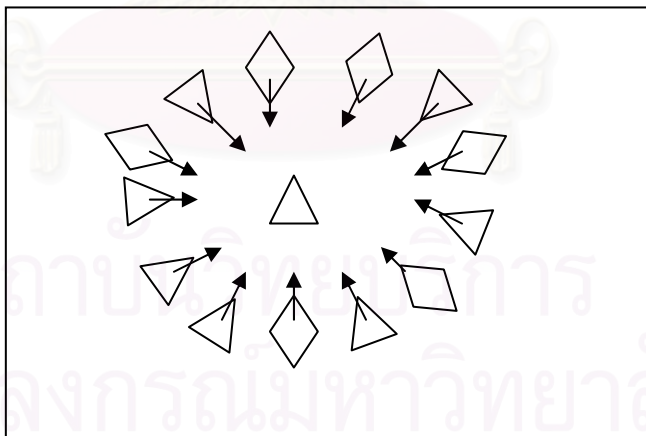
จะพบเห็นการแสดงเพลงรำวงได้ในวันตรุษสงกรานต์ของทุกปีเวลาที่ใช้ในการแสดงไม่แน่นอนแล้วแต่เพลงที่ร้องซึ่งบางครั้งก็ร้องเพียงครั้งเดียวบางครั้งร้องซ้ำถึง 4 ครั้ง

3.1.5สถานที่แสดง

แสดงบริเวณลานกว้างใต้ต้นมะขามใหญ่ หน้าวัดหนองรังเหนือ ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยมีแผนผังสถานที่ดังนี้⁴²

3.1.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

การใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงรำวงนั้นขึ้นเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน โดยที่ชายและหญิงยืนคละกัน ผู้ที่ได้ออกมารำก็จะมารำอยู่ตรงกลางของวง โดยการรำจะเป็นการยืนรำอยู่กับที่

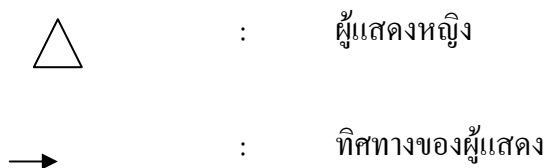

แผนผังที่ 2 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงเพลงรำวง

◇ : ผู้แสดงชาย

⁴¹ สัมภาษณ์ สิริ ศรีม่วง, 16 พฤศจิกายน 2545.

⁴² สัมภาษณ์ โปร่ง อนันตะ, 14 กรกฎาคม 2545.

3.1.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

การแสดงเพลงรำวงเปรียบเสมือนการลงโทษคนที่แพ้จากการเล่นโยนลูกช่วง⁴³ โดยผู้ที่รับไม่ได้ก็ต้องออกมาแสดงเพลงรำวง บางครั้งเมื่อแพ้แล้วก็ให้แสดงเลย บางครั้งก็เล่นต่อไปแล้วรวบรวมยอดแสดงเพียงครั้งเดียว

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเพลงรำวงเป็นการแสดงเพื่อลงโทษคนแพ้จากการเล่นโยนลูกช่วง เมื่อร้องเพลงรำวงจึงต้องมีการรำประกอบเข้ากับจังหวะของเพลงร้อง เป็นการรำแบบยืนปักหลักหรือเรียกได้ว่าเป็นการร้องแบบยืนอยู่กับที่ ใช้ท่ารำท่าเดียวตั้งแต่ต้นจนจบเพลง ไม่มีการตีบทตามคำร้อง ในอดีตเล่นกันในวันตรุษสงกรานต์ ปัจจุบันนี้เพลงรำวงไม่มีแสดงให้เห็นแล้ว

3.2 เพลงฉุยฉายเข้าวัด

ฉุยฉายเข้าวัดเป็นการแสดงพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่งที่พบเห็นได้ในวันตรุษสงกรานต์ของตำบลวังลึกที่มีประจำทุกปี เริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ บ้างก็ว่าน่าจะมาจากเรื่องลักษณะวงศ์ ตอนพราหมณ์เกษรแปลงกาย⁴⁴ บ้างก็ว่ามีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนรุ่นของทวดที่เรียกว่าฉุยฉายเข้าวัดเพราะเรียกชื่อตามเนื้อเพลงที่ร้องแต่สามารถเทียบจากอายุของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุมากที่สุด น่าจะมีมาก่อน พ.ศ.2567และมีต่อเรื่อยมา⁴⁵ จนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านได้หยุดลง แต่หลังจากสงครามสงบก็กลับมาเล่นกันต่อจนถึงปี 2501 ก็ปรากฏว่าเริ่มเล่นกันน้อยลงจนเงียบหายไปในปีต่อมา พ.ศ.2503 เพลงฉุยฉายเข้าวัดได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งโดย นายสำเนา จันทร์จรรยา ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่ โรงเรียนบ้านหนองกระดี่อาจารย์สำเนาเป็นคนตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรงตั้งแต่กำเนิดจึงได้พบเห็นและคลุกคลีอยู่กับการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านมาโดยตลอดจนเมื่อได้เริ่มทำงานจึงได้คิดรื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านขึ้นมาใหม่เพื่ออนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นของตัวเองเอาไว้ไม่ให้สูญหาย และท่านได้ถ่ายทอดท่ารำให้กับคณะครูอาจารย์ในอำเภอศรีสำโรง เพื่อแสดงเผยแพร่ในงานต่างๆ ที่ทางราชการขอความร่วมมือมา

⁴³ สัมภาษณ์ วัลย์ ประสมทอง, 17 กรกฎาคม 2546

⁴⁴ สัมภาษณ์ สำเนา จันทร์จรรยา, 16 กรกฎาคม 2546.

⁴⁵ สัมภาษณ์ โปรง อนันตะ, 14 กรกฎาคม 2546.

3.2.1 ผู้แสดง

การแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัดผู้แสดงแบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ในอดีตนั้นเป็นชาวบ้านทั่วไปที่มีความสามารถ กล้าแสดงออกและต้องเป็นคนที่มีความรอบรู้เรื่องเพลงร้องโต้ตอบได้ทันที ซึ่งผู้แสดงส่วนใหญ่ก่อนที่จะมาเข้าร่วมแสดงทุกคนผ่านการเป็นผู้ชมคอยสังเกตและเก็บเกี่ยวประสบการณ์อยู่นอกกลุ่มผู้แสดงมาก่อน เมื่อเห็นว่าตนเองน่าจะแสดงได้จึงขอเข้าร่วมด้วย สลับสับเปลี่ยนกับพวกที่มีครบครันแล้วเลิกเล่นไป กลุ่มของผู้แสดงกับกลุ่มของผู้ชมนั้นแยกออกจากกันอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ชมก็จะอยู่ภายนอกวงคอยเชียร์ฝ่ายที่ตนชอบ ปัจจุบันนี้กลุ่มผู้แสดงเป็นกลุ่มของข้าราชการครูในอำเภอ ซึ่งมีนายสำเนา จันทร์จรูญเป็นผู้ถ่ายทอดให้พร้อมกับร่วมแสดงด้วย ข้าราชการครูที่ร่วมแสดงบ้างเป็นผู้ที่มีพื้นฐานการรำและบ้างก็รักการแสดงออกอยู่ก่อนแล้ว การฝึกฝนในครั้งแรกใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์จึงนำออกแสดงเผยแพร่ได้

3.2.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัดมี 2 รูปแบบ คือรูปแบบการแต่งกายในอดีต และรูปแบบการแต่งกายในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

การแต่งกายของผู้แสดงชายในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้า
(ดูภาพและคำอธิบาย ภาพที่ 3- 4 หน้า 37.)

การแต่งกายของผู้แสดงชายในปัจจุบัน

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว

ภาพที่ 6-7 : การแต่งกายในการแสดงจุลฉายเข้าวัดของผู้แสดงชายในปัจจุบัน
ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจ่างจินดา อำเภอศรีสำโรง จังหวัด
 สุโขทัย ในวันที่ 14 มิถุนายน 2546

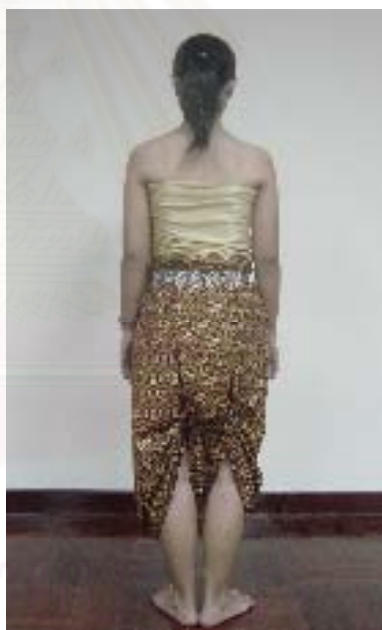
การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านใน มีเสื้อแขนกระบอกคลุมด้านนอก ทรง
 ผสมสมัยนั้นเป็นผสมสั้น

(ดูภาพและคำอธิบาย ภาพที่ 5 หน้า 38.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชุด คือ
ชุดที่ 1 นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าแถบ

ภาพที่ 8-9 : การแต่งกายในการแสดงจุลฉายเข้าวัดของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน ชุดที่ 1
ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 14
 สิงหาคม 2547
แสดงภาพโดย : นางสาวปริญญา อ่ำรอด

ชุดที่ 2 นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกกลม มีผ้าพาดไหล่

ภาพที่ 10-11 : การแต่งกายในการแสดงนุชฉายเข้าวัดของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน ชุดที่ 2
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ สถานีอนามัยตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง
 จังหวัดสุโขทัย ในวันที่ 13 ธันวาคม 2546
 แสดงภาพโดย : นางอัจฉรา บริสุทธิ์, ผู้แสดงการแสดงที่บ้านของอำเภอศรีสำโรง

3.2.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้แสดง

เพลงนุชฉายเข้าวัดไม่มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแต่จะใช้การปรบมือแบบ
 โยนมือให้จังหวะแทน

เพลงที่ใช้แสดง

จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัดในอดีตมีรายละเอียดของเพลงร้อง
 ที่สามารถจดจำได้ปรากฏดังต่อไปนี้

หญิง นุชฉายเอย เข้อย่างกางกรายลอยชายไปที่วัด ตั้งใจทำบุญจะได้เพิ่มพูนพระศาสนา⁴⁶

หญิง นุชฉายเอย เข้อย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัดนุ่มๆน้อยๆเจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด
 กัดให้ถนัดใจเอย

หญิง นุชฉายเอย เข้อย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปวัด นุ่มๆน้อยๆ เจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด
 กัดให้ถนัดใจเอย⁴⁷

⁴⁶ สัมภาษณ์ สิริ ศรีม่วง, 17 พฤศจิกายน 2545.

หญิง นุชฉายเอย เจ้าไปเก็บผัก ผัดหน้าทาปาก เดินซัดจะย่อน มองซ้ายมองขวา กลัวพวก
บ้ากลัดมัน⁴⁸

หญิง นุชฉายเอย เชื่อง่างกางปีก ไม่ต้องหลบหลีกจงหนีปีกไว้เอย⁴⁹

ในปัจจุบันเพลงนุชฉายเข้าวัดได้ถูกรวบรวมไว้โดยนายสำเนา จันทร์จรูญ ซึ่งได้รวบรวมเอา
เพลงนุชฉายเข้าวัดที่ผู้แสดงเพลงนุชฉายเข้าวัดในอดีตเคยร้องเข้าไว้ด้วยกันโดยเรียบเรียงเป็นบทร้อง
ชายหญิงสลับกันไป บทร้องเพลงนุชฉายเข้าวัดนี้ได้ถูกรวบรวมเอาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ซึ่งในสมัย
นั้นผู้แสดงส่วนใหญ่ยังคงมีชีวิตอยู่ มีบทร้องดังนี้

เพลงนุชฉายเข้าวัด

หญิง นุชฉายเอย เชื่อง่างกรายลอยชายไปที่วัด ตั้งใจทำบุญจำได้เพิ่มพูน พระศาสนา

ลูกคู่ จะได้เพิ่มพูน พระศาสนา

ชาย นุชฉายเอย นุ่งผ้าลอยชายเชื่องกรายไปที่วัด เห็นแม่สาวทำบุญไอ้ไอ้แม่คุณงามดี

ลูกคู่ ไอ้ไอ้แม่คุณ งามดี

หญิง นุชฉายเอย เชื่อง่างกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนูมน้อย เจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด
กัดให้ถนัดใจเอย

ลูกคู่ กัดให้ถนัดใจเอย

ชาย นุชฉายเอย เชื่อง่างกางปีก อย่างมัวหลบหลีก จงกางปีกไว้เอย

ลูกคู่ จงกางปีกไว้เอย

หญิง นุชฉายเอย เชื่อง่างกางปีก ไม่ต้องหลบหลีก จงหนีปีกไว้เอย

ลูกคู่ จงหนีปีกไว้เอย

ชาย ชัดซ้ำแม่โหนดโหนดเอย ขุนทองบินลง ลงมากินดอกกระท้อน แม่ดอกกระท้อนช่างรำ
ระบำเก่าเอย

ลูกคู่ ระบำเก่าเอย

หญิง ชัดซ้ำเจ้าโหนดโหนดเอย นกแก้วบินลง ลงมากินพวงกล้วย อย่างมัวทำสวย หางงวย
จะหล่นเอย

ลูกคู่ หางงวย จะหล่นเอย

ชาย นุชฉายเอย เจ้าไปเก็บผัก มองดูคนรัก ชักคักชักคั้น เจ้าเดินดีดดิน

⁴⁷ สัมภาษณ์ โปร่ง อนันตะ, 17 พฤศจิกายน 2545.

⁴⁸ สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง, 17 มกราคม 2547.

⁴⁹ สัมภาษณ์ มาลัย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

- หี...กูฟ้าชั้นเป็นมัน
- ลูกคู่** หี...กูฟ้าชั้นเป็นมัน
- หญิง** นุญฉายเอย เจ้าไปเก็บผัก ผักหน้าทาปาก เดิน จะชักจะซ่อน มองซ้ายมองขวา กลัวพวกบ้า
กลัดมัน
- ลูกคู่** กลัวพวกบ้ากลัดมัน
- ชาย** นุญฉายเอย เจ้าไปทำไร เจ้าไปทำไม จงตอบมาที ตรงที่ชี้ให้พี่ชูด แหม...มันนุญก็กั้เต็มที
- ลูกคู่** แหม...มันนุญก็กั้เต็มที
- หญิง** นุญฉายเอย เจ้าไปทำไร มาพบพี่ชาย ชูดเผือกชูดมัน ชูดให้ดีๆ อย่าชูดที่ชี้กั้แล้วกัน
- ลูกคู่** อย่าชูดที่ชี้กั้แล้วกัน
- ชาย** นุญฉายเอย ย้อนรอยดอยกลับ พ่อขอดอยทัพ ขอกราบลาที่ ปีนหน้าฟ้าใหม่ จะมาถามไถ่อีกที
- ลูกคู่** จะมาถามไถ่อีกที
- หญิง** นุญฉายเอย ย้อนรอยดอยกลับ พ่อขอดอยทัพ แมื่กั้กลับด้วยดี โอกาสหน้ามาใหม่
ขออวยชัยสวัสดิ
ลักษณะของเพลงนุญฉายเข้าวัดเป็นเพลงร้องที่มีลักษณะเพลงร้องแบบท่อนเดียว คือจังหวะ
ของการร้องและทำนองจะเหมือนกันในทุกท่อนของเพลง

3.2.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

โอกาสที่แสดงในอดีตนั้นมีเฉพาะวันตรุษสงกรานต์ ปัจจุบันการแสดงเพลงนุญฉายเข้าวัดสามารถแสดงได้ตามงานต่างๆที่ทางราชการขอความร่วมมือมา

เวลาที่ใช้แสดงในอดีตนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปฏิทินไหวพริบของทั้งสองฝ่ายที่สามารถร้องโต้ตอบกันได้นานเพียงใดเมื่อสังเกตเห็นว่าฝ่ายคนเสียเปรียบหมดทางที่จะสู้ต่อกั้จะส่งพ่อเพลงหรือแม่เพลง* มาร้องเพลงลา ปัจจุบันเวลาที่ใช้แสดงเพลงนุญฉายเข้าวัดสามารถกำหนดได้เพราะเพลงที่ใช้แสดงถูกกำหนดเอาไว้แล้วเวลาจึงสามารถกำหนดได้ประมาณ 20 นาที โดยจะเผื่อเวลาไว้สำหรับการโต้ตอบกันด้วย ประมาณ 10 - 15 นาที รวมแล้วการแสดงเพลงนุญฉายเข้าวัดในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 30 - 35 นาที

3.2.5 สถานที่แสดง

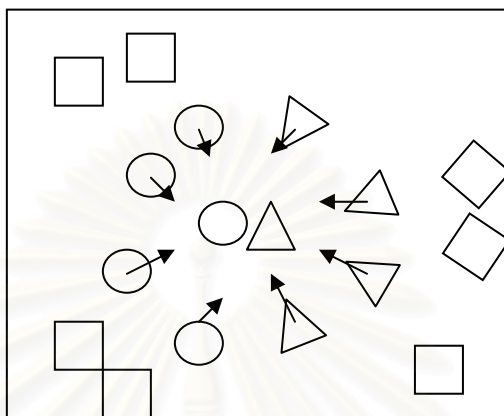
ในอดีตแสดงบริเวณลานกว้างใต้ต้นมะขามใหญ่ หน้าวัดหนองรังเหนือ ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทุกสถานที่

* ผู้อาวุโสในแต่ละฝ่ายที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้เริ่มขึ้นเพลงแรกและเพลงสุดท้าย

3.2.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

การแสดงเพลงนุญชายเข้าวัดในอดีตแสดงกันบริเวณลานกว้าง โดยผู้แสดงจะยืนล้อมวงกันเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน เมื่อถึงช่วงที่ตนเองออกมาร้องก็ออกไปอยู่กลางวง คนไปร้องแก้ก็ออกไปร้องแก้กันอยู่กลางวง ได้ตอบเสร็จกลับเข้าที่เดิม มีคู่ใหม่ออกไปร้องได้ตอบกันต่อ ดังแผนผังต่อไปนี้

แผนผังที่ 3 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงนุญชายเข้าวัดในอดีต

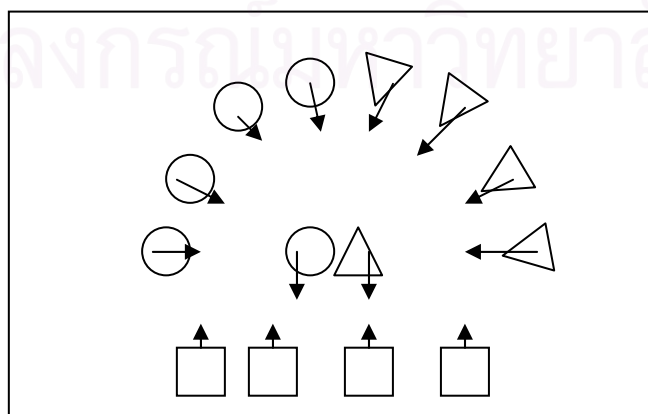
○ : ผู้แสดงฝ่ายชาย

△ : ผู้แสดงฝ่ายหญิง

□ : ผู้ชม

→ : ทิศทาง

การแสดงเพลงนุญชายเข้าวัดในปัจจุบัน ผู้แสดงแบ่งออกเป็นสองฝ่ายยืนเป็นรูปครึ่งวงกลม ออกมาร้องโต้ตอบกันครั้งละหนึ่งคู่ โดยเริ่มจากหัวแถวของแต่ละฝ่ายก่อน แล้วเรียงกันไปเรื่อยๆ จนจบการแสดง ดังแผนผังต่อไปนี้

แผนผังที่ 4 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัดในปัจจุบัน

3.2.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

ลำดับขั้นตอนการแสดงของเพลงนุชฉายเข้าวัดในอดีตจะให้ผู้ที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มต้นขึ้นก่อน เช่น หากพ่อเพลงฝ่ายชายเริ่มออกมาแสดงก่อน พ่อร้องจบ จะมีลูกคู่ซึ่งก็คือผู้แสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงร้องรับในตอนสุดท้าย จากนั้นฝ่ายแม่เพลงจะออกมาร้องโต้ตอบ ในขณะที่แม่เพลงออกมาร้องโต้ตอบ พ่อเพลงก็ยังคงอยู่ในวงเพื่อรอแม่เพลงตอบกลับมาพ่อร้องจบ ลูกคู่ก็รับในตอนสุดท้ายของเพลงขณะรับในตอนสุดท้ายพ่อเพลงแม่เพลงค่อยๆถอยกลับเข้าที่เดิม ฝ่ายชายคนต่อไปออกมาพอบเพลงลูกคู่ร้องรับแล้วต่อด้วยการโต้ตอบจากฝ่ายหญิง ปฏิบัติอย่างนี้ต่อไปจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นท่าจะสู้ไม่ได้ก็จะให้พ่อเพลงหรือแม่เพลงฝ่ายตนออกมาร้องเพลงลาจากนั้นอีกฝ่ายก็ออกมารับคำที่ลาพร้อมกับลาไปด้วย หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโต้ตอบแล้วติดขัดไปต่อไม่ได้ ก็จะแก้ตัวด้วยการพูดขยหายออกสื่อกันจนหากคำแก้ได้หรืออาจโดนอีกฝ่ายเร่งก็จะร้องต่อจนจบก่อนของตนเอง

ในปัจจุบันเพลงร้องของเพลงนุชฉายเข้าวัดได้จัดเรียงลำดับไว้แล้ว โดยจะให้แม่เพลงออกมาร้องก่อนพ่อร้องจบก่อนลูกคู่ร้องรับต่อด้วยพ่อเพลงออกมาร้องโต้ตอบลูกคู่ร้องรับสลับกันไปจบเพลงด้วยให้ฝ่ายชายเป็นฝ่ายโดยการออกมาร้องเพลงลาก่อนแล้วตามด้วยฝ่ายหญิงออกมาร้องรับคำลา จึงเดินกลับเข้าประจำที่จากนั้นก็เดินเข้าถือเป็นจบการแสดงเพลงนุชฉายเข้าวัด

จากข้อมูลเพลงนุชฉายเข้าวัดเป็นเพลงปฏิพากย์ที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง มีการใส่ท่ารำเข้าไปเพื่อให้เกิดความสนุกสนานท่ารำไม่เน้นการทำท่าทางตามเพลงร้อง เป็นการแสดงพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในวันตรุษสงกรานต์ของอำเภอศรีสำโรง ปัจจุบันได้ถูกรื้อฟื้นและปรับปรุงท่ารำเข้ามาใหม่ เป็นการท่าทางตามบทร้องที่ประณีตมากขึ้น เพื่อให้เหมาะกับการแสดงในปัจจุบัน

3.3 เพลงยี่มโย

เพลงยี่มโยเป็นการแสดงพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งที่นิยมแสดงกันในเทศกาลตรุษสงกรานต์ ของ ตำบลวังลึกและได้นายสำเนา จันทรจรรยาเป็นผู้รื้อฟื้นขึ้นและอนุรักษ์เอาไว้ ปัจจุบันการแสดงเพลง ยี่มโยได้ถ่ายทอดไว้ให้กับคณะครูอาจารย์ในอำเภอศรีสำโรง

3.3.1 ผู้แสดง

การแสดงเพลงยี่มโยในอดีตผู้แสดงแบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกัน กับการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัด คือ เป็นชาวบ้านทั่วไปที่มีความสามารถ กล้าแสดงออกและต้อง เป็นคนที่มีไหวพริบญญาคิดร้องเพลงโต้ตอบได้ทันท่วงที ซึ่งผู้แสดงส่วนใหญ่ก่อนที่จะมาเข้าร่วม แสดงทุกคนผ่านการเป็นผู้ชมคอยสังเกตและเก็บเกี่ยวประสบการณ์อยู่นอกกลุ่มผู้แสดงมาก่อน เมื่อ เห็นว่าตนเองน่าจะแสดงได้จึงขอเข้าร่วมด้วย สลับสับเปลี่ยนกับพวกที่มีครบครันแล้วเลิกเล่นไปมี กลุ่มผู้ชมอยู่ภายนอกวงคอยเชียร์ฝ่ายที่ตนชอบ แต่ในปัจจุบันนี้กลุ่มผู้แสดงได้รับการฝึกฝนมาก่อน เพื่อทำการแสดงโดยเฉพาะ กลุ่มผู้แสดงเป็นกลุ่มของข้าราชการครูในอำเภอ ซึ่งมีนายสำเนา จันทร จรรยาเป็นผู้ฝึกซ้อมและถ่ายทอดให้พร้อมเข้าร่วมแสดงด้วย

3.3.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงเพลงยี่มโยเหมือนกับการแต่งกายของเพลงฉุยฉายเข้าวัด มี 2 แบบ คือแบบการแต่งกายในอดีต กับแบบการแต่งกายในปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงชายในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้า (ดูภาพที่ 3-4 หน้า 37.)

การแต่งกายของผู้แสดงชายในปัจจุบัน

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว (ดูภาพที่ 6-7 หน้า 42.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านใน มีเสื้อแขนกระบอกคลุมด้านนอก ทรง ผสมสมัยนั้นเป็นผสมสั้น (ดูภาพที่ 5 หน้า 38.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าแถบ (รูปภาพที่ 8-9 หน้า 42)

ชุดที่ 2 นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกกลม มีผ้าพาดไหล่ (รูปภาพที่ 10 -11 หน้า

43.)

3.3.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้แสดง

เพลงยี่มโยไม่มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแต่จะใช้การปรับเปลี่ยนโยนมือเพื่อทำจังหวะแทน

เพลงที่ใช้แสดง

จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมแสดงเพลงยี่มโยในอดีต มีรายละเอียดของเพลงปรากฏดังต่อไปนี้

หญิง ลักยี่มก็ฉั้นเอย นะพ่อคุณเอี้ยยี่มโย (ลูกคู่) เจียะ เจียะ เจียะ

ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลีน เอี้ยเถิดเอย

หญิง ลักยี่มก็ฉั้นเอย นะพ่อคุณเอี้ยยี่มโย (ลูกคู่) เจียะ เจียะ เจียะ

พอนุ่งผ้าม่วง ขนเป็นพวงปรกแพ่ง พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกว่งหรือเอย⁵⁰

หญิง บวขจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอี้ยยี่มโย (ลูกคู่) เจียะ เจียะ เจียะ

แม่ขอโมทนาเอี้ย ที่พ่อลาบวช แม่จะฟังเสียงสวด เอี่ยมนต์เย็น⁵¹

ในปัจจุบันเพลงยี่มโยได้ถูกรวบรวมไว้โดยนายสำเนา จันทร์จรูญ โดยได้รวบรวมเอาเพลงยี่มโยที่ผู้แสดงในอดีตเคยร้องเข้าไว้ด้วยกันและเรียบเรียงเป็นบทร้องชายหญิงสลับกันไป บทร้องเพลงยี่มโยนี้ได้ถูกรวบรวมเอาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 โดยมีบทร้องดังนี้

เพลงยี่มโย

ชาย ลักยี่มก็ฉั้นเอย นะแม่คุณเอี้ยยี่มโย (ลูกคู่) เจียะ เจียะ เจียะ

ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกไม้ไหว ชมเล่นไกลๆ เอี้ยเถิดเอย

ลูกคู่ ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกไม้ไหว ชมเล่นไกลๆ เอี้ยเถิดเอย

หญิง ลักยี่มก็ฉั้นเอย นะพ่อคุณเอี้ยยี่มโย (ลูกคู่) เจียะ เจียะ เจียะ

ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลีน เอี้ยเถิดเอย

⁵⁰ สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง, 9 สิงหาคม 2546.

⁵¹ สัมภาษณ์ มาลัย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

- ลูกคู่** ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลิ้ง เอ้ยเถิดเออ
- ชาย** เจ้าชอกก็ฉันเออ เจ้าช่อมะม่วง (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
ลมพัดเข้าหน่อย หรือก็คอยจะร่วง ไม่เป็นพุ่มเป็นพวง เอ้ยแล้วเออ
- ลูกคู่** ลมพัดเข้าหน่อย หรือก็คอยจะร่วง ไม่เป็นพุ่มเป็นพวง เอ้ยแล้วเออ
- หญิง** เจ้าชอกก็ฉันเออ เจ้าช่อมะไฟ (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
ลมพัดเข้าหน่อย หนอยก็คอยจะร่วง มันห้อยเป็นพวง เอ้ยจริงไหมเออ
- ลูกคู่** ลมพัดเข้าหน่อย หนอยก็คอยจะร่วง มันห้อยเป็นพวง เอ้ยจริงไหมเออ
- ชาย** ลักขี้มก็ฉันเออ นะแม่คุณเอ้ย ยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
แม่nungฝ้ายลายเจ้าห่มสไบสีทอง ผิวเอ้ยแม่ฟ่อง มาเดินทอดน่องหรือเออ
- ลูกคู่** แม่nungฝ้ายลายเจ้าห่มสไบสีทอง ผิวเอ้ยแม่ฟ่อง มาเดินทอดน่องหรือเออ
- หญิง** ลักขี้มก็ฉันเออ นะพ่อคุณเอ้ยยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
พอนุงฝ้ายม่วง ขนเป็นพวงปรกแทง พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกว่งหรือเออ
- ลูกคู่** พอนุงฝ้ายม่วง ขนเป็นพวงปรกแทง พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกว่งหรือเออ
- ชาย** ชมโฉมก็ฉันเออ นะแม่นางเอ้ยยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
พี่ชมด้วยใจจริง แม่ยอดหญิงของไทย พี่ไม่กลั่นแกลิ่ง อย่าทำเป็นเล็งน้ำใจ
- ลูกคู่** พี่ชมด้วยใจจริง แม่ยอดหญิงของไทย พี่ไม่กลั่นแกลิ่ง อย่าทำเป็นเล็งน้ำใจ
- หญิง** ปากหวานละก็พ่อเออ นะพ่อคุณเอ้ยยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
หยอกนิด หยอกหน่อย ทำเป็นน้อยหัวใจ หัวหรือก็ไม่ลั่น ไว้เขกบาลดีไหมเออ
- ลูกคู่** หยอกนิด หยอกหน่อย ทำเป็นน้อยหัวใจ หัวหรือก็ไม่ลั่น ไว้เขกบาลดีไหมเออ
- ชาย** หยุคพักกันหน่อยเออ นะแม่คุณเอ้ยยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
พี่จะขอลาเอ้ยแม่สา สาวโสด พี่จะไปเข้าโบส เอ้ย บวชเออ
- ลูกคู่** พี่จะขอลาเอ้ยแม่สา สาวโสด พี่จะไปเข้าโบส เอ้ย บวชเออ
- หญิง** บวชจริงหรือพ่อคุณเออ พ่อคุณเอ้ยยิมโย (ลูกคู่) เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ
แม่ขอโมทนาเอ้ย ที่พ่อลาบวช แม่จะฟังเสียงสวด เอ้ยมนต์เย็น

ลักษณะของเพลงยิมโยเป็นเพลงร้องที่มีลักษณะเพลงร้องแบบท่อนเดียว คือจังหวะของการร้องและทำนองจะเหมือนกันในทุกท่อนของเพลง

3.3.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

โอกาสที่แสดงในอดีตนั้นมีเฉพาะวันตรุษสงกรานต์เท่านั้น ปัจจุบันการแสดงเพลงยิมโยสามารถแสดงได้ตามงานต่างๆ ทั่วไป

เวลาที่ใช้แสดงในอดีตนั้น ไม่นแน่นอนอยู่ที่ไหนหรือปริมาณของผู้แสดงที่จะโต้ตอบกันถ้าหากเห็นว่าฝ่ายตนเสียเปรียบหมดทางสู้ก็จะส่งพ่อเพลงหรือแม่เพลงของฝ่ายตนมาร้องเพลงลา ปัจจุบันเวลาที่ใช้แสดงเพลงยี่มโยสามารถกำหนดได้เพราะเพลงที่ใช้ร้องถูกกำหนดเอาไว้แล้วจึงสามารถกำหนดเวลาได้ประมาณ 25 นาที โดยจะเผื่อเวลาไว้สำหรับโต้ตอบกันด้วย ประมาณ 10 - 15 นาที รวมแล้วการแสดงเพลงยี่มโยในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 40 นาที

3.3.5 สถานที่แสดง

ในอดีตแสดงบริเวณลานกว้างใต้ต้นไม้ขนาดใหญ่ หน้าวัดหนองรังเหนือ ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย การแสดงเพลงยี่มโยในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทั้งลานกว้างและบนเวที

3.3.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

การแสดงเพลงยี่มโยในอดีตแสดงกันบริเวณลานกว้าง โดยผู้แสดงจะยืนล้อมวงกันเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน ผู้ที่ออกมาร้องโต้ตอบกันจะออกมาร้องกันเป็นคู่อยู่กลางวง เมื่อโต้ตอบจบก็กลับเข้าที่เดิม มีคู่ใหม่ออกไปแสดงต่อ (ดูแผนผังที่ 3 หน้า 46.)

การแสดงเพลงยี่มโยในปัจจุบัน ผู้แสดงจะแบ่งเป็นสองฝ่ายยืนเป็นรูปครึ่งวงกลม ออกมาร้องโต้ตอบกันครั้งละหนึ่งคู่โดยเริ่มจากหัวแถวของแต่ละฝ่ายก่อน แล้วเรียงกันไปเรื่อยๆจนจบการแสดง เหมือนกับการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัด (ดูแผนผังที่ 4 หน้า 47.)

ภาพที่ 12 : การใช้พื้นที่การแสดงเพลงยี่มโยในปัจจุบัน
ที่มา : ตำนาน จันทร์จรูญ (ภาพส่วนตัว)

3.3.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

ลำดับขั้นตอนการแสดงเพลงยี่มโยเหมือนกันกับลำดับขั้นตอนการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัด คือ ให้ผู้ที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มต้นขึ้นก่อน แล้วอีกฝ่ายหนึ่งจึงร้องเพลงโต้ตอบ กลับ ถือเป็นอันจบกระบวน มีคู่ต่อไปมาร้องต่อ เมื่อฝ่ายใดเห็นว่าเสียเปรียบก็จะส่งพ่อเพลงหรือแม่เพลงออกมาร้องเพลงลา อีกฝ่ายก็ต้องออกมาร้องรับฝ่ายที่ลา ถือเป็นอันจบการแสดง แต่จะแตกต่างกับเพลงฉุยฉายเข้าวัดตรงที่เพลงร้องเท่านั้น ซึ่งจะมีลูกคู่ร้องรับ เซียะ เซียะ เซียะ และทวนท่อนสุดท้ายของเพลงร้อง ขณะที่ลูกคู่ร้องทวนท่อนสุดท้าย คู่ที่ร้องโต้ตอบกันเสร็จก็ค่อยๆ ถอยกลับที่เดิม

การแสดงเพลงยี่มโยเป็นการแสดงเพื่อประกอบบทร้องที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ลักษณะท่าทางของการรำเพลงยี่มโยสามารถใช้การปฏิบัติทำเพียงอย่างเดียวตั้งแต่ต้นจนจบได้ แต่ผู้แสดงบางคนมีความสามารถในการทำท่าทางตามความหมายของบทร้องได้ ปัจจุบันเพลงยี่มโยเป็นการแสดงอีกชุดหนึ่งที่ได้รับการรื้อฟื้นและปรับปรุงขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบันมากขึ้น

3.4 เพลงอินรินเล

การแสดงเพลงอินรินเลเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่มีผู้ใดให้คำตอบได้ ทราบแต่เพียงเป็นการแสดงอีกชุดหนึ่งที่มีประกอบอยู่ในการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงที่มีปรากฏในวันตรุษสงกรานต์ของทุกปี และหยุดลงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังสงครามโลกก็มีแสดงกันต่อแต่ผู้คนเริ่มลงจำนวนลง และหยุดการแสดงในปี 2501 ปี 2503 นายสำเนา จันทร์จรูญ ได้รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่พร้อมกับการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงอีกหลายชุด

3.4.1 ผู้แสดง

การแสดงเพลงอินรินเลผู้แสดงแบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีคุณสมบัติของผู้แสดงเหมือนกันกับการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัดและการแสดงเพลงยี่มโยแต่ผู้แสดงอาจจะไม่ใช่คนกลุ่มเดียวกันเสมอไปอยู่ที่ความถนัดในการร้องเพลงด้วย ในปัจจุบันกลุ่มผู้แสดงเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะต้องฝ่ายการฝึกฝนมาก่อนจึงจะทำการแสดงได้ การใช้เวลาฝึกฝนจะอยู่ในช่วงระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์

3.4.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงเพลงอินรินเลมี 2 รูปแบบ เหมือนกับการแต่งกายของการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัดและการแสดงเพลงยี่มโย คือ รูปแบบการแต่งกายในอดีตและในรูปแบบปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงชายในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้า (ดูภาพที่ 3-4 หน้า 37.)

การแต่งกายของผู้แสดงชายในปัจจุบัน

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว (ดูภาพที่ 6-7 หน้า 42.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในอดีต

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านใน มีเสื้อแขนกระบอกคลุมด้านนอก ทรงผมสมัยนั้นเป็นผมสั้น (ดูภาพที่ 5 หน้า 38.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าแถบ (ดูภาพที่ 8-9 หน้า 42.)

ชุดที่ 2 นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกคอกลม มีผ้าพาดไหล่ (ดูภาพที่ 10 -11 หน้า

43.)

3.4.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้แสดง

เพลงอินรินเลไม่มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแต่จะใช้การปรบแบบ โยนมือทำจังหวะแทน

เพลงที่ใช้แสดง

เพลงอินรินเลเป็นเพลงที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือ เป็นเพลงที่ลงท้ายด้วยสระเอ ในทุกท่อนสุดท้ายของเพลงที่ร้องโต้ตอบกัน จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ร่วมแสดงเพลงอินรินเลในอดีต มีรายละเอียดของเพลงปรากฏดังต่อไปนี้

หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้า) จักดอกก็ยังไม่เป็น ยังเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล (ลูกคู่รับ)

หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้า) คดข้าวไส่ด้วย พอเห็นตัวชวยแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)⁵²

หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้า) น้ำหน้าอย่างเจ้าฉันไม่เอามาเกาะเรือแม่ (ลูกคู่รับ)⁵³

หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้า) รักของพี่มีแต่ชวนเซ เหมือนพวกลิเกนอนซ้นนอนเซ (ลูกคู่รับ)⁵⁴

⁵² สัมภาษณ์ สวิง เกตุทอง , 9 สิงหาคม 2546.

⁵³ สัมภาษณ์ โปร่ง อนันตะ , 17 พฤศจิกายน 2545.

ในปัจจุบันเพลงอินรีนเลได้ถูกรวบรวมไว้โดยนายสำเนา จันทรจรรยา ซึ่งได้รวบรวมเอา เพลงอินรีนเลที่ผู้แสดงในอดีตเคยร้องเอาไว้ด้วยกัน โดยเรียบเรียงเป็นบทร้องชายหญิงสลับกันไป บทร้องเพลงอินรีนเลนี้ได้ถูกรวบรวมเอาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ซึ่งโดยมีบทร้องดังนี้

เพลงอินรีนเล

- ชาย อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) จะไปก็ไปจะได้เกาะท้ายเรือเมล์ (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) น้ำหน้าอย่างเจ้าฉันไม่เอามาเกาะเรือเมล์ (ลูกคู่รับ)
- ชาย อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) จะไปก็ไปจะได้ตัดไม้สานเปล (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) จักดอกก็ยังไม่เป็น ยังเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล (ลูกคู่รับ)
- ชาย อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) จะไปก็ไปเถอะนะแม่สาวเรือนเซ (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) เรือนน้องไม่ได้เซ ใ้อพวกตาเซ เมาชัดมาเซ (ลูกคู่รับ)
- ชาย อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) คดข้าวใส่จานพอเห็นตาหวานแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) คดข้าวใส่ถ้วย พอเห็นตัวชวยแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)
- ชาย อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) รักของพี่ไม่ใช่รักเล่ห์ ไม่หันไม่เหเหมือนลิเกนะเว (ลูกคู่รับ)
- หญิง อินรีนเล อินรีนเล (ซ้า) รักของพี่มีแต่ชวนเซ เหมือนพวกลิเกนอนซ้นนอนเซ (ลูกคู่รับ)

ลักษณะของเพลงอินรีนเลเป็นเพลงร้องที่มีลักษณะเพลงร้องแบบท่อนเดียว คือจังหวะของการร้องและทำนองจะเหมือนกันในทุกท่อนของเพลง

3.4.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

โอกาสที่แสดงในอดีตนั้นมีเฉพาะวันตรุษสงกรานต์ ปัจจุบันการแสดงเพลงอินรีนเลสามารถแสดงได้ตามงานต่างๆ ที่ขอความร่วมมือมา

เวลาที่ใช้แสดงในอดีตนั้นไม่แน่นอนอยู่ที่ไหวพริบปฏิภาณของผู้แสดงเหมือนกับเพลง ขลุ่ยชายเข้าวัด และเพลงขี้มโย เมื่อเห็นว่าฝ่ายคนเสียเปรียบหมดทางสู้ก็จะส่งพ่อเพลงหรือแม่เพลงมาร้องเพลงลา ปัจจุบันเวลาที่ใช้แสดงเพลงอินรีนเลสามารถกำหนดได้เพราะเพลงร้องถูกกำหนดเอาไว้จึงสามารถกำหนดเวลาได้ประมาณ 12 นาที โดยจะเผื่อเวลาไว้สำหรับโต้ตอบกันด้วยประมาณ 4 นาที รวมแล้วการแสดงเพลงอินรีนเลในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 16 นาที

⁵⁴ สัมภาษณ์ กล้วย ประสมทอง, 17 มกราคม 2547.

3.4.5 สถานที่แสดง

ในอดีตแสดงบริเวณลานกว้างใต้ต้นมะขามใหญ่ หน้าวัดหนองรังเหนือ ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทั้งลานกว้างและบนเวที

3.4.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงเพลงฮินรีนเลทั้งในอดีตและปัจจุบัน เหมือนกับการแสดงเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด และการแสดงเพลงขี้มโย จะแตกต่างกันตรงเพลงร้องเท่านั้น(ดูแผนผังที่ 3-4 หน้า 46-47.)

3.4.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

การแสดงเพลงฮินรีนเลทั้งอดีตและปัจจุบันมีลำดับขั้นตอนการแสดงและองค์ประกอบต่างๆเหมือนกับการแสดงเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดและการแสดงเพลงขี้มโย คือ ให้ผู้ที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มต้นขึ้นก่อน แล้วอีกฝ่ายหนึ่งจึงร้องเพลงโต้ตอบกลับ ถือเป็นอันจบกระบวนมีคู่ต่อไปมาร้องต่อ เมื่อฝ่ายใดเห็นว่าเสียเปรียบก็จะส่งพ่อเพลงหรือแม่เพลงออกมาร้องเพลงลา อีกฝ่ายก็ต้องออกมาร้องรับฝ่ายที่ลา ถือเป็นอันจบการแสดง จะมีความแตกต่างกันเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น คือ บทร้องที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละการแสดง ในการแสดงเพลงฮินรีนเลบทร้องจะต้องลงท้ายด้วย สระเอ

3.5 รำแบบบท

รำแบบบท⁵⁵ มีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2488 ซึ่งได้พัฒนาต่อมาจากเพลงร่ำวงที่เล่นกันอยู่ในอำเภอศรีสำโรง และอยู่ในยุคของรัฐมนตรีของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ที่มีการสนับสนุนให้มีการร่ำวงในสถานที่ราชการ ข้าราชการในอำเภอศรีสำโรงจึงร่วมมือกันของข้าราชการชายหญิงในอำเภอเพื่อหาทุนสร้างที่อยู่อาศัยให้กับข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจอำเภอศรีสำโรง ขณะนั้นมีขุนเงิน เจนธุรกิจ เป็นนายอำเภอ และร้อยตำรวจตรีประสิทธิ์ พิระนนท์ เป็นหัวหน้าสถานี ได้มีการมอบหมายให้อาจารย์ฉลอง บูรณชาติ สารวัตรนักเรียน เป็นริ้วแรงสำคัญในการจัดการแสดงเพื่อหาทุนทรัพย์มาสร้างที่อยู่อาศัยให้กับข้าราชการตำรวจของอำเภอ เหตุที่อาจารย์ฉลองได้รับความไว้วางใจให้จัดการแสดงเป็นเพราะอาจารย์ฉลองมีความสามารถทางด้านดนตรีอยู่ก่อนแล้วดังนั้นจึงชักชวนข้าราชการชายหญิงมาร่วมกันแต่งเพลงและเนื้อร้องขึ้นมาหลายเพลงจากนั้นได้มอบหมายให้แม่ครูถม เกตุทอง ครูละครรำคณะศรีไทยรุ่งเรืองเป็นผู้ฝึกซ้อมและใส่ท่าทางให้ การแสดงร่ำวงนี้มีปรากฏขึ้นทั้งสิ้น 3 ครั้ง ในการแสดงครั้งแรกนั้นได้ใช้ชื่อการแสดงว่า “ร่ำวง” แสดงที่บริเวณลานหน้าอำเภอ ได้เงิน

⁵⁵ สัมภาษณ์ สัมลิม ศิลปสร, 20 ธันวาคม 2546.

จากการแสดงมาสร้างเป็นห้องแถวไม้จำนวน 12 ห้อง ทางด้านหลังของสถานีตำรวจอำเภอศรีสำโรง ซึ่งปัจจุบันนี้ได้ถูกรื้อไป แล้วสร้างเป็นตึกแถวขึ้นมาแทนที่ ในครั้งที่ 2 ใช้ชื่อการแสดงว่า “รำแบบบท” แสดงในงานวางศิลาฤกษ์ โรงพยาบาลศรีสังวรของอำเภอศรีสำโรง แสดงเพื่อหาทุนสมทบในการสร้างโรงพยาบาล ครั้งที่ 3 แสดงในพิธีเปิดโรงพยาบาลศรีสังวร โดยมี ฯพณฯ ท่านจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และท่านผู้หุงละเอียด พิบูลสงคราม มาเป็นประธานในพิธีเปิด ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายที่แสดงการรำแบบบท (ประมาณ ปีพ.ศ. 2491) หลังจากนั้นผู้แสดงก็ขอยุคตัวเองลงด้วยเหตุผลของการทำงานแต่ยังคงนตรียังคงรับบรรเลงในงานกุศลต่อไปโดยตั้งชื่อเป็นคณะเสมาทองมีอาจารย์ฉลอมเป็นหัวหน้ารับงานบรรเลงแบบการกุศล ผู้รำคือผู้ที่มาร่วมในงาน จนถึงพ.ศ. 2496⁵⁶ คณะเสมาทองจึงหยุดตัวลงเพราะมีรางวัลสมัยใหม่ของคณะคองคอมโบว์จากจังหวัดอื่นเข้ามาแสดงและได้รับการตอบรับอย่างดีอีกเหตุผลหนึ่งเป็นเพราะหน้าที่การงาน จึงหยุดคณะต้องหยุดตัวลงต่อมาเมื่อปี 2503 นายสำเนา จันทร์จัญญ ได้รื้อฟื้นการแสดงรำแบบบทขึ้นอีกครั้งพร้อมกับการแสดงพื้นบ้านชุดอื่นๆ

3.5.1 ผู้แสดง

รางวัลแบบบทเป็นการแสดงที่ใช้ผู้แสดงเป็นชายจริงหญิงแท้รำคู่กัน⁵⁷ ในอดีตผู้ที่รำแบบบทนั้นเป็นครุหนุ่มสาวที่สมัครใจผสมด้วยตัวละครของคณะละครรำศรีไทยรุ่งเรืองที่ทางราชการขอความร่วมมือให้ช่วยงาน ผู้แสดงมีทั้งสิ้น 12 คู่ คือ ผู้แสดงฝ่ายชาย 12 คน เป็นครุทั้งหมด ผู้แสดงฝ่ายหญิง 12 คน เป็นครุ 6 คน เป็นคนจากคณะละครรำ 6 คน การฝึกซ้อมครั้งแรกนั้นไปฝึกซ้อมกันที่บ้านของแม่ครุฉม เกตุทอง ครูละครของคณะละครศรีไทยรุ่งเรือง ที่บ้านหมู่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง พวกละครรำมีพื้นฐานที่คืออยู่แล้วฝึกฝนเพียงครั้งเดียวก็สามารถจดจำได้เพราะตีบท ทำท่าทางตามบทร้อง แต่พวกครุฝ่ายหญิงไม่มีพื้นฐานจึงใช้เวลาในฝึกฝนมากกว่าโดยได้อาศัยช่วงเวลาหลังเลิกงานนัดฝึกซ้อมกันกับพวกครุด้วยกัน ฝึกซ้อมประมาณ 15 วันก็นำออกแสดงในงานครั้งแรกได้

การแสดงรำแบบบทนั้นแยกกลุ่มของผู้ชมและกลุ่มของผู้แสดงออกกันอย่างเด็ดขาด โดยผู้ชมจะยืนอยู่บริเวณโดยรอบของเวที

3.5.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงรำแบบบท มีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ การแต่งกายในอดีต และการแต่งกายในปัจจุบัน ซึ่งแยกเป็นผู้แสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิงได้ดังนี้

⁵⁶ สัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ ศิลปสร, 20 ธันวาคม 2546.

⁵⁷ สัมภาษณ์ สัมลิม ศิลปสร, 17 กรกฎาคม 2545.

การแต่งกายของผู้แสดงชายในอดีต

ผู้แสดงฝ่ายชายแต่งกายตามสมัยนิยม คือ เสื้อเชิ้ตแขนยาว สวมกางเกงขายาว สวมใส่รองเท้าและถุงเท้า

ภาพที่ 13 : การแต่งกายของผู้แสดงรำแบบบทร่ายในอดีต

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 14 สิงหาคม 2547

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ. นิสิตสาขานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

การแต่งกายของผู้แสดงชายในปัจจุบัน

ปัจจุบันนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าคาดเอว (ดูภาพที่ 3-4 หน้า 37.)

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในอดีต

แต่งกายตามสมัยนิยม คือ สวมกระโปรงครึ่งแข้ง เสื้อแขนกุด บ้างแขนสั้นบ้าง สวมรองเท้าสานสันสูง ทรงผมแล้วแต่จะทำกัน ไม่สวมหมวก

ภาพที่ 14 : การแต่งกายของผู้แสดงรำแบบบทหญิงในอดีต (ไม่สวมหมวก)
ที่มา : สรศิลป์ แฟงสภา. หวอ ชีวิตไทยในไฟสงครามโลกครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2539. หน้า 77.

การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน

ปัจจุบันมุ่งใจกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอก พาดผ้าแบบห่มสไบ (ดูภาพที่ 10-11 หน้า 43.)

3.5.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

ในอดีตนั้นการแสดงรำแบบบทจะเล่นดนตรีเป็นทำนองสากล⁵⁸ มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1. เครื่องตี	ได้แก่	1. กลองรำมะนา 2. กลองชุด
2. เครื่องสี	ได้แก่	1. ไวโอลิน
3. เครื่องเป่า	ได้แก่	1. ทรัมเป็ต 2. ปีคาร์เน็ต
4. เครื่องดีด	ได้แก่	1. ออแกนแท้ว

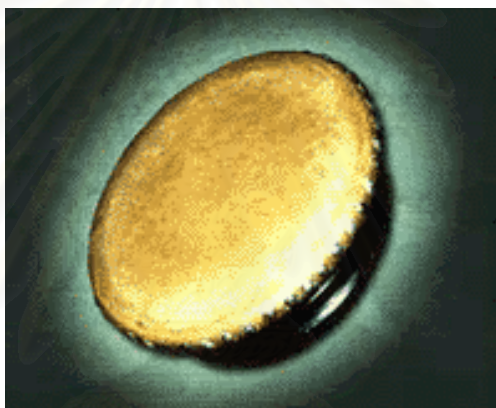
⁵⁸ สัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ ศิลปสร, 14 กรกฎาคม 2545.

- 5.เครื่องประกอบจิ้งหะ 1.จิ้ง
2.ฉาบ
3.ลูกแซก

1.กลองรำมะนา

รำมะนาเป็นกลองจิ้งหะชนิดเดียว⁵⁹ กว้างประมาณ 48 ซม. หน้ากลองที่จิ้งหะบานผายออก ตัวกลองสั้น รูปร่างคล้ายฆ้องมโหรี ตัวรำมะนายาวประมาณ 13 ซม. ใช้เส้นหวายผ่าซีกโยงระหว่างขอบหน้ากับวงเหล็กซึ่งรองกันไว้เป็นขอบของตัวรำมะนา และใช้ลิ้มหลายๆ อันตอกแรงเสียดระหว่างเหล็กกับกันรำมะนา

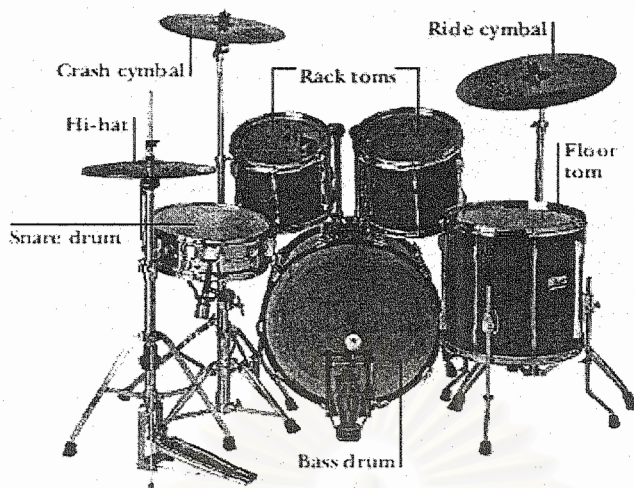
ภาพที่ 15 : กลองรำมะนา
ที่มา : ภาพประกอบการสอนเครื่องดนตรีไทย ศึกษาภัณฑ์พานิชย์

2.กลองชุด

ประกอบไปด้วยลักษณะของการรวมกลองเบส กลองเทเนอร์ และฉาบใช้บรรเลงเพียงคนเดียว

---

⁵⁹ ธนิต อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2530) หน้า 47. พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 80 ปี ของนายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร พ.ศ.2499-2511 วันอังคารที่ 20 ตุลาคม 2530)

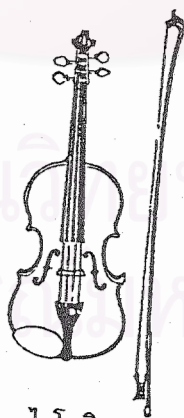

ภาพที่ 16 : กลองชุด

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น สาขาดุริยางศาสตรศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

3.ไวโอลิน

เป็นเครื่องสายที่ใช้คันชักสี ทำให้เกิดเสียงต่าง²³ๆ ด้วยการกดนิ้วลงบนตำแหน่งต่างๆบน สะพานวางนิ้ว ประกอบขึ้นด้วยไม้เนื้อแข็งและไม้เนื้ออ่อน 30 ชิ้น ส่วนสำคัญของไวโอลิน คือ ตัว ขอบที่มีความยาว 14 นิ้ว ไวโอลินมีความยาวมาตรฐานทั้งสิ้น 23 นิ้วครึ่ง สายของไวโอลินเดิมทำด้วย เอ็นแกะ ปัจจุบันทำด้วยลวดเงินหรืออลูมิเนียม มี 4 สาย คันชักของไวโอลินทำด้วยไม้พิเศษโค้ง เล็กน้อย มีหางม้าติดกับปลายคันชักแต่ละด้านหย่อนหรือทำให้ตึงได้ วิธีเล่นใช้นิ้วไวโอลินได้กาง แล้วสี

ไวโอลิน

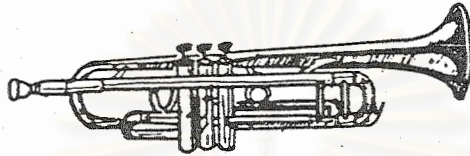
ภาพที่ 17 : ไวโอลิน

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น สาขาดุริยางศาสตรศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²³ พัชรินทร์ จันทนาคุณวัฒน์, ดนตรีเพื่อการสื่อสาร, (เชียงใหม่ :ม.ป.พ. 2537), หน้า 9.

4.ทรัมเป็ต

เป็นเครื่องเป่าทองเหลือง²⁴ ทำด้วยท่อลม โลหะทรงกระบอกยาวประมาณ 4 ฟุต ม้วนทบกันเป็น 3 ทบ ตรงกลางลำตัวของแตรเป็นที่ติดลิ้นบังคับลูกสูบ 3 ลิ้น ผู้เป่าจะใช้นิ้วบังคับลูกสูบทั้งสาม โดยการกดหรือคลายลูกสูบ ทรัมเป็ตมีเสียงสดใส

ทรัมเป็ต

ภาพที่ 18 : ทรัมเป็ต

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคีตนิยม สาขาดุริยางศาสตรศาสตร์สากล คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

5.ปี่คลาริเน็ต

เป็นปี่ที่มีลิ้นเดี่ยว²⁵ มีช่วงเสียงกว้างที่สุดในประเภทเครื่องลมไม้ ปี่คลาริเน็ตจะมีเสียงแหลมคม เมื่อเล่นโน้ตสูง เสียงกลางจะราบเรียบนุ่มนวล และให้เสียงทุ้มลึก เมื่อเล่นโน้ตต่ำ ปี่คลาริเน็ตทำได้ทั้งไม้และโลหะ

ภาพที่ 19 : ปี่คลาริเน็ต

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

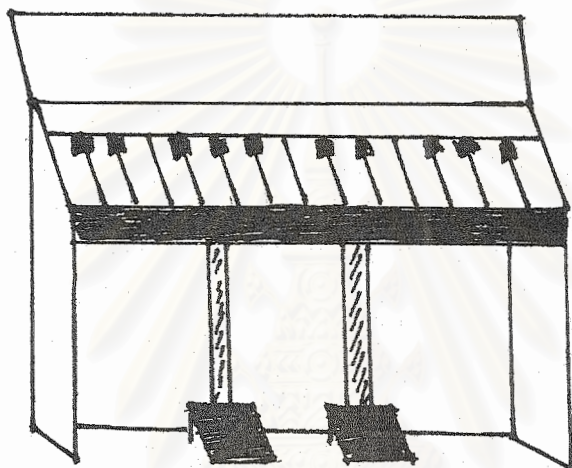
²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคีตนิยม สาขาดุริยางศาสตรสาคร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. ออร์แกนเท้า

รูปร่างคล้ายกับเปียโน²⁶ แต่ระบบการเกิดเสียงต่างจากเปียโน คือ ออร์แกนมีเสียงเกิดจากลิ้นซึ่งมีจำนวนมาก มีกระเปาะลงสำหรับเก็บลม เวลาเล่นใช้เท้าเหยียบที่กระเดื่องและถีบไปมาเพื่ออัดลมเข้ากระเปาะ เมื่อกดที่ลิ้นนิ้วเสียงใดก็เป็นการเปิดทางลมให้ผ่านลิ้นเกิดเสียงดังเสียงนั้นขึ้น

ภาพที่ 20 : ออแกนเท้า

ที่มา : นายนคร คำร้อง วันที่ 24 มีนาคม 2547.

7. ฉิ่ง

เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยทองเหลืองมีลักษณะคล้ายๆกับฝาขนมครกแต่ไม่มีจุกที่จับ²⁷ ทำได้ 2 เสียง คือ ฉิ่ง และฉับ เสียง “ฉิ่ง”เกิดจากการตีแล้วเปิดมือจัดเป็นเสียงกังวาน ส่วน “ฉับ” เกิดจากการตีแล้วปิดมือจัดเป็นเสียงทึบ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

²⁷ เฉลิมศักดิ์ พิภุตศรี, สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2530) หน้า 42.

ภาพที่ 21 : ฉิ่ง

ที่มา : ภาพประกอบการสอนเครื่องดนตรีไทย ศึกษาภัณฑ์พานิชย์

8. ฉาบ

ทำด้วยโลหะรูปร่างคล้ายฉิ่งแต่หล่อบางกว่า⁶⁵ มีขนาดใหญ่กว้างและกว้างกว่า ตอนกลางมีปุ่มกลม ทำเป็นกระพุ้งขนาดวางลงบนอุ้งมือ 5 นิ้ว ขอบนอกแบบราบออกไปและเจาะรูตรงกลาง ร้อยเส้นเชือกสำหรับถือ ตีกระทบให้เกิดเสียงที่ต้องการ “ฉาบ” ตีประกบ “แฉ่ง” ตีเปิด

ภาพที่ 22 : ฉาบ

ที่มา : ภาพประกอบการสอนเครื่องดนตรีไทย ศึกษาภัณฑ์พานิชย์

9. ลูกแซก

เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ทำจากไม้เหลาให้ขึ้นรูป มีท่อนหัวและท่อนปลาย ท่อนหัวมีลักษณะโตะด้านในใส่เม็ดถั่วเพื่อทำให้เกิดเสียงเวลาโดนกระทบ ท่อนปลายเรียวกเล็กใช้เป็นที่จับ เวลาใช้งานต้องใช้เป็นคู่เขย่ามือสลับกันไป

⁶⁵ ธนิต อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย, หน้า 24.

ภาพที่ 23 : ลูกแซก

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคีตนิยม สาขาดุริยางศาสตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนนคร

ภาพที่ 24 : ผู้ร่วมคณะเสมาทองบางท่านมาบรรเลงในงานบวชของอาจารย์ชัยวัฒน์ ศิลปศร ที่เห็นในภาพทางขวามือเป็นปีคาริเน็ตและกลองในสมัยนั้น

ที่มา : ชัยวัฒน์ ศิลปศร (ภาพส่วนตัว)

ในปัจจุบันเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำแบบบทรั้นมีเพียงซิ่นเดียว คือ โทน เนื่องจากไม่มีผู้ใดที่สามารถถ่ายทอดการบรรเลงเพลงในอดีตได้เหตุผลเพราะส่วนใหญ่เป็นมือ

สมัครเล่นที่มีอาชีพครูเป็นหลักและผู้นำ คือ อาจารย์ฉลองก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว นายสำเนา ผู้รื้อฟื้น จึงใช้โทนให้จังหวะแทน

1. โทน⁶⁶

ตัวโทนทำด้วยไม้ เช่น ไม้ขนุน ไม้สัก หรือไม้กระทอน เป็นต้น ขนาดกว้าง ประมาณ 17 ซม. ยาวประมาณ 34 ซม. สายโยงเรียงใช้หนังเรียดตีด้วยมือข้างเดียว อีกมือหนึ่ง คอยปิดเปิดลำโพง เพื่อช่วยให้เกิดเสียงต่างๆ ตามต้องการ

ภาพที่ 25 : โทน

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคิเภท ณ สถานีนามัยตำบลวังลึก วันที่ 13 ธันวาคม 2546.

จังหวะหน้าทับที่ใช้ในการแสดงรำแบบบท

ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน*

เพลงที่ใช้แสดง

เพลงที่ใช้แสดงรำแบบบทในอดีตจากการสัมภาษณ์และจากผลงานการรวบรวมของ อาจารย์สำเนา ตั้งแต่ ปี 2503 มีทั้งสิ้น 39 เพลง คือ

1. เพลงรำโทน

14. เพลงกัณฑ์ต้องลม

27. เพลงรจนา

⁶⁶ ธนิต อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย, หน้า 43.

* เลียนแบบเสียงของโทนเมื่อตี

ปะ เป็นการใช้นิ้วขวาตีบริเวณกึ่งกลางของหน้ากลอง

โทน เป็นการใช้นิ้วขวาตีบริเวณขอบกลอง

2.เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ	15.เพลงซัดซ้ำพญาหงส์	28.เพลงตะวันรอน
3.เพลงคำกั้นเดือนหงาย	16.เพลงคำแล้วว้าเสียงเพลง	29.เพลงคอกลิ้นทม
4.เพลงเธอรำช่างน่าดู	17.เพลงนกเขาไฟ	30.เพลงลมเย็นๆ
5.เพลงสี่ซอคิดดิ่ง	18.เพลงสาวสุดสวย	31.เพลงหมูนารี
6.เพลงซุชกสองกุมาร	19.เพลงยามเย็น	32.เพลงโทนจำ
7.เพลงวันทอง	20.เพลงริมฝั่งธาร	33.เพลงรำวงเป็นคู่
8.เพลงบินถลา	21.เพลงพุ่มพวงดวงมะกั้ว	34.เพลงหัวใจสี่ห้อง
9.เพลงเธอรำรักฉันใหม่	22.เพลงต้นไทรใบดก	35.เพลงสัญญารัก
10.เพลงซึ้นน้ำแล้วว้าไป	23.เพลงสวัสดิ์เธอจำ	36.เพลงคอกอัญชัญ
11.เพลงหัวอกคิดถึง	24.เพลงฉันมาซ้ำไปหน่อย	37.เพลงพอใจที่ได้มาพบน้อง
12.เพลงตามองตา	25.เพลงพระเวสสันดรชาดก	38.เพลงพระจันทร์ลอยเด่น
13.เพลงหงส์ทอง	26.เพลงโมรา	39.เพลงลา

1.เพลงรำโทน

ชาย	น้องสาวเอ๋ยโปรดจงช่วยปราณี ในคืนวันนี้พี่จะรำโทน พี่จะรำโทนให้น้องดู	มารำมาชิมรำกับพี่ (ซ้ำ) เล่นสุภาพไม่หยาบโตน นอย.....
หญิง	รำเถิดหนาพี่จำน้องจะดู น้องจะเซ็ดซุในตัวพี่ยา พี่จึงช่วยสะกิดน้องนี้จะรำตาม	ถ้าได้รำได้รำเป็นคู่ (ซ้ำ) ไอ้พี่จำถ้าน้องรำผิด นอย.....

2.เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ

ไอ้ดวงจันทร์วันเพ็ญดูเด่นดวง หอมกลิ่นพิภุณชื่นใจ (ซ้ำ) มาดมั่น ไม่มีเจ้าของ	ฉันรักแม่พวงมาลัย พวงมาลัยลอยมาลอยวน (ซ้ำ) จะขอจ้องลองดูสักหน
สงสัยเมื่อไหร่จะหล่น (ซ้ำ)	อนิจจาหน้ามนคนงามนี้เอ๋ย (ซ้ำ)

3.เพลงคำกั้นเดือนหงาย

ยามคำกั้นเดือนหงาย เมฆน้อยลอยลงมา ตัวพี่เปรียบเหมือนกระต่ายต้อย มาชิมรักกัน	แสงจันทร์ฉายสว่างนภา สว่างนภาดูแสงตะวัน ไอ้แม่สาวน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์ รักกันให้มันเข้าไวนะเออ (ซ้ำ)
--	---

4.เพลงเธอรำช่างน่าดู

ช.เธอรำช่างน่าดูถ้า मैंรำคู่คงจะเป็นบุญตา	ญ.อย่ามาทำๆ พุดจา เตี้ยจะว่าให้ได้ாய
ช.หวานคารมคำคมแ่งอน	ญ.รู้ว่างอนจะมาอนทำไม
ช.รักนะซึ้งจึงมาขอมพุดจา	ญ.เสียเวลารักไม่สนใจ
ช.รับรักฉันหน่อยได้ไหม (ซ้ำ)	ญ.อ้วยไม่ได้ขิวญใจเธอมี (ซ้ำ)

5.เพลงสี่ซอดี้ดิดัง

ฟังเพราะเสนาะเสียงเพลง	ฉันบรรเลงเพลงสี่ซอด
ออ อี้ ออ ฟังเสียงซอเสนาะใจฉัน	หนาวจนใจสันจิตใจไหวหวั่นเมื่อยามค่ำ
ยามหนาวใครเล่าจะร้องรำ	ยามค่ำใครเล่าจะซิดดิดัง ดี้ด ดี้ด ดี้ด....

6.เพลงซुकสองกุมาร

พร้อม รำแบบรำแบบสองกุมาร	ซुकขอทานสองกุมารร้องไห้
ซुक ตาซुकเข้าดีด้วยหวย (ซ้ำ)	สองกุมารร้องไห้กลัวไม่เข้ามาดี
กุมาร ตาจำอย่าดีหนูเลย	หนูไม่เคยจะเดินทางไกล
ซुक ซิซะเอี้ยเจ้าเด็กน้อย	อย่าทำสำออยเตี้ย โคนดีด้วยหวย
กุมาร โอ้ย โอ้ย เจ็บเสียนเต็มที	ตาดีเสียนหลังลาย

7.เพลงวันทอง

ชาย วันทองเป็นหญิงสองใจ	เลี้ยงไม่ได้น้ำใจแม่วันทอง
พี่ไปทัพกลับมามีรักใหม่ (ซ้ำ)	ใครจะเลี้ยงเธอได้น้ำใจแม่วันทอง
หญิง โธ่เอี้ยยามพี่ไม่แลมอง (ซ้ำ)	มาหาว่าน้องเป็นหญิงสองใจ
พี่จำพี่ก็มีเมียแล้ว (ซ้ำ)	คู่แต่พลายแก้วยังเป็นสองใจ
เมียพี่ชื่อว่านางลาว (ซ้ำ)	เป็นเมียที่สองของพ่อพลาย

เอี้ย โอละหน้าย โอละหน้าย หน้อยเอย เอย.....

8.เพลงบินถลา

บินถลาลงบิน ซะ ซะ บินถลาลงบิน	โอ้แม่โถมฉินพี่จะบินตามมา
บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง (ซ้ำ)	ไม่รักพี่บ้างพี่ไม่ตั้งใจมา

9.เพลงเธอจำรักฉันไหม

เธอจำรักฉันไหม	รักแล้วอย่าแหยงอย่าหน่าย
กลับมากลายมาจี๊ดมาจาง	เชื่ออะไรเขาบอก
เขาหลอกให้เราลืมหลง	เขาหลอกให้เราพวงซอกซึ้งรำกะใจตาย

10.เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป

(หญิง) ชี้หน้าแล้วว่าไป	ผู้ชายหลายใจฉันไม่ยอมคบ
-------------------------	-------------------------

พุดจาตะเหลิยวะตะหลบ (ซ้า)
ถอยออกไปเสียโดยดี
(ชาย) ลูกเมียที่ไหนเล่าน้องยา(ซ้า)

ฉันไม่อยากคบผู้ชายหลายใจ
ลูกเมียเธอมีจะมาท้าวเอาค่า
ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยรักใคร

11.เพลงหัวอกคิดถึง

(ร้องพร้อมกัน) หัวอกหัวอกคิดถึง
นอนให้ไฟฝัน
เดือนก็หงาย
ข่มขื่นอุรา

ชาย แม่พวงดอกแก้ว
หญิง รักไม่ได้ฉันกลัวหน้าหนี

คิดถึงคนึงนอนวัน
แสงจันทร์ส่องฟ้า
ลมพระพายพัดมา
อยากจะหาคู่ชม
ไม่รักพี่แล้ว พี่จะขอลา
ลูกเมียเธอมี ฉันกลัวตามมา

12.เพลงตามองตา

ตามองตา สายตาก็จ้องมองกัน
จะว่ารักฉันก็ไม่รัก
ฉันยังอด โต้เธอไม่ได้

รู้สึกเสียวซ่าหัวใจ
จะว่าหลงฉันก็ไม่หลง
เธอช่างงามวิไล (ซ้า) สวยกว่าใครที่ได้เห็นมา

13.เพลงหงส์ทอง

หงส์ หงส์ หงส์ อย่าทงไปนั้ก
อย่าทงว่าตัวนั้นเป็นหงส์ทอง

ปีกของเจ้าจะหัก ลงไปปีกตรงโน้น
ยามเมื่อฉันแลมอง หงส์ทองขยับปีกบิน (ซ้า)

14.เพลงกันหันต้องลม

ยามกันหันต้องลม
มองดูพระสุริยา
ริดติง ริดติง ริดติง (ซ้า)

เป็นวงกลมเมื่อลม โขยมา
จากฟากฟ้าเวลาผู้ดิน
รักน้องจริงอย่าทิ้งน้องเอย

15.เพลงซัดซ้าพญาหงส์

(ชาย) ซัดซ้าพญาหงส์
ขยับเข้าไปใกล้
เอามือสะกิด

(หญิง) ไม่ได้ดอกพี่จำ
ดวงใจรักพี่นิดๆ

ปีกอ่อนร้อนลงเข้าไปในดงมะขวิด
เอาไหล่เข้าไปชิด
นิดหน่อยเป็นไร
เสียเวลาเอามือสะกิด
ไม่ต้องสะกิดน้องจะตามไป

16.คำแล้วแว่วเสียงเพลง

คำแล้วแว่วเสียงเพลง
นึกถึงคู่เคยรำ
ปานฉะนี้เธอคงคอย (ซ้า)

ใครชิมาบรเพลงเป็นเพลงให้ฉันเลื่อนลอย
ใจฝากคำละห้อย
ใจห้อยคอยหาเธอ (ซ้า)

17.เพลงนกเขาไฟ

ไอ้เจ้านกเขา	ตื่นเช้าเฝ้าแต่ขัน
ส่งสำเนียงเสียงลั่น	ฟังเพราะเสนาะจับใจ
เลื่อนลอยไปตามสายลม (ซ้ำ)	ชื่นชมแล้วเศร้าใจ
คุณนกเขาไฟ	จับอยู่ที่ภูเขาทอง
จับเรียงเอาไหล่เคียงคู่(ซ้ำ)	จู้สูกกรูหาคู่เข้ามาครอง
เปรียบดังเหมือนน้อง	เฝ้าแต่จ้องสายตารักกัน(ซ้ำ)

18.เพลงสาวสุดสวย

สาวๆสุดจะสวย	รูปร่างสำรวยเอวกลมสมหน้า
ถ้าได้น้องเอามาเป็นคู่	จะเก็บใส่ตู้เอาไว้บูชา
ขาขึ้นขึ้นตามขาลง	ขาลงลงตามเขาขัน
ตามน้อง ตามน้องไม่ทัน	เออเออหมดปัญญา

19.เพลงยามเย็น

ยามเย็นฉันเคยเดินเล่น	พบนกนางเขนจับคู่เจรจา
แจ้วแจ้วแว่วสายลมมา (ซ้ำ)	ฉันนึกว่าเสียงหิ่งห้อย
เสียงนกร้องทัก อู้อรักก็ไม่ใช่ (ซ้ำ)	ทำใจจะได้เชยชม(ซ้ำ)

20.เพลงริมฝั่งธาร

นั่งอยู่ริมฝั่งธาร	คำหวานแว่วผ่านลมมา
ฟังเสียงสำเนียงสกุณา	ร้อนถลาเวลาเร่งใจ
ฟังเสียงนกร้องก้องมา	เศร้าหนักหนาคล้ายเสียงร้องไห้
ออกนึกถึงรักที่จากไป (ซ้ำ)	ไปแล้วยังหลงรอคอย
โศกเอ๋ย มีแต่หมดหวัง	ลืมแล้วหรือยังรักคอยให้หวานละห้อย
ใจหนอใจ ไม่มั่นสักน้อย	ควรหรือมาพลอยเปลี่ยนไปเศร้าใจหนักหนา

21.เพลงพุ่มพวงดวงมะกรำ

พุ่มพวงเจ้าดวงมะกรำ	ตัวพี่มีกรรมเสียแล้วน้องเอ๋ย
จากไปหนอใครจะเห็น (ซ้ำ)	น้ำกระเด็นไม่เว้นแต่ละวัน

22.ต้นไทรใบดก

ต้นไทรใบดก	ลมพัดไหวโยกก็สลัดใบ (ซ้ำ)
พี่เอ๋ยน้องเอ๋ย	ไม่ควรละเลยรักสาวบ้านไกล

23.สวัสดิ์เธอเจ้า

(ชาย) สวัสดิ์เธอเจ้า	ฉันมาด้วยความรักน้อง
จิตใจหมายปอง	รักน้องฉันจึงได้มา

(หญิง)	มีคมีค้ำค่า พวกพี่พอใจ	โธ้ยอย่าร่าเข้ามาใกล้ๆ แต่ผู้ใหญ่เขาไม่พอตา
(ชาย)	ไม่เป็นไรดอกนะน้อง พี่มีศีลธรรม	รับรองไม่ให้ชอกช้ำ ศีลธรรมประจำกาย(ซ้ำ)

24.เพลงฉันมาเข้าไปหน่อย

(ชาย)	ฉันมาเข้าไปหน่อย อุตส่าห์ฝ่าคองไฟพร	อย่าทำใจน้อยบ้านฉันอยู่ไกล โปรดจงเห็นใจเกิดเมื่องามจน
(หญิง)	เหนื่อยนักมาหยุดพักกันเสียก่อน(ซ้ำ) น้องนี้แสนจะดีใจ(ซ้ำ)	อย่าเพิ่งตัดรอนไปรักกับใคร พอพวงมาลัยเอารักกลับมา

25.เพลงพระเวสสันดรขาด

(ชาย)	โอ้พระเวสสันดร	จำจะต้องไปอยู่ป่า
(หญิง)	มัทรี ชาลี กัณหา	ออกไปอยู่ป่าตามพระเวสสันดร
(ชาย)	ฝ่ายชูชกรกาญจนา	มาอ่อนวอนขอสองกุมารา
(หญิง)	มัทรีกลับมาจากป่า (ซ้ำ) คู่ก็ร้องเรียกไป	ร้องเรียกลูกยาแม่กัณหาพ่อชาลี ทราบเรื่องเลวร้ายสลบลงพันที
(ชาย)	พระเวสสันดรทรงเมตตาปราณี	ช่วยชุบฟื้นชีวิมัทรีรอดตาย

26.เพลงโมรา

(หญิง)	โมรา โมรา นารี	แรกเริ่มเดิมทีอยู่ในผอบ (ซ้ำ)
(ชาย)	ตัวพี่ชื่อจันทโครพ พาน้องไปเที่ยวกลางไพร(ซ้ำ)	เปิดผอบพบนางโมรา มาพบโจรร้ายอยู่กลางพนา
(หญิง)	โมราสะเทิ้นเงินอาย(ซ้ำ)	อยากมอบดวงใจให้แก่โจรา
(ชาย)	โมรา โมรา กากี ยื่นพระจันทร์ให้แก่โจรไพร(ซ้ำ)	เมื่อก่อนรักพี่เดี๋ยวนี้ไปรักใคร (ซ้ำ) จะฆ่าพี่ให้ตายเขียวหรือโมรา
(หญิง)	พี่จำโมราผิดไป (ซ้ำ)	โปรดอภัยให้แก่โมรา

27.เพลงรจนา

(ชาย)	รजनานารีนี้เอ๋ย ผิวฟ่องเป็นของไซ	สวยเอยช่างงามวิไล มารยาทโฉโฉน่าชม น่าชม
(หญิง)	ชิชะ เงาะป่าบ้าใบ้ ถอยห่างออกไป	ความรักยังอยู่ห่างไกล (ซ้ำ) ออกไป ออกไป
(ชาย)	ทำไมไม่รักดอกหรือ	พี่คือกษัตริย์ ยิ่งใหญ่

	รูปทองฟ็อยู่ซันใน (ซ้า)	โปรดเสียงมาลัยให้เงาะด้วยซิ
(หญิง)	รจนาดังจิตอธิษฐาน แล้วนางเสียงมาลัยทันที (ซ้า)	บนบานให้ได้คนดี เพราะบุญบารมีได้สามิผิวทอง

28.เพลงตะวันรอน

(ชาย)	ยามเย็นเดินเล่นตะวันรอน	สายลมพัดอ่อน อ่อนแล้วก็เด่นดวง
	เธอหรือนี้เป็นหญิงหลอกลวง (ซ้า)	เด็กรักเด็กห่วงแม่พวงมาลัย
(หญิง)	ทำไมใจน้อยไปนั้กล้า	โศกเศร้าคิดถึงเธอไม่วาย
	อกคนึงถึงรักที่จากไป (ซ้า)	น้องไม่ใช่เป็นหญิงหลอกลวง
(ชาย)	อกคนึงถึงรักที่จากไป	น้องไม่ใช่เป็นหญิงหลอกลวง

29.เพลงดอกกลิ่นทม

	ไอ้เจ้าดอกกลิ่นทม	ฉันเคยเด็ดดมฉันเคยเด็ดเล่น
	เด็ดเข้าเด็ดเย็น	ฉันเคยเด็ดเล่นเด็ดดม เด็ดดม

30.เพลงลมเย็นๆ

	ลมเย็นๆ	ฉันเคยเดินเล่นใต้ต้นพยอม (ซ้า)
	พยอมหอมหวาน	เมื่อไรจะบานหนอดอกพยอม
	จะบานที่บ้าน	จะเก็บเอาก้านมาสานชะลอม
	จะตุ้มก็ตุ้ม	จะเด็ดใส่ตุ้มมังกร

31.เพลงหมูนารี

(ชาย)	คูชิหมูนารี	สวยดีที่ตัดดอกจำปา
	ไอ้แม่ลัดดา	
(หญิง)	ฉันไม่รับรัก	หัวอกจะหักช่างเธอเป็นไร
	พ่อช่อมะกอก	
(ชาย)	แม่ดอกมะไฟ	เธอรักฉันไหม
(หญิง)	ไม่รักไม่รัก	
(ชาย)	ฉันรักหลอกๆ	ฉันบอกเธอเล่น
(หญิง)	สาบานก็เป็น	ให้งูเห่ากัดตาย

32.เพลงโทนจำ

	โทนเอ๊ยโทนจำ	หนาวุราเสียนี่กระไร
	เสียงจิ้งเสียงฉาบก้องไพเราะ (ซ้า)	ทำให้หัวใจพี่สั่นรอนๆ
	น้องจำพี่ฝากคิดถึง	คะนึ่งหวลให้อาวรณ์
	สายลมพัดมาอ่อนๆ	อย่าตัดรักศัตรูออกไปเลยโฉมยง

33.เพลงร่ำวงเป็นคู่

ร่ำวงเขาร่ำเป็นคู่	มองดูสวยงามจับตา
คู่หนึ่งใส่เสื้อแดงมา	เอ๋ยดูเข้าท่าเสียนี้กระไร
ร่ำวงเขาร่ำเป็นคู่	มองดูสวยสมมากหลาย
คู่สองเขาใส่เสื้อลาย	รำยักย้ายสายตะโพกไปมา
ร่ำวงเขาร่ำเป็นคู่	มองดูสวยงามหลักหนา
คู่สามเขาร่ำลอยหน้า	คูกรีขาน่ารักน่าชม
ร่ำวงเขาร่ำเป็นคู่	มองดูน่ารักจริงหนา
คู่สี่เสื้อคสีกันมา	โอ้ยช่างบาดตาเสียนี้กระไร

34.เพลงหัวใจสี่ห้อง

(ชาย) หัวใจน้องเป็นสี่ห้อง	แบ่งให้พี่จับจองสักห้องได้ไหม
(หญิง) อู๋ตายพี่จะเอาไปทำไม (ซ้ำ)	สี่ห้องหัวใจน้องไม่ให้ใครชม
(ชาย) สงสารพี่เถิดนวลน้อง	ขอแบ่งสักห้องน้องจะเอาๆไว้เพื่อใคร
(หญิง) ตัวพี่น้องก็อยากจะให้ (ซ้ำ)	แต่น้องไม่ไว้ใจกลัวใครตรอมตรม

35.เพลงสัญญารัก

(ชาย) คีนนี้มีแต่ดวงดาว	คิดถึงหน้าสาวที่เราควรรหา
ดาวจ๋าพี่ขอสัญญา (ซ้ำ)	ฝากรักลมพาสัญญาต่อดาว
(หญิง) รักจริงอย่าทิ้งคำกล่าว	อย่าให้สาวต้องหลังน้ำตา
รักจริงอย่าลืมสัญญา (ซ้ำ)	รับรักลมพาสัญญากับดาว

36.เพลงดอกอัญชัญ

(ชาย) โอ้แม่ดอกอัญชัญ	อีกสักกี่วันจะได้พบหน้า
พีนีอุตสาห่มารอ (ซ้ำ)	อยากพบเธอหนอแม่ดอกอัญชัญ
(หญิง) โอ้พ่อดอกเพกา	ตัวน้องยามเย็นรอเก้อ
หวังไว้จะได้พบเธอ	ปล่อยให้ห้องละเมอคิดถึงเธอคนเดียว

37.เพลงพอใจที่มาได้พบน้อง

(ชาย) พอใจที่มาได้พบน้อง	ขอจับจองเป็นคู่รำ
เธอนี้สวยเกินงามล้ำ (ซ้ำ)	โอ้แม่งามจ๋าเธอชื่ออะไร
(หญิง) เรื่องอะไรใครเขาจะชอก	ผู้ชายกลับกลอกร้อยลั่นกะลวณ
เมียมียังไม่เจียมตน (ซ้ำ)	น้องกลัวพวกคนนอกใจลูกเมีย
(ชาย) อู๋ตายให้ร้ายไปหน่อย	ขอคสร้อยอย่าทำเป็นนอน

รักจริงจึงตามอ่อนวอน   อย่าทำแง่อนไปเลยแม่คุณ
 หน่อ นอ นอย.....

38.เพลงพระจันทร์ลอยเด่น

(ชาย) วันนีพระจันทร์ลอยเด่น	น้ำค้างกระเซ็นเมื่อเพ็ญคืนหนาว
คอยสาวเมื่อไรเล่าจะมา	โธ่नियाทำให้พี่ลั้งเล
(หญิง) ใจเรียวควันได้ไปหนอย	อย่าทำสำออยไปเลยพ่อคุณ
ใจน้องมันคอยจะชุ่น	เด็ยแม่ควักเอาปุนมากาคะแนน

39.เพลงลา

ออกปากว่าจะลา	น้ำตาไหลร่วง
แสนรักแสนห่วง	โอ้แม่ดวงจันทร์
มองดูปากฟ้า	น้ำตาพาลจะไหล
ตัวพี่ต้องจากไกล (ซ้ำ)	ให้ห่วงอาลัยแม่ดวงจันทร์

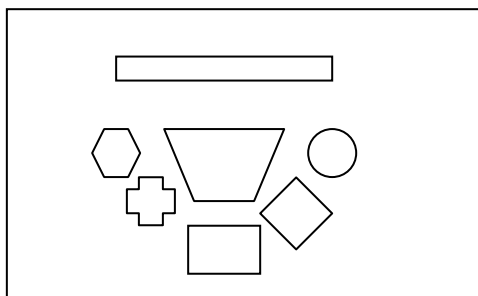
แต่ในปัจจุบันนี้มีเพลงรำแบบบทที่นิยมนำมาใช้แสดงอยู่เพียง 16 เพลงเท่านั้น คือ

1.เพลงรำโทน	9.เพลงเธอจ้ำรักฉันใหม่
2.เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ	10.เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป
3.เพลงคำคืนเดือนหงาย	11.เพลงหัวอกคิดถึง
4.เพลงเธอรำช่างน่ารัก	12.เพลงนกเขาไฟ
5.เพลงสี่ซอติดดั่ง	13.เพลงพระเวสสันดรชาดก
6.เพลงชุกสองกุมาร	14.เพลงโมรา
7.เพลงวันทอง	15.เพลงจรณา
8.เพลงบินปลา	16.เพลงลา

เพลงรำวงแบบบททั้ง 16 สามารถนำไปแสดงในครั้งหนึ่งละก็เพลงก็ได้ไม่จำกัดจำนวน เพลงแต่ละจะต้องร้องซ้ำเพลงละ 3 ครั้งและต้องมีเพลงลาเป็นเพลงปิดท้ายด้วยทุกครั้ง

นักดนตรี เป็นผู้ทำหน้าที่บรรเลงดนตรีให้กับการแสดงรำแบบบท นักดนตรีทุกคน เป็นข้าราชการในอำเภอศรีสำโรงโดยมีอาจารย์ถลอง บุรณชาติเป็นผู้ควบคุม

กองเชียร์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ร้องเพลงประกอบการแสดงรำแบบบทใช้โทรโข่งเพื่อให้ เสียงดัง กองเชียร์ทั้งหมดเป็นผู้ชายและเป็นข้าราชการครูในอำเภอ สามารถอธิบายโดยใช้แผนผัง ดังนี้

แผนผังที่ 4 : การจัดวางตำแหน่งวงดนตรีและกองเชียร์ร่ำแบบบท

 : กองเชียร์ , นิ่ง ฉาบ, ลูกแซก

 : ออแกนเท้า

 : ทรัมเป็ต

 : ไวโอลิน

 : กลองร่ำมะนา

 : คาริเน็ต

 : กลองชุด

3.5.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

ในอดีตโอกาสของการแสดงร่ำแบบบทจะมีเฉพาะงานการกุศลเพื่อหารายได้เท่านั้นและงานการกุศลที่ทางราชการขอความร่วมมือมีทั้งสิ้น 3 ครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 2488 แสดงเพื่อหาทุนทรัพย์สร้างบ้านพักให้กับข้าราชการตำรวจ ณ ลานหน้าอำเภอ

ครั้งที่ 2 2489 หาทุนทรัพย์สมทบสร้างโรงพยาบาลศรีสังวร ในงานวงศิวาฤกษ์ ณ โรงพยาบาลศรีสังวร

ครั้งที่ 3 2491 พิธีเปิดโรงพยาบาลศรีสังวร ทำพิธีเปิดโดย ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และท่านผู้หญิงละเอียดพิบูลสงคราม ณ โรงพยาบาลศรีสังวร

ในปัจจุบันนี้การแสดงรำแบบบทส่วนใหญ่จะแสดงในงานที่มีหน่วยงานทางราชการหรือบุคคลขอร้องให้ช่วยแสดงเพื่อเผยแพร่และอนุรักษ์รำแบบบทเอาไว้

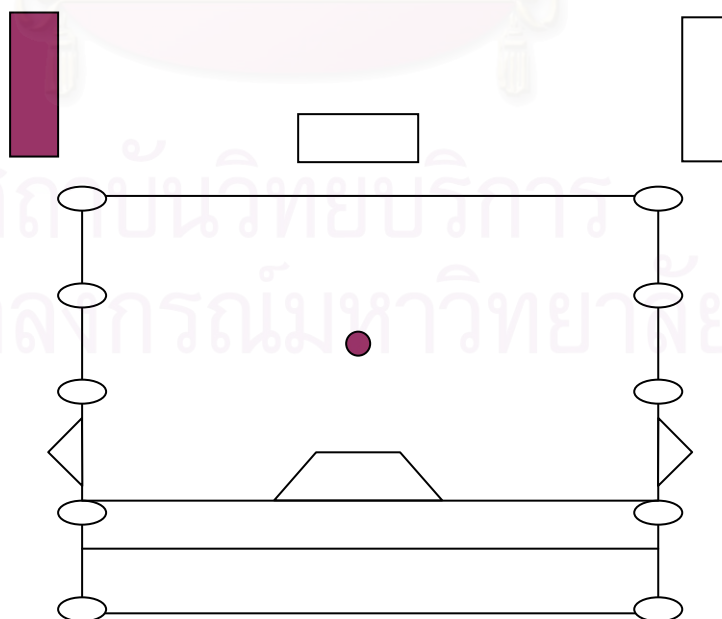
เวลาที่ใช้แสดง

เวลาที่ใช้แสดงในอดีตนั้น เป็นช่วงเวลากลางคืนตั้งแต่ 1 ทุ่มเป็นต้น ไปจนถึงเที่ยงคืน โดยแสดงเป็นรอบๆ รอบละประมาณ 30 นาทีขึ้นไป

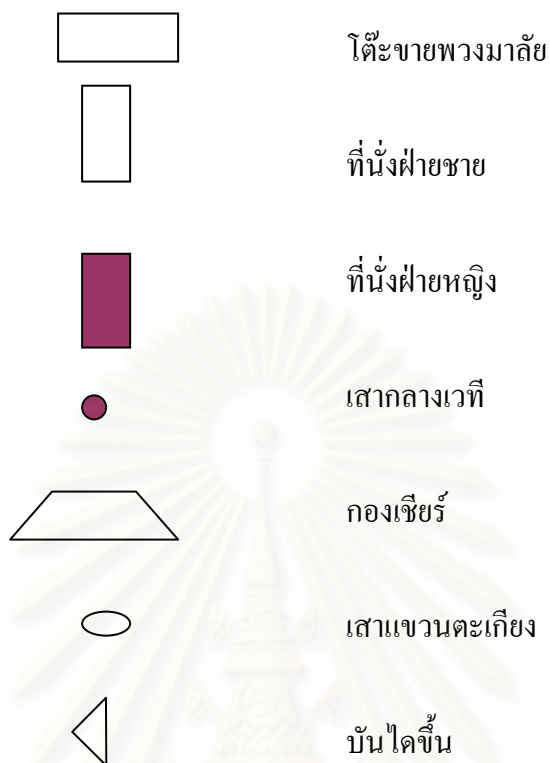
เวลาที่ใช้แสดงในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ระยะเวลาไม่กำหนดตายตัวแล้วแต่จะกำหนดเวลามาให้ หากไม่มีเวลากำหนดก็จะใช้เพลงแสดงประมาณ 5 – 6 เพลง ต่อการแสดงหนึ่งครั้ง

3.5.5 สถานที่แสดง

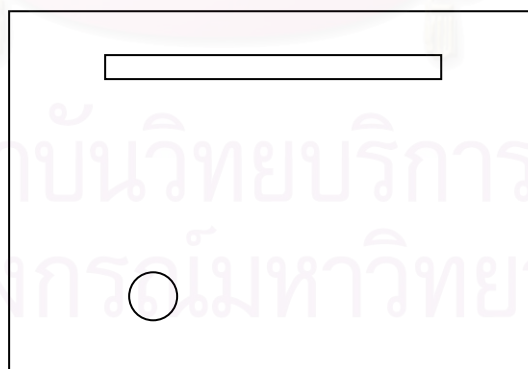
สถานที่แสดงรำแบบบทในอดีตจะแสดงบนเวที โดยจะสร้างเวทีขึ้นใหม่ทุกครั้งที่มีแสดง เวทีของรำวงแบบบทเป็นเวทีรูปสี่เหลี่ยม มีซุ้มทางขึ้น 2 ทางอยู่ด้านข้างของเวทีด้านละซุ้ม ทำวงประตูด้วยทางมะพร้าว ด้านบนเวทีแบ่งเวทีออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนนักดนตรี ส่วนกองเชียร์ และส่วนแสดง ส่วนที่ใช้แสดงนั้นมีเสาอยู่กลางเวทีและรั้วล้อมรอบเวทีด้วยตะเกียงเจ้าพายุแขวนอยู่ด้านบนพร้อมทั้งสายรุ้งที่ทำจากกระดาษแขวนโยงจากเสากลางไปเสาที่อยู่รอบเวที ด้านหลังของวงดนตรีทำซุ้มทางมะพร้าวเป็นฉากหลัง ที่พื้นเวทีด้านหลังยกพื้นเล็กน้อย 2 ระดับ เพื่อวางเครื่องดนตรี บริเวณด้านหน้าของเวทีด้านล่างจัดเป็นโต๊ะขายพวงมาลัย ด้านซ้ายของเวทีเป็นที่นั่งของผู้แสดงฝ่ายหญิง ด้านขวาของเวทีเป็นที่นั่งของผู้แสดงฝ่ายชาย ส่วนผู้ชมสามารถชมได้โดยรอบไม่มีที่จัดไว้สำหรับผู้ชม ดังแผนผังสถานที่แสดงดังนี้

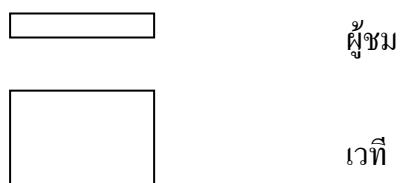
แผนผังที่ 5 : สถานที่แสดงรำแบบบทในอดีต

สถานที่ที่ใช้แสดงรำแบบบทในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทั้งบนเวทีและลานกว้าง โดยผู้บรรเลงเครื่องดนตรีจะนั่งอยู่ทางด้านข้างใกล้กับที่แสดง มีแผนผังประกอบดังนี้

แผนผังที่ 6 : สถานที่แสดงรำแบบบทในปัจจุบัน

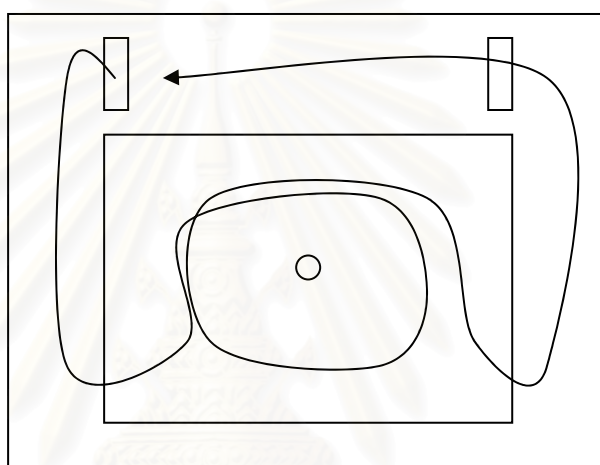

โทน

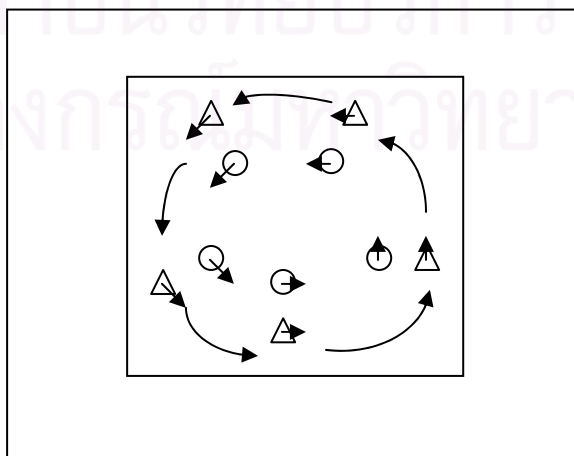
3.5.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

การใช้พื้นที่ของร้านวงแบบบทยโนอดีตเริ่มต้นที่ผู้แสดงฝ่ายชายเดินจากที่นั่งของตนเองมาที่ผู้แสดงฝ่ายหญิงนั่ง โดยผ่านหน้าเวทีมาและเดินคู่กัน ไปขึ้นบนเวทีทางซุ้มด้านที่ผู้แสดงฝ่ายหญิงนั่ง คือทางด้านซ้ายของเวที แล้วรำเป็นวงวนรอบเสากลางเวทีโดยหมุนทางซ้ายตามเข็มนาฬิกา เมื่อแสดงจบก็ลงจากเวทีไปเป็นคู่ทางซุ้มที่อยู่ด้านขวาของเวที ผู้แสดงฝ่ายชายจะเดินไปส่งผู้แสดงฝ่ายหญิงให้ถึงที่นั่งก่อนแล้วถึงจะเดินกลับมาที่นั่งที่ฝั่งของตนเอง ดังแผนผังดังนี้

แผนผังที่ 7 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของร้านวงแบบบทยโนอดีต

ส่วนรูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงร้านวงแบบบทยโนปัจจุบันผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงรำออกมาพร้อมกับผู้แสดงชายตั้งแถวเป็นวงรำวนทางด้านขวาตามเข็มนาฬิกา เมื่อแสดงจบก็รำเข้าไปเป็นคู่เหมือนกับตอนที่ออกมา

แผนผังที่ 8 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของร้านวงแบบบทยโนปัจจุบัน

- : ผู้แสดงฝ่ายชาย
 △ : ผู้แสดงฝ่ายหญิง
 → : ทิศทาง

3.5.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

ลำดับขั้นตอนการแสดงรำแบบบทในอดีต เริ่มจากที่เมื่อผู้แสดงฝ่ายชายทั้ง 12 คน เดินเป็นแถวไปรับผู้แสดงฝ่ายหญิงคู่ของตนแล้วพาขึ้นเวทียืนตั้งแถวเป็นวงรอบเสาต้นกลาง เริ่มรำรอบเสากลางเวทีพร้อมกันทั้ง 12 คู่ โดยวนทางขวามือรำติดต่อกันทั้งสิ้น 12 เพลงเพลงละ 3 รอบ แล้วผู้แสดงฝ่ายชายก็นำผู้แสดงฝ่ายหญิงมาส่ง โดยลงทางซุ้มทางขวาของเวทีเดินตัดผ่านหน้าเวทีมาส่งผู้แสดงฝ่ายหญิงแล้วกลับที่ของตน จากนั้นพิธีกรจะขึ้นไปพูดคุยแล้วประกาศว่าคู่ของใครรำสวยที่สุดพร้อมเชิญขึ้นบนเวทีเพื่อให้คนคล้องพวงมาลัย ซึ่งพวงมาลัยนี้จะต้องซื้อหน้าเวทีราคาพวงละ 3 บาท จากนั้นผู้แสดงฝ่ายชายเดินไปรับผู้แสดงฝ่ายหญิงขึ้นบนเวทีและรำอีก 12 เพลง จึงลงมานั่งพักพร้อมกับประกาศคู่ที่รำสวยที่สุดเพื่อให้คล้องพวงมาลัย เมื่อหายเหนื่อยก็ขึ้นไปรำอีกจนถึงเที่ยงคืนการแสดงจึงหยุดลง เงินที่ได้จากการซื้อพวงมาลัยถือเป็นเงินบริจาค ครั้งแรกนั้นนำไปจัดสร้างบ้านพักตำรวจ ครั้งที่ 2 จัดสร้างโรงพยาบาล แต่ครั้งที่ 3 ไม่มีการซื้อพวงมาลัยเพราะเป็นการรำเพื่อต้อนรับ ฯพณฯ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม และท่านผู้หญิงละเอียดพิบูลสงคราม

ลำดับขั้นตอนการแสดงรำแบบบทในปัจจุบัน ผู้แสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิงรำออกไปพร้อมกันเดินวนทางซ้ายให้เป็นวงกลมโดยให้ไหล่ซ้ายหันเข้าในวงรำจนจบเพลงที่เตรียมไว้คือประมาณ 5 – 6 เพลง แล้วจึงรำเข้าไปเป็นคู่ๆถือว่าเสร็จสิ้นการแสดง

รำแบบบทเป็นการพัฒนามาจากรำวงที่เล่นอยู่ทั่วไป ลักษณะทำรำเป็นการทำท่าทางตามบทร้อง ผู้แสดงเป็นมือสมัครเล่นแสดงเพื่อการกุศลหารายได้ให้กับหน่วยราชการในอำเภอ ปรากฏการแสดงขึ้นเพียง 3 ครั้งก็หยุดการแสดงลงไป จนปี 2503 ได้นายสำเนา จันทร์จรรย์เป็นผู้ริเริ่มขึ้นมาใหม่พร้อมกับการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงอีกหลายชุดอีกหลายชุด

3.6 รำกลองยาว

รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ประดิษฐ์ขึ้น⁶⁷โดยนายสำเนา จันทร์จรรย์ มีชื่อคณะกลองยาวว่า “จันทร์ทรงกลด” รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรง ปรากฏขึ้นในปี 2505 ได้รับการถ่ายทอดเพลงกลองยาวและทำรำกลองยาวโบราณ(ชาย) มาจากคณะกลองยาวของนายแจ่มมีเจริญ (คณะ ฉ. มีเจริญ) คณะของนายโต๊ะ พูลรอด และนายจำเนียร จันทร์จรรย์ (พระอธิการจำเนียร

⁶⁷ สัมภาษณ์ สำเนา จันทร์จรรย์ , 16 กรกฎาคม 2546.

จันทวัฒน์ โณ) โดยใช้ทำรำกลองยาวโบราณที่เล่นเฉพาะผู้ชาย เข้ามาใส่และจัดเรียงท่าทางเข้าไปใหม่ ในช่วงแรกมีแต่รำกลองยาวของผู้ชาย ปีต่อมา (2506) นายสำเนาได้ประดิษฐ์ท่ารำของผู้แสดงหญิง เข้าไปแสดงด้วยใช้ผู้แสดงหญิงล้วนและนำออกแข่งขันในงานพระแม่ย่าของจังหวัดสุโขทัยได้รับ รางวัลชนะเลิศและรางวัลอื่นๆต่อมา

3.6.1 ผู้แสดง

ในอดีตผู้แสดงกลองยาวไม่ได้แยกออกจากผู้บรรเลงจังหวะในวงกลองยาว แต่การแสดงท่ารำเป็นการแสดงออกมาเพื่อความสนุกสนานและโลด โผนของผู้บรรเลงกลองยาว ชาวบ้านไม่สามารถร่วมแสดงได้เพราะเป็นการแสดงโลด โผน จึงได้รำเล่นประกอบจังหวะกลองยาวและคอยเชียร์ผู้แสดง (ผู้บรรเลง)

ในปัจจุบันการแสดงกลองยาวของอำเภอศรีสำโรง สามารถแบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายบรรเลงดนตรี และฝ่ายรำ

ฝ่ายบรรเลงดนตรี จะประกอบไปด้วย กลองยืน ปี่ โหม่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ มีหน้าที่ประโคมดนตรี ร้องประกอบเพลงและลั่นกลองฉาบ ใช้ผู้ชายล้วน

ฝ่ายรำ จะประกอบไปด้วย กลองรำที่ใช้ผู้ชายล้วนแสดง และผู้หญิงที่มีหน้าที่รำประกอบเพลงกลองยาว

ผู้ชมจะแยกออกจากผู้แสดงอย่างเด็ดขาด

3.6.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของผู้แสดงรำกลองยาวสามารถแบ่งการแต่งกายออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงการแต่งกายในอดีต และช่วงการแต่งกายในปัจจุบัน

การแต่งกายในอดีต

นุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อแขนสั้นคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า

ภาพที่ 26 : การแต่งกายรำกลองยาวของผู้แสดงชายในอดีต
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่
 14 สิงหาคม 2547
 แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ.นิสิตสาขานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร

การแต่งกายในปัจจุบัน

การแต่งกายในปัจจุบันจากการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือการแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายหญิง และการแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรี

การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย

- 1.สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นปล่อยชายเสื้อไว้ด้านนอก
2. คาดสะเอวด้วยผ้าผูกเป็นเงื่อนทิ้งชายไว้ด้านข้าง
- 3.นุ่งกางเกงขาสั้นสามส่วนมีเชิงที่ปลายขา
- 4.คาดศีรษะด้วยผ้าผูกเป็นโบว์ไว้ด้านข้าง

ภาพที่ 27 : การแต่งกายของผู้แสดงกลองยาวฝ่ายชาย

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจำจันดา ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

แสดงภาพโดย : นายประเสริฐ ชักช้า, ผู้แสดงกลองยาวรุ่นแรกจนถึงปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายหญิง มีการแต่งกาย 2 แบบ

แบบที่ 1 ชุดไทยศิวาลัย

1.สวมเสื้อแขนกระบอก

2.ห่มสไบทับเสื้อแขนกระบอก

3.นุ่งผ้าถุงจับจีบด้านหน้า

ภาพที่ 28 : การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายหญิง (ชุดไทยศิวาลัย)

ที่มา : นายสำเนา จันทรจรรยา (ภาพส่วนตัว)

แบบที่ 2 ชุดไทยจักรี

1.ห่มสไบ

2.นุ่งผ้าถุงจับจีบด้านหน้า

ภาพที่ 29 : การแต่งกายของผู้แสดงกลองยาวฝ่ายหญิง (ชุดไทยจักรี)

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจ่างจินดา ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่

แสดงภาพโดย : นางบังอร เกตุทอง, ผู้แสดงกลองยาวรุ่นแรก, วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

การแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรี

1. สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น
2. นุ่งกางเกงขาสั้นสามส่วน มีเชือกที่ขอบขา
3. ขาดเอวด้วยผ้า

ภาพที่ 30 : การแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรีกลองยาว
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจำจันดา ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง
 จังหวัดสุโขทัย วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

3.6.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการรำกลองยาว

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำกลองยาว ได้แก่ ปี่ 1 เล้า, กลองยืน 3-4 ลูก, กลองรำ 8 ลูก, ฉาบ 1 คู่, โหม่ง, กรับ มีรายละเอียดดังนี้

1. ปี่ชวา

เป็นเครื่องเป่าทำเป็น 2 ท่อน⁶⁸ ถอดออกจากกันได้ คือท่อนบนยาวเรียกว่า เล้าปี่ ยาวราว 27 ซม. และท่อนล่างบานปลาย เรียกว่า “ลำโพง” ยาวราว 14 ซม. เมื่อนำมาสวมเข้ากันจะมีรูปร่างเรียวยาวบานปลายคล้ายดอกลำโพง ยาวประมาณ 38-39 ซม. ทำด้วยไม้จริง หรืองา ตรงปากลำโพงบานประมาณ 7-8 ซม.⁶⁹ ตอนบนที่ใส่ลิ้นบานออกเล็กน้อย ยาวประมาณ 1 ซม. เจาะรูนิ้วเรียงกันไปตามความยาว 7 รู และมีรูนิ้วค้ำข้างหลัง 1 รู อยู่ระหว่างรูที่ 1 และรูที่ 2 ของ 7 รู ด้านหน้าเหนือรูที่ 1 กลึงไม้ขี้วันเป็นลูกแก้วไว้เปลาะหนึ่ง ลิ้นปี่ทำเป็นกำพวดปลายผูกลิ้นใบตาล ตอนที่สุดอดใส่เล้าปี่ เคียนด้วยเส้นด้าย แต่เหนือเส้นด้ายที่เคียนนั้น เป็น “กระบังลม” แผ่นกลมๆ บางๆ ด้วยโลหะหรือกะลา สำหรับรองริมฝีปากเพื่อเวลาเป่าจะได้ไม่เมื่อย

ภาพที่ 31 : ปี่ชวา

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคีตนิยม สาขาดุริยางศาสตรศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁶⁸ ธนิตอยู่โพธิ์, เครื่องดนตรีไทย, หน้า 86.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

2. กลองยาว

กลองยาวเป็นกลองขึ้นหนังหน้ากลองหน้าเดียว⁷⁰ ตัวกลองทำด้วยไม้จริง เช่น ไม้มะม่วง ตอนหน้าใหญ่ ตอนท้ายมีลักษณะเรียว แล้วบานปลายเป็นรูปดอกคำโพง มีหลายขนาด บางขนาดหน้ากลองกว้างประมาณ 29 ซม. ยาวตลอดตั้งแต่หน้ากลองถึงปลายหางประมาณ 75 ซม. ตรงกลางของหน้ากลองติดข้าวสุกบดผสมขี้เถ้าถ่วงเสียง ตัวกลองยาวนี้มักนิยมตกแต่งกันให้สวยงามด้วยผ้าสีหรือผ้าดอกเย็บจีบย่นๆ และปล่อยเชิงเป็นระบายห้อยลงมาปกตัวกลอง มีสายสะพายผูกข้างหนึ่งทีรูห้วงริมขอบกลองอีกข้างหนึ่งผูกไว้ที่หางสำหรับคล้องสะพายบ่า ใช้ตีด้วยมือ แต่ผู้เล่น โลกโพนใช้กำปั้นตี สอกกลอง ศีรษะโหม่ง เข่ากระทุ้ง สั้นเท้ากระแทกก็มี

ภาพที่ 32 : กลองยาว (กลองขึ้น)
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจ่างจินดา ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

3. ฉาบ

ทำด้วยโลหะรูปร่างคล้ายฉิ่งแต่หล่อบางกว่า⁷¹ มีขนาดใหญ่กว้างและกว้างกว่า ตอนกลางมีปุ่มกลม ทำเป็นกระพุ้งขนาดวางลงบนอุ้งมือ 5 นิ้ว ขอบนอกแบบราบออกไปและเจาะรูตรงกลางร้อยเส้นเชือกสำหรับถือ ตีกระทบให้เกิดเสียงที่ต้องการ “ฉาบ” ตีประกบ “แจ่ง” ตีเปิด

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

⁷¹ ธนิต อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย, หน้า 24.

ภาพ : ฉาบ

4. โหม่ง

รูปร่างคล้ายฉาบ⁷² คือมีปุ่มกลมตรงกลาง และมีฐานแผ่ออกไปโดยรอบ ที่ต่างกับฉาบ คือ หล่อโลหะหนากว่าฉาบและมีหักงุ้มออกไปเป็นขอบคนละด้านกับปุ่มที่โป่งออกมา ขอบที่หักงุ้มเรียกว่า ฉัตร และที่ขอบเจาะรู 2 รูไว้ร้อยเส้นเชือกสำหรับห้อย มีไม้ตีต่างหากตรงหัวไม้ตีพันผ้าห่อหุ้มและถักรัดเชือกแน่นไม่ให้หลุด ใช้ตีตรงปุ่มกลางให้เกิดเสียง

ภาพที่ 33 : โหม่ง

ที่มา : ภาพประกอบการสอนเครื่องดนตรีไทย ศึกษาภัณฑ์พานิชย์

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

5. กรับ

ทำด้วยไม้ไผ่ซีก⁷³ เหลาให้เรียบและเกลี้ยงเกลา เพื่อมิให้ผิวและเสี้ยนตำมือ รูปร่างแบนตามซีกไผ่ และหนาตามขนาดของเนื้อไม้ เช่นหนาสัก 1.5 ซม. กว้าง 3-4 ซม. และยาวประมาณ 40 ซม. ทำเป็นคู่ ใช้ตีให้ผิวกระทบกัน เกิดเสียง กรับ-กรับ

ภาพที่ 34 : กรับ

ที่มา : ภาพประกอบการสอนเครื่องดนตรีไทย ศึกษาภัณฑ์พานิชย์

จังหวะดนตรีที่ใช้ในการรำกลองยาว

จังหวะดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงกลองยาวในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 12 ไม้ กลอง⁷⁴ หรือ 12 เพลง ดังนี้

ไม้	1	เพ็ง เพ็ง เพ็ง เพ็งบ่อม บ่อม เพ็งบ่อม*
ไม้	2	บ่อมเพ็งบ่อม ปะตึงเน็ดเต็ดบ่อม
ไม้	3	พ่อมพ่อม ตึงเน็ดตึงเน็ด
ไม้	4	ตึงเน็ด ตึงเน็ด ตึงเน็ดเต็ดเต็ง ตึงเน็ดตึงเน็ดตึงเน็ดเต็ดเต็ง ตึงเน็ดตึงเน็ด เต็งเต็งบ่อม เต็งเต็งบ่อม

⁷³ เรื่อง เดียวกัน, หน้า 13.

⁷⁴ สัมภาษณ์ นายบุญธรรม โหมคไทย, 10 พฤศจิกายน 2545.

* เทียบเสียงจากการบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์

ปะ	-	ใช้ปลายมือขวาตีกลงบนหน้ากลอง มือซ้ายจับคขอบกลอง
บ่อม	-	กำมือขวาตีลงบนหน้ากลอง
เพ็ง	-	ใช้มือขวาตีลงบนขอบกลองเปิดมือขึ้น
เต็ง	-	ใช้มือขวาตีกลงบนขอบกลอง มือซ้ายจับขอบกลอง
จ๊ะ	-	มือซ้ายตีขอบกลองเบาๆ

ไม้	5	จ๊ะทิง พึ่งทิง จ๊ะมะทิงเพ็งบ่อม
ไม้	6	บ่อมเพ็ง ปะเพ็ง บ่อมเพ็ง ปะดิงเพ็ง บ่อมบ่อม
ไม้	7	เพ็งเพ็ง เพ็งบ่อม บ่อมเพ็งเพ็ง เพ็งบ่อม บ่อมเพ็งเพ็ง
ไม้	8	เด็งบ่อม บ่อมบ่อม บ่อมเด็งบ่อม
ไม้	9	เด็งบ่อม ดิงพ่อมดิงพ่อม
ไม้	10	จ๊ะทิงทิง จ๊ะทิงทิงจ๊ะ
ไม้	11	เพ็งบ่อม ดิงเนิดดิงเนิด
ไม้	12	จ๊ะเท่งจ๊ะ จ๊ะเท่งจ๊ะ

จังหวะดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบทำรำในการแสดงกลองยาวมีทั้งสิ้น 7 ไม้กลองหรือ 7 เพลงโดยใช้เพลงไม้กลองที่ถ่ายทอดมาจากอดีต คือ

1. เพลงไม้ 1
2. เพลงไม้ 2
3. เพลงไม้ 3
4. เพลงไม้ 4
5. เพลงไม้ 5
6. เพลงไม้ 6
7. เพลงไม้ 7

นอกจากนั้นยังมีจังหวะ ไม้กลองที่ดีเพื่อให้ผู้รำเปลี่ยนท่าทางการแสดงด้วย คือ ป๊ะ ดิง เนิด เต็ดเต็ง ป๊ะดิงเนิดเปิดบ่อม

เนื้อร้องเพลงกลองยาว

เนื้อร้องที่ใช้ประกอบในการบรรเลงกลองยาวนี้เป็นการเพิ่มความสนุกสนานให้กับการรำ โดยจะร้องในช่วงของการโหมโรงไม้กลอง เนื้อร้องจะออกไปทางสองแง่สองง่าม เป็นการกระเช้าเข้าเหย้ากันระหว่างชายหญิง มีเนื้อร้องมากมายตามแต่จะแต่งกัน แต่ของอำเภอศรีสำโรงนิยมใช้เพลงร้องดังต่อไปนี้

มาละเหวย มาละวา มาแต่ของเขาของเราไม่มา ตะลาลา ใครมีมะกรุคมาแลกมะนาว ใครมีลูกสาวมาแลกลูกเขย เอวอะเอาเหวยลูกเขยกลองยาว ตะลาลา

ใครมีดอกจิก มาแลกดอกจอก ใครมีข้าวตอกมาแลกข้าวสาร ใครมีของหวานมาแลกของคาว ผู้หญิงหน้าขาวผู้ชายหน้าดำ ตะลาลา

ต้อนไว้ต้อนไว้เอาไปบ้านเรา พ่อเราแก่ แม่เราเต่า เอาไปหุงข้าวให้พ่อเรากิน ตะลาลา

ไอ้ลูกกลมๆ เขาเรียกมะนาว ไอ้ลูกยาวๆ เขาเรียกมะเขือ เอาไปบ้านเหนือไปฝากเนื้อเย็น ตะลาลา

ไอ้ลูกกลมๆ เขาเรียกมะนาว ไอ้ลูกยาวๆ เขาเรียกมะดัน สองลูกติดกันเขาเรียกอะไร ตะ
ลาลา

ใครมีกล้วยหอมมาแลกกล้วยไข่ ใครมีไข่ไก่มาแลกไข่เป็ด ผู้หญิงเป็นเพชรผู้ชายเป็นพลอย

3.6.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

โอกาสที่แสดงที่แสดงในอดีตนั้นเป็นโอกาสทั่วไปตามงานบุญและงานเทศกาล
ต่างๆ ในปัจจุบันโอกาสที่ใช้แสดงตามแต่การว่าจ้าง การแข่งขันและการติดต่อไปเผยแพร่

เวลาที่ใช้ในการแสดงในอดีตนั้นไม่แน่นอนแล้วแต่ระยะทางและการว่าจ้างแต่ใน
ปัจจุบันการแสดงรำกลองยาวใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง และสามารถเพิ่มและตัดทอนลงได้อีกตาม
ความต้องการของเจ้าภาพ

3.6.4 สถานที่แสดง

ในอดีตการแสดงกลองยาวเมื่อเคลื่อนขบวนไปตามถนนแล้วจะหยุดเล่นต่อเมื่อถึงบ้านงาน
บริเวณลานกว้างหน้าบ้านงานหรือลานหน้าวัด แต่ในปัจจุบันสามารถแสดงได้ทั้งบนเวที ลานกว้าง
และเป็นขบวนบนถนนโดยจะหยุดแสดงตามสี่แยกที่มีผู้ชมมากมาย

3.6.5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการรำกลองยาว ผู้แสดงใช้กลองยาวที่มีขนาดหน้ากว้างไม่เกิน 9
นิ้ว และมีขนาดเล็กกว่ากลองที่ใช้ตีประกอบจังหวะ จึงเรียกว่า “กลองรำ” กลองรำนี้สามารถใช้
อวัยวะทุกส่วนของร่างกายตีได้ เช่น มือ คาง สอก เข่า เท้า เป็นต้นนอกจากนี้ยังใช้โยนรับได้อีก
ด้วย

ภาพที่ 35 : กลองรำ

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจำจันดา ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

ในขณะที่กลองรำความกว้างของหน้ากลอง 9 นิ้ว แต่กลองยืนที่เป็นผู้บรรเลงประกอบจังหวะมีหน้ากว้าง 12 นิ้ว และมีน้ำหนักมากจึงไม่สามารถนำมารำได้ ดังภาพเปรียบเทียบต่อไปนี้

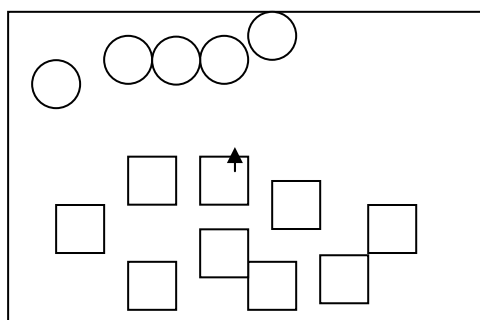

ภาพที่ 36 : เปรียบเทียบขนาดของกลองยืนและกลองรำ

ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจำจันดา ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

3.6.รูปแบบการใช้พื้นที่

รูปแบบการใช้พื้นที่ของการรำกลองยาวในอดีต จะแสดงเล่นกันบริเวณลานกว้างหน้าบ้าน งาน หรือลานหน้าวัด โดยมีแผนผังดังนี้

แผนผังที่ 9 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำกลองยาวในอดีต

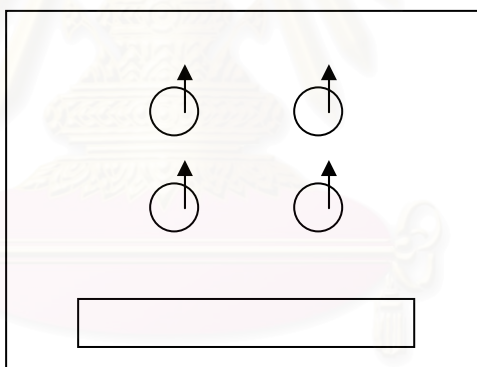
ผู้บรรเลงดนตรี

ผู้ชม

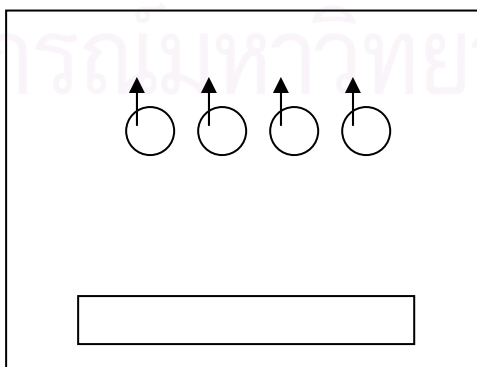
รูปแบบการใช้พื้นที่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นบนเวที ลานกว้าง หรือตามถนน จะมีรูปแบบเดียวกันเพียงแต่บนท้องถนนเมื่อยังไม่ถึงเวลาแสดงก็จะเดินเป็นขบวน และอาจมีท่าทางที่กำหนดมาให้แสดงตามจังหวะกลองยาวเดินไปตามถนน เมื่อถึงสี่แยกก็จะขยับแถวลงไปด้านหลังให้ด้านหน้ามีที่ว่างเพื่อใช้ทำเป็นเวที โดยมีรูปแบบการแสดงแบ่งเป็นช่วงการแสดงดังนี้

1.รำเดี่ยวกลองชาย,รำล้อกลองฉาบ,รำล้อกลองชายหญิง เนื่องจากผู้แสดงน้อยจึงไม่จำกัดการใช้พื้นที่แล้วแต่ผู้แสดงจะใช้พื้นที่ตรงส่วนไหนของเวที

2.รำหมูกองชายและรำหมูกองหญิงใช้พื้นที่แบบเดียวกัน คือ

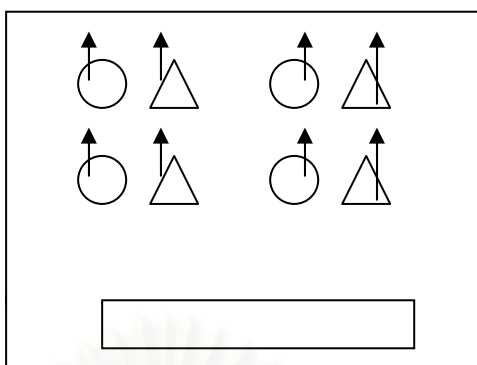

แผนผังที่ 10 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกองชายและรำหมูกองหญิง 1

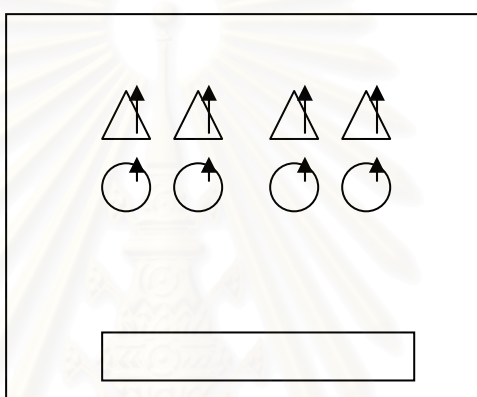

แผนผังที่ 11 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกองชายและรำหมูกองหญิง 2

3.รำหมูกลองชายหญิง

แผนผังที่ 12 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายหญิง 1

แผนผังที่ 13 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของรำหมูกลองชายหญิง 2

: ผู้แสดงรำกลองยาวฝ่ายชาย

: ผู้แสดงรำกลองยาวฝ่ายหญิง

: ผู้บรรเลงกลองยาวประกอบรำ

3.6.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

ในอดีตนั้นก่อนการแสดงจะเริ่มต้องทำพิธีไหว้ครูก่อนเสมอ เครื่องเช่นไหว้ประกอบไป

ด้วย

- 1.เงิน 6 บาท
- 2.ธูป 3 ดอก
- 3.ดอกไม้ 3 สี
- 4.เทียนหนัก 1 บาท 1 เล่ม

5.บุหรี 3 ม้วน

6.หมาก 3 คำ

7.สุรา 1 ขวด

ของไหว้ครูจะจัดใส่ไว้ในพานวางบนโต๊ะ เมื่อถึงเวลาไหว้ครูต้องจุดธูปเทียนและรินสุราใส่แก้วพร้อมทั้งจุดบุหรี 1 ม้วน ผู้ร่วมพิธีทุกคนพนมมือ ฝ่ายนั่งคุกเข่า ฝ่ายหญิงนั่งพับเพียบ ผู้อาวุโสหรือหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กล่าวนำพิธีไหว้ครู ดังนี้

คำไหว้ครู

ตั้งนะโม 3 จบ (พร้อมกัน แล้วกล่าวตามผู้นำ)

ลูกจะไหว้พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เหนือเกล้าเหนือผม

ขอเชิญพระพรหมมาอยู่เบื้องซ้าย

ขอเชิญพระนารายณ์มาอยู่เบื้องขวา

ขอเชิญแม่พระคงคาม่าเป็นสังวาลย์

ขอเชิญพระกาพมาเป็นดวงใจ

ขอเชิญพระฤๅษีดาไฟมาเป็นตัว

ขอให้ปัญญาลูกแตกเหมือนหญ้าแพรกคอกมะเขือ

นะลือโมลัน สนั่นทั่วโลกว่า 3 ครั้ง แล้วกราบ 1 ครั้ง

หลังจากเสร็จพิธีไหว้ครูแล้ว หัวหน้าคณะจะต้องนำเงิน 6 บาทไปซื้อของคาวหวานใส่บาตร แล้วกรวดน้ำไปให้ครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาผู้ล่วงลับไปแล้ว

ในปัจจุบันนี้คณะจันทร์ทรงกลดก็ได้รับมอบการทำพิธีไหว้ครูดังกล่าวมาใช้ในคณะ หลังจากนั้นจึงเริ่มการแสดงโดยการในอดีตเป็นการบรรเลงกลองยาวธรรมดาไปตามถนน และออกทำทางเพื่อความสนุกสนานเมื่อหยุดบริเวณลานบ้านและลานวัดแต่ในปัจจุบันการแสดงรำกลองยาวสามารถแบ่งออกเป็น 7 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการโหมโรงไม้กลองของฝ่ายผู้บรรเลงกลองยาวอันประกอบไปด้วย กลองยืน ฉาบ โหม่ง ปี่ และกรับ เริ่มด้วยการโห่ 3 ลา ต่อด้วยโหม่งตี 3 ครั้ง และเริ่มเพลงโหมโรง เพื่อเป็นการอวดฝีมือในการตีเพลงกลองว่ามีความไพเราะกระชับและพร้อมเพรียงกันดี

ช่วงที่ 2 เป็นการรำเดี่ยวกลองชาย ซึ่งจะให้ผู้อาวุโสหรือหัวหน้าวงออกมารำประกอบกับกลอง เป็นการแสดงฝีมือที่เหนือชั้นของหัวหน้าวง โดย ออกมาไหว้บังคม 3 ครั้ง แล้วเริ่มออกทำทางต่างๆจากนั้นจบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้งแล้วเข้าโรง

ช่วงที่ 3 เป็นการรำหมู่กลองชาย เพื่อแสดงความสวยงามความพร้อมเพรียงและความแข็งแกร่งของผู้แสดงฝ่ายชาย โดยออกมานั่งคุกเข่าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกทำทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ช่วงที่ 4 เป็นการรำหมู่หญิง เพื่อแสดงความสวยงามและความพร้อมเพรียงกันของผู้แสดงฝ่ายหญิง โดยออกมานั่งคุกเข่าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกท่าทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ช่วงที่ 5 เป็นการรำหมู่กลองชายหญิง เพื่อแสดงถึงความสวยงาม ความพร้อมเพรียงและความแข็งแรงของผู้แสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยออกมานั่งคุกเข่าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกท่าทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ช่วงที่ 6 เป็นการรำล้อกลองฉาบ เพื่อความสนุกสนานโดยผู้แสดงเป็นกลองมาจากผู้แสดงกลองรำ ส่วนผู้แสดงเป็นฉาบมาจากผู้บรรเลงดนตรี การแสดงช่วงนี้เป็นการแสดงของฉาบที่ไปหยอกล้อกวนอารมณ์ให้กลองรำคาญใจและจบด้วยกลองไล่ฉาบเข้าโรง

ช่วงที่ 7 เป็นช่วงรำล้อกลองชายหญิง เพื่อการเกี้ยวพาราสีกันระหว่างผู้แสดงฝ่ายชายและผู้แสดงฝ่ายหญิง ใช้ผู้แสดง 1 คู่ที่มีฝีมือดีมารำหยอกล้อกัน เริ่มด้วยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงวิ่งไล่ต่อกันออกมา เมื่อรำหยอกล้อกันเสร็จก็จับคู่เข้าโรงถือเป็นการเสร็จสิ้นการแสดงรำกลองยาว

การแสดงรำกลองยาวในแต่ละครั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ.2535 ต้องมีการว่าจ้างวงกลองยาวเพื่อให้ไปแสดงอัตราการว่าจ้างการแสดงรำกลองยาวในอดีตนั้นตามแต่เจ้าภาพกับวงกลองยาวจะตกลงกัน แต่ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็นอัตราตามที่นายสำเนา จันทร์จรรยา กำหนดไว้ได้ 2 อัตรา คือ อัตราการว่าจ้างเฉพาะวงกลองยาวเพียงอย่างเดียว และอัตราการว่าจ้างวงกลองยาวพร้อมนักแสดง ดังนี้

1. อัตราการว่าจ้างเฉพาะวงกลองยาว 1,700 บาท และเพิ่มขึ้นจนถึง 5,000 (พ.ศ.2535)
2. อัตราการว่าจ้างวงกลองยาวพร้อมนักแสดง 2,500 บาท เพิ่มขึ้นจนถึง 8,000 บาท (พ.ศ. 2535)

หลังจากนั้นการแสดงรำกลองยาวก็เลิกเรียกว่าจ้าง โดยจะแสดงเพื่อช่วยในงานสำคัญเท่านั้น

การรำกลองยาวในอดีตเป็นการรำกลองยาวของผู้บรรเลงในวงกลองยาวที่เกิดความสนุกสนาน ตีกระทบ ออกมาแสดงท่ารำกลองยาวที่โลดโผนตามความถนัดของแต่ละคน ในปัจจุบันนายสำเนา จันทร์จรรยา ได้ประดิษฐ์รำกลองยาวขึ้นใหม่โดยอาศัยท่าทางจากกลองยาวในอดีต อีกทั้งยังคิดประดิษฐ์ท่าทำให้ผู้หญิงแสดงในการรำกลองยาวขึ้นด้วย โดยใช้ชื่อคณะว่า “คณะจันทร์ทรงกลด” และได้รับรางวัลหลายรางวัลในการนำกลองยาวไปประกวดในงานต่างๆ

3.7 รำมั่งคละ

รำมั่งคละปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2507 โดยนายสำเนา จันทร์จรรยา อาจารย์โรงเรียนบ้านคลองตาล (กระจำจันดา) ในสมัยนั้น ซึ่งนายสำเนาได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงดนตรีมั่งคละมาจากหลวงปู่แหยม จำนวน ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีนิโครธาราม (วัดกุฎีจีน) อดีตหัวหน้าวงมั่งคละที่เชี่ยวชาญการบรรเลงมั่งคละเป็นอย่างยิ่ง เพราะเริ่มบรรเลงมั่งคละเป็นตั้งแต่ยังไม่ได้โกนจุก

นอกจากนี้หลวงปู่แหยม ยังถ่ายทอดท่าทางประกอบกับจังหวะมัจฉะที่สามารถจดจำได้ขณะได้รับการว่าจ้างให้นำวงมัจฉะไปบรรเลงตามที่ต่างๆเมื่อขบวนแห่มาถึงหน้าบ้านงานก็จะมีชาวบ้านเข้ามาร่วมรำหอกล้อเล่นเป็นที่สนุกสนาน ท่าทางที่หลวงปู่แหยมถ่ายทอดให้ เช่น ลิงอุ้มแดง ลองขยับคอ กวางเหยี่ยวหลัง เป็นต้น ท่าทางไหนที่ลูกศิษย์คนก็จะทำกันบ่อย อาจารย์สำเนาได้นำท่าทางที่รับการถ่ายทอดมาปรับให้เป็นรูปแบบของการแสดงโดยปรับระดับมือ และใส่จังหวะของเท้าเข้าไปให้เข้ากับจังหวะของดนตรีและจัดเรียงท่าขึ้นใหม่พร้อมกับใส่ท่าเชื่อม นำออกแสดงตามงานต่างๆ รวมถึงการถ่ายทอดให้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยด้วย

3.7.1 ผู้แสดง

รำมัจฉะในอดีตนั้นไม่มีท่าทางตายตัวแล้วแต่ชาวบ้านจะทำท่าทางต่างๆให้เข้ากับจังหวะเพลงมัจฉะที่มีจังหวะสนุกสนาน ผู้แสดงก็คือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกที่วงมัจฉะหยุดเล่นซึ่งก็คือบริเวณบ้านที่จัดงานนั่นเอง แต่ในปัจจุบันผู้แสดงมัจฉะต้องได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนก่อนจึงจะแสดงได้ ผู้ฝึกฝนรำมัจฉะในปัจจุบัน คือ นายสำเนา จันทร์จรรยา ผู้ที่นำท่าทางของชาวบ้านมาเรียบเรียงใหม่ให้เป็นรำมัจฉะในปัจจุบัน การฝึกซ้อมทำกันที่บริเวณบ้านของนายสำเนา เนื่องจากผู้แสดงเป็นข้าราชการประจำอำเภอเวลาฝึกซ้อมจึงเป็นช่วงเย็นหลังจากเลิกงาน การฝึกซ้อมครั้งแรกใช้ระยะเวลาประมาณ 1 อาทิตย์จึงออกแสดงได้ หลังจากนั้นหากต้องไปแสดงจะใช้เวลาทบทวนหนึ่งวันก็ออกแสดงได้

กลุ่มของผู้ชมและผู้แสดงในอดีตไม่ได้แยกออกจากกันแต่ผู้แสดงก็คือผู้ชมนั่นเองที่สามารถเข้ามาร่วมทำท่าทางสนุกสนานกัน แต่ปัจจุบันกลุ่มของผู้ชมกับผู้แสดงได้แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ผู้แสดงจะแสดงในบริเวณที่จัดให้เป็นสถานที่แสดง ส่วนผู้ชมก็จะชมอยู่ในส่วนที่จัดให้ชมเท่านั้น

3.7.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงรำมัจฉะมีอยู่ 2 แบบ คือ แต่งกายแบบที่ปรากฏในอดีต และแต่งกายแบบที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การแต่งกายที่ปรากฏในอดีตเป็นการแต่งกายธรรมดาตามชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่ผู้ชายสวมกางเกง ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง แต่การแต่งกายที่ปรากฏในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็นการแต่งกายของผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงดังนี้

การแต่งกายรำมัจฉะของผู้แสดงฝ่ายชาย

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว (ดูภาพที่ 6-7 หน้า

การแต่งกายรำมั่งคละของผู้แสดงฝ่ายหญิง

นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกกลม มีผ้าพาดไหล่ (ดูภาพที่ 10-11 หน้า

43.)

3.7.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงรำมั่งคละ

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงมั่งคละในอดีตและปัจจุบันเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอดีตประกอบไปด้วย

1. กลองสองหน้า 2 ใบ
2. โหม่ง 3 ใบ
3. ปี่ชวา 1 เล้า
4. กลองมั่งคละ 1 ใบ
5. ฉาบเล็ก 1 คู่
6. ฉาบใหญ่ 1 คู่

วงดนตรีมั่งคละใช้ผู้ชายล้วน 9 – 10 คน ทำหน้าที่บรรเลงดนตรี มีรายละเอียดของเครื่องดนตรีดังนี้

1. กลองสองหน้า 2 ใบ

กลองสองหน้า หรือกลองแขก⁷⁵ รูปร่างยาวเป็นกระบอก หน้าข้างหนึ่งใหญ่ เรียกว่า “หน้ารุ่ม” หน้าข้างหนึ่งเล็กเรียกว่า “หน้ากว่าน” กว้างประมาณ 17 เซนติเมตร หุ่นกลองยาวประมาณ 57 เซนติเมตร ทำด้วยไม้จริง หรือไม้แก่น เช่น ไม้ชิงชัน หรือไม้มะริด ขึ้นหนังทั้ง 2 หน้า ด้วยหนังลูกวัวหรือหนังแพะ ใช้เส้นหวายผ่าซีกเป็นสายโยงให้หนังตึงเพื่อตีแล้วเกิดเสียง ระยะเวลาใช้สายหนังโยง สำหรับหนึ่งมี 2 ลูก ลูกเสียงสูง เรียกว่า ตัวผู้ ลูกเสียงต่ำ เรียกว่า ตัวเมีย ตีด้วยมือทั้งสองหน้าให้เสียงสอดรับกันทั้งสองลูก บ้างครั้งก็ใช้ไม้ตีข้างหนึ่งอีกข้างหนึ่งใช้มือตี

⁷⁵ ธนิต อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2530) หน้า 48. พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 80 ปี ของนายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร พ.ศ.2499-2511 วันอังคารที่ 20 ตุลาคม 2530)

ภาพที่ 37 : กลองสองหน้า
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอสรี
 ลำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 20 ธันวาคม 2546.

2. โหม่ง 3 ใบ

โหม่งหรือฆ้องในวงม้งกละ มีทั้งหมด 3 ใบ คัดเลือกให้มีขนาดและเสียงลดหลั่นกัน
 ออกไป และใช้แขวนกับคานหาม โดยแขวนฆ้องใบเล็กไว้หน้าสุด เรียกว่า “ฆ้องหน้า” “ฆ้องกระ
 ตะ” หรือ “แหม่งหน้า”⁷⁶ ใช้เป็นเครื่องดนตรีนำวงซึ่งจะตี 3 ครั้ง ก่อนจึงจะเริ่มร่ำกลองม้งกละ
 ส่วนฆ้องอีก 2 ใบ มีขนาดเท่ากัน เรียกว่า “ฆ้องโหม่ง” หรือ “ฆ้องหลัง” แขวนไว้บนคานหามคู่กัน
 คนละข้าง ใช้ไม้ตีเพื่อให้จังหวะ คานหามที่ใช้แขวนฆ้องทั้ง 3 ใบ มีการประดิษฐ์ตกแต่งเป็นรูปสัตว์
 ต่างๆหรือรูปฤๅษี นอกจากนี้ยังมีการลงรักปิดทองเพื่อความสวยงาม

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁶ คมกริช การินทร์ และคณะ, ดนตรีม้งกละจังหวัดพิษณุโลก, (สารนิพนธ์สาขาวิชาดนตรี
 แขนงวิชาดนตรีวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), หน้า .

ภาพที่ 38 : โหม่ง 3 ใบ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 20 ธันวาคม 2546.

ภาพที่ 39 : วิธีการแบกโหม่ง 3 ใบ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจ่างจินดา อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ในวันที่ 14 มิถุนายน 2546

3. ปี่ชวา 1 เล้า

เป็นเครื่องเป่าทำเป็น 2 ท่อน⁷⁷ ถอดออกจากกันได้ คือท่อนบนยาวเรียกว่า เล้าปี ยาวราว 27 ซม. และท่อนล่างบานปลาย เรียกว่า “ลำโพง” ยาวราว 14 ซม. เมื่อนำมาสวมเข้ากันจะมี รูปร่างเรียวยาวบานปลายคล้ายดอกลำโพง ยาวประมาณ 38-39 ซม. ทำด้วยไม้จริง หรืองา ตรงปาก ลำโพงบานประมาณ 7-8 ซม.⁷⁸ ตอนบนที่ใส่ลิ้นบานออกเล็กน้อยลิ้นยาวประมาณ 1 ซม. เจาะรูนิ้ว เรียงกันไปตามความยาว 7 รู และมีรูนิ้วข้างหลัง 1 รู อยู่ระหว่างรูที่ 1 และรูที่ 2 ของ 7 รูด้านหน้า เหนือรูที่ 1 กลึงไม้ขี้ผึ้งเป็นลูกแก้วไว้เปลาะหนึ่ง ลิ้นปีทำเป็นกำพวดปลายผูกลิ้นใบตาล ตอนที่สอด ไล่เล้าปี เคียนด้วยเส้นด้าย แต่เหนือเส้นด้ายที่เคียนนั้น เป็น “กระบังลม” แผ่นกลมๆ บางๆ ด้วย โลหะหรือกะลา สำหรับรองริมฝีปากเพื่อเวลาเป่าจะได้ไม่เมื่อย

ภาพ : ปี่ชวา

ที่มา : สื่อการสอนรายวิชาสังคินิยม สาขาดุริยางศาสตรศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

4. กลองม้งกละ 1 ใบ

เป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอกของวงม้งกละมีขนาดเล็ก⁷⁹ หน้ากลองหุ้มด้วยหนัง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต ส่วนมากทำมาจากไม้ขนุน หน้าตัดด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งเจาะรูขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว ใช้หวาย 1 กู่ ยาวประมาณ 17 นิ้ว ปลายหวายพันด้วย เชือก ดีที่บริเวณหน้ากลอง การบรรเลงกลองม้งกละใช้นักดนตรี 2 คน คนหนึ่งเป็นผู้ตีกลองโดย จับตรงคอกกลอง อีกคนเป็นผู้ตี

⁷⁷ ธนิตอยู่โพธิ์, เครื่องดนตรีไทย, หน้า 86.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

ภาพที่ 40 : กลองม้งคละ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอสรี
 สำโรง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 20 ธันวาคม 2546.

ภาพที่ 41 : วิธีการตีกลองม้งคละ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย จิตติมา นาคีเภท ณ วัดกระจำงินดา อำเภอสรีสำโรง
 จังหวัดสุโขทัย ในวันที่ 14 มิถุนายน 2546

	กลองหลอน	จ๊ะทิงเนิด	จ๊ะทิงเนิด	ทิงทิง	จ๊ะทิงเนิดทิงทิง
		จ๊ะทิงทิงเนิด			
2. ไม้ 2	กลองยี่น	จ๊ะทิงเนิด	ทิงจ๊ะ	ทิงทิงจ๊ะ	
	กลองหลอน	เหมือนไม้ 1			
3. กบเข่นเขี้ยว	กลองยี่น	จ๊ะโก๊ร็ด	โก๊ร็ดคั้งคั้ง	จะคั้ง	จ๊ะโก๊ร็ดจะโก๊ร็ด
	กลองหลอน	จ๊ะโก๊ร็ด	จ๊ะคั้งคั้ง	จ๊ะคั้ง	จ๊ะโก๊ร็ด
4. แม่หมายกระตึกเป็ง	กลองยี่น	จ๊ะจ๊ะ	จ๊ะแทดแทด	จ๊ะแทดแทด	จ๊ะแทด
	กลองหลอน	อ๊ะปะ	อ๊ะปะทิดทิด	ปะทิดทิด	ปะทิด
5. ตกปรัก	กลองยี่น	จ๊ะปะ	เท่งปะ	จ๊ะปะเท่งปะ	
	กลองหลอน	ทิงทิง	โจะโจะปะ	โจะปะ	โจะปะทิงทิง
6. กวางเดินดง	กลองยี่น	แกร๊ก	แกร๊ก	แกร๊กเท่งแกร๊ก	(ซ่า)
	กลองหลอน	จ๊ะทิงเนิดทิงทิง	ทิงทิงแกร๊ก	แกร๊ก	แกร๊ก
7. คุณทวดเขาเขียบกรวด	กลองยี่น	จ๊ะเท่งจ๊ะ	จ๊ะเท่ง	จ๊ะเท่ง	
	กลองหลอน	ปะทิงเนิด	ปะทิงเนิด	เท่งเนิด	
8. ไทรย้อย	กลองยี่น	โจะ	โจะ	โจะทิง	ทิงโจะ
	กลองหลอน	โจะทิง	โจะโจะ	โจะทิงโจะ	โจะโจะ
9. ย้ำคำ – จูนางเข้าห้อง	กลองยี่น	โจะ	โจะทิง	โจะทิงโจะ	โจะโจะ
	กลองหลอน	โจะ	โจะทิง	โจะทิงโจะ	โจะโจะ

เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงรำมั่งคะมีทั้งสิ้น 3 เพลง คือ

1. เพลงไม้ 1

2. เพลงไม้ 2

3. เพลงกบเข่นเขี้ยว

คั้ง มือขวาใช้มือตีขอบกลอง

ปะ มือขวาใช้มือตีกลางหน้ากลอง

เท่ง เหมือนกับ ทิง

ทิด เหมือนกับ แทด

แกร๊ก มือขวาใช้ไม้ตีขอบกลอง 1 ครั้ง

3.7.4 โอกาสและเวลาที่ใช้ในการแสดง

โอกาสที่ใช้ในการแสดงรำมั่งคละในอดีตนั้นมีปรากฏได้ตามงานบุญประเพณีและงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานบวช งานกฐิน งานสงกรานต์ เป็นต้น ปัจจุบันโอกาสที่ใช้ในการแสดงรำมั่งคละนอกจากงานเทศกาลต่างๆแล้ว ยังมีงานจากหน่วยราชการต่างๆที่ขอความร่วมมือมาเพื่อเป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์รำมั่งคละของท้องถิ่นไม่ให้สูญหายอีกด้วย

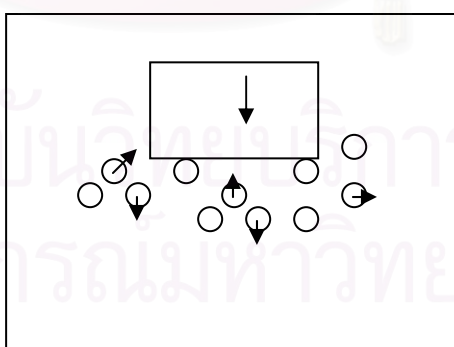
เวลาที่ใช้ในการแสดงรำมั่งคละในอดีตไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับการบรรเลงของวงมั่งคละที่ทางเจ้าภาพจ้างมาเล่นอาจใช้เวลาตั้งแต่ 30 นาทีขึ้นไปและอาจขึ้นอยู่กับระยะทางของขบวนแห่ด้วย แต่ปัจจุบันการแสดงรำมั่งคละมีวงดนตรีที่บรรเลงเพื่อการแสดงโดยเฉพาะ โดยจะกำหนดทำรำและดนตรีอย่างลงตัว ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 8 – 9 นาที

3.7.5 สถานที่แสดง

สถานที่แสดงรำมั่งคละในอดีตแสดงกันที่ลานกว้าง อาจจะเป็นลานวัด หรือลานบ้าน ตามแต่ลักษณะของงาน ในปัจจุบันการแสดงรำมั่งคละสามารถแสดงได้ทั้งบนเวที ขบวนแห่ และลานกว้าง

3.7.6 รูปแบบการใช้พื้นที่

การแสดงรำมั่งคละในอดีตแสดงกันบริเวณลานกว้าง เมื่อขบวนแห่ของวงมั่งคละมาถึงจุดสิ้นสุดที่บริเวณงาน ชาวบ้านที่ช่วยงานหรืออาศัยอยู่บริเวณนั้นจะเข้าไปร่วมกับวงมั่งคละโดยจะรำร่าทำท่าทางต่างๆห้อยล้อกันอยู่ทางด้านหน้าของวงมั่งคละ จนวงมั่งคละหยุดบรรเลงจึงจะแยกย้ายกันกลับไปทำหน้าที่ที่ได้ละทิ้งมา ดังแผนผังประกอบเพื่อความเข้าใจดังนี้

แผนผังที่ 14 : รูปแบบการใช้พื้นที่ของการแสดงรำมั่งคละในอดีต

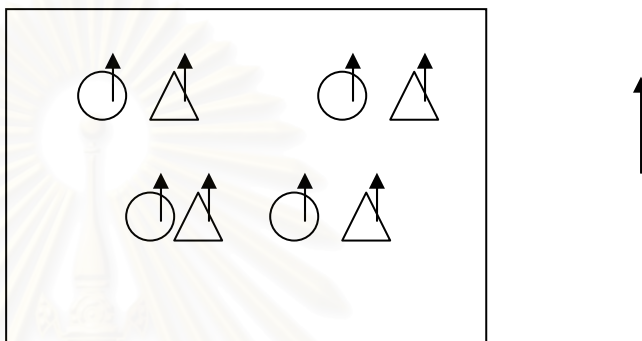

= วงมั่งคละ

○ = ชาวบ้าน

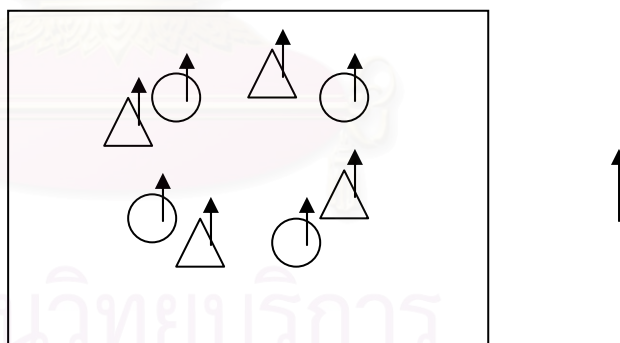
รูปแบบการใช้พื้นที่ในการแสดงรำมั่งคละปัจจุบันมีการจัดทำเป็นรูปแบบของการแสดงมากขึ้นจากเดิมที่ชาวบ้านรำหยอกล้อกัน อาจารย์สำเนา จันทร์จรรยาผู้ซึ่งได้รับการถ่ายทอดท่ารำมาจากหลวงปู่แหยม จำนวน ก็นำท่ารำมาปรับเปลี่ยนและใส่รูปแบบการใช้พื้นที่ให้หลากหลายขึ้น ดังแผนผังอธิบายการใช้พื้นที่ดังต่อไปนี้

1.รูปแบบที่ 1 (ท่าออก)

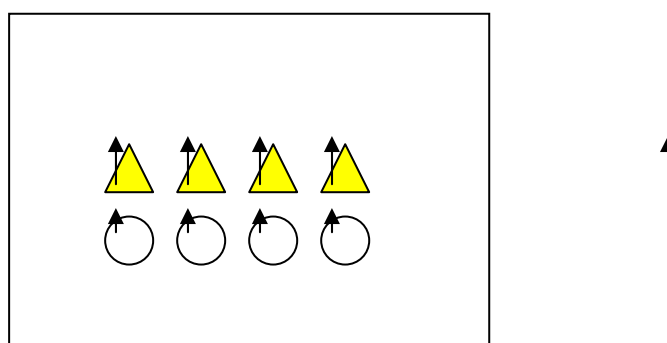
แผนผังที่ 15 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 1

2.รูปแบบที่ 2

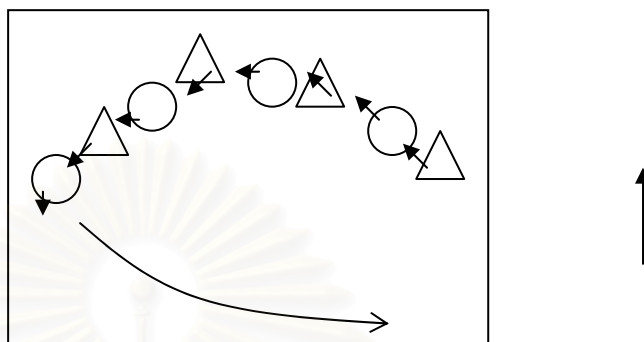
แผนผังที่ 16 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 2

3.รูปแบบที่ 3

แผนผังที่ 17 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 3

4.รูปแบบที่ 4 (ท่าเข้า)

แผนผังที่ 18 : รูปแบบการใช้พื้นที่การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบัน แบบที่ 4

- ผู้แสดงฝ่ายชาย
- △ ผู้แสดงฝ่ายหญิง
- ▲ ผู้แสดงฝ่ายหญิงนั่ง

3.7.7 ลำดับขั้นตอนการแสดง

การแสดงรำมั่งคละในอดีตจะมีการแสดงก็ต่อเมื่อวงมั่งคละเคลื่อนขบวนมาถึงบริเวณงาน และหยุดเพื่อบรรเลงอยู่บริเวณงานไม่มีลำดับขั้นตอนการแสดงเพราะเป็นการรำทำท่าทางหยอกล้อกันเพื่อความสนุกสนาน เมื่อวงมั่งคละจบการบรรเลงผู้แสดงก็แยกย้ายกันกลับไปทำงานที่ได้ละทิ้งหน้าที่มา การแสดงรำมั่งคละในปัจจุบันมีลำดับขั้นตอนการแสดง โดยเริ่มจากนักดนตรีการโห่สามลา แล้วเริ่มการบรรเลงดนตรี ต่อจากนั้นผู้แสดงฝ่ายชายและผู้แสดงฝ่ายหญิงออกมาแสดงคู่กัน แบ่งแยกกันไปด้านละ 1 – 2 คู่ ตามจำนวนผู้แสดงในแต่ละครั้ง โดยจะปฏิบัติท่ารำไปเรื่อยๆ รำเป็นคู่หยอกล้อกันไปมาระหว่างชายหญิง สุดท้ายจบลงด้วยการตั้งแถวหน้ากระดาน 2 แถว ผู้แสดงฝ่ายหญิงนั่งอยู่ด้านหน้า ผู้แสดงฝ่ายชายยืนอยู่ด้านหลัง พนมมือไหว้พร้อมกัน จากนั้นผู้แสดงฝ่ายหญิงจะปรบมือไล่ต้อนผู้แสดงฝ่ายชายเข้าเวทีเป็นการจบการแสดงรำมั่งคละในรูปแบบปัจจุบัน

วงม้งคณะในอดีตได้รับการว่าจ้างจากเจ้าภาพเพื่อแสดงในงานต่างๆ อุตสาหกรรมว่าจ้างการแสดงม้งคณะในอดีตนั้นอยู่ที่การตกลงกันของผู้ว่าจ้างและหัวหน้าวงม้งคณะ แต่ในปัจจุบันการว่าจ้างการแสดงม้งคณะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 อย่างคือ 1.การว่าจ้างวงเพียงอย่างเดียว 2. การว่าจ้างวงม้งคณะพร้อมผู้แสดง(มีเฉพาะผู้แสดงฝ่ายหญิง)

1.การว่าจ้างวงเพียงอย่างเดียว 1,200 บาท นักดนตรี 7 คน

2.การว่าจ้างวงม้งคณะพร้อมผู้แสดง 2,000 บาท มีผู้แสดง 10 คน นักดนตรี 7

หลังจากนั้นเมื่อนายสำเนาประดิษฐ์ทำทางให้ผู้แสดงฝ่ายชายรำคู่กับผู้แสดงฝ่ายหญิงก็ไม่รับเงินในการแสดงอีก เป็นการแสดงเพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงเท่านั้น

รำม้งคณะแต่เดิมนั้นเป็นการรำหยอกล้อกันของชาวบ้านตามทำนองดนตรีของวงม้งคณะ ต่อมานายสำเนา จันทร์จรูญ ได้นำทำทางต่างๆมาเรียบเรียงปรับเปลี่ยนให้ประณีตขึ้นรวมทั้งได้คิดประดิษฐ์ทำรำเข้าไปเพิ่มเติมเพื่อให้การแสดงสมบูรณ์

จากการศึกษาองค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยในอดีตและปัจจุบัน ทั้ง 7 ชุดการแสดง พบว่าการแสดงพื้นบ้านในปัจจุบันได้ถูกปรับปรุงเป็นรูปแบบของนายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้ริเริ่มการแสดงพื้นบ้านชุดต่างๆขึ้น เพื่อความสะดวกในการศึกษา สามารถแบ่งกลุ่มตามลักษณะของการแสดง เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเน้นการร้อง ได้แก่ เพลงรำวง กลุ่มการรำประกอบการร้อง ได้แก่ เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล กลุ่มการเน้นรำ ได้แก่ รำกลองยาว รำม้งคณะ กลุ่มเน้นการละคร ได้แก่ รำแบบบท โดยมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ดังนี้

กลุ่มเน้นการร้อง - ไม่มีการปรับปรุงยังคงรูปแบบเดิมในอดีตเอาไว้เนื่องจากร้องพื้นขึ้นมาแต่ไม่ได้นำออกแสดง

กลุ่มการรำประกอบการร้อง - เปลี่ยนจากแถววงกลมให้เป็นแถวครึ่งวงกลมให้ส่วนแถวที่เปิดอยู่ด้านผู้ชม,ไม่ต้องโต้ตอบโดยใช้ไหวพริบปฏิภาณเพราะได้จัดเตรียมบทร้องโต้ตอบไว้ล่วงหน้าแล้ว, เวลาการแสดงที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผู้แสดงสามารถกำหนดได้แน่นอน,

กลุ่มเน้นการรำ - จากรูปแบบขบวนแห่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบระบำมีการแปรแถวใช้แสดงบนเวที, เพิ่มผู้แสดงหญิงเข้ามาในการแสดงกลองยาวที่ในอดีตมีแต่ผู้ชายช่วยล้วน,ปรับการแต่งตัวจากแต่งแบบชาวบ้านธรรมดาให้กลายเป็นการแต่งตัวคล้ายพม่าในรำกลองยาว และปรับให้ย้อนยุคมุ่งโจงกระเบนในรำม้งคณะ

กลุ่มเน้นละคร - จากการรำรอบละ 12 เพลง ถูกปรับลงให้เหลือการแสดงครั้งละ ไม่เกิน 6 เพลง, การใช้วงดนตรีสากลในอดีตเป็นการใช้โทนให้จังหวะแทน, การแต่งกายแบบสมัยรัชกาลที่ 9 เป็นการแต่งกายแบบชาวบ้านมุ่งโจงกระเบน,ในอดีตรำแบบบทแดนแถววงกลมวนทางขวา ปัจจุบันเดินเป็นวงกลมวนทางซ้าย,

สรุป

1.เพลงรำวง

เพลงรำวงเป็นเพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในช่วงต้นของการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านในวันตรุษ – สงกรานต์ ซึ่งก่อนหน้าที่จะร้องเพลงรำวง จะเป็นการโยนลูกช่วงก่อน ผู้แพ้จะต้องออกมาร้องเพลงรำวงและรำอยู่กลางวงซึ่งมีผู้เล่นคนอื่นยืนล้อมเป็นวงกลมอยู่ ลักษณะการรำเป็นการรำปักษ์หลักหรือการยืนรำอยู่กับที่ ใช้ท่ารำท่าเดียวตั้งแต่ต้นจนจบเพลงไม่มีการตีบทตามบทร้อง การแต่งกายเป็นการแต่งกายตามธรรมดาของชาวบ้านท้องถิ่นทั่วไป จากการศึกษาข้อมูลปรากฏเพลงรำวง 3 เพลง คือ เพลงหน้านวล เพลงต้นโพธิ์ทำวัด และเพลงรำโทน เพลงรำวงนี้ได้หยุดเล่นไปหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ไม่นาน ปัจจุบันไม่มีการจัดแสดงเพลงรำวงให้ชมอีกแล้ว

2.เพลงฉายเข้าวัด

เพลงฉายเข้าวัดเป็นเพลงปฏิพากย์ที่ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงพร้อมทั้งใช้ท่ารำประกอบเพื่อความสนุกสนานเป็นการแสดงพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในวันตรุษ-สงกรานต์ การรำเพลงฉายเข้าวัดแบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ยืนล้อมวงเป็นวงกลม เริ่มต้นการทำให้พ่อเพลงแม่เพลงเข้ามาอยู่กลางวงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มขึ้นต้นเพลงก่อนพร้อมกับท่าทางประกอบด้วยเมื่อฝ่ายหนึ่งร้องจบ อีกฝ่ายก็จะร้องโต้ตอบกลับมาพร้อมกับปฏิบัติท่ารำประกอบไปด้วย หลังจากจบการโต้ตอบก็เดินกลับตำแหน่งเดิมให้คู่ต่อไปออกมาแทนที่เพื่อร้องเพลงและปฏิบัติท่ารำโต้ตอบต่อไป การโต้ตอบจะปฏิบัติต่อไปเรื่อยๆจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าฝ่ายตนเองโต้ตอบกลับไม่ได้ก็จะให้พ่อเพลงหรือแม่เพลงที่หัวหน้าฝ่ายตนมาร้องเพลงท่อนลา แล้วให้อีกฝ่ายร้องเพลงท่อนลาต่อจากฝ่ายแรกถือว่าจบการรำเพลงฉายเข้าวัด การร้องเพลงฉายเข้าวัดผู้แสดงจะต้องเป็นผู้ที่มีไหวพริบและเชาว์ปัญญาที่ดีในการโต้ตอบฝ่ายตรงข้ามให้ทันท่วงที หากนี่กบทร้องโต้ตอบไม่ทันก็จะพุดจาหยอกล้อฝ่ายตรงข้ามเพื่อถ่วงเวลาในการนี่กบทร้องโต้ตอบ ลักษณะท่ารำที่ปรากฏเป็นการรำเพื่อประกอบจังหวะไม่มุ่งเน้นการทำท่าเพื่อความหมายของบทร้อง หากผู้แสดงคนใดสามารถท่าทางตามบทร้องได้ก็สามารถทำได้ เพลงฉายเข้าวัดได้หยุดเล่นไปในช่วงหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ต่อมาในปีพ.ศ.2503การแสดงพื้นบ้านได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งโดยอาจารย์สำเนา จันทร์จรรยา เพลงฉายเข้าวัดเป็นเพลงหนึ่งที่ถูกรื้อฟื้นขึ้นและเก็บข้อมูลบทร้องที่มาจากปฏิภาณไหวพริบของผู้แสดงมาจัดเรียงให้เป็นบทร้องประกอบการแสดง ใช้กับการแสดงเพลงฉายเข้าวัดในปัจจุบัน ซึ่งผู้รำไม่ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแสดงเพียงแต่ต้องจดจำบทร้องและท่ารำที่เป็นการทำท่าทางตามบทร้องแทน ลักษณะรูปแบบแถวของเพลงฉายเข้าวัดเป็นรูปครึ่งวงกลม เรียงลำดับการแสดงตั้งแต่คู่แรกที่อยู่น้ำสุดจนถึงคู่สุดท้ายที่อยู่หลังสุด โดยแต่ละคู่จะออกไปยืนอยู่ตรงกลางด้านหน้าของแถวครึ่งวงกลม ผู้แสดงที่ยังไม่ได้

แสดงก็จะยืนปรบมืออยู่ในตำแหน่งของตนเองพร้อมกับร้องรำเป็นลูกคู่ให้เหมือนในอดีต ผู้แสดงในปัจจุบันอยู่ในกลุ่มของคณะครูในอำเภอศรีสำโรง ปัจจุบันเพลงฉุยฉายเข้าวัดนับเป็นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงที่ควรอนุรักษ์ไว้อีกชุดหนึ่ง

3. เพลงยี่มโย

เพลงยี่มโยเป็นเพลงปฏิพากย์อีกชุดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ร่วมการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในวันตรุษ – สงกรานต์ ผู้แสดงต้องเป็นผู้ที่มีไหวพริบและเข้าใจปัญหาในการโต้ตอบได้ดี เพลงยี่มโยสามารถแบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ยืนล้อมเป็นวงกลม เริ่มต้นการทำให้พ่อเพลงแม่เพลงเข้ามาอยู่กลางวงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มขึ้นต้นเพลงก่อนพร้อมกับทำท่าทางประกอบด้วยเมื่อฝ่ายหนึ่งร้องจบ อีกฝ่ายก็จะร้องโต้ตอบกลับมาพร้อมกับปฏิบัติท่าประกอบไปด้วย หลังจากจบการโต้ตอบก็เดินกลับตำแหน่งเดิมให้คู่ต่อไปออกมาแทนที่เพื่อร้องเพลงและปฏิบัติท่าประกอบต่อไป การโต้ตอบจะปฏิบัติต่อไปเรื่อยๆจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าฝ่ายตนเองโต้ตอบกลับไม่ได้ก็จะให้พ่อเพลงหรือแม่เพลงที่หัวหน้าฝ่ายตนมาร้องเพลงท่อนลา แล้วให้อีกฝ่ายร้องเพลงท่อนลาต่อจากฝ่ายแรกถือว่าจบการรำเพลงยี่มโย ระยะเวลาในการแสดงไม่สามารถกำหนดได้ขึ้นอยู่กับไหวพริบของผู้แสดง บางครั้งก็ใช้ระยะเวลาสั้น บางครั้งก็ใช้ระยะเวลายาวนาน ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพลงยี่มโยได้หยุดเล่นลง หลังจากนั้นในปี 2503 อาจารย์สำเนา จันทร์จรรยาได้รื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงขึ้นมา มีเพลงยี่มโยอยู่ในนั้นด้วย การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันผู้แสดงไม่ต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณ แต่ต้องใช้ความจำในการจำบทและท่าทำให้ถูกต้อง เพราะบทร้องเพลงยี่มโยจากไหวพริบของผู้แสดงรุ่นเก่าได้ถูกบันทึกและเรียบเรียงเป็นบทร้องเพื่อการแสดงเรียบร้อยแล้ว ลักษณะรูปแบบแถวของเพลงยี่มโยเป็นรูปครึ่งวงกลม เรียงลำดับการแสดงตั้งแต่คู่แรกที่อยู่น่าสุดจนถึงคู่สุดท้ายที่อยู่หลังสุด โดยแต่ละคู่จะออกไปยืนอยู่ตรงกลางด้านหน้าของแถวครึ่งวงกลม ผู้แสดงที่ยังไม่ได้แสดงก็จะยืนปรบมืออยู่ในตำแหน่งของตนเองพร้อมกับร้องรำเป็นลูกคู่ให้เหมือนในอดีต

4. เพลงอินรินเล

เพลงอินรินเลเป็นเพลงปฏิพากย์ที่ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงลักษณะการแสดงของเพลงอินรินเลทั้งในอดีตและปัจจุบันเหมือนกับการแสดงเพลงฉุยฉายเข้าวัด และเพลงยี่มโยจะต่างกันที่ตรงที่บทร้องเท่านั้น ซึ่งเพลงอินรินเลมีลักษณะบทร้องที่เฉพาะตัวอยู่ที่คำลงท้ายของแต่ละท่อนต้องลงด้วยสระเอ บทร้องเพลงอินรินเลในปัจจุบันได้ถูกบันทึกเก็บไว้เป็นบทร้องสำหรับการแสดงโดยไม่ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบอีกต่อไปแล้ว

5. รำแบบบท

รำแบบบทเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2488 โดยความร่วมมือกันของคณะครูและข้าราชการในอำเภอศรีสำโรง เพื่อหาทุนให้กับหน่วยราชการในอำเภอศรีสำโรง มีนายฉลอง บุณชาติ ตำแหน่งสารวัตรนักเรียนผู้มีความสามารถทางด้านดนตรีรับหน้าที่ในการจัดการแสดงขึ้นจึงชวน

ข้าราชการชายหญิงมาช่วยกันแต่งเพลงและเนื้อร้องขึ้น แล้วให้แม่ครูถม เกตุทอง แม่ครูคณะละคร รำศรีไทยรุ่งเรืองเป็นผู้ให้ทำรำ ทำรำรำแบบบทเป็นท่าที่ตีบทตามบทร้อง คนตรีที่ใช้เป็นคนตรีสากลใช้ทำนองสากลบรรเลง มีกองเชียร์ที่ประกอบไปด้วยผู้ชายล้วนทำหน้าที่ร้องเพลงโดยการใช้ โทงโห่งเพื่อให้เกิดเสียงดัง ผู้แสดงแต่งกายตามสมัยนิยมไม่ต้องแต่งตัวแบบเดียวกัน รำเป็นวงกลม เดินวนให้ไหล่ขาวอยู่ด้านในของวง เพลงรำแบบบทในอดีตมีทั้งหมด 39 เพลง การแสดงครั้งแรก ใช้ชื่อการแสดง “รำวง” ธรรมดาแต่ในครั้งที่สองและสามได้ใช้ชื่อว่า รำแบบบท รำแบบบทได้แสดงอยู่ 3 ครั้งผู้แสดงก็ขอหยุดตัวตัวเองลงเนื่องจากมีภาระหน้าที่ในการสอนหนังสือ จนปี 2503 รำแบบบทได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาพร้อมกับการแสดงพื้นบ้านชุดอื่นๆ รำแบบบทในปัจจุบันทำรำเป็นการตีบทตามบทร้อง ใช้โทนเป็นเครื่องดนตรี สาเหตุเพราะความยุ่งยากในการใช้เครื่องดนตรีแบบเดิมจึงเปลี่ยนไปใช้โทนทำจังหวะให้แทน เพลงรำแบบบทที่นิยมเล่นในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 16 เพลง รำเป็นวงกลมวนทางซ้ายให้ไหล่ซ้ายหันเข้าในวงกลม การแสดงแต่ละครั้งจะเลือกใช้เพลงครั้งละ 5-6 เพลง ซึ่งเพลงสุดท้ายจะต้องเป็นเพลงลา

6. รำกลองยาว

รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย เป็นรำกลองยาวที่นายสำเนา จันท์จรูญ คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยอาศัยทำรำกลองยาวของผู้ชายที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้นายสำเนา ยังได้คิดประดิษฐ์ทำรำของผู้หญิงเข้าร่วมในการแสดงกลองยาวขึ้นอีกด้วย และใช้ชื่อคณะว่า “คณะจันท์ทรงกลด” การแสดงกลองยาวของคณะจันท์ทรงกลด สามารถแสดงได้ทั้งบนเวที ลานกว้าง และถนน โดยมีรูปแบบการแสดงแบบเดียวกัน คือ ก่อนจะเริ่มการแสดงผู้แสดงทุกคนจะต้องไหว้ครูก่อน จากนั้นจึงเริ่มการแสดงด้วยการรำเดี่ยวกลองชาย การรำหมู่กลองชาย การรำหมู่หญิง การรำหมู่กลองชายหญิง การรำลือกลองฉาบ และรำลือกลองชายหญิง อัตราการจ้างรำกลองยาว แบ่งได้ออกเป็น 2 อัตรา คือ 1. อัตราการว่าจ้างเฉพาะวงกลองยาวเริ่มต้นที่ราคา 1,700 บาท และเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆตามอัตราค่าเงินบาทจนถึง 5,000 บาท ในปีพ.ศ. 2535 ที่หยุดรับงาน 2. อัตราการว่าจ้างวงกลองยาวพร้อมนักแสดง เริ่มต้นที่ 2,500 บาท และเพิ่มขึ้นตามอัตราค่าเงินบาทจนถึง 8,000 บาท ในปีพ.ศ. 2535 หลังจากนั้น คณะจันท์ทรงกลดเลิกรับการว่าจ้างแต่จะช่วยเหลือที่ขอความร่วมมือมาเท่านั้น

7. รำมั่งคละ

รำมั่งคละแต่เดิมเป็นการรำรำ ทำท่าทางหยอกล้อสนุกสนานของชาวบ้านในขณะที่วงมั่งคละหยุดบรรเลงดนตรีอยู่บริเวณงาน ทำท่าทางต่างๆที่เคยปรากฏอยู่ได้ถูกถ่ายทอดให้กับอาจารย์สำเนา จันท์จรูญ โดยหลวงปู่แหยม จำนวนผู้เคยเป็นหัวหน้าวงมั่งคละมาก่อนเป็นผู้ถ่ายทอดให้พร้อมกับการบรรเลงดนตรีมั่งคละ นายสำเนาได้นำท่าทางที่หลวงปู่แหยมให้ไว้มาปรับทำรำให้ประณีตขึ้นและสร้างสรรค์จังหวะเท้าให้กับทำรำเพื่อให้เข้ากับจังหวะของดนตรีพร้อมกับจัดเรียงท่ารำและเพิ่มเติมท่ารำเข้าไปใหม่ด้วย ในครั้งแรกนั้นผู้แสดงรำมั่งคละมีเฉพาะผู้แสดงหญิงเท่านั้นและ

เปิดรับแสดงตามงานต่างๆที่มีคนว่าจ้างมาโดยมีอัตราจ้าง 2 อัตรา คือ 1.การว่าจ้างวงม้งคละเพียงอย่างเดียว ราคา 1,200บาท พร้อมนักดนตรี 7 คน 2. การว่าจ้างวงม้งคละพร้อมผู้แสดง 10 คน นักดนตรี 7 คน ราคา 2,000 บาท ต่อมาเมื่อนายสำเนาได้รับเปลี่ยนให้มิผู้ชายเข้ามาว่าจ้างตั้งแต่นั้นจึงไม่รับงานว่าจ้างอีกเลยแต่จะแสดงโดยไม่คิดค่าจ้างเพื่อเป็นการเผยแพร่รำม้งคละของอำเภอศรีสำโรงเท่านั้น

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นข้อมูลในเรื่องขององค์ประกอบในการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ทั้ง 7 ชุด คือ เพลงร่ำวง เพลงนุญฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล รำแบบบทรำกลองยาวและรำม้งคละ ซึ่งผู้วิจัยได้มาจากการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของการแสดงทั้ง 7 ชุด ด้านลักษณะท่ารำของการแสดงทั้ง 7 ชุดผู้วิจัยจะกล่าวถึงที่ 4 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ท่ารำของการแสดงพื้นบ้าน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยในอดีต ท่าที่มีบุคคลหลงเหลือและสามารถให้ข้อมูลได้จนถึงการแสดงที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบันจากการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ โดยแยกการศึกษาออกเป็นแต่ละชุดการแสดง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 เพลงรำวง

ท่ารำเพลงรำวงที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพการสาธิตของท่ารำที่ปรากฏขึ้นในอดีตที่ไม่ได้เรียงลำดับตามการแสดง แต่เป็นการจดจำคำร้องที่เคยร้องในอดีตของผู้ให้สัมภาษณ์เพียงเท่านั้น ผู้วิจัยจะอธิบายภาพการปฏิบัติท่ารำเพลงรำวงก่อนแล้วจึงวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น ชื่อท่ารำผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกตามลักษณะท่ารำและตามเนื้อร้องที่ปฏิบัติ ท่ารำเพลงรำวงสามารถอธิบายการปฏิบัติท่ารำได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะท่ารำ

อธิบายการปฏิบัติท่ารำเพลงรำวง

ท่ารำของเพลงรำวงที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีปรากฏเพียงท่ารำของผู้แสดงฝ่ายหญิงเท่านั้น เนื่องจากผู้แสดงฝ่ายชายส่วนใหญ่ได้เสียชีวิตลงไปแล้วที่เหลืออยู่ก็ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ซึ่งท่ารำที่ปรากฏของเพลงรำวงเป็นการปฏิบัติท่ารำแบบทำเดี่ยวสลับกันไปมาจนจบเพลง โดยซึ่งท่ารำที่ปรากฏสามารถปฏิบัติได้กับทุกเพลงดังต่อไปนี้

1.เพลงหน้านวล

เอียงเอชน่านวล	ลิ่นวลเขาจะร้องรำ
ร้องเล่นสักคำ	ร้องเล่นสักคำเดี่ยวเอย

2.เพลงต้นโพธิ์ท้ายวัด

ต้น โพธิ์ท้ายวัด	พอดีกสงัดลมพัดเย็นๆ
ต้น โพธิ์ระดก	ฉันรักแม่คนสาธิดา
ต้น โพธิ์หลายต้น	ฉันรักแม่คนเดินมา

3.เพลงรำโทน

น้องสาวเอย	โปรดจงช่วยปราณี
มารามาชิมารักกับพี่	ในคืนวันนี้พี่จะรำโทน
เล่นสุภาพไม่หยาบโลน	พี่จะรำโทนให้น้องดู

ภาพที่ 42 : ทำสอคสร้อยมาลา

แสดงภาพโดย : นางลูกกัน สุขภุมรินทร์

ศัรยะ : เอียงซ้ายสลับกับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับชายพกมือซ้ายตั้งวงบน แล้วเปลี่ยนมือเป็นมือวาตั้งวงบนมือซ้ายจับ

ชายพกทำสลับไปมา

เท้า : ยืนย่อเท้าขึ้นหน้าลงหลังโดยรักษา

ตำแหน่งเดิมไว้

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 43 : ทำม้วนจีบ

แสดงภาพโดย : นางละออง เกตุทอง

ศัรยะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับหางขอแขนข้างลำตัว มือซ้ายตั้งวงกลางแล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาม้วนตั้งวงกลางมือซ้ายม้วนมือมาจับหางขอทำสลับไป

มา

เท้า : ยืนย่อเท้าขึ้นหน้าลงหลังโดยรักษา

ตำแหน่งเดิมไว้

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 44 : ตั้งวงหน้า

แสดงภาพโดย : นางมาลัย ประสมทอง

ศัรยะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงหน้ามือซ้ายปล่อยมือ

ภาพที่ 45 : หยิบจีบ

แสดงภาพโดย : นางสวิง เกตุทอง

ศัรยะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหางขอข้างลำตัว มือซ้ายตั้งวง

ข้างลำตัวแล้วสลับทำอีกด้านหนึ่งเป็นมือ
ขวาปล่อยมือข้างลำตัวมือซ้ายตั้งวงหน้าทำ
สลับไปมา

เท้า : ก้าวเท้าและถอยหลังอยู่กับที่

ลำตัว : ตรง

หน้าแล้วเปลี่ยนมือเป็นมือขวาตั้งวงหน้ามือ
ซ้ายหุบจิบกลับมาเป็นจิบหงาย

เท้า : ยืนย่อเท้าขึ้นหน้าลงหลังโดยรักษา

ตำแหน่งเดิมไว้

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

4.1.2สรุปวิเคราะห์ท่ารำเพลงรำวง

ลักษณะท่ารำของเพลงรำวงประกอบไปด้วยการใช้ท่าทางที่เป็นความถนัดเฉพาะตัวของผู้
แสดง โดยจะเน้นท่ารำที่มีความประณีตเพื่อประกอบเข้ากับจังหวะและบทร้องเท่านั้น เช่น

- ท่าสอดสร้อย คือ การให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงบนอีกมือหนึ่งจิบชายพกแล้วเปลี่ยนมือ
ทำสลับอีกด้านหนึ่ง

ท่าสอดสร้อย

-ท่าม้วนจิบ คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงกลาง มืออีกข้างหนึ่งจิบหงายระดับ
เดียวกันแล้วเปลี่ยนสลับทำอีกด้านหนึ่งโดยการม้วนมือ

ท่าม้วนจีบ

- ทำตั้งวงหน้า คือ การให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงหน้าระดับปาก มืออีกข้างหนึ่งส่งแขนไปด้านหลังหักข้อมือให้ฝ่ามือหันขึ้นด้านบน แล้วสลับทำอีกด้านหนึ่ง

ทำตั้งวงหน้า

- ท่าหีบจีบ คือ การที่มือข้างหนึ่งตั้งวงหน้าองแขนหันข้อศอกให้หันออกไปด้านนอก ลำตัว มืออีกข้างหนึ่งจีบหงายองแขนข้างลำตัว แล้วทำสลับอีกด้านหนึ่งโดยใช้วิธีหีบจีบ

ทำหีบจิบ

สรุปทำรำเพลงรำวง

จากการศึกษาลักษณะทำรำเพลงรำวงสามารถสรุปได้ดังนี้

1.การใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายตามลักษณะทำรำ

1.1ลักษณะศีรษะ มี 1 ลักษณะ

1.1.1การเอียง คือ การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอน ศีรษะไปทางด้านใดด้านหนึ่ง เข้าหาไหล่ มักทำร่วมด้วยกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง

1.2ลักษณะลำตัว มี 1 ลักษณะ

1.2.1การกอดลำตัวไปด้านข้าง คือ การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไป ด้านใดด้านหนึ่งโดยการกอด เหว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติ พร้อมกับการเอียง

1.3ลักษณะมือและแขน มี 7 ลักษณะ

1.3.1การหีบจิบ คือ การใช้มือตั้งวงจิบปักลงแล้ว พลิกมือขึ้นเป็นจิบหงาย

1.3.2การม้วนจิบ คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งที่จิบหงายอยู่ ปักจิบลงแล้วตั้งวง ถ้าจะม้วนหลายครั้งก็ตักปักปลายมือตั้งวงลงแล้วจิบหงายขึ้น

1.3.3การตั้งวงบน คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง

- ให้อยู่ในระดับแ่งศีรษะ
- 1.3.4การตั้งวงกลาง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่
- 1.3.5การตั้งวงหน้า คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไปข้างหน้า
- 1.3.6การตั้งวงอแนง โคนึงข้อศอก คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ระดับไหล่เอียงไปด้านหน้าปิดปลายมือให้ขวางลำตัว
- 1.3.7แบบเป็นธรรมชาติ คือ การให้มือข้างใดข้างหนึ่งปล่อยอยู่ด้านข้างลำตัวตามธรรมชาติ

1.4ลักษณะขาและเท้า มี 3 ลักษณะ

- 1.4.1การขำเท้า คือ การยกเท้าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นแล้ววางลงสลับกันกับเท้าอีกข้างในตำแหน่งเดิมเป็นการขำเท้าอยู่กับที่
- 1.4.2การก้าวเท้า คือ การก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหน้าเมื่อจะสลับเท้าทำอีกด้านให้ตั้งกลับมาขึ้นชิดกันก่อนแล้วก้าวเท้าอีกข้างหนึ่งไปด้านหน้าทำให้อยู่ในตำแหน่งเดิม
- 1.4.3การถอยหลัง คือ การใช้เท้าข้างใดข้างหนึ่งวางลงไปด้านหลังโดยจะทำสลับกับการก้าวหน้า

2.การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว

การรำเพลงรำวงเป็นการรำหันหน้าไปในทางใดทางหนึ่งไม่ยึดติดในทิศทาง และจะรำแบบปักหลักอยู่กับที่ ไม่เคลื่อนย้ายตนเองและคู่ไปจากตำแหน่งเดิมจนกว่าจะรำจนจบจึงเดินกลับที่เดิม

3. ลำดับของทำรำ

ทำรำที่พบมีการใช้ทำรำอยู่ในช่วงกลางของลำตัว ไม่เรียงลำดับจากต่ำไปหาสูง หรือจากเล็กไปหาใหญ่

4. ลักษณะทำรำ จากการศึกษพบว่าทำรำเพลงร่าวงที่สืบค้นได้ในปัจจุบัน มี 4 ท่า เป็นทำรำเฉพาะบุคคลไม่เน้นสื่อความหมายแต่เน้นความประณีต โดยจะปฏิบัติทำเดี่ยวไปจนจบเพลง

จากลักษณะการทำรำเพลงร่าวง พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงคือการรำที่ไม่เคลื่อนที่เป็นวงเหมือนกับร่าวงทั่วไปแต่จะเป็นการทำรำแบบปักหลักอยู่กับที่

4.2 เพลงขลุ่ยฉายเข้าวัด

ทำรำเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพการสาธิตของทำรำที่ปรากฏในอดีตกับทำรำที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยแยกการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเรียงตามลำดับการแสดง เนื่องจากเป็นการปฏิบัติทำรำที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งการอธิบายการปฏิบัติทำรำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงควบคู่กันไปตามลำดับ ชื่อของทำรำผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกตามเนื้อร้องที่ปฏิบัติ โดยเริ่มจากการอธิบายการปฏิบัติทำรำที่ปรากฏในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายการปฏิบัติทำรำที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ทำรำที่ปรากฏทั้งในอดีตและปัจจุบันของเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดสามารถอธิบายการปฏิบัติทำรำได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะทำรำ

อธิบายการปฏิบัติทำรำเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดในอดีต

ทำรำเพลงขลุ่ยฉายเข้าวัดในอดีตที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีปรากฏเพียงทำรำของผู้แสดงฝ่ายหญิงเท่านั้น จากการศึกษพบว่ามีการปฏิบัติทำรำดังต่อไปนี้

บทร้อง ขลุ่ยฉายเอ๋ย   เื่องอย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัดหนุ่มๆน้อยๆเจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด
กัดให้ถนัดใจเอ๋ย

ภาพที่46 : นุชฉายเอย เชื้ออย่างกาง
กรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆเจ้า
ก็คอยสกด กัดให้ถนัด กัดให้ถนัดใจเอย

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจับ
หงายเปลี่ยนเป็น มือขวาตั้งวงกลาง มือ
ซ้ายซ้อนมือเป็นจับหงาย

เท้า : ย่ำเท้าเดินขึ้นหน้าลงหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทาง

เดียวกับศีรษะ

บทร้อง นุชฉายเอย เชื้ออย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆ เจ้าก็คอยสกด กัดให้ถนัด
กัดให้ถนัดใจเอย

ภาพที่47 : รุชฉายเอย เยื้องย่าง กางกรายนุ่ง
ผ้าลายไปวัด นุ่มๆ น้อยๆ เจ้าก็คอยสกัด
แสดงภาพโดย: นางสาวปริญญา อ่ำรอด
ศัรยะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย
มือ : มือทั้งสองกางแขนข้างลำตัว มือ
ขวาแทงมืออแนมือซ้ายตั้งวงแขนตั้งข้าง
ลำตัว ทำสลับอีกด้านหนึ่ง
เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ย่ำเท้า
ขวาลงข้างหลังสลับไปมา
ลำตัว : ตรง

ภาพที่48 : กัดให้ถนัดกัดให้ถนัดใจเอย
ศัรยะ : เอียงขวา
มือ : มือทั้งสองวางทาบที่อก
เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
ลำตัว : ตรง

บทร้อง รุชฉายเอย เจ้าไปเก็บผัก ผัดหน้าทาปาก เดินขยักจะย่อน มองซ้ายมองขวา กลัวพวก
บักลัดมัน

ภาพที่49 : รุชฉายเอย ,มองซ้ายมองขวากลัว
พวกบักลัดมัน

ภาพที่50 : เจ้าไปเก็บผักผัดหน้าทาปากเดิน
ขยักจะย่อน

ศิริษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหงายข้างลำตัว มือซ้ายตั้ง

วงหน้าแล้วเปลี่ยนมือเป็นมือขวาตั้งวงหน้ามือ

ซ้ายหยิบจับกลับมาเป็นจับหงาย

เท้า : ยืนย่อเท้าอยู่กับที่

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิริษะ

ศิริษะ : ตรง

มือ : ตั้งมือขึ้นแตะแก้มทั้งสองข้าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

บทร้อง นุชฉายเออย เอื่องอย่างกางปีก ไม่ต้องหลบหลีกจงหนีบปีกไว้เออย

ภาพที่ 51 : นุชฉายเออย, ไม่ต้องหลบหลีกจงหนีบ

ปีกไว้เออย

ศิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงหน้ามือซ้ายตั้งวงหักข้อมือ

ส่งไปด้านหลังแล้วสลับทำอีกด้านหนึ่งเป็นมือ

ขวาตั้งวงส่งมือไปด้านหลังมือซ้ายตั้งวงหน้าทำ

สลับไปมา

เท้า : ยืนย่อเท้าอยู่กับที่

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 52 : เอื่องอย่างกางปีก

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัว ระดับ

ไหล่จับกว้างอแขน

เท้า : ก้าวเท้า

ลำตัว : ตรง

อธิบายการปฏิบัติทำรำเพลงนุชฉายเข้าวัดในปัจจุบัน

ทำรำเพลงนุชฉายเข้าวัดในปัจจุบันได้รับการรื้อฟื้นและปรับปรุงโดยนายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้รื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านในอดีตของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ซึ่งทำรำที่ปรากฏมีทั้งทำรำที่ปรับปรุงขึ้นมาใหม่และทำรำที่ได้รับการถ่ายทอดมาดังต่อไปนี้

คำร้อง หลิง นุชฉายเออย เอื่องอย่างกางกรายลอยชายปีทีวัด ตั้งใจทำบุญจำได้เพิ่มพูนพระศาสน์

ภาพที่ 53 : นุชฉายเอย เอียงย่างกางกราย

แสดงโดย : นางนิภาพร คงวรุฑ

ศิรณะ : เอียงซ้ายสลับกับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง มือขวาแขงปลาย

มือแขนตั้ง (ส่ายมือ)

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิรณะ

ภาพที่ 54 : ลอยชายไปที่วัด

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับคว่ำแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายแล้ววิ่งซอยเท้า

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิรณะ

ภาพที่ 55 : ตั้งใจทำบุญ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : ไหว้ระดับอก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรณะ

ภาพที่ 56 : จำได้เพิ่มพูนพระศาสน์

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองโกยมือขึ้นตั้งวงหงาย

งอแขน

เท้า : ก้าวเท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทาง

เดียวกับศิรณะ

ภาพที่ 57 : นุชฉายเอย นุ่งผ้าลอยชาย

แสดงภาพโดย : นายสำเนา จันทร์จรูญ

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาแทงปลายมือ มือซ้ายตั้งวง

แขนตั้ง (ร่าสาย)

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 58 : เอื้องกรวยไปที่วัด

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : กำมือทั้งสองไปทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทาง

เดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 59 : เห็นแม่สาวทำบุญ

ศีรษะ : ลักคอขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงหักข้อมือลงที่หน้าผาก

มือขวาไพล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้าพร้อมกดลำตัวไป

ด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 60 : โอ้อ้อแม่คุณ

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางซ้าย มือซ้าย

ไพล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : เอนตัวไปทางซ้าย

ภาพที่ 61 : งามตัด

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงหงาย มือขวาตั้งวง

หน้าระดับปาก (ท่าเจ็ดฉิน)

เท้า : ยืนตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หลิง ฉวยฉายเอย เยื้องย่างกางกรายนุ่งผ้าลายไปที่วัด หนุ่มๆน้อยๆ เจ้าก็คอยสกัด กัดให้ถนัด กัดให้ถนัดใจเอย

ภาพที่ 62 : ฉวยฉายเอย เยื้องย่างกางกรายนุ่ง
ผ้าลาย

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับหงายแขนยาว มือซ้ายตั้ง

วงแขนตั้ง สลับทำอีกด้าน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 63 : ไปที่วัด

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้ไป

ข้างหน้า

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทาง

เดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 64 : หนุ่มๆ น้อยๆ

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้ไปข้างหน้าระดับเอว มือ

ซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 65 : เจ้าก็คอยสกด

ศีรษะ : ลักคอกขวา

มือ : ตั้งวงแขนตั้งทั้งสองข้าง

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างตรงข้ามกับ

ศีรษะเอียง

ภาพที่ 66 : กัดให้ถนัด

ศีรษะ : ลักคอกซ้ายขวา

มือ : มือทั้งสองท้าวสะเอวด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าขวาตามด้วยดึงเท้าซ้ายมาชิด

2 ครั้ง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 67 : กัดให้ถนัดใจเอย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายหันฝ่า

มือเข้าหาอก

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

คำร้อง ชาย นุชฉายเอย เยื้องย่างกางปีก อ่าม้วหลบหลีก จงกางปีกไว้เอย

ภาพที่ 68 : นุชฉายเอย เยื้องย่าง

ศิรชะ : เอียงซ้ายสลับขวา

มือ : มือขวาจับหางแขนตั้ง มือซ้ายตั้ง

วงแขนตั้ง สลับทำอีกด้าน

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรชะ

ภาพที่ 69 : กางปีก

ศิรชะ : เอียงซ้าย

มือ : กางมือออกตั้งวงกดปลายมืองอ

แขนทั้งสองข้าง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 70 : อ่าม้วหลบหลีก

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงระดับอกมือซ้ายตั้งวง

กลางสันปลายมือ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 71 : จงกางปีกไว้เอย

ศิรชะ : ตรง

มือ : กางมือออกตั้งวงกดปลายมืองอแขน

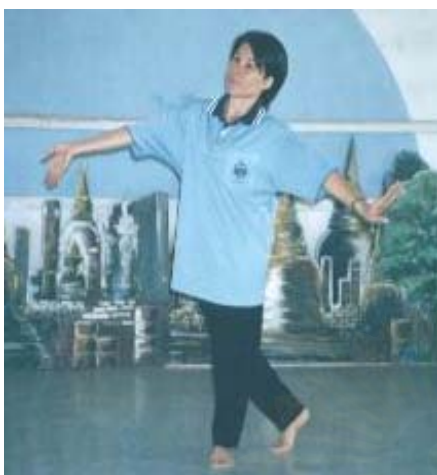
ทั้งสองข้าง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเข้าหาฝ่ายหญิง กระโดด

เท้าคู่

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หญิง นุชฉายเอย เอื้องอย่างกางปีก ไม่ต้องหลบหลีก จงหนีบปีกไว้เอย

ภาพที่ 72 : นุชฉายเอย เอื้องอย่างกางกราย

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับกับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง มือขวาแหง

ปลายมือแขนตั้ง (ส่ายมือ)

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 73 : กางปีก

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : กางแขนออกข้างลำตัวกดปลาย

มือองแขนทั้งสองข้าง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 74 : ไม่ต้องหลบหลีก

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวงกลางส่ายมือ มือซ้าย

ท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 75 : จงหนีบปีกไว้เอย

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : กำมือทั้งสองข้างองแขนขึ้นให้

ข้อศอกแนบลำตัว ขยับแขนเข้า - ออก

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้ายสลับ

ก้าวเท้าซ้ายเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย ชัดซ้ายแม่โหนดโหนดเอย ขุนทองบินลง ลงมากินดอกกระท้อน แม่ดอกกระท้อน
ช่างรำ ระเบ้าเก่าเอย

ภาพที่ 76 : ชัดซ้ายแม่โหนดโหนดเอย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ไปที่ฝ่ายหญิงอแกน มือ
ซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้าพร้อมกมลำตัวไป

ด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 78 : ลงมากินดอกกระท้อน

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายชี้่อแกน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 77 : ขุนทองบินลง

ศีรษะ : ตรง

มือ : กางแขนออกทั้งสองข้างกดปลาย
มือลง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 79 : แม่ดอกกระท้อนช่างรำ

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ไปด้านหน้าอแกน มือ
ซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : กมลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 80 : ระบายเก่าเอย

ศิรชะ : ลักคอกซ้าย - ขวา

มือ : มือทั้งสองทำวสะเอวด้วยหลังมือ

เท้า : ยืนเท้าคู่กันงอเข่า

ลำตัว : ตรง สายกันไปมา

คำร้อง หลุยง ชัดซ่าเจ้าโหนดโหนดเอย นกแก้วบินลง ลงมากินพวงกล้วย อย่ามัวทำสวย หางงวย
จะหล่นเอย

ภาพที่ 81 : ชัดซ่าเจ้าโหนดโหนดเอย

ศิรชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายทำวสะเอว มือขวาชี้ตะแคง

เท้า : ก้าวเท้าขวา เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรชะ

ภาพที่ 82 : นกแก้วบินลง

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : กางมืออแขนกดฝ่ามือลงทั้งสองข้าง

เท้า : ก้าวเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรชะ

ภาพที่ 83 : ลงมากินพวงกล้วย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วคว่ำลงกดปลายนิ้ว มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อยพร้อมกคลำตัวไป

ด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 84 : อย่ามัวทำสวย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวางกลางส่ายปลายมือ มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 85 : หางวยจะหล่นเอย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาดั้งมือตะแคงส่งมือไปข้างหลังจอแขน มือซ้ายตั้งตะแคงส่งมือไปข้างหน้าจอแขน ส่ายปลายมือพร้อมกัน

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย นุชฉายเอย เข้าไปเก็บผัก มองคุณรัก ชักคัตชักคัต เข้าเดินติดดิน หี...ผู้ฟ้าขึ้นเป็น
มัน

ภาพที่ 86: นุชฉายเอย

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : ตั้งวงกลางแขนออกตึงระดับไหล่ งอ

แขนสลับ ขวา - ซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 87 : เข้าไปเก็บผัก

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : ซ้ายไหลหลัง มือขวาชี้ลงเอียงไป

ทางซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : เอนตัวไปทางซ้าย

ภาพที่ 88 : มองคุณรัก

ศิระษะ : ลักคอขวาสลับเท้าซ้าย

มือ : ไพล่หลังทั้งสองมือ

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ หันหน้าเข้าหา

ฝ่ายหญิง

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย

ภาพที่ 89 : ชักคัตชักคัต

ศิระษะ : ก้าวเท้าซ้าย สลับเท้าขวา

มือ : มือซ้ายกำมือขึ้นแขนมาด้านหน้า

มือขวากำมืออุ้งแขนขวา ซ้ายขึ้นลง

เท้า : เท้าเหมือนเดิมถ่าน้ำหนักตัวไป

ทางซ้าย - ขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 90 : เข้าเดินดีดดิน

ศีรษะ : ตรง

มือ : กำมือทั้งสองมือ ย้ายมือไปทางซ้าย

ทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หุญจ ญุฉยเอย เจ้าไปเก็บผัก ผัดหน้าทาปาก เดินชั๊กช่อน มองซ้ายมองขวา
กลัวพวกบ่กัลดมัน

ภาพที่ 92: ญุฉยเอย เอียง่างกางกรายนุ่งผ้าลาย

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับหงายแขนขวา มือซ้ายตั้ง

วงแขนตั้ง สลับทำอีกด้าน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 91 : หี...ดูฟ้าขึ้นเป็นมัน

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองใช้ฝ่ามือถูกันกดปลายมือ
ลงข้างล่าง

เท้า : ยืนเท้าคู่กันย่อตัวแยกหัวเข่าออกจาก
กัน

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย

ภาพที่ 93 : เจ้าไปเก็บผัก

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วลงพื้น มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 94 : ผัดหน้าทาปาก

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวางหันฝ่ามือตะแคง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 95 : เดินขยับขย่อน

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : กำมือทั้งสองเลื่อนไปทางซ้ายและ

ทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

ภาพที่ 96 : มองซ้ายมองขวา

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายป้องหน้า

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 97 : กลิ้งพวงบักัดมัน

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายชี้ นิ้ว มือขวาทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย ยกเท้าขวาวางเท้าหนัก

ลงไป

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

คำร้อง ชาย นุชฉายเอย เจ้าไปท้ายไร่ เจ้าไปทำไม จงตอบมาที ตรงที่ชี้ให้พี่บุค แหม..มันนุกก็ก
เต็มที

ภาพที่ 98 : นุชฉายเอย นุ่งผ้าลอยชาย
ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย
มือ : มือขวาแทงปลายมือ มือซ้ายตั้งวง
แขนตั้ง (ร่าสาย)
เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับก้าวเท้าซ้าย
ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 99 : เจ้าไปท้ายไร่
ศีรษะ : เอียงซ้าย
มือ : มือขวาชี้วัดแขนจากข้างหน้าไป
แขนตั้งด้านข้าง มือซ้ายไหล่หลัง
เท้า : ยืนแตะเท้าขวา
ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
ศีรษะ

ภาพที่ 100 : เจ้าไปทำไม
ศีรษะ : เอียงขวา
มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายไว้มือ
เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย
ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
ศีรษะ

ภาพที่ 101 : จงตอบมาที
ศีรษะ : เอียงซ้าย
มือ : ขวาชี้ที่ปาก ซ้ายไหล่หลัง
เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย
ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
ศีรษะ

ภาพที่ 102 : ตรงที่ชี้ให้พิชูด

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ลงข้างล่าง พร้อมกับหมุน

ตัวเป็นวง ซ้ายไปหลัง

เท้า : ก้าวข้างเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวลง

คำร้อง หญิง นุชฉายเอย เจ้าไปท้ายไร่ มาพบพี่ชาย ขุดเผือกขุดมัน ขุดให้ดีๆ อย่าขุดที่ชี้ก็แล้ว
กัน

ภาพที่ 104 : นุชฉายเอย เอียงอย่างกางกราย

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับกับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง มือขวาแทงปลาย

มือแขนตั้ง (ส่ายมือ)

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่ 103 : แหม..มันนุกก็เต็มที

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายปิดจุมก มือขวาปิดไปมาตรง

จุมก

เท้า : ยืนเท้าคู่ย่อเข้า

ลำตัว : ก้มตัว

ภาพที่ 105 : เจ้าไปท้ายไร่

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางซ้ายแขนตั้ง มือ

ซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายมาข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่106 : มาพบพี่ชาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองยื่นมือมาด้านหน้า

ระดับกลางตัวตั้งวงกลมปลายมือและให้มือขวา

วางทับมือซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ภาพที่107 : ขุดเผือกขุดมัน

ศีรษะ : ก้มศีรษะ

มือ : มือทั้งสองกำมือยื่นแขนไปทางขวา

คู่กันคั่นแขนออกไป

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

ภาพที่ 108 : ขุดให้ดีๆ

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปด้านขวาอแขนมือ

ซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่109 : อย่าขุดที่ชี้ก็แล้วกัน

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาชี้นิ้วกดปลายนิ้วชี้ลงที่เท้า

ซ้าย มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาขยักเท้าซ้ายขึ้นข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย นุชฉายเอย ย้อนรอยถอยกลับ พ่อขอถอยทัพ ขอกราบลาที่ ปีนหน้าฟ้าใหม่ จะมาถาม
ได้อีกที

ภาพที่110 : นุชฉายเอย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำแขนตั้งข้างลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาแล้ววิ่งชอยเท้า

ลำตัว : ตรงหันตัวไปทางซ้าย

ภาพที่111 : ย้อนรอยถอยกลับ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวางคู่กันด้านหน้าระดับ

ล่างพร้อมกับสลับตั้งมือเข้าออก

เท้า : ถอยหลังด้วยเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่112 : พ่อขอถอยทัพ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายจับเข้าออก

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางซ้าย

ภาพที่113 : ขอกราบลาที่

ศิรณะ : หน้าตรง แล้วก้มศิรณะกลับมาหน้า

ตรง

มือ : ไหว้ระดับออกยกขึ้นระดับศิรณะ
แล้วกลับมาที่เดิม

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 114 : ปีนหน้าฟ้าใหม่

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายชี้นิ้วขึ้นบน

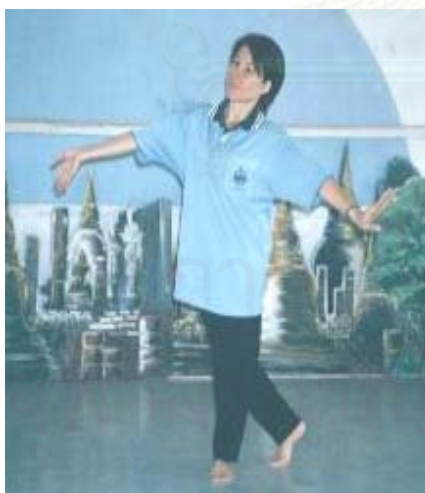
ฟ้าระดับศิรณะ

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรณะ

คำร้อง หญิง นุชฉายเอ่ย ช้อนรอยถอยกลับ พ่อขอถอยทัพ แม่ก็กลับด้วยดี โอกาสหน้ามาใหม่
ขออวยชัยสวัสดิ์

ภาพที่ 116 : นุชฉายเอ่ย เอียงอย่างกางกราย

ศิรณะ : เอียงซ้ายสลับกับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง มือขวาแกว่ง

ปลายมือแขนตั้ง (ส่ายมือ)

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ภาพที่ 115 : จะมาถามไถ่อีกที

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วที่ปากงอแขน

เท้า : ยืนแตะงมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิรณะ

ภาพที่ 117 : ช้อนรอยถอยกลับ

ศิรณะ : ก้มศิรณะเล็กน้อย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงคู่กันด้านหน้าระดับ

ล่างพร้อมกับสลับตั้งมือเข้าออก

เท้า : ถอยเท้าขวาสลับกับเท้าซ้าย

ลำดับ : กดลำดับไปด้านข้างทางเดียวกับ
ศิระะ

ภาพที่118 : พ่อขอลอยทัพ

ศิระะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายทำวสะเอว มือขวาไว้มีระดับ

ศิระะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำดับ : กดลำดับไปด้านข้างทางเดียวกับศิระะ

ลำดับ : ก้มตัวเล็กน้อย

ภาพที่119 : แม่ก็กลับด้วยดี

ศิระะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับเข่าอก มือขวาทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำดับ : กดลำดับไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิระะ

ภาพที่120 : โอกาสหน้ามาใหม่

ศิระะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปด้านหน้าอแขนระดับ

ศิระะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำดับ : กดลำดับไปด้านข้างทางเดียวกับศิระะ

ภาพที่121 : ขออวยชัยสวัสดิ์

ศิระะ : ก้มหน้าเล็กน้อย

มือ : ไหว้ระดับอกแล้วดึงขึ้นไประดับ

ศิระะจึงดึงกลับระดับอกเหมือนเดิม

เท้า : ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า

ลำดับ : ตรง

4.2.2สรุปวิเคราะห์ท่ารำเพลงฉุยฉายเข้าวัด

อดีต

ลักษณะท่ารำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีต มีท่าทางตามความถนัดเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งเน้นท่าทางที่ประณีต และท่าทางที่ตีบทตามคำร้องในบทร้องที่ตนสามารถทำได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ท่าทางที่ประณีตมุ่งเน้นความสวยงาม กับท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ดังนี้

1.ท่าทางที่ประณีตมุ่งเน้นความสวยงาม เป็นลักษณะท่ารำที่ไม่สื่อความหมายตามบทร้อง แต่ทำเพื่อประกอบจังหวะในการรำ เช่น

-ท่าม้วนจีบ เป็นการใช้อ้อมมือข้างใดข้างหนึ่งม้วนจีบหงายอแขนข้างลำตัว อีกมือตั้งวงกลางแล้วสลับทำอีกด้านหนึ่งตรงข้ามกัน

ภาพ ท่าม้วนมือจีบ

-ท่าส่ายมือ คือการกางแขนข้างลำตัวให้แขนข้างหนึ่งตั้งวงแขนตั้งข้างลำตัว แขนอีกข้างหนึ่งแทงปลายมือลงตั้งแขนขึ้นระดับเอวอแขน

ภาพ ท่าส่ายมือ

2. ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทกิริยาอาการ

ท่าแต่งหน้า เป็นการยกมือทั้งสองข้างขึ้นมาหันมาฝ่าแนบแก้มทั้งสองข้าง หมายความว่าถึงการแต่งหน้าของฝ่ายหญิง

ภาพ เข้าไปเก็บผักผัดหน้าทาปาก

บทสัตว์

ท่ากางปีก เป็นการกางแขนออกข้างลำตัวระดับไหล่อแขนกดข้อมือลงจีบค้ำเป็นการสื่อความหมายถึง นก

ภาพ เอียงอย่างกางปีก

ปัจจุบัน

ลักษณะท่ารำเพลงฉุยฉายในปัจจุบัน เป็นท่าทางที่ได้มาจากท่าทางที่ประดิษฐ์ ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2-3 และท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อหยอกล้อฝ่ายตรงข้าม

1. ท่าทางที่ประดิษฐ์ เป็นลักษณะท่ารำที่ไม่สื่อความหมายตามบทร้องแต่ทำเพื่อประกอบจังหวะในการรำ เช่น

-ท่าทางที่ประดิษฐ์มุ่งเน้นความสวยงาม เช่น

-ท่าส่ายมือ คือการกางแขนข้างลำตัวให้แขนข้างหนึ่งตั้งวงแขนตั้งข้างลำตัว แขนอีกข้างหนึ่งแทงปลายมือลงตั้งแขนขึ้นระดับเอวอแขน

ภาพ ท่าส่ายมือ

-ท่าจับหางแขนตั้งสลับตั้งวง ให้มือใดมือหนึ่งตั้งวงกลางมือที่เหลือม้วนมือเป็นจับหางระดับเดียวกันสลับมือกันทำท่าพร้อมกับงอแขนเข้าออก

ท่า ม้วนมือจับ

-ท่าตั้งวงสลับงอแขน ตั้งวงกลางแขนออกตั้งระดับไหล่ งอแขนสลับ ขวา

- ซ้าย

ภาพ ตั้งวงสลับงอแขน

-ทำทางที่ประณีตนำมาจากรำแม่บท

-ทำเจ็ดฉิน มือหงายมือระดับศีรษะงอแขน มือซ้ายตั้งวงหน้าระดับปาก หมายถึงความสวยงาม

ภาพ งามค็ด

-ทำทางประณีตนำมาจากการตีบทตามหลักนาฏศิลป์ไทย

-ทำตัวเรา ใช้มือซ้ายจิบเข้าหาอก มือขวาที่เหนือไหล่หลัง

ภาพ พ้อขอถอยทัพ

2. ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทสัตว์

- ทำกางปีก กางแขนทั้งสองออกข้างลำตัวระดับไหล่ แขนตั้งวงกลม คลายมือลงหันฝ่ามือลงพื้น

ภาพ จงกางปีกไว้เอย

- ทำหนีบปีก มือทั้งสองข้างงอแขนขึ้นให้ข้อศอกแนบลำตัว ขยับแขนเข้า

- ออก

ภาพ จงหนีบปีกไว้เอย

บทกิริยาอาการ

- ท่ามอง ให้มือข้างหนึ่งคว่ำมือลงระดับศีรษะงอแขนหันนิ้วโป้งให้อยู่ด้านใน

ภาพ เห็นแม่สาวมาทำบุญ

-ทำคั้น มือซ้ายกำมือยื่นแขนมาด้านหน้า มือขวากำมืออุ้งแขนขวา ซ้ายขึ้น

ลง

ภาพ ชักคืนชักคั้น

-ทำเดิน มือทั้งสองกำมือเหวี่ยงมือไปคู่กันตามขาที่ก้าวไปข้างหน้า

ภาพ เอียงกรายไปที่วัด

-ท่าแตงหน้า เป็นการยกมือทั้งสองข้างขึ้นมาหันมาฝ่าแนบแก้มทั้งสองข้าง หมายความว่าถึงการแตงหน้าของฝ่ายหญิง

ภาพ แต่งหน้าทาปาก

-ท่าปฎิเสธ มือทั้งสองตั้งวงคู่กันทางซ้ายระดับไหล่ให้มือซ้ายสูงกว่ามือขวา สันปลายมือเล็กน้อย

ภาพ อย่ามัวหลบหลีก

3.ทำทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2 – 3 คือ ทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนพูดกับอีกฝ่ายหรือคนและสิ่งที่ไกลออกไป

บทบุรุษที่ 2

-ทำชี้นิ้วแขนงอ มือขวาชี้นิ้วไปทางซ้าย มือซ้ายไพล่หลัง

ภาพ โห้โห้แม่คุณ

-ทำชี้นิ้วแขนตั้ง มือซ้ายชี้นิ้วแขนตั้ง มือขวาท้าวสะเอว

ภาพกลัวพวกปีกัดมัน

บทนุรุษที่ 3

-ทำชี้อันหน้า มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้ไปข้างหน้า

ภาพ ไปที่วัด

-ทำชี้อันหน้าระดับล่าง มือขวาชี้ไปข้างหน้าระดับเอว มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ หนุ่มๆ น้อยๆ

4.ทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อหยอกล้อฝ่ายตรงข้าม

-ท่าฝ่ายหญิงลือฝ่ายชาย มือทั้งสองท้าวสะเอวด้วยหลังมือ

ภาพ กัดให้ถนัด

-ท่าฝ่ายชายลือฝ่ายหญิง มือทั้งสองท้าวสะเอวด้วยหลังมือ

ภาพ ระบายเก่าเอย

สรุปการใช้ท่ารำเพลงฉุยฉายเข้าวัด

จากการศึกษาลักษณะท่ารำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดทั้งในอดีตและปัจจุบันสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

1.การใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายตามลักษณะท่ารำ

1.1ลักษณะศีรษะ	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2ศีรษะตรง		คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
	ในปัจจุบัน	มี 4	ลักษณะ

1.1.1การเอียง	คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกค ลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2การถักคอ	คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงอยู่แล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรงข้ามกับการกคของไหล่
1.1.3ศีรษะตรง	คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.4การก้ม	คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกคศีรษะลงทางด้านหน้า
1.2ลักษณะลำตัว	ในอดีต	มี 2 ลักษณะ
1.2.1กคลำตัวไปด้านข้าง	คือ	การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยการกคเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
1.2.2ลำตัวตรง	คือ	การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
	ในปัจจุบัน	มี 3 ลักษณะ
1.2.1กคลำตัวไปด้านข้าง	คือ	การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยการกคเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
1.2.2ก้มตัว	คือ	การยื่นลำตัวตรงกคตัวไปด้านหน้า
1.2.3ลำตัวตรง	คือ	การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.3ลักษณะมือและแขน	ในอดีต	มี 3 ลักษณะ
1.3.1การตั้งวง		
-ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่
-ตั้งวงหน้า	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง

ให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไป
ข้างหน้า

- ตั้งวงหน้าแขนโค้ง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง
ให้อยู่ระดับไหล่เอียงไปด้าน
หน้าปิดปลายมือให้ขวางลำตัว
- ตั้งวงแขนตั้ง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง
โดยให้แขนที่ตั้งวงนั้นตั้ง
- ตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้งคือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง
ตกปลายมือลงพื้นและให้แขน
ข้างนั้นตั้ง
- ตั้งวงตะแค้น คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง
งอแขนหันฝ่ามือเข้าตะแค้น
ข้างเดียวกับมือตั้งวง

1.3.2 การจับ

- จับคว่ำอแขน คือ การที่มือข้างใดข้างใดข้างหนึ่ง
จับโดยกดปลายนิ้วชี้ให้หันลง
พื้นพร้อมกับงอแขน
- จับหงายอแขน คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับ
โดยที่หงายมือจับขึ้นหักข้อมือ
พร้อมกับงอแขน

1.3.3 ปล่อยแขนตามธรรมชาติ คือ การปล่อยแขนข้างลำตัวตาม
ธรรมชาติ

ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ

1.3.1 การตั้งวง

- ตั้งวงหน้า คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง
วงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไป
ข้างหน้า
- ตั้งวงหงาย คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ
ทั้งสองข้างตั้งวงโดยหงาย
ฝ่ามือขึ้นด้านบน
- ตั้งวงแขนตั้ง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง
โดยให้แขนที่ตั้งวงนั้นตั้ง

-ตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้งคือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ตกปลายมือลงพื้นและให้แขน ข้างนั้นตั้ง
-ตั้งวงหันฝ่ามือลงล่าง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง โดยหันฝ่ามือลงพื้นพร้อมกับ กดข้อมือลง
-ตั้งวงแนบอก	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง โดยหันฝ่ามือวางกลางอก
-ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับไหล่
-ตั้งวงตะแคง	คือ	การที่ให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง วงตะแคงด้านเดียวกับมือตั้ง วง

1.3.2 การจีบ

-จีบคว่ำ	คือ	การที่มือข้างใดข้างใดข้างหนึ่ง จีบโดยกดปลายนิ้วชี้ให้หันลง พื้น
-จีบหงายแขนตั้ง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจีบ โดยที่หงายมือจีบขึ้นหักข้อมือ พร้อมกับตั้งแขน
-จีบเข้าอก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจีบ โดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหา กลางอก

1.3.3 ท่าสะเอว

-ท่าสะเอวด้วยฝ่ามือ	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองมือทำท่าสะเอวโดยหัน ฝ่ามือวางลงบนเอว
-ท่าสะเอวด้วยหลังมือ	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองมือทำท่าสะเอวโดยหัน หลังมือวางบนเอว

1.3.4 กำมือ

-กำมือเดิน	คือ	การที่มือทั้งสองกำมือแล้ว
------------	-----	---------------------------

เหยียดมือคู่กัน ไปทางด้านข้าง
ลำตัว

-กำมืออแกนแนบตัว คือ การกำมือทั้งสองอแกนโดย
แนบอยู่ข้างลำตัว

1.3.5 การชี้

-การชี้ออกนอกตัว คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ
โดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้ออก
ไปทางด้านนอกของตัวกด
ข้อมือลง

-การชี้เข้าหาปาก คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ
โดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้
ตะแคงมือชี้เข้าหาปาก

-การชี้ลงพื้น คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ
โดยเหลือนิ้วชี้ไว้ กดนิ้วชี้ลง
พื้นหักข้อมือ

1.3.6 ตะแคงมือ คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งมือ
ตะแคงลง โดยให้หันสันมือลง
พื้น

1.3.7 มือไพล่หลัง คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ
ทั้งสองข้างอแกนวางมือไว้
บริเวณสะโพกบน

1.3.8 การไหว คือ การที่มือทั้งสองยกมือขึ้น
ประกบกันระหว่างอก

1.4 ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ

1.4.1 การย่อเท้า คือ การสลับเท้ายกขึ้นและวางลง
ในตำแหน่งเดิม

1.4.2 การก้าวเท้า

-ก้าวเท้าหน้า คือ การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป
ด้านหน้า

-ก้าวถอยหลัง คือ การวางเท้าใดเท้าหนึ่งไป
ด้านหลังและตามด้วยการวาง
เท้าที่เหลืออีกข้างหนึ่งไป

			ด้านหลังสลับกัน ไปทำให้เกิด การเคลื่อนที่ไปด้านหลัง
	ในปัจจุบัน	มี 7	ลักษณะ
1.4.1	การก้าวเท้า		
	-ก้าวหน้า	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหน้า
	-ก้าวข้าง	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านข้าง
	-ก้าวถอยหลัง	คือ	การวางเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหลังและตามด้วยการวาง เท้าที่เหลืออีกข้างหนึ่งไป ด้านหลังสลับกันไปทำให้เกิด การเคลื่อนที่ไปด้านหลัง
1.4.2	ซอยเท้า	คือ	การก้าวเท้าไปด้านหน้าสลับ ขวาซ้ายแต่มีระยะการก้าวที่ สั้นกว่าและเคลื่อนที่เร็วกว่า การก้าวเท้าปกติ
1.4.3	เตะเท้า	คือ	การใช้มุกเท้าเตะพื้นยกสัน ขึ้นเล็กน้อย ข้างเท้าที่ยืนเป็น หลัก
1.4.4	เหลื่อมเท้า	คือ	การให้สันเท้าของเท้าข้างหนึ่ง วางชิดกับข้างเท้าด้านในของ เท้าที่ยืนเป็นหลัก
1.4.5	กระโดดเท้าคู่	คือ	การกระโดดขึ้นและลงมายืน บนพื้น โดยที่เท้ายังอยู่คู่กัน
1.4.6	ยกเท้าหน้า	คือ	การยกเท้าข้างใดข้างหนึ่งขึ้น ด้านหน้า
1.4.7	ยืนเท้าคู่	คือ	การยืนเท้าคู่กัน ไม่มีการ เคลื่อนที่

2.การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว

การรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตไม่มีการกำหนดทิศทางของการเคลื่อนไหวอยู่ที่ความ
พอใจของผู้แสดง บางคู่ก็หันหน้าเข้าหากัน บางคู่ก็หันหน้าไปทิศใดทิศหนึ่งเพื่อให้ผู้อื่นได้ดูตน

แสดงเมื่อถึงบทที่พูดถึงอีกฝ่ายค่อยหันตัวเข้าไปหา แต่การรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในปัจจุบันเป็นการรำแบบยึดทิศทางให้หันไปทางด้านหน้าของเวทีที่มีผู้ชมอยู่ ขณะทำการแสดงจะหันตัวเฉียงเข้าหาผู้ตนเอง เมื่อได้ตอบจบก็กลับเข้าประจำที่โดยยืนเป็นครั้งวงกลมหันหน้าเข้าในวง

3. ลำดับท่ารำ

ลำดับท่ารำของการรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตพบว่ามีกรปฏิบัติท่ารำอยู่ในบริเวณช่วงกลางของลำตัว ไม่มีการเรียงลำดับของท่ารำจากสูงไปต่ำหรือจากใหญ่ไปหาเล็ก ส่วนท่ารำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดในปัจจุบันพบท่ารำอยู่บริเวณส่วนกลางของลำตัวมากที่สุด

4. ลักษณะท่ารำ

จากการศึกษาพบว่า การรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตมีทั้งสิ้น 7 ท่า มาจากท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงามและท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ

การรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในปัจจุบัน มี ท่า เป็นท่าที่นำมาจากท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงาม ท่ารำแม่บท ท่าตีบททางนาฏศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีท่าทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2 – 3 และท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อหยอกล้อฝ่ายตรงข้าม

จากลักษณะท่ารำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตและปัจจุบัน พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ที่บทร้องโต้ตอบกันซึ่งเป็นบทโต้ตอบค่อนข้างเป็นคำสองแง่สองง่ามและมีท่าทางการตีบทเข้าไปประกอบ

4.3 เพลงยี่มโย

ท่ารำเพลงยี่มโยที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพการสาธิตของท่ารำที่ปรากฏในอดีตกับท่ารำที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยแยกการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเรียงตามลำดับการแสดง เนื่องจากเป็นการปฏิบัติท่ารำที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งการอธิบายการปฏิบัติท่ารำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงควบคู่กันไปตามลำดับ ชื่อของท่ารำผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกตามเนื้อร้องที่ปฏิบัติ โดยเริ่มจากการอธิบายการปฏิบัติท่ารำที่ปรากฏในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายการปฏิบัติท่ารำที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ท่ารำที่ปรากฏทั้งในอดีตและปัจจุบันของเพลงยี่มโยสามารถอธิบายการปฏิบัติท่ารำได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 ลักษณะท่ารำ

อธิบายการปฏิบัติท่ารำเพลงยี่มโยในอดีต

ท่ารำเพลงยี่มโยในอดีตที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีปรากฏเพียงท่ารำของผู้แสดงฝ่ายหญิงเท่านั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีกรปฏิบัติท่ารำดังต่อไปนี้

คำร้อง หลิง ลักยิมก็ฉันเอย นะพ่อคุณเอี้ยยิมโย (ลูกคู่) เขียะ เขียะ เขียะ

ภาพที่122 : ลักยิมก็ฉันเอย นะพ่อคุณเอี้ยยิมโย

ศิระ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหงาย มือซ้ายตั้งวงโค้ง
ระดับไหล่ เปลี่ยนเป็นมือซ้ายหุบจับ มือขวาตั้ง
วงโค้งทำสลับกันไป

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กอดตัวไปด้านข้าง

คำร้อง ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลืน เอี้ยเถิดเอย

ภาพที่123 : ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน

ศิระ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้หงายมือขึ้นที่บริเวณหู
ด้านขวา มือซ้ายปล่อยตามธรรมชาติ

ภาพที่124 : ชมเล่นแต่กลืน เอี้ยเถิดเอย

ศิระ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับคว่ำเข้าหาปาก มือขวา
ปล่อยมือตามธรรมชาติ

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

เท้า : ก้าวหน้าเท้าขวา

ลำตัว : กอดตัวไปด้านข้าง

ลำตัว : กอดตัวไปด้านข้าง

คำร้อง หลุย ลักยิ้มก็ฉันทอย นะพ่อคุณเอี้ยยืมโย (ลูกคู่) เซียะ เซียะ เซียะ (ปรบมือแบบโยนมือ)

พ่อนุ่งผ้าม่วง ขนเป็นพวงปรกแพ่ง พ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกวงหรือเอย

ภาพที่125 : ลักยิ้มก็ฉันทอย นะพ่อคุณเอี้ยยืม

ภาพที่126 : พ่อจะมากลั่นแกลิ่งให้มันแกวงหรือเอย

โย,พ่อนุ่งผ้าม่วง ขนเป็นพวงปรกแพ่ง

ศิริยะ : ตรง

ศิริยะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้นจอแขนระดับเอว

มือ : มือขวาจับหงาย มือซ้ายตั้งวงโค้ง

โยนมือไปทางซ้ายสลับทางขวา

ระดับกลาง เปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายหีบจับ

เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย

เป็นจับหงาย มือขวาค้างวงโค้งระดับกลาง

ลำตัว : ตรง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กอดตัวไปด้านข้าง

คำร้อง บวขจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอี้ยยืมโย (ลูกคู่) เซียะ เซียะ เซียะ (ปรบมือแบบโยนมือ)

แม่ขอโมทนาเอี้ย ที่พ่อลาบวข แม่จะฟังเสียงสวด เอี่ยมนงค์เย็น

ภาพที่127 : บวขจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอี้ย

ภาพที่128 : แม่ขอโมทนาเอี้ยที่พ่อลาบวข แม่จะ

ยี่มโย	ฟังเสียงสวด เอี่ยมมนต์เย็น
ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา	ศีรษะ : ตรง
มือ : มือขวาดึงวงหน้ามือซ้ายดึงวงหัก	มือ : มือทั้งสองไหวระดับอก
ข้อมือส่งไปด้านหลังแล้วสลับทำอีกด้านหนึ่ง	เท้า : ยืนเท้าคู่กัน
เป็นมือขวาดึงวงส่งมือไปด้านหลังมือซ้ายดึง	ลำตัว : ตรง
วงหน้าทำสลับไปมา	
เท้า : ยืนย่อเท้าอยู่กับที่	
ลำตัว : กดตัวไปด้านข้าง	

อธิบายการปฏิบัติทำรำเพลงยี่มโยในปัจจุบัน

ทำรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงโดยนายสำเนา จันทร์จรูญผู้รื้อฟื้นการแสดง
 พื้นบ้านในอดีตของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยให้กลับมา ซึ่งทำรำที่ปรากฏมีทั้งทำรำที่
 ปรับปรุงขึ้นมาใหม่และทำรำที่ได้รับการถ่ายทอดมาดังต่อไปนี้

คำร้อง ชาย ลักยี่มก็ฉันเอย นะแม่คุณเอี้ยยี่มโย

ภาพที่129 : ลักยี่มก็ฉันเอย

ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองจับไขว้กันระดับอก
 เท้า : วิ่งเอาไปหาฝ่ายหญิง พร้อมกับก้าว
 เท้าซ้ายไปข้างๆ
 ลำตัว : ตรง

ภาพที่130 : นะแม่คุณเอี้ยยี่มโย

ศีรษะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวาไปหลัง มือซ้ายไว้มือ
 เท้า : ยืนแตะเท้าซ้ายยึดตัว
 ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจียะ เจียะ เจียะ

ภาพที่131 : ทำตบโยนมือ

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองส่งไปข้างหลัง

เท้า : เหลื่อมเท้าข้างใดข้างหนึ่ง พร้อมตบ

เท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่132 : ทำตบโยนมือ

ศีรษะ : ตรง

มือ : เหวี่ยงมือทั้งสองขึ้นมาตบระดบอก

เท้า : เหลื่อมเท้าข้างใดข้างหนึ่ง พร้อม

ตบเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกไม้ไหว ชมเล่นไกลๆ เอ๊ยเถิดเอ๊ย

ภาพที่133 : ตัดผมเรื่อนนอก

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : แตะเท้าขวา ยึดตัว

ลำตัว : ตรง

ภาพที่134 : ทัดแต่ดอกไม้ไหว

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับคว่ำไกล้หูซ้าย มือซ้ายตั้ง

วงบน

เท้า : แตะเท้าซ้าย ยึดตัว

ลำตัว : ตรง

ภาพที่135 : ชมเล่นไกลๆ

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหลหลังมือซ้ายดึงจิบเข้าหา

จมูก

เท้า : แตะเท้าขวายึดตัว

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หลุย ลักยิ้มก็ฉั่นเอย นะพ่อคุณเอ้ย ยิ้มโย

ภาพที่136 : เอ้ยเถิดเอย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาปาดมือขึ้น มือซ้ายไหลหลัง

เท้า : แตะเท้าซ้ายยึดตัว

ลำตัว : ตรง

ภาพที่137 : ลักยิ้มก็ฉั่นเอย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงไขว้กันระดับอก

หันฝ่ามือเข้าหาตัว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่138 : นะพ่อคุณเอ้ย ยิ้มโย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไว้มือ มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวขาขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เชียะ เชียะ เชียะ

ปฏิบัติท่าตามคำอธิบายภาพที่ หน้า149

คำร้อง ตัดผมเรื่อนนอก ทัดแต่ดอกกระถิน ชมเล่นแต่กลืน เอ้ยเถิดเอย

ภาพที่139 : ตัดผมเรื่อนนอก

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวงหันฝ่ามือเข้าหาหู

เท้า : ก้าวเท้าขวามาข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่140 : ทัดแต่ดอกกระถิน

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับคว่ำไว้ใกล้หู มือซ้ายทำว

สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายมาข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่141 : ชมเล่นแต่กลืน

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายจับดิ่งเข้า

หางมุก

เท้า : ก้าวเท้าขวามาข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่142 : เอ้ยเถิดเอย

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไว้มือ มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายมาข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย เจ้าชอกี้ฉันเอย เจ้าช่อมะม่วง

ภาพที่143 : เจ้าชอกี้ฉันเอย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับเข้าอก มือขวาไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่144 : เจ้าช่อมะม่วง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วลงข้างหน้าระดับล่าง

มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เซียะ เซียะ เซียะ

ปฏิบัติทำท่าตามคำอธิบายภาพที่ หน้าที่149

คำร้อง ลมพัดเข้าห้อย หรือก็คอนจะร่วง มันไม่เป็นพุ่มเป็นพวง เอ้ยแล้วเอย

ภาพที่145 : ลมพัดเข้าห้อย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาดึงวงหันฝ่ามือไปทางซ้าย

มือซ้ายดึงวงหันฝ่ามือไปทางขวา ให้มือซ้ายอยู่

ด้านบน โบกมือไปมาพร้อมกัน

เท้า : ยืนคู่กันงอเข่า

ภาพที่146 : หรือก็คอนจะร่วง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้กมมือลง ด้านหน้า มือซ้าย

ไพล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : ตรง

ลำดับ : ก้มตัวไปข้างหน้า

ภาพที่147 : มั่นไม่เป็นฟุ่มเฟือย

ศิรยะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองห่างมือขึ้นระดับกลาง สาย

มือ ไปมา

เท้า : ก้าวข้างเท้าซ้าย ย่อเข่าลง

ลำดับ : ก้มตัวไปข้างหน้า

คำร้อง หลิง เจ้าชอกก็ฉั่นเอย เจ้าช่อมะไฟ

ภาพที่149 : เจ้าชอกก็ฉั่นเอย

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับเข่าอก มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำดับ : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เชียะ เชียะ เชียะ

ภาพที่148 : เอ้ยแล้วเอย

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายไว้มือ

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำดับ : ตรง

ภาพที่150 : เจ้าช่อมะไฟ

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไว้มือ มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำดับ : ตรง

ปฏิบัติท่าตามคำอธิบายภาพที่ 131-132 หน้า 156

คำร้อง ลมพัดเข้าหน้า นอนยกก็คอยจะร่วง มันห้อยเป็นพวง เอียงจริงไหมเอ๋ย

ภาพที่ 151 : ลมพัดเข้าหน้า

ศिरษะ : ลักคอกซ้ายสลับลักคอกขวา

มือ : หายมือทั้งสองข้างส่ายไปทางซ้าย

- ขวา

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้ายงอเข้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 152 : นอนยกก็คอยจะร่วง

ศिरษะ : ตรง

มือ : มือขวาชี้คว่ำลงข้างหน้า มือซ้ายทำว

สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้า

ภาพที่ 153 : มันห้อยเป็นพวง

ศिरษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตักมือหันฝ่ามือเข้าหากัน

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ก้มตัวไปข้างหน้า

ภาพที่ 154 : เอียงจริงไหมเอ๋ย

ศिरษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้เข้าปาก มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย ลักยิ้ม นางเอย นะแม่คุณเอ้ยยิ้มโย

ภาพที่ 155 : ลักยิ้ม นางเอย

คีรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายโกลยมือขึ้น

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 156 : นะแม่คุณเอ้ยยิ้มโย

คีรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ระดับปากไปทางซ้าย มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจียะ เจียะ เจียะ

ปฏิบัติทำรำตามคำอธิบายภาพที่ 131-132 หน้าที่ 156

คำร้อง แม่นุงผ้าลาย ห่มสไบสีทอง ผิวเอยแม่ฟอง มาเดินทอน่องหรือเอย

ภาพที่ 157 : แม่นุงผ้าลาย

คีรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับผ้าถุงยกขึ้น

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ภาพที่ 158 : ห่มสไบสีทอง

คีรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับคว้านไหล่ซ้าย

เท้า : ก้าวข้างเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ลำตัว : ตรง

ภาพที่159 : ผิวเอยแม่ฝ่อง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตึงระดับไหล่ มือขวา

ลูกแขนซ้ายขึ้น

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่160 : มาเดินทอคน่องหรือเอย

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : กำมือทั้งสองข้าง ย้ายมือไปทางซ้าย -

ขวา

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หลิง ลักยิ้มก็ฉั่นเอย นะแม่คุณเอี้ยยิ้มโย

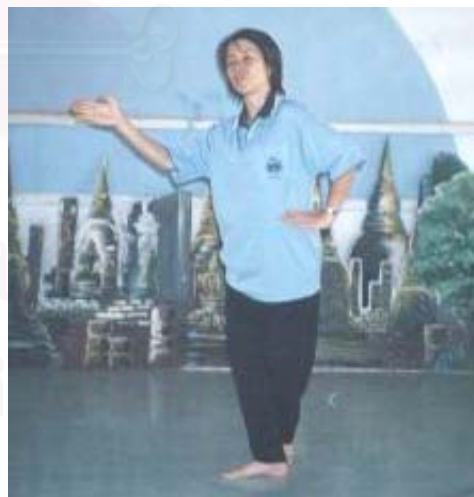
ภาพที่161 : ลักยิ้มก็ฉั่นเอย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจิบเข้าอก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่162 : นะพ่อคุณเอี้ยยิ้มโย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : ไขว้มือขวา มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจียะ เจียะ เจียะ

ปฏิบัติท่าตามคำอธิบายภาพที่ 131 -132 หน้า ที่ 156

คำร้อง ฟ่อนุ่นผ้าม่วงขนเป็นพวงปรกแต่ง ฟ่อจะมากลั่นแกลิ่ง ให้มันแกว่งหรือเอย

ภาพที่163 : ฟ่อนุ่นผ้าม่วง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ไปทางฝ่ายซ้าย มือซ้าย

ท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่164 : ขนเป็นพวงปรกแต่ง

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหันฝ่ามือเข้าหาหน้าตั้งคู่

กันระดับล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

ภาพที่ 165 : ฟ่อจะมากลั่นแกลิ่ง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายซ้ายชี้นิ้วเก็บมือ

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้ายย่อตัว

ลำตัว : ตรง

ภาพที่166 : ให้มันแกว่งหรือเอย

ศิระษะ : เอียงขวาสลับกับเอียงซ้าย

มือ : หงายมือทั้งสองข้างขึ้นระดับล่างย้ายไปทางซ้ายสลับไปทางขวา

เท้า : เหลื่อมเท้าขวาย่อเข้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย ชมโฉมกีนางเอย นะแม่นางเอ้ย ยี่มโย

ภาพที่167 : ชมโฉมกีนางเอย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไหล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าขวาขึ้น

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เชียะ เชียะ เชียะ

ปฏิบัติทำราตามคำอธิบายภาพที่ 131-132 หน้าที่ 156

คำร้อง พี่ชมด้วยใจจริง แม่ยอดหญิงของไทย พี่ไม่กลั่นแกล้ง เอื่อยอย่าทำเป็นแล้งน้ำใจ

ภาพที่169 : พี่ชมด้วยใจจริง

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายดึงจิบเข้าปาก มือขวาไหล่หลัง

เท้า : ยืนตะแคงเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่168 : นะแม่นางเอ้ย ยี่มโย

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายไว้มือ มือขวาไหล่หลัง

เท้า : ยืนตะแคงเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่170 : แม่ยอดหญิงของไทย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ไปทางซ้ายระดับอก มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าขวา

ลำตัว :

ภาพที่ 171 : ฝ่าไม้กลั่นแกลิ่ง

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงกลางมือขวาตั้งวง

ระดับอกเอียงไปทางซ้ายส่ายปลายมือพร้อมกัน

เท้า : ยืนตะเตงเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หุญจ ปากหวานก็พ้อเอย นะพ้อคุณเอ๋ยยืมโย

ภาพที่ 172 : เอื่อยอย่าทำเป็นแล้งน้ำใจ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไพล่หลังมือซ้ายจับเข้าอก

เท้า : ยืนตะเตงมุกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

ภาพที่ 173 : ปากหวานก็พ้อเอย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ที่ปาก มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจียะ เจียะ เจียะ

ปฏิบัติทำตามคำอธิบายภาพที่ 131-132 หน้าที่ 156

คำร้อง หยอกนิต หยอกหน้อย ทำเป็นน้อยหัวใจ หัวหรือก็ไม่ลั่น เอ๋ยเขกกบาลดิโหมเอย

ภาพที่ 174 : นะพ้อคุณเอ๋ยยืมโย

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไว้มือ มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่175 : หยอกนิดหยอกหน่อย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาหยิกฝ่ายชาย มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่176 : ทำเป็นน้อยหัวใจ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายชี้ที่หน้าอกฝ่ายชาย มือขวาทำว

สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่177 : หัวหรือก็ไม่ลั่น

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ใกล้หัวฝ่ายชาย มือซ้ายทำว

สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่178 : เอียงเขกบาลคิโหมเมย

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายหักข้อมือลงยกขึ้นใกล้หัวฝ่ายชาย

มือขวาทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย หยุดพักกันหน้อยเอย นะแม่คุณเอ้ยยี่มโย

ภาพที่ 179 : หยุดพักกันหน้อยเอย

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาวางทับบนมือซ้ายระดับเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ เปิดส้นเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 180 : นะแม่คุณเอ้ยยี่มโย

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายไว้มือ

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจียะ เจียะ เจียะ

ปฏิบัติท่ารำตามคำอธิบายภาพที่ หน้าที่ 149

คำร้อง พ่อจะขอลา เอ้ยแม่สาสาวโสด พ่อจะไปเข้าโบสถ์ เอ้ยบวชเอย

ภาพที่ 181 : พ่อจะขอลา

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับเข่าอก มือขวาไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 182 : เอ้ยแม่สาสาวโสด

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายไว้มือ มือขวาไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่183 : พोजะไปเข้าโบสถ์
 ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือซ้ายชี้ไปด้านข้างแขนระดับไหล่
 มือขวาไหล่หลัง
 เท้า : ยืนตะเต้าซ้าย
 ลำตัว : ตรง

ภาพที่184 : เอียบวชเอย
 ศีรษะ : ก้มศีรษะ
 มือ : ไหว้ระดับอกคิงมือขึ้นไปจรด
 หน้าผากแล้วคิงกลับมาที่เดิม
 เท้า : ยืนตะเต้าซ้าย
 ลำตัว : ตรง

คำร้อง หญิง บวชจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอ๋ย ยิ้มโย

ภาพที่ 185 : บวชจริงหรือพ่อคุณเอย พ่อคุณเอ๋ย
 ยิ้มโย
 ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือขวาไว้มีระดับศีรษะ มือซ้ายท้าว
 สะเอว
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า
 ลำตัว : ตรง

คำร้อง ลูกคู่ เจี๊ยะ เจี๊ยะ เจี๊ยะ

ปฏิบัติท่าตามคำอธิบายภาพที่ 131-132 หน้าที่ 156

คำร้อง แม่ขอโมทนา เอ๊ยที่พ่อลาบวช แม่จะฟังพระสวด เอี่ยมมนต์เย็น

ภาพที่186 : แม่ขอโมทนา

ศिरณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับเข้าอก มือขวาทำวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่187 : เอ๊ยที่พ่อลาบวช

ศिरณะ : เอียงซ้าย

มือ : พนมมือระหว่างอก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่188 : แม่จะฟังพระสวด

ศिरณะ : เอียงขวา

มือ : พนมมือจรดหน้าผาก

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่189 : เอี่ยมมนต์เย็น

ศिरณะ : ตรง

มือ : พนมมือระหว่างอก

เท้า : ยืนเท้าคู่กัน

ลำตัว : ตรง

4.3.2 สรุปลักษณะการทำรำเพลงยี่มโย

อดีต

การรำเพลงยี่มโยในอดีตทำรำเป็นทำรำที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลตามความถนัดส่วนตัวซึ่งประกอบไปด้วย ท่าทางที่เน้นความประณีต และสอดแทรกท่าทางตามบทร้องตามความสามารถของแต่ละบุคคลไป ซึ่งแบ่งออกเป็น ท่าทางที่ประณีต และท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ดังนี้

1. ท่าทางที่ประณีต เป็นลักษณะทำรำที่ไม่สื่อความหมายตามบทร้องแต่ทำเพื่อประกอบจังหวะในการรำ เช่น

-ทำม้วนจีบตั้งวง ให้มือใดมือนึงม้วนจีบเป็นจีบหงายระดับกลางอแขน และมืออีกข้างตั้งวงกลางจากนั้นจึงสลับทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ทำม้วนจีบตั้งวง

-ทำตั้งวงหน้า มือขวาตั้งวงหน้ามือซ้ายตั้งวงหักข้อมือส่งไปด้านหลังแล้วสลับทำอีกด้านหนึ่งเป็นมือขวาตั้งวงส่งมือไปด้านหลังมือซ้ายตั้งวงหน้าทำสลับไปมา

ภาพ ทำตั้งวงหน้า

2. ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทกิริยาอาการ

-ทำแกว่ง มือทั้งสองหงายมือขึ้นงอแขนระดับเอว โยนมือไปทางซ้ายสลับ

ทางขวา

ภาพ พ่อจะมากลั่นแกว่งให้มันแกว่งหรือเอย

-ทำคม มือซ้ายจับคว่ำเข้าหาปาก มือขวาปล่อยมือตามธรรมชาติ

ภาพ ชมเล่นแต่กลั่น เอยเถิดเอย

-ทำไหว้

มือทั้งสองไหว้ระหว่างอก

ภาพที่ ท่าไหว้

ปัจจุบัน

การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย ท่าทางที่ประณีตโดยนำมาจากการตีบททางนาฏศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติและท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2-3 ดังนี้

1. ท่าทางที่ประณีตโดยนำมาจากการตีบททางนาฏศิลป์ไทย เป็นลักษณะท่ารำที่สื่อความหมายตามบทร้อง นำมาจากการบัญญัติของกรมศิลปากร คือ

บทตัวเรา มือขวาจับเข่าอก มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ เจ้าช้อกัฉันเอย

2. ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทธรรมชาติ

-ท่าลมพัด มือขวาดั้งวงหันฝ่ามือไปทางซ้าย มือซ้ายดั่งวงหันฝ่ามือไปทางขวา ให้มือซ้ายอยู่ด้านบน โบกมือไปมาพร้อมกัน

ภาพ ลมพัดเข้าหน้าอຍ

บทกิริยาอาการ

-ท่าลม ให้มือข้างหนึ่งจับคว่ำคางเข้ามาใกล้จมูก มืออีกข้างไม่ได้ทำท่าทางให้ไหล่
หลังหรือท้าวสะเอวแทน

ภาพ ท่าลมเล่นแต่กลิ่น

-ท่าเดิน กำมือทั้งสองข้าง ย้ายมือไปทางซ้าย - ขวา

ภาพ มาเดินทอดน่องหรือเอย

-ท่าแกว่ง หางมือทั้งสองข้างขึ้นระดับกลางย้ายไปทางซ้ายสลับไปทางขวา

ภาพ ให้มันแกว่งหรือเอ๋ย

เขกบาล มือซ้ายกำมือยอขึ้นสูงหักข้อมือลง มืออีกข้างทำวสะเอว

ภาพ เขกบาล

บทรัก

มือทั้งสองไขว้กับระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาลำตัว

ภาพ บทรัก

3. ทำทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2 – 3 คือ ทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนบุคคลกับอีกฝ่ายหรือคนและสิ่งที่ไกลออกไป

-ทำชี้ มือขวาชี้ไปทางซ้ายระดับอก มือซ้ายไพล่หลัง

ภาพ แม่ยอดหญิงของไทย

-ทำไว้มือ มือขวาไว้มือ มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ นะพ่อกุณเธิ์ยอิมโย

สรุปทำรำเพลงยิมโย

จากการศึกษาลักษณะทำรำเพลงยิมโยทั้งอดีตและปัจจุบันสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

1.การใช้วัยวะส่วนต่างๆของร่างกายตามลักษณะทำรำ

1.1ลักษณะศีรษะ	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2ศีรษะตรง		คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
	ในปัจจุบัน	มี 4	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหา

				ไพล่ มักทำร่วมกับการกด ลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2	ศีรษะตรง	คือ		ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไป หันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.3	การถักคอ	คือ		การที่ศีรษะตั้งตรงอยู่แล้วเอน ไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรง ข้ามกับการกดของไพล่
1.1.4	การก้ม	คือ		การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกด ศีรษะลงทางด้านหน้า
1.2	ลักษณะลำตัว	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ
1.2.1	กดลำตัวไปด้านข้าง	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไป ด้านใดด้านหนึ่งโดยการกด เอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติ พร้อมกับการเอียง
1.2.2	ลำตัวตรง	คือ		การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทาง ด้านใดด้านหนึ่ง
		ในปัจจุบัน	มี 3	ลักษณะ
1.2.1	กดลำตัวไปด้านข้าง	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไป ด้านใดด้านหนึ่งโดยการกด เอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติ พร้อมกับการเอียง
1.2.2	ลำตัวตรง	คือ		การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทาง ด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.3	ก้มตัว	คือ		การยื่นลำตัวตรงกดตัวไป ด้านหน้า
1.3	ลักษณะมือและแขน	ในอดีต	มี 5	ลักษณะ
1.3.1	การตั้งวง			
	-ตั้งวงหน้า	คือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง วงให้อยู่ในระดับไพล่เอียงไป ข้างหน้า
	-ตั้งวงหน้าแขนโค้ง	คือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ระดับไพล่เอียงไปด้าน

1.3.2 หมายมือ	คือ	หน้าปิดปลายมือให้ขวางลำตัว การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองข้างหงายฝ่ามือขึ้น ด้านบน โดยไม่ต้องหักข้อมือ
1.3.3 การจับ		
- จับหางงอแขน	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับ โดยที่หมายมือจับขึ้นหักข้อมือ พร้อมกับงอแขน
- จับเข้าปาก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับ โดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหา ปาก
1.3.4 การไหว้	คือ	การที่มือทั้งสองยกมือขึ้น ประกบกันระหว่างอก
1.3.5 ปล่อยแขนตามธรรมชาติ	คือ	การปล่อยแขนข้างลำตัวตาม ธรรมชาติ
	ในปัจจุบัน	มี 11 ลักษณะ
1.3.1 การตั้งวง		
- ตั้งวงบน	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับแง่ศีรษะในฝ่าย ชายและอยู่ในระดับคิ้วของ ฝ่ายหญิง
- ตั้งวงแทงปลายมืองอแขนคือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ตกปลายมือลงพื้นและให้แขน ข้างนั้นงอ
- ตั้งวงข้างใบหู	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง โดยหันฝ่ามือเข้าหาใบหูข้าง เดียวกับมือที่ตั้งวง
- ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับไหล่
1.3.2 การจับ		
- จับปกข้าง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับ โดยให้อยู่ระดับแง่ศีรษะงอ

		แขน
-จับคว่ำใกล้หู	คือ	การที่มือข้างใดข้างใดข้างหนึ่งจับโดยกดปลายนิ้วชี้ให้หันลงคิงเข้าใกล้ใบหูด้านตรงข้ามกับมือจับ
-จับเข้าปาก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหาปาก
-จับเข้าอก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหากกลางอก
1.3.3 การชี้		
-การชี้ออกนอกตัว	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้ออกไปทางด้านนอกของตัวกดข้อมือลง
--การชี้เข้าหาตัว	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้ตะแคงมือชี้เข้าหาตัว
-การชี้ลงพื้น	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้ กดนิ้วชี้ลงพื้นหักข้อมือ
-การชี้เข้าหาศีรษะฝ่ายชายคือ		การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้กดข้อมือชี้ที่ศีรษะของฝ่ายชาย
1.3.4 ไขว้มือ	คือ	การที่มือทั้งสองหันฝ่ามือเข้าหากันตัวไขว้มือกันวางระหว่างอก
1.3.5 ตะแคงมือ	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งมือตะแคงลงโดยให้หันสันมือลงพื้น
1.3.6 ปรบมือ	คือ	การนำมือทั้งสองประกบกัน

			ให้มีเสียงดัง
1.3.7เท้าสะเอว	คือ		การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองมือทำวสะเอวโดยหันฝ่ามือวางลงบนเอว
1.3.8หงายมือ	คือ		การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างหงายฝ่ามือขึ้นโดยไม่ต้องหักข้อมือ
1.3.9มือไพล่หลัง	คือ		การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างงอแขนวางมือไว้บริเวณสะโพกบน
1.3.10กำมือ	คือ		การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างกำมือหลวมๆ
1.3.11การไหว้	คือ		การที่มือทั้งสองยกมือขึ้นประกบกันระหว่างอก
1.4ลักษณะขาและเท้า	ในอดี	มี 3	ลักษณะ
1.4.1การย่ำเท้า	คือ		การสลับเท้ายกขึ้นและวางลงในตำแหน่งเดิม
1.4.2ก้าวเท้าหน้า	คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหน้า
1.4.3ยืนเท้าคู่	คือ		การยืนเท้าคู่กันไม่มีการเคลื่อนที่
	ในปัจจุบัน	มี 3	ลักษณะ
1.4.1การก้าวเท้า			
-ก้าวหน้า	คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหน้า
-ก้าวข้าง	คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านข้าง
1.4.2เตะเท้า	คือ		การใช้มุกเท้าเตะพื้นยกส้นขึ้นเล็กน้อย ข้างเท้าที่ยืนเป็นหลัก
1.4.3เหลื่อมเท้า	คือ		การให้ส้นเท้าของเท้าข้างหนึ่งวางชิดกับข้างเท้าด้านในของ

		เท่าที่ยืนเป็นหลัก
1.4.4 ขอยเท้า	คือ	การก้าวเท้าไปด้านหน้าสลับ ขวาซ้ายแต่มีระยะการก้าวที่ สั้นกว่าและเคลื่อนที่เร็วกว่า การก้าวเท้าปกติ
1.4.5 ยืนเท้าคู่	คือ	การยืนเท้าคู่กันไม่มีการ เคลื่อนที่

2. การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว

การรำเพลงยี่มโยในอดีตเป็นการรำอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางการรำของผู้แสดง ผู้แสดงบางคู่หันหน้าเข้าหากันเพื่อร้องโต้ตอบกันไปมา บางคู่ก็ยืนหันไปในทิศทางเดียวกันเมื่อถึง บทที่พูดถึงอีกฝ่ายก็จะหันไปจับบทร้องก็เดินกลับเข้าที่เดิม แต่การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันเป็นการ รำที่ยึดทิศทางด้านหน้าเวทีที่มีผู้ชมอยู่เป็นสำคัญ แต่จะทำบทบาทโดยหันตัวเฉียงเข้าหาฝ่ายตรงกันข้าม เมื่อโต้ตอบเสร็จก็กลับเข้าที่เดิม เป็นแถวครึ่งวงกลมหันหน้าเข้าในวง

3. ลำดับท่ารำ

ลำดับท่ารำของเพลงยี่มโยในอดีตจากการสืบค้นพบว่ามีปฏิบัติท่ารำอยู่ในช่วง กลางของลำตัว ในปัจจุบันท่ารำเพลงยี่มโยพบอยู่ในช่วงกลางลำตัวมากที่สุด รองลงมาคือด้านบน ตั้งแต่ไหล่ขึ้นไป

4. ลักษณะท่ารำ

จากการศึกษาพบว่าการรำเพลงยี่มโยในอดีตเท่าที่สามารถสืบค้นได้มี 6 ท่า ซึ่งเป็นท่ารำที่ปรากฏเฉพาะบุคคล มีทั้งท่าทางที่ประดิษฐ์และท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ

การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันจากการศึกษา มี 6 ท่า เป็นท่ารำที่ได้มาจากการนำ ท่าทางที่ประดิษฐ์จากการตีบทนาฏยศิลป์ไทย ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ และท่าทางที่ประดิษฐ์ ขึ้นเพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2 – 3 อยู่รวมกันในเพลงยี่มโย

จากลักษณะการรำเพลงยี่มโยทั้งในอดีตและปัจจุบันนอกจากจะมีความโดดเด่นในเรื่องของเพลงร้องแล้ว ลักษณะที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือลักษณะท่ารำ ที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่การ หยุดปรบมือแบบ โยนมือตรงท่อนที่ลูกคู่ร้อง รับ เขียะ เขียะ เขียะ

4.4 เพลงอินรินเล

ทำรำเพลงอินรินเลที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพการสาธิตของทำรำที่ปรากฏในอดีตกับทำรำที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยแยกการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเรียงตามลำดับการแสดง เนื่องจากเป็นการปฏิบัติทำรำที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งการอธิบายการปฏิบัติทำรำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงควบคู่กันไปตามลำดับ ชื่อของทำรำผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกตามเนื้อร้องที่ปฏิบัติ โดยเริ่มจากการอธิบายการปฏิบัติทำรำที่ปรากฏในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายการปฏิบัติทำรำที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นอดีตและปัจจุบันเพื่อให้เห็นความแตกต่าง ทำรำที่ปรากฏทั้งในอดีตและปัจจุบันของเพลงอินรินเลสามารถอธิบายการปฏิบัติทำรำได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 ลักษณะทำรำ

อธิบายการปฏิบัติทำรำเพลงอินรินเลในอดีต

ทำรำเพลงอินรินเลในอดีตที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีปรากฏเพียงทำรำของผู้แสดงฝ่ายหญิงเท่านั้น ผู้แสดงรำเพลงอินรินเลในอดีตเป็นกลุ่มเดียวกับเพลงจุกชายเข้าวัดและเพลงข้มโยมีการปฏิบัติทำรำดังต่อไปนี้

คำร้อง หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) จักตอกก็ยังไม่เป็น ยังเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล (ลูกคู่รับ)

ภาพที่190: อินรินเล อินรินเล จักตอกก็ยังไม่เป็น
 ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย
 มือ : มือขวาจับหงาย มือซ้ายตั้งวงโค้ง
 ระดับกลาง เปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายหุบจับเป็น
 จับหงาย มือขวาดังวงโค้งระดับกลาง
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้าง

ภาพที่191 : ยกเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล
 ศีรษะ : ตรง
 มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้นระดับเอว
 ยื่นมาดันหน้าเหวี่ยงไปทางซ้ายสลับทางขวา
 เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย
 ลำตัว : ตรง

คำร้อง หญิง อินรินเล อินรินเล (ชำ) คดข้าวไต้ถ้วย พอเห็นตัวชวยแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)

ภาพที่192 : อินรินเล อินรินเล

ศิระชะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหงาย มือซ้ายตั้งวงหน้า

ระดับกลาง เปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายหุบจับเป็น

จับหงาย มือขวาตั้งวงโค้งระดับกลาง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้าง

ภาพที่193 : คดข้าวไต้ถ้วย

ศิระชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาห่อมือองแขนด้านหน้า มือซ้าย

ปล่อยตามธรรมชาติ

เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่194 : พอเห็นตัวชวยแล้วต้องเท

ศิระชะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองหงายมือโยนมือไป

ทางซ้าย

เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้า) รักของพีมีแต่ชวนเซ เหมือนพวกลิเกนอนซ้คนอนเซ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่ 195 : อินรินเล อินรินเล

ศิระะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงหน้ามือซ้ายตั้งวงหัก

ข้อมือส่งไปด้านหลังแล้วสลับทำอีกด้าน

หนึ่งเป็นมือขวาตั้งวงส่งมือไปด้านหลังมือ

ซ้ายตั้งวงหน้าทำสลับไปมา

เท้า : ยืนย่อเท้าอยู่กับที่

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 196 : รักของพีมีแต่ชวนเซ

ศิระะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองไขว้กับระดับอกหันฝ่ามือ

เข้าหาลำตัว

เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 197 : เหมือนพวกลิเกนอนซ้คนอนเซ

ศิระะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วหันไปทางซ้ายจอแจ

ด้านหน้า

เท้า : ก้าวหน้าเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

อธิบายการปฏิบัติท่ารำเพลงอินรินเลในปัจจุบัน

ท่ารำเพลงอินรินเลในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงโดยอาจารย์สำเนา จันทรจรรยาผู้ริเริ่มการแสดงพื้นบ้านในอดีตของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยให้กลับมา ซึ่งท่ารำที่ปรากฏมีทั้งท่ารำที่ปรับปรุงขึ้นมาใหม่และท่ารำที่ได้รับการถ่ายทอดมาเรียงเรียงเข้าด้วยกันดังท่ารำต่อไปนี้

คำร้อง ชาย อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) จะไปก็ไปจะได้เกาะท้ายเรือแม่ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่198 : อินรินเล อินรินเล

ศิระษะ : เอียงขวาสลับกับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหางแขนงอข้างลำตัวมือ

ซ้ายตั้งวงกลางแล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงกลาง

มือซ้ายจับหางงอแขนงอข้างลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับกับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปซ้าย

ภาพที่199 : จะไปก็ไป

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายชี้นิ้วเข้าหาปากงอแขน มือขวา

ไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางซ้าย

ภาพที่200 : จะได้เกาะท้ายเรือเมล์

ศีรษะ : ตรงก้มไปด้านหน้า

มือ : มือทั้งสองตั้งตะแคงมือคู่กันระดับอก
ยื่นไปด้านหน้า

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆย่อเข่าลง

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

คำร้อง หลิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) นำหน้าอย่างเจ้าฉันไม่เอามาเกาะเรือเมล์ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่201 : อินรินเล อินรินเล

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาดึงวงล่าง มือซ้ายจับหงายคู่
กัน เปลี่ยนเป็น มือขวาจับหงาย มือซ้ายดึงวงล่าง
คู่กัน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่202 : นำหน้าอย่างเจ้า

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชาย มือซ้าย
เท้าสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่203 : ฉับไม้เอา

ศัรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงกลาง โบกปลายมือ 2 ครั้ง

มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่204 : เรือแม่

ศัรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วลงพื้นงอแขน มือซ้าย

ท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) จะไปก็ไปจะได้ตัดไม้สานเปล (ลูกคู่รับ)

ภาพที่205 : อินรินเล

ศัรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับล่าง

เปลี่ยนเป็น มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางซ้าย

ภาพที่206 : จะไปก็ไป

ศัรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายหญิง มือซ้าย

ไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมุกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่207 : จะได้ตัดไม้

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวากำมือระดับศิรณะงอแขน

มือซ้ายกำมือระดับกลางงอแขน

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หลิง อินรินเล อินรินเล (ซ่า) จักตอกก็ยังไม่เป็น ยังเสื่อทะเล้นจะมาสานเปล (ลูกคู่รับ)

ภาพที่208 : สานเปล

ศิรณะ : ก้มไปด้านหน้า

มือ : มือทั้งสองยื่นไปด้านหน้าหางมือขึ้น เหยียงไปทางซ้าย ทางขวา

เท้า : ยืนแยกขาอเข่าลง

ลำตัว : ตรง

ภาพที่209 : อินรินเล อินรินเล

ศิรณะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง มือขวาตั้งวง

แขนปลายมือแขนตั้งแล้วส่ายมือเปลี่ยนเป็น มือขวาตั้งวงแขนตั้ง มือซ้ายตั้งวงแขนปลายมือแขนตั้ง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่210 : จักตอก

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายหางมืออแขนด้านหน้าขวาง

ลำตัว มือขวาใช้สันมือวางลงไปบนมือซ้าย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่211 : ยั่งเสือกทะเล้น

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วระดับไหล่จ่อแขนไปทาง
ฝ่ายซ้าย

เท้า : มือซ้ายเท้าสะเอว

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) จะไปก็ไปเถอะนะแม่สาวเรือนเซ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่212 : จะมาसानแปล

ศัรณะ : ก้มหน้า

มือ : มือทั้งสองยื่นไปด้านหน้าระดับต่างคู้
กันหงายมือเหวียงไปทางขวา ทางซ้าย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

ภาพที่213 : อินรินเล อินรินเล

ศัรณะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงแขนตึง มือขวาตั้งวงแขน
ปลายมือแขนตึงแล้วส่ายมือเปลี่ยนเป็น มือขวา
ตั้งวงแขนตึง มือซ้ายตั้งวงแขนปลายมือแขนตึง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันไปทางซ้าย

ภาพที่214 : จะไปก็ไป

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายชี้นิ้วแขนตึงข้างลำตัว

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางซ้าย

ภาพที่215 : เกอะนะแม่สาวเรือนเซ

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้น มือขวาอยู่ระดับ
ล่างเอียงไปทางซ้าย มือซ้ายระดับกลางส่งไป
ข้างซ้าย

เท้า : ยืนถ้ายน้ำหนักตัวไปทางเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หลิง อินรินเล อินรินเล (ซ่า) เรือนน้องไม่ได้เซ ไอ้พวกตาเซ เมาชัดมาเซ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่216 : อินรินเล อินรินเล

ศิรณะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหงายแขนตั้ง มือซ้ายตั้งวง
กลาง เปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายจับหงายแขนตั้ง มือ
ขวาตั้งวงกลาง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่217 : เรือนน้องไม่ได้เซ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับเข้าอก มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่218 : ไ้พวกดาเซ

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้ นิ้วอแขนระดับอก มือซ้าย

เท้าสะเอว

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) คดข้าวใส่จานพอเห็นตาหวานแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)

ภาพที่220 : อินรินเล อินรินเล

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหางงอแขนระดับกลาง

มือซ้ายตั้งวงกลางเปลี่ยนเป็นมือซ้ายจับหางงอ

แขน มือขวที่ตั้งวงกลาง

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางซ้าย

ภาพที่219 : เมาชัดมาเซ

ศิระษะ : ลักคอซ้ายสลับลักคอขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้นกู่กันด้านหน้า

เหยียดแขนไปทางขวาสลับทางซ้าย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย

ภาพที่221 : คดข้าวใส่จาน

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายห่อมือหงายมือขึ้น มือขวาชี้ นิ้ว
ไปที่มือซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายนำหน้าอยู่ที่เท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่222 : พอเห็นตาหวาน

ศัรษะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายชี้นิ้วเข้าระดับตา มือขวาไหลหลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายนำหน้าอยู่เท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่223 : แล้วต้องเท

ศัรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองหงายมือคู่กันโยนมือไปทางซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

คำร้อง หญิง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) คดข้าวใส่ถ้วย พอเห็นตัวสวยแล้วต้องเท (ลูกคู่รับ)

ภาพที่224 : อินรินเล อินรินเล

ศัรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงหน้า มือซ้ายจับหงายคู่กัน เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงหน้า มือขวาจับหงายคู่กัน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่225 : คดข้าวใส่ถ้วย

ศัรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายห่อมือหงายมือมือขึ้น ระดับกลางตัวด้านหน้า มือขวาท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางขวา

ภาพที่226 : พอเห็นตัวช่วย

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางขวาอแขน มือซ้าย
เท้าสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่227 : แล้วต้องเท

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้นระดับไหล่
อแขน

เท้า : ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ชาย อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) รักของพี่ไม่ใช่รักเลห์ ไม่หันไม่เหเหมือนลิเกนะเว (ลูกคู่
รับ)

ภาพที่228 : อินรินเล อินรินเล

ศิรณะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับหางของอแขนระดับกลาง มือ
ซ้ายตั้งวงกลางเปลี่ยนเป็นมือซ้ายจับหางของ
อแขน มือขวที่ตั้งวงกลาง

เท้า : ก้าวเท้าขวาสลับเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางซ้าย

ภาพที่229 : รักของพี่ไม่ใช่รักเลห์

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันที่อกหันฝ่ามือเข้าหา
ตัว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายนำหน้ามืออยู่เท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่230 : ไม่หันไม่เห

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาดั้งวางเอียงไปทางไหล่ซ้าย

มือซ้ายตั้งวางกลางโอบปลายมือ2 ครั้ง

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง หึง อินรินเล อินรินเล (ซ้ำ) รักของพี่มีแต่ชวนเซ เหมือนพวกลิเกนอนซ้คนอนเซ (ลูกคู่รับ)

ภาพที่231 : เหมือนลิเกนะเว

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วแชนตั้งระดับไหล่

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่232 : อินรินเล อินรินเล

ศิรยะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวางแชนตั้ง มือขวาดั้งวาง

ปลายมือแชนตั้งแล้วส่ายมือเปลี่ยนเป็น มือขวา

ตั้งวางแชนตั้ง มือซ้ายตั้งวางปลายมือแชนตั้ง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่233 : รักของพี่

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือ

เข้าหาก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่234 : มีแต่ชวนเซ

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองท้าวสะเอวด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่235 : เหมือนพวกลิเก

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วแขนตึงระดับไหล่ มือซ้าย
ท้าวสะเอว

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่236 : นอนซัดนอนเซ

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือคู่กันด้านหน้า

ระดับล่างเหวี่ยงไปทางซ้ายสลับขวา

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

4.4.2 สรุปวิเคราะห์ท่ารำเพลงอินรินเล

อดีต

ลักษณะท่ารำของเพลงอินรินเลในอดีต เป็นท่าทางที่เกิดขึ้นตามความถนัดเฉพาะตัวของบุคคล ประกอบไปด้วยท่าทางที่เน้นความประณีตและท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ดังนี้

1. ท่าทางที่ประณีต เป็นลักษณะท่ารำที่ไม่สื่อความหมายตามบทร้องแต่ทำเพื่อประกอบจังหวะในการรำ เช่น

-ท่าม้วนจีบตั้งวงหน้า คือ ให้นิ้วใดมือนึงม้วนจีบเป็นจีบหางระดับกลางงอแขน และมืออีกข้างตั้งวงกลางจากนั้นจึงสลับทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ท่าม้วนจีบตั้งวงหน้า

-ท่าตั้งวงหน้า คือการให้นิ้วข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงหน้าระดับปาก มืออีกข้างหนึ่งส่งแขนไปด้านหลังหักข้อมือให้ฝ่ามือหันขึ้นด้านบน แล้วสลับทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ท่าตั้งวงหน้า

2. ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทกิริยา

-ทำรัก นำมือทั้งสองตั้งวางไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาลำตัว ใช้แทนความรัก

ภาพ รักของพี่มีแต่ชวนเซ

-ทำเท มือทั้งสองหงายมือโยนมือไปทางซ้าย

ภาพ พอเห็นตัวชายแล้วต้องเท

บทสิ่งของ

-ทำถ้วย ให้มือข้างใดข้างหนึ่งหงายมือขึ้นด้านหน้า พร้อมห่อมือองแขน เลียนแบบลักษณะของถ้วย

ภาพ คคข้าวใส่ถ้วย

ปัจจุบัน

ลักษณะท่ารำเพลงอินรินเลปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ ท่าทางที่ประดิษฐ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง นำจากท่ารำแม่บท นำมาจากการตีบททางนาฏศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ ดังนี้

1.ท่าทางที่ประดิษฐ์ เป็นลักษณะท่ารำที่ไม่สื่อความหมายตามบทร้องแต่ทำเพื่อประกอบจังหวะในการรำ สามารถแบ่งออกเป็น การประดิษฐ์ขึ้นเอง นำมาจากการรำแม่บท นำมาจากการตีบททางนาฏศิลป์ไทย

ท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

-ท่าม้วนมือจีบสลับตั้งวงกลาง มือขวาจีบหงายแขนอข้างลำตัวมือซ้ายตั้งวงกลางแล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายจีบหงายอแขนข้างลำตัว

ภาพ ม้วนมือจีบสลับตั้งวงกลาง

-ม้วนมือจีบ มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายจีบหงายคู่กัน เปลี่ยนเป็น มือขวาจีบหงาย มือซ้ายตั้งวงกลางคู่กัน

ภาพ ม้วนมือจีบ

ท่าทางที่นำมาจากรำแม่บท

-ท่าสอดสร้อยมาลา ให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงบน อีกมือจีบชายพก
เปลี่ยนทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ท่าสอดสร้อยมาลา

ท่าทางที่นำมาจากการตีบททางด้านนาฏศิลป์ไทย

-ตัวเรา มือขวาจีบเข้าอก มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ เรือนน้องไม่ได้เซ

2. ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทกิริยาอาการ

-ทำเกาะ มือทั้งสองตั้งตะแคงมือคู่กันระดับอกยื่นไปด้านหน้า

ภาพ จะได้เกาะท้ายเรือแม่

-ทำตัดไม้ มือขวากำมือระดับศีรษะงอแขน มือซ้ายกำมือระดับกลางอ

แขน

ภาพ จะได้ตัดไม้

-ทำจักตอก มือซ้ายหงายมืองอแขนด้านหน้าวางลำตัว มือขวาใช้สันมือวางลงไปบนมือซ้าย

ภาพ จักตอก

-ทำไป มือซ้ายชี้นิ้วแขนตึงข้างลำตัว

ภาพ จะไปก็ไป

-ทำปฏิสศ มือขวาตั้งวงกลางโอบปลายมือ 2 ครั้ง มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ จันไม่เอา

3. ทำทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2 คือ ทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนพูดกับอีกฝ่ายหรือคนและสิ่งที่ไกลออกไป

บทนรุษที่ 2

-ท่าชี้ มือขวาชี้ นิ้วระดับไหล่ แขนไปทางฝ่ายซ้าย

ภาพ ยังเสือกทะเล้น

บทนรุษที่ 3

-ท่าชี้ มือขวาชี้ นิ้วแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายไปหลัง

ภาพ เหมือนลิเกนะเว

บทสิ่งของ

-ท่าแปล มือทั้งสองหงายขึ้นตั้งคู่กันพร้อมกับเหยียดแขนไป

ทางซ้ายทางขวา

ภาพ ซานเปด

-ทำด้วย ให้มือข้างใดข้างหนึ่งยื่นมาด้านหน้าหงายมือขึ้นพร้อมกับห่อมือ มืออีกข้างที่เหลือใช้ทำวสะเอว

ภาพ คดข้าวใส่ถ้วย

4.ทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเปรียบเทียบ คือ การประดิษฐ์ท่ารำขึ้นเพื่อแทนความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

-ทำซี้้นิ้ว มือขวาซี้้นิ้วลงพื้นงอแขน มือซ้ายทำวสะเอว

ภาพ เรือแม่

สรุปการใช้ท่ารำของเพลงอินรินเล

จากการศึกษาลักษณะท่ารำของเพลงอินรินเลทั้งในอดีตและปัจจุบันสามารถสรุปการใช้ได้ดังนี้

1.การใช้วัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายตามลักษณะท่ารำ

1.1ลักษณะศีรษะ	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2ศีรษะตรง		คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
	ในปัจจุบัน	มี 2	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2การก้ม		คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกอดศีรษะลงทางด้านหน้า
1.2ลักษณะลำตัว	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ
1.2.1ลำตัวตรง		คือ	การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2กอดลำตัวไปด้านข้าง		คือ	การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งโดยการกอดเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
	ในปัจจุบัน	มี 3	ลักษณะ
1.2.1ลำตัวตรง		คือ	การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2กอดลำตัวไปด้านข้าง		คือ	การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งโดยการกอดเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง

1.2.3 ก้มตัว	คือ	การยื่นลำตัวตรงกคตัวไป ด้านหน้า
1.3 ลักษณะมือและแขน ในอดีต	มี 7	ลักษณะ
1.3.1 การตั้งวง		
- ตั้งวงหน้า	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง วงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไป ข้างหน้า
- ตั้งวงหน้าแขนโค้ง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ระดับไหล่เอียงไปด้าน หน้าปิดปลายมือให้ขวางลำตัว
1.3.2 การจับ		
- จับหางงอแขน	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจับ โดยที่หางมือจับขึ้นหักข้อมือ พร้อมกับงอแขน
1.3.3 หางมือ	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองข้างหางฝ่ามือขึ้น ด้านบนโดยไม่ต้องหักข้อมือ
1.3.4 ห่อมือ	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหาง ฝ่ามือขึ้นพร้อมกับห่อนิ้วเข้า มาเล็กน้อยให้เป็นแอ่งอยู่ตรง กลาง
1.3.5 ปล่อยแขนตามธรรมชาติ	คือ	การปล่อยแขนข้างลำตัวตาม ธรรมชาติ
1.3.6 ไขว้มือ	คือ	การที่มือทั้งสองหันฝ่ามือเข้า หาลำตัวไขว้มือกันวาง ระหว่างอก
1.3.7 ซี่นิ้ว	คือ	การกำมือหลวมๆเหลือเพียง แต่นิ้วชี้ไว้เมื่อใช้ต้องกคข้อมือ ลง
	ในปัจจุบัน	มี 10 ลักษณะ
1.3.1 การตั้งวง		
- ตั้งวงหน้า	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง

		วงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไปข้างหน้า
-ตั้งวงบน	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับแง่ศีรษะในฝ่ายชายและอยู่ในระดับคิ้วของฝ่ายหญิง
-ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่
-ตั้งวงแทงปลายมืองอแขนคือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงตกปลายมือลงพื้นและให้แขนข้างนั้นงอ
-ตั้งวงแขนตั้ง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่แขนตั้ง

1.3.2 การจิบ

--จิบหางงอแขน	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจิบโดยที่หางมือจิบขึ้นหักข้อมือพร้อมกับงอแขน
-จิบเข้าอก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจิบโดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหาอก
--จิบหางแขนตั้ง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจิบโดยที่หางมือจิบขึ้นหักข้อมือพร้อมกับตั้งแขน
-จิบล่าง	คือ	การที่มีข้างใดข้างหนึ่งจิบในระดับชายพกหางจิบขึ้น

1.3.3 การชี้นิ้ว

-การชี้ออกนอกตัว	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้ออกไปทางด้านนอกของตัวกดข้อมือลง
-การชี้เข้าหาใบหน้า	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้หันนิ้วชี้

		หักข้อมือชี้เข้าหาใบหน้า
-การชี้ลงพื้น	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือโดยเหลือนิ้วชี้ไว้ กดนนิ้วชี้ลงพื้นหักข้อมือ
1.3.4 การเท้าสะเอว		
-เท้าสะเอวด้วยฝ่ามือ	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองมือเท้าสะเอวโดยหันฝ่ามือวางลงบนเอว
-เท้าสะเอวด้วยหลังมือ	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองมือเท้าสะเอวโดยหันหลังมือวางบนเอว
1.3.5 กำมือ		
-กำมือเหนือศีรษะ	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างกำมือหลวมๆกให้อยู่ในระดับศีรษะงอแขน
-กำมือระดับอก	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างกำมือหลวมๆให้อยู่ในระดับเดียวกับอก
1.3.6 ห่อมือ		
	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหงายฝ่ามือขึ้นพร้อมกับหอนิ้วเข้ามาเล็กน้อยให้เป็นแอ่งอยู่ตรงกลาง
1.3.7 ไขว้มือ		
	คือ	การที่มือทั้งสองหันฝ่ามือเข้าหากันตัวไขว้มือกันวางระหว่างอก
1.3.8 หงายมือ		
	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างหงายฝ่ามือขึ้นด้านบนโดยไม่ต้องหักข้อมือ
1.3.9 ตะแคงมือ		
	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งมือตะแคงลงโดยให้หันสันมือลงพื้น
1.3.10 มือไพล่หลัง		
	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ

				ทั้งสองข้างอเนกนามมือไว้ บริเวณสะโพกบน
1.4 ลักษณะขาและเท้า	ในอดีต	มี 2	ลักษณะ	
1.4.1 การข้เท้า		คือ		การสลับเท้าข้ขึ้นและวางลง ในตำแหน่งเดิม
1.4.2 ก้าวเท้าหน้า		คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหน้า
	ในปัจจุบัน	มี 3	ลักษณะ	
1.4.1 การก้าวเท้า				
- ก้าวหน้า		คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหน้า
- ก้าวข้าง		คือ		การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านข้าง
1.4.2 ตะเท้า		คือ		การใช้จมูกเท้าแตะพื้นยกสัน ขึ้นเล็กน้อย ข้างเท้าที่ยืนเป็น หลัก
1.4.3 เหลื่อมเท้า		คือ		การให้สันเท้าของเท้าข้างหนึ่ง วางชิดกับข้างเท้าด้านในของ เท้าที่ยืนเป็นหลัก

2. การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว

การรำเพลงอินรินเลในอดีตเป็นการรำอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางในการรำ ในแต่ละคู่ที่ออกมาจะหันหน้าเข้าหากันก็มี หันไปทางที่มีผู้อื่นอยู่ก็มี อยู่บทร้องที่ร้องออกมาหากกล่าวถึงฝ่ายตรงข้ามก็จะหันเข้าไปหา การรำเพลงอินรินเลในปัจจุบันเป็นการรำอยู่กลางวงเฉียงไปทางด้านหน้าของแถว ยึดทิศทางด้านที่มีผู้ชมเป็นสำคัญ และหันตัวเฉียงเข้าหาฝ่ายตรงข้ามเพื่อโต้ตอบกัน เสร็จแล้วจึงกลับเข้าประจำที่บริเวณแถวครึ่งวงกลมด้านนอกซึ่งหันหน้าเข้าสู่ภายในวง

3. ลำดับท่ารำ

ลำดับท่ารำของการรำเพลงอินรินเลในอดีต พบว่ามีการปฏิบัติท่ารำอยู่ในช่วงการของลำตัวซึ่งในปัจจุบันการปฏิบัติท่ารำก็พบอยู่บริเวณกลางลำตัวมากที่สุด รองลงมาเป็นช่วงระดับศีรษะ

4. ลักษณะทำรำ

จากการศึกษาพบว่าการทำรำเพลงอินรินเลในอดีตเท่าที่สืบค้นได้ มี 7 ท่า เป็นทำรำเฉพาะของแต่ละบุคคล มีทั้งท่าที่ประณีตและท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ

การทำรำเพลงอินรินเลในปัจจุบัน มี 7 ท่า เป็นทำรำที่ได้คัดสรรค์ท่าทางเข้ามาใส่ในบทร้อง ทั้งท่าทางที่ประณีตไม่มีความหมาย และท่าทางที่มีความหมายจากการตีบทตามหลักนาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้ยังมีท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติอีกด้วย

จากลักษณะทำรำของเพลงอินรินเลในอดีตและปัจจุบันพบว่ามีลักษณะเด่น คือ การปฏิบัติทำรำตามบทร้อง โดยใช้ทำรำที่เปรียบเปรย เช่น บทร้อง ร้องว่า เรือแม่ล แต่ผู้แสดงปฏิบัติท่าโดยการชี้ลงที่เท้าแทน เป็นต้น

4.5 รำแบบบท

ทำรำรำแบบบทที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการภาพการสาธิตของทำรำที่ปรากฏขึ้นในอดีตและทำรำที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยแยกการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเรียงตามลำดับการแสดง เนื่องจากบางท่าเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งการอธิบายการปฏิบัติทำรำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงควบคู่กันไปตามลำดับ ซึ่งของทำรำผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกตามบทร้องของท่าปฏิบัติ โดยเริ่มจากการอธิบายการปฏิบัติทำรำที่ปรากฏในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายการปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์เพื่อความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ห้ออกเป็นอดีตและปัจจุบัน ทำรำที่ปรากฏทั้งในอดีตและปัจจุบันของรำแบบบทสามารถอธิบายการปฏิบัติทำรำได้ดังต่อไปนี้

4.5.1 ลักษณะทำรำ

อธิบายการปฏิบัติทำรำแบบบทในอดีต

ทำรำรำแบบบทที่ปรากฏในอดีตนี้ได้รับการถ่ายทอดจากนางส้อมลิ้ม ศิลปพร จากกรมศิลปากรซึ่งสามารถจดจำได้เพียงเพลงเดียวเนื่องจากไม่ได้รำมาเป็นเวลานานแล้วแต่สามารถให้ข้อมูลได้ว่าเป็นการทำรำตีบทตามแบบละครรำ คือตีบทตามบทร้องที่สามารถทำท่าสื่อความหมายได้ และเหมือนกับรำแบบบทที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ทำรำรำแบบบทในอดีตมีการปฏิบัติทำรำดังต่อไปนี้

คำร้อง บินถลาบิน แม่โถมฉินพีจะบินตามมา

ภาพที่237 : บินถลาบิน ชะชะ บินถลาบิน
ไอ้แม่โถมฉินพีจะบินตามมา

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับไหล่
งอแขนตั้งวงกลมมือลงให้ฝ่ามือลงพื้น ขยับมือ
ตามจังหวะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับขวาตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิง
เพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

คำร้อง บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง (ซ้ำ)

ภาพที่238 : บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง

ศีรษะ : ก้มศีรษะไปด้านหน้า

มือ : มือทั้งสองตั้งวงกลางสลับคืบมือเข้า
ออก

เท้า : ก้าวเท้าถอยไปด้านหลังตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิง

เพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

คำร้อง ไม่รักพี่ข้างพี่ไม่ตั้งใจมา

ภาพที่239 : ไม่รักพี่ข้างพี่ไม่ตั้งใจมา

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้า

หาตัว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิง

เพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

อธิบายการปฏิบัติทำรำแบบบทในปัจจุบัน

ทำรำแบบบทในปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้แสดงรำแบบบทในอดีตโดยมีนาย
สำเนา จันทรจรรยา เป็นผู้รับการถ่ายทอดและใส่ทำรำที่ขาดหายไปสมบูรณ์โดยอาศัยหลักการตีบท
ทางนาฏศิลป์ไทยเหมือนกับการประดิษฐ์ทำรำให้อึดคมีทำรำพร้อมคำอธิบายดังต่อไปนี้

เพลงรำโทน

คำร้อง น้องสาวเอ๋ย โปรดจงช่วยปราณี

ภาพที่240 : นื่องสาวเอย

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาขึ้นและไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้าย
ไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่241 : โปรคองช่วยปราณี

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองยื่นมาด้านหน้าระดับล่าง
ให้มือขวาวางซ้อนทับมือซ้าย

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอด
สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง มารำ มาชิ มารำ กับพี่ ในคืนวันนี้พี่จะรำไท้โชน

ภาพที่242 : มารำมาชิมารำกับพี่

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงเฉียงไปทางขวา
ปลายมือลงให้ฝ่ามือลงพื้นขยับลง 3 ครั้ง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันไปเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง

ภาพที่243 : ในคืนวันนี้พี่จะรำไท้โชน

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วไป
ด้านหน้าแขนตั้ง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง

สองสอศรร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง เล่นสุภาพไม่หยาบโลน พี่จะรำโทนให้น้องดู

ภาพที่244 : เล่นสุภาพไม่หยาบโลน

ศิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงล่างมือขวาจับหงายคู่กันแล้วมีวนมือออกเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงล่างมือซ้ายจับหงายคู่กัน

เท้า : ยืนแตะจุมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอศรร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง รับ นอย.....

ภาพที่246 : ทำรับเพลงรำโทน 1

ศิริษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับส่งหลัง

เท้า : ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้าซ้ายไป

ด้านหน้า

สองสอศรร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่245 : พี่จะรำโทนให้น้องดู

ศิริษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับล่างมือซ้ายตั้งวงบนเปลี่ยนมือเป็นมือขวาตั้งวงบนมือซ้ายจับล่าง

เท้า : ยืนแตะจุมูกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอศรร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่247 : ทำรับเพลงรำโทน 2

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวงบน

เท้า : ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้าซ้ายไป

ด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน สลับกับท่าที่ 2 จนหมดจังหวะ

คำร้อง รำเถิดหนา พี่จ้าน้องจะดู

ภาพที่ 248 : รำเถิดหนา

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายแตะไหล่ฝ่าย
ชาย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายยืนเหลื่อมเท้าขวามือทั้งสอง
สอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ถ้าได้รำ ถ้าได้รำเป็นคู่ น้องจะเชิญชูในตัวพี่ยา

ภาพที่ 250 : ถ้าได้รำ ถ้าได้รำเป็น

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองชี้นิ้วด้านหน้าระดับล่างงอ
แขนตั้งให้นิ้วชี้ติดกัน

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกันสลับกับท่าที่ 1 จนหมดจังหวะ

ภาพที่ 249 : พี่จ้าน้องจะดู

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วที่บริเวณตาซ้าย มือซ้ายทำ
วสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงเฉียงตัวไปทางซ้าย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายยืนเหลื่อมเท้าขวามือทั้งสอง
สอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่ 251 : น้องจะเชิญชูในตัวพี่ยา

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไว้มีระดับศิรณะ มือซ้ายทำ
วสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นหล้อมเท้าขวาสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง โอิ้พ้จ้ถ้าน้องรำผัด พึ่งช่วยสะกิด น้องนี้จะรำตาม

ภาพที่252 : โอิ้พ้จ้ถ้าน้องรำผัด

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายแตะไหล่
ฝ่ายชาย

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นหล้อมเท้าขวาสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นหล้อมเท้าขวาสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่253 : พึ่งช่วยสะกิด

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกำมือใช้นิ้วชี้สะกิดที่
แขนขวาของฝ่ายชาย

เท้า : ยืนเท้าเดิม

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นหล้อมเท้าขวาสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่254 : น้องนี้จะรำตาม

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับล่าง

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนเหลื่อมเท้าขวาสอดศร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง รับ นอย.....

ปฏิบัติท่าตามภาพที่ 246-247 หน้าที่ 213

เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ

คำร้อง โอ้ดวงจันทร์วันเพ็ญดูเด่นดวง ฉันรักแม่พวงมาลัย

ภาพที่255 : โอ้ดวงจันทร์วันเพ็ญที่เด่นดวง

ศिरษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วไป

ด้านหน้าอแกน

เท้า : ย่ำเท้าไปตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน แต่ฝ่ายหญิงทำวสะเอว ฝ่ายชายไหล่
หลัง

ภาพที่256 : ฉันรักแม่พวงมาลัย

ศिरษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้าหา
ตัว

เท้า : ช.ก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายหญิง

ญ.ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงเฉียงตัวเข้าหากัน

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน ต่างกันที่เท้า

คำร้อง หอมกลิ่นพิภูลชื่นใจ (ซ้ำ) พวงมาลัยลอยมาลอยวน

ภาพที่ 257 : หอมกลิ่นพิภุศลชื่นใจ

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกำมือคึงมือเข้าหาจมูก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

ภาพที่ 258 : พวงมาลัยลอยมาลอยวน

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับหงายคู่กัน

แล้วม้วนมือเป็นมือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับ

หงายคู่กัน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

คำร้อง มาดแมนไม่มีเจ้าของ จะขอจ้องลองคู่สักหน

ภาพที่ 259 : มาดแมนไม่มีเจ้าของ

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงระดับไหล่ไล่ระดับ

กันโยกปลายมือหลายครั้ง

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางด้านขวา

ภาพที่ 260 : จะขอจ้องลองคู่สักหน

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองขึ้นนิ้วคึงมือมาด้านหน้าให้

นิ้วชี้ชิดติดกัน

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอด
สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอดสร้อย
สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง สงสัยเมื่อไหร่จะหล่น (ซ้ำ) อนิจจาหน้ามนคนงานนี้เอ๋ย

ภาพที่261 : สงสัยเมื่อไหร่จะหล่น

คีระมะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาชี้นิ้วกศปลาย

นิ้วลงอแขนส่งมือลงด้านล่าง

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอด
สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่262 : อนิจจาหน้ามน

คีระมะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วอแขนระดับไหล่ไป

ทางขวา มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอด
สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่263 : คนงานนี้เอ๋ย

คีระมะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งหน้าระดับปาก มือซ้าย

ตั้งวงหยางอแขนระกับศีรษะ

เท้า : ยืนแตะงมุกเทาซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายสอด

สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงคำคืนเดือนหงาย

คำร้อง ยามคำคืนเดือนหงายแสงจันทร์ฉายสว่างนภา

ภาพที่264 : ยามคำคืนเดือนหงาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้ขึ้นไป

ด้านหน้าระดับศีรษะงอแขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝายชายและฝายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

คำร้อง เมฆน้อยลอยลงมาสว่างนภาดูแสงตะวัน

ภาพที่266 : เมฆน้อยลอยลงมา

ภาพที่265 : แสงจันทร์ฉายสว่างนภา

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับปอกข้าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝายชายและฝายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

ภาพที่267 : สว่างนภาดูแสงตะวัน

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวงหน้า
ระดับปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

คำร้อง ตัวพีเปรียบเหมือนกระต่ายน้อย

ภาพที่ 268 : ตัวพีเปรียบเหมือน

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับเข้าหาตัวไขว้มีระดับ
อก

เท้า : นั่งตั้งเข่าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลี่ยมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง โอ้แม่สาวน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์

ภาพที่ 270 : โอ้แม่สาวน้อย

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงหงายระดับคีรีชะงอ
แขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

ภาพที่ 269 : กระต่ายน้อย

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองยื่นมือออกด้านหน้าให้มือ
ขวาวางซ้อนทับบนมือซ้าย

เท้า : นั่งตั้งเข่าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลี่ยมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่ 271 : เปรียบเหมือนดวงจันทร์

ศิระษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายชี้นิ้วไปทาง
 ฝ่ายหญิง
 เท้า : นั่งตั้งเข่าขวา
 ลำตัว : ตรงหันทางขวา
หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ
 คำร้อง มาชิมารักกัน รักกันให้มันเข้าไฉนอะเออ

ภาพที่ 272 : มาชิมารักกัน รักกันให้มันเข้าไฉนอะเออ

ศิระษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกให้ฝ่ามือหัน
 เข้าลำตัว
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า
 ลำตัว : ตรงหันเฉียงเข้าหากัน
หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
 เหมือนกันยกเว้นเท้าที่ฝ่ายชายก้าวเท้าขวาไป
 ด้านข้าง

ศิระษะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายชี้นิ้วไป
 ด้านหน้าระดับศิระษะ
 เท้า : นั่งตั้งเข่าขวา
 ลำตัว : ตรงหันทางขวา
หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงเธอร่าช่างนำดู

คำร้อง เธอร่าช่างนำดูถ้า मैंนร่าคู่ก็จะเป็นบุญตา

ภาพที่273 : เธอร่า

คีรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาแตะไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้าย
ไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่275 : ถ้า मैंนร่าคู่

คีรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองขึ้นนิ้วตั้งนิ้วชี้ชิดติดกัน

ด้านหน้าลำตัว

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่274 : ช่างนำดู

คีรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วเข้า

บริเวณตาขวางอแขน

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่276 : ก็จะเป็นบุญตา

คีรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้เข้าบริเวณตาขวางอแขน มือ
ซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง อ๋อมาทำ อ๋อมาทำ พุคจาเดี่ยวจะว่าให้ได้อาย

ภาพที่ 277 : อ๋อมาทำ อ๋อมาทำ

คีรีษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงเอียงไปทางซ้ายได้

ระดับกัน โบกปลายมือเล็กน้อย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่ 278 : พุคจา

คีรีษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้เข้าหาปาก มือซ้ายท้าว

สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่ 279 : เดี่ยวจะว่าให้ได้อาย

คีรีษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตกลงไปบนหน้าขาทั้งสองข้าง

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง หวานคารมคำคมเงื่อน

ภาพที่280 : หวานคารมคำคมเงื่อน

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้มือกันระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาตัว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อยหันไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ามือขึ้นเหนือมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง รู้ว่างอนจะมวอนทำไม

ภาพที่281 : รู้ว่างอนจะมวอนทำไม

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชายองแขน มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงหันเฉียงเข้าหาฝ่ายชาย

หมายเหตุ - ฝ่าชายขึ้นแตะจมูกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง รักนะซีจึงมายอมพุดจา

ภาพที่ 282 : รักนะซีจึงมายอมพุดจา

ฝ่ายชาย

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือ

เข้าหาตัว

เท้า : ยืนนำหน้าอกอยู่เท้าขวาเปิดส้นเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง เสียเวลารักไม่สนใจ

ภาพที่ 283 : เสียเวลารักไม่สนใจ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวงเฉียงไปทางซ้ายได้

ระดับกันส้นมือเล็กน้อย

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองท้าวสะเอว

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

คำร้อง รับรักฉันทนน้อยได้ไหม

ภาพที่284 : รับรักฉันทนน้อยได้ไหม

ศิระ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้มีระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆเข้าหาฝ่ายหญิง

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นหล้อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง อ้อยไม่ได้ขวัญใจเธอมี

ภาพที่285 : อ้อยไม่ได้

ศิระ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตบลงบริเวณหน้าขา

เท้า : ยื่นหล้อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นแตะจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่286 : ขวัญใจเธอมี

ศิระ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วเข้าหาฝ่ายชายระดับอกองแขน มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ยื่นหล้อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นแตะจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสอง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงสี่ชนิดี่

คำร้อง ฟังเพราะเสนาะเสียงเพลงฉันบรรเลงเพลงสี่ขอ

ภาพที่287 : ฟังเพราะเสนาะเสียงเพลง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งมือแนบใบหูขวา มือซ้ายทำ

สะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ -ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

คำร้อง ออ อ้อ ออ ฟังเสียงขอเสนาะใจฉัน

ภาพที่289 : ออ อ้อ ออ ฟังเสียงขอเสนาะใจฉัน

ศีรษะ : ลักคอกขวาสลับลักคอกซ้าย

มือ : ปฏิบัติเหมือนเดิมเพียงแต่เคลื่อนไหวมือ

ขวาดิ่งเข้าดิ่งออกสลับกันจนหมดคำร้อง

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ภาพที่288 : ฉันบรรเลงเพลงสี่ขอ

ศีรษะ : ลักคอกขวา

มือ : มือทั้งสองกำมือมือซ้ายอยู่ระดับศีรษะ

งอแขน มือขวาอยู่ระดับล่างงอแขน

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ -ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

คำร้อง หนาวจใจสันจิตใจไหวหวันเมื่อยามค่ำ

ภาพที่290 : หนาวจใจสัน จิตใจไหวหวัน

ศิระะ : เอียงนอกเข้าหากัน

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้า
หาตัว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรงหันเข้าหากัน

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

คำร้อง ยามหนาวใครเล่าจะร้องรำ

ภาพที่292 : ยามหนาวใครเล่าจะร้องรำ

ศิระะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือ
เข้าหาตัว

ภาพที่291 : เมื่อยามค่ำ

ศิระะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วไป

ด้านหน้าระดับศิระะงอแขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรงหันเข้าหากัน

หมายเหตุ -ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

คำร้อง ยามค่ำใครเล่าจะคิดถึง

ภาพที่ 293 : ยามค่ำใครเล่าจะคิดถึง

ศิระษะ : ลักคอขวาสลับซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือเหลือนิ้วโป้งไว้ มือขวาอยู่ระดับอกยื่นไปด้านหน้าเล็กน้อย มือซ้ายอยู่ระดับศิระษะหันมือเข้าออกตามจังหวะ

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ -ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

เพลงซุชกสองกุมาร

คำร้อง รำแบบ รำแบบสองกุมาร ซุชกขอทานสองกุมารร้องให้

ภาพที่ 294 : รำแบบ รำแบบสองกุมาร

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา
 มือ : มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับหงายคู่กัน
 ม้วนมือเปลี่ยนเป็น มือขวาตั้งวงล่างมือซ้ายจับ
 หงายคู่กัน
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า
 หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
 เหมือนกัน

ภาพที่ 295 : ชูชกขอทานสองกุมารร้องไห้
 ฝ่ายชาย
 ศีรษะ : ตรง
 มือ : มือทั้งสองไพล่หลัง
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย
 คำร้อง ตาชูชกจะตีด้วยหวาย (ซ่า) สองกุมารร้องไห้กลัวไม่เข้ามาตี

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองยกขึ้นปิดหน้าใช้นิ้วกลาง
 แตะตรงหัวตา
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง

ภาพที่296 : ตาชูกจะตีด้วยหวาย (ซ้ำ)

สองกุมารร้องไห้กลัวไม่เข้ามาตี

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวากำมือระดับศีรษะแล้วดึงมือลง

ด้านล่างท่าทำตี 3 ครั้ง มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองประกอบบฝ่ามือระดับอก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

คำร้อง ตาจ้ออย่าตีหนูเลยหนูไม่เคยจะเดินทางไกล

ภาพที่297 : ตาจ้ออย่าตีหนูเลยหนูไม่เคยจะ

เดินทางไกล

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : ก้มเล็กน้อย

มือ : มือทั้งสองไพล่หลัง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำต่อจากภาพที่

คำร้อง ชีชะเอ๊ยเจ้าเด็กน้อยอย่าทำสำออยเดี่ยวะจะตีด้วยหวาย

ภาพที่298 : ชีชะ

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วแขนตั้งไปทางขวา มือซ้าย
ไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติทำรำต่อจากภาพที่

ภาพที่299 : เอ้ยเจ้าเด็กน้อย

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วแขนตั้ง
ไปทางฝ่ายหญิง

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติทำรำต่อจากภาพที่

ภาพที่300 : อย่าทำสำออยเดี๋ยวจะตีด้วยหวาย

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวากำมือยกขึ้นระดับศีรษะงอแขน
มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองวางฝ่ามือบนสะโพก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

คำร้อง โอ้ย โอย เจ็บเสียนเต็มทีตาตเสียนหลังลาย

ภาพที่301 : โอ้ย โอย เจ็บเสียนเต็มที
ฝ่ายชาย

ศิระษะ : ก้มเล็กน้อย

มือ : มือไหล่หลัง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหลัง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติทำรำต่อจากภาพที่

เพลงวันทอง

คำร้อง ชาย วันทองเป็นหญิงสองใจใครจะเลี้ยงเจ้าได้น้ำใจแม่วันทอง

ภาพที่303 : วันทอง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาขึ้นแตะฝ่ายหญิง มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง

ภาพที่302 : ตาตเสียนหลังลาย
ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองวางไว้บนไหล่อแขน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหลัง

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติทำรำต่อจากภาพที่

ภาพที่304 : เป็นหญิงสองใจ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายกำมือเหลือนิ้วชี้กับนิ้วกลางเอาไว้หงายมือขึ้นยื่นออกไปด้านหน้า

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่305 : ใครจะเลี้ยงเจ้าได้น้ำใจแม่วันทอง

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วแขนตั้งไปทางฝ่ายหญิง

มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนตะแคงมุกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนหล้อมเท้าซ้ายมือทั้ง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ชาย พี่ไปรบกลับมามีรักใหม่ (ซ้ำ) ใครจะเลี้ยงเธอได้น้ำใจแม่วันทอง

ภาพที่306 : พี่ไปรบกลับมา

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วแขนตั้ง

ระดับไหล่ข้างลำตัว

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนหล้อมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่307 : มีรักใหม่

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้า

หาตัว

ท่า : ยืนตะแคงมุกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่308 : ใครจะเลี้ยงเธอได้

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วคิงมือออกไปด้านข้างค้วนหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง หญิง โธ่เอี้ยยามพีไม่แลมอง (ซ้ำ) มาหาว่าน้องเป็นหญิงสองใจ

ภาพที่310 : โธ่เอี้ยยามพีไม่แลมอง

ศัรณะ : เอียงขวา

ท่า : ยืนตะแคงมุกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่309 : น้ำใจแม่วันทอง

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวายืนไป ตะแคงไปฝ่ายหญิง มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนตะแคงมุกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่311 : มาหาว่าน้อง

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับกางเกงฝ่ายชาย
 เท้า : นั่งตั่งเข้าซ้าย
 ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อยเฉียงไปทางซ้าย
 หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและตะมุมนกเท้าซ้ายมือไหล่
 หลัง

ภาพที่312 : เป็นหญิงสองใจ

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายกำมือเหนือ
 นิ้วชี้และนิ้วกลางเอาไว้หงายมือขึ้นส่งไป

ด้านหน้าแขนงอ

เท้า : นั่งตั่งเข้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและตะมุมนกเท้าซ้ายมือไหล่
 หลัง

คำร้อง พี่จำพี่ก็มีเมียแล้ว (ซ้ำ) ดูแต่พลายแก้วยังเป็นสองใจ

ภาพที่313 : พี่จำพี่ก็มีเมียแล้ว

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายจับเข้าอก
 เท้า : นั่งตั่งเข้าซ้าย
 ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย
 หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและตะมุมนกเท้าซ้ายมือไหล่
 หลัง

ภาพที่314 : ดูแต่พลายแก้ว

คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือทั้งสองจับขากางเกงฝ่ายชาย
 เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย
 ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยเฉียงตัวไป
 ทางซ้าย
หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าขวามือไหล่
 หลัง

ภาพที่315 : ยังเป็นสองใจ
 คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชายของแขน
 มือซ้ายท้าวสะเอว
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเหลื่อมเท้าขวา
 ลำตัว : ตรงเฉียงตัวไปทางซ้ายเล็กน้อย
หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าขวามือไหล่
 หลัง

คำร้อง เมียพี่ชื่อนางลาวทอง (ซ้ำ) เป็นเมียที่สองของพ่อพลาย

คีรีชะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือขวาไว้มีระดับคีรีชะ มือซ้ายท้าว
 สะเอว
 เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย
 ลำตัว : ตรง
หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าขวามือไหล่
 หลัง

ภาพที่316 : เมียที่ชื่อนางลาวทอง

ศิระชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองทำวสะเอวด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือไปหลัง

ภาพที่317 : เป็นเมียที่สองของพ่อพลาย

ศิระชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวงด้านซ้ายผลักไหล่ฝ่ายชาย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือไปหลัง

คำร้อง ท่อนรับทำนอง

ภาพที่318 : รับทำนองเพลงวันทองสองใจ

ศิระชะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับล่าง มือซ้ายตั้งวงบน สอด

สลับเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับล่าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

เพลงบิณฑล

คำร้อง บิณฑลabin ชะชะ บิณฑลabin โอ้แม่โถมฉินพีจะบินตามมา

ภาพที่319 : บินถลาบิน ชะชะ บินถลาบิน ไอ้แม่
โหมฉินพีจะบินตามมา

ศิรยะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับไหล่
แขนตั้งวงกลมมือลงให้ฝ่ามือลงพื้น ขยับมือตามจังหวะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับขวาตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิงเพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

คำร้อง บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง (ซ้ำ)

ภาพที่320 : บุญน้อยต้องลอยถอยหลัง

ศิรยะ : ก้มศิรยะไปด้านหน้า

มือ : มือทั้งสองตั้งวงล่างสลับดึงมือเข้า
ออก

เท้า : ก้าวเท้าถอยไปด้านหลังตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิง

เพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

คำร้อง ไม่รักพี่ข้างพี่ไม่ตั้งใจมา

ภาพที่321 : ไม่รักพี่ข้างพี่ไม่ตั้งใจมา

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้า

หาตัว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติเหมือนฝ่ายหญิง
เพียงแต่เดินตามอยู่ด้านหลัง

เพลงเธอจ้ำรักฉันใหม่

คำร้อง ชาย เธอจ้ำรักฉันใหม่ รักแล้วอย่าแหยงอย่าหน่าย กลับกลายมาจีตมาจาง

ภาพที่322 : เธอจ้ำ

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาแตะไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้ายไหล่

ภาพที่323 : รักฉันใหม่

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้า

หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่324 : รักแล้วอย่าแหยงอย่าหน่าย

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายออกระดับล่างข้าง

ลำตัวอแกน

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง เชื้ออะไรเขาบอก เขาหลอกให้เราลืมหลง เขาหลอกให้เราพะวงชอกช้ำระกำใจตาย

ภาพที่326 : เชื้ออะไรเขาบอก

หาดัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่325 : กลับกลายมาจีดมาจาง

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับหงายคู่กัน
ม้วนมือเป็นมือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับหงายคู่กัน

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่327 : เขาหลอกให้เราลืมหลง

คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายยื่นนิ้วออกจาก
 ตัวระดับอกจอแขน
 เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย
 ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา
 หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง
 สอดสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่328 : เขาหลอกให้เราพะวง
 คีรีชะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับหงายคู่กัน
 ม้วนมือเป็นมือขวาดังวงล่าง มือซ้ายจับหงายคู่
 กัน
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ
 ลำตัว : ตรงหันทางขวา
 หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง
 สอดสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงซึ้นน้ำแล้ววาไป

คำร้อง (หญิง) ซึ้นน้ำแล้ววาไป ผู้ชายหลายใจฉันไม่ยอมคบ

คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวายื่นนิ้วออกจากตัวระดับอกแขน
 มือซ้ายไหล่หลัง
 เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย
 ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา
 หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง
 สอดสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่329 : ซอกซ้าระกำใจตาย
 คีรีชะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองหันฝ่ามือกดปลายมือเข้าหา
 อก
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรงหันทางขวา
 หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง
 สอดสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่330 : ชี้หน้าแล้วว่าไป ผู้ชายหลายใจฉันไม่ยาก
คบ

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วอแกนไปทางฝ่ายชาย มือซ้ายทำ
สะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นแตะจุมกเท้าขวามือทั้งสองสอด
สร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง พุคจาตะเหลียวตะหลบ (ซ้ำ) ฉันไม่ยากคบผู้ชายหลายใจ

ภาพที่331 : พุคจาตะเหลียวตะหลบ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวางล่าง มือซ้ายจับหงายคู่กัน

ม้วนมือเป็นมือซ้ายตั้งวางล่าง มือขวาจับหงายคู่
กัน

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ภาพที่332 : ฉันไม่ยากคบ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวางเฉียงไปทางด้านซ้าย
ไต่ระดับกัน สิ้นปลายมือเล็กน้อย

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นตะแคงมือทั้ง
สองสอดสร้อยกลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่333 : ผู้ชายหลายใจ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วอแกนไปทางฝ่ายชาย มือ
ซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำดับ : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นตะแคงมือทั้ง
สองสอดสร้อยกลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ถอยออกไปเสียดโดยดี ลูกเมียเธอมีจะมาท้าวเอาค่า

ภาพที่334 : ถอยออกไปเสียดโดยดี

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองตั้งวงค้ำซ้ายผลักไล่ฝ่ายชาย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำดับ : ตรงเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นตะแคงมือทั้ง
สองสอดสร้อยกลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่335 : ลูกเมียเธอมี

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชายอแกน มือ
ซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่336 : จะมาท้าวเอาดำ

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองท้าวสะเอวด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ เปิดสันเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (ชาย) ลูกเมียที่ไหนเล่าน้องยา(ซ่า) ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยรักใคร

ภาพที่337 : ลูกเมียที่ไหนเล่าน้องยา

ศิรยะ : ก้มเล็กน้อย

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วคิงออกไปด้านข้างด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าหันทางขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะจมูกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่338 : ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยรักใคร

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้มีระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างๆ

ลำตัว : ตรงหันไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงหัวอกคิดถึง

คำร้อง ชาย หัวอกหัวอกคิดถึง คิดถึงคนึงนอนวัน

ภาพที่339 : หัวอกหัวอกคิดถึง คิดถึงคนึงนอน
วัน

ศัรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้า
ลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้างเข้าหาฝ่ายหญิง

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง นอนให้ไฝฝน แสงจันทร์ส่องฟ้า

ภาพที่340 : นอนให้ไฝฝน

ศัรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำคืบขึ้นไประดับศัรณะ

ภาพที่341 : แสงจันทร์ส่องฟ้า

ศัรณะ : เอียงขวาเงยหน้ามองมือซ้าย

มือ : มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วขึ้นด้านบน

ตั้งวงหยางอแขน

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ระดับศีรษะ

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง เดือนก็หยาง ลมพระพายพัดมา

ภาพที่342 : เดือนก็หยาง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับปกข้าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่343 : ลมพระพายพัดมา

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับปกข้างแล้วเคลื่อนมือไปด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงกลางเอียงไปด้านหน้า

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ชุ่มชื่นอุรา อายากจะหาคุ้ม

ภาพที่344 : ชุ่มชื่นอุรา

ศีรษะ : เอียงขวา

ภาพที่345 : อายากจะหาคุ้ม

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายจับคว่ำคางเข้าหา
จมูก

เท้า : ยืนตะเต้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ามือหงายขึ้นเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ชาย แม่พวงดอกแก้ว ไม่รักพี่แล้ว พี่จะขอลา

ภาพที่346 : แม่พวงดอกแก้ว

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวายืนตะเต้าไหลฝ่ามือหงาย มือซ้ายไหลหลัง

เท้า : ยืนตะเต้าจมูกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ามือหงายขึ้นเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

มือ : มือทั้งสองกำมือเหลือนิ้วชี้ไว้คางนิ้วชี้ให้
ชิดติดกันด้านหน้าระดับล่าง

เท้า : ยืนตะเต้าขวา

ลำตัว : ตรงหันไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ามือหงายขึ้นเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่347 : ไม่รักพี่แล้ว

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าไปข้างๆเข้าหาฝ่ามือหงาย

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ามือหงายขึ้นเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่348 : พี่จะขอลา

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายออกด้านข้างระดับล่าง
 เท้า : ยืนตะแคงมุกเท้าขวา
 ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย
 หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ
 คำร้อง หญิง รักไม่ได้ฉันกลัวหน้าหนี ลูกเมียเธอมี ฉันกลัวตามมา

ภาพที่349 : รักไม่ได้

คีระมะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้า
 หาลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนตะแคงมุกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่350 : ฉันกลัวหน้าหนี

คีระมะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือออกด้านข้างระดับ
 ล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนตะแคงมุกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่351 : ลูกเมียเธอมี

คีระมะ : เอียงซ้าย

ภาพที่352 : ฉันกลัวตามมา

คีระมะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชายระดับไหล่
งอแขน มือซ้ายท้าวสะเอว
เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า
ลำตัว : ตรงเฉียงทางซ้าย
หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นแตะจุมุกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

มือ : มือทั้งสองตั้งวงคู่กันเอียงไปทางซ้ายระดับไหล่ไล่ระดับกับพร้อมกับดึงมือทั้งสองลงมาด้านล่าง
เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย
ลำตัว : ตรง
หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นแตะจุมุกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงนกเขาไฟ

คำร้อง ไ้อ้เจ้านกเขา ตื่นเช้าเฝ้าแต่ขัน

ภาพที่353 : ไ้อ้เจ้านกเขา

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับไหล่กดฝ่ามือลงพื้นขยับฝ่ามือ 1 ครั้ง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

ภาพที่354 : ตื่นเช้าเฝ้าแต่ขัน

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาให้ฝ่ามือแนบใบหูขวา มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

คำร้อง ส่งสำเนียงเสียงลั่น ฟังเพราะเสนาะจับใจ

ภาพที่355 : ส่งสำเนียงเสียงสั้น

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาให้ฝ่ามือแนบใบหูขวา มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

คำร้อง เลื่อนลอยไปตามสายลม (ซ้ำ) ชื่นชมแล้วเศร้าใจ

ภาพที่357 : เลื่อนลอยไปตามสายลม

ศิรยะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายกำมือส่งไประดับศิรยะงอแขน

มือขวากำมือเล็กน้อยด้านหน้าระดับปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

ภาพที่356 : ฟังเพราะเสนาะจับใจ

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาลำตัว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

ภาพที่358 : ชื่นชมแล้วเศร้าใจ

ศิรยะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับเอวหันฝ่ามือเข้า

หาลำตัว

เท้า : ย่ำเท้าถอยหลังตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

คำร้อง คุณเขาไฟ จับอยู่ที่ภูเขาทอง

ภาพที่359 : คุณเขาไฟ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วไป

ด้านหลังระดับศิระษะงอแขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

คำร้อง จับเรียงเอาไหล่เคียงคู่ (ซ่า) จู๊สุกกรูหาคู่เข้ามาครอง

ภาพที่361 : จับเรียงเอา

ฝ่ายชาย

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำระดับล่างเอียงไป

ทางซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรง

ภาพที่360 : จับอยู่ที่ภูเขาทอง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปด้านหลังระดับศิระษะงอ

แขน มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำระดับล่างเอียงไป

ทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าขวาเตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่362 : ไหล่เฉียงคู่

ฝ่ายชาย

ศिरษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายแตะจมูกเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายหญิง

ศिरษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองไหล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรง

ภาพที่363 : จู๋สุกกรุ หากู่เข้ามาครอง

ศिरษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือเหลือนิ้วชี้ไว้ดิ่งนิ้วชี้ให้
ชิดติดกันด้านหน้ากลางลำตัว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

คำร้อง เปรียบดั่งเหมือนน้อง เฝ้าแต่จ้องสายตารักกัน(ซ้ำ)

ภาพที่364 : เปรียบดั่งเหมือนน้อง

ฝ่ายชาย

ศิระชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาแตะไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

ฝ่ายหญิง

ศิระชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายจับหงายใกล้มือขวา

เท้า : ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่365 : เฝ้าแต่จ้อง

ฝ่ายชาย

ศิระชะ : ลักคอซ้าย

มือ : มือทั้งสองไหล่หลัง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้างน้ำหนักตัวอยู่

เท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

ฝ่ายหญิง

ศิระชะ : ลักคอซ้าย

มือ : ปฏิบัติตามภาพที่

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงหันทางซ้าย

ภาพที่366 : สายตารักกัน

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : ลักคอกขวา

มือ : ปฏิบัติตามภาพที่

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้างน้ำหนักตัวอยู่ที่เท้า

ขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : ลักคอกขวา

มือ : ปฏิบัติตามภาพที่

เท้า : ปฏิบัติตามภาพที่ ให้น้ำหนักอยู่ที่เท้า

ซ้าย

ลำตัว : ตรงหันทางซ้าย

เพลงพระเวศสันดรชาดก

คำร้อง (ชาย) โฉ้วพระเวศสันดร จำรต้องไปอยู่ป่า

ภาพที่367 : โฉ้วพระเวศสันดร

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายใช้ฝ่ามือแตะ

หน้าอก

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าซ้าย

ภาพที่368 : จำรต้องไปอยู่ป่า

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไหล่หลัง มือซ้ายชี้นิ้วออก

ด้านข้างแขนตึงเสมอไหล่

เท้า : ยืนแตะะจุมกเท้าขวา

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหยียดมือเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (หญิง) มัทรี ชาลี กัณหา ออกไปอยู่ป่าตามพระเวสสันดร

ภาพที่369 : มัทรี ชาลี กัณหา ออกไปอยู่ป่าตามพระเวสสันดร

ฝ่ายชาย

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะจุมูกเท้าซ้าย

ลำดับ : ตรง

คำร้อง (ชาย) ฝ่ายชูชกรกาญจนา มาอ่อนนอนขอสองกุมารา

ภาพที่370 : ฝ่ายชูชกรกาญจนา

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือเหวี่ยงมือทั้งสองไปทาง

เท้าที่ก้าว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหยียดมือเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงซ้าย สลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองประกบฝ่ามือระดับอก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำดับ : ตรง

ภาพที่371 : มาอ่อนนอนขอสองกุมารา

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาดั้งวางหงายระดับไหล่เอียงไป

ทางซ้าย มือซ้ายตั้งวางหงายระดับศิระษะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง ย่อตัวลง

ลำดับ : ก้มตัวมาด้านหน้า

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงปฏิบัติท่าต่อเนื่องจากภาพที่

คำร้อง (หญิง) มัทริกกลับมาจากป่า (ซ้ำ) ร้องเรียกลูกยาแม่กัณหาพ่อชาติ

ภาพที่372 : มัทริกกลับมาจากป่า

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือเหวี่ยงมือทั้งสองไปทางเท้าที่ก้าว

เท้า : ก้าวเท้าตามจังหวะเริ่มด้วยเท้าขวา

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

คำร้อง กู้ก้องร้องเรียกไป ทราบเรื่องเลวร้ายสลบลงทันที

ภาพที่374 : กู้ก้องร้องเรียกไป

ศิระษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองป้องที่ปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำดับ : ตรง

ลำดับ : ก้มตัวไปด้านหน้าหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงปฏิบัติท่าต่อเนื่องจากภาพที่

ภาพที่373 : ร้องเรียกลูกยาแม่กัณหาพ่อชาติ

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองป้องที่ปาก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายมาด้านหน้า

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

ภาพที่375 : ทราบเรื่องเลวร้ายสลบลงทันที

ศิระษะ : เอียงซ้ายก้มหน้าลงพื้น

มือ : มือทั้งสองวางบนพื้นแขนตั้ง

เท้า : นั่งพับเพียบทางขวา

ลำดับ : ก้มไปด้านหน้าเอียงทางซ้ายเล็กน้อย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

คำร้อง ชาย พระเวสสันดรทรงเมตตาปราณี ช่วยชูชีพในชีวิมัทรีรอดตาย

ภาพที่376 : พระเวสสันดรทรงเมตตาปราณี

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองวางบนหลังของฝ่ายหญิง

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

คำร้อง ชาย พระเวสสันดรทรงเมตตาปราณี ช่วยชูชีพในชีวิมัทรีรอดตาย

ภาพที่377 : ช่วยชูชีพในชีวิ

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว้

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่

ภาพที่378 : มัทรีรอดตาย

ฝ่ายชาย

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือออกด้านข้างงอแขน

ระดับไหล่

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายหญิง

ศิรชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไหว้

เท้า : นั่งพับเพียบทางขวา

ลำตัว : ตรง

เพลงโมรา

คำร้อง ชาย โมรา โมรานารี แรกเริ่มเดิมทีอยู่ในผอบ (ซ้ำ)

ภาพที่379 : โมรา โมรานารี

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาแตะไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่380 : แรกเริ่มเดิมที

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับเข้าหากันแล้วปล่อยมือออกตั้งวงหงายระดับอก

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่381 : อยู่ในผอบ

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองประกบกันตามแนวขวางให้มือขวาอยู่ด้านบน

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (ชาย) ตัวพี่ชื่อจันทโครพ เปิดผอบพบนางโมรา

ภาพที่382 : ตัวพี่ชื่อจันทโครพ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายให้ฝ่ามือแตะที่กลางอก

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงด้านขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่383 : เปิดผอบ

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาหงายมือระดับศิระษะงอแขน มือซ้ายหงายมือระดับไหล่งอแขน

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันด้านหลัง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่384 : พบนางโมรา

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองยื่นมาด้านหน้าระดับล่างให้มือขวาซ้อนทับบนมือซ้าย

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนหล้อมเท้าซ้ายมือทั้ง
สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง พาน้องไปเที่ยวกลางไพร(เช้า) มาพบโจรร้ายอยู่กลางพนา

ภาพที่ 385 : พาน้องไปเที่ยวกลางไพร มาพบโจร
ร้ายอยู่กลางพนา

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาโอบเอวฝ่ายหญิง มือซ้ายจับมือ

ซ้ายฝ่ายหญิง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายเดินส่งฝ่ายหญิงไปด้านหน้า

แล้วหมุนตัวเปลี่ยนคู่กับฝ่ายชายคนที่สอง รอบที่

2 กลับมาคู่เดิม รอบสุดท้ายจับคู่หมุนรอบตัว

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

คำร้อง (หญิง) โมราสะเท็นเงินอาย(เช้า) อยากมอบ ดวงใจให้แก่โจร

ภาพที่386 : โมราสะเทินเงินอายุ

ศิรชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาทำวงเสอ มือซ้ายตั้งวงให้ฝ่ามือ
แตะแก้มซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายมาด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นและจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (ชาย) โมรา โมรา กากิ เมื่อก่อนรักพี่เดี๋ยวนี้ไปรักใคร (ซ้ำ)

ภาพที่387 : อยากมอบ ดวงใจให้แก่โจรา

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือเอียงไปทางไหล่ซ้าย
ไล่ระดับกัน

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นและจุมกเท้าขวามือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่388 : โมรา โมรา กากิ

ศิรชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายหญิงแขนตั้งเสมอ
ไหล่

เท้า : ยื่นและจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลือ้มเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่389 : เมื่อก่อนรักพี่

ศิรชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองไขว้มีระดับอกหันฝ่ามือเข้า
หาลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลือ้มเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่390 : เตียนนี้ไปรักใคร

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วตั้งออกไป
ด้านข้างด้วยหลังมือ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงหันทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นหล้อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ยื่นพระจันทร์ให้แก่โจรไพร(ซ่า) จะฆ่าพี่ให้ตายเขียวหรือโมรา

ภาพที่391 : ยื่นพระจันทร์ให้แก่โจรไพร

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกำมือส่งมือไปทางด้านซ้าย
ระดับไหล่ได้ระดับกัน

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงหันไปทางด้านหลัง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นหล้อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง

ภาพที่392 : จะฆ่าพี่ให้ตายเขียวหรือโมรา

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองหงายมือออกข้างลำตัว
ระดับกลางตัวอแขน

เท้า : ยื่นตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงหันทางด้านขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นหล้อมเท้าซ้ายมือทั้งสอง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

สอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (หญิง) พี่จ๋าโมราผัดไป (ซ้ำ) โปรคอกัยให้แก่โมรา

ภาพที่393 : พี่จ๋าโมราผัดไป

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับกางเกงฝ่ายชาย

เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่ารำตามภาพที่

ภาพที่394 : โปรคอกัย

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้น เอียงไปทางซ้าย

ไถ่ระดับกันให้มือซ้ายสูงกว่ามือขวา

เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่ารำตามภาพที่

ภาพที่395 : ให้แก่โมรา

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายจับหงายเข่าอก

เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่ารำตามภาพที่

เพลงรจนา

คำร้อง (ชาย) รจนานารีนีเอ๋ย สวดยเอชข้างงามวิไล

ภาพที่396 : รจนานารีนีเอ๋ย

คีระชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาแตะไหล่ฝ่ายหญิง มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ผิวส่องเป็นของโย มารยาทโลไลน่าชม น่าชม

ภาพที่398 : ผิวส่องเป็นของโย

คีระชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงหน้าแขนตั้ง มือขวาอุบบนแขนซ้าย

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงทางขวา

ภาพที่397 : สวดยเอชข้างงามวิไล

คีระชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายหงายมือระดับคีระชะงอแขน

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่399 : มารยาทโลไล

คีระชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวายืนไปทำท่าจะจับแก้มฝ่ายหญิง มือซ้ายไหล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่400 : นำซืม นำชม

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาไหลหลัง มือซ้ายจับคว่ำค้ำดึงเข้าหา
จมูก

เท้า : ยืนแตะจมูกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรงเฉียงทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง (หญิง) ชิชะ เงาะป่าบ้าใบ้ ความรักยังอยู่ห่างไกล (ซ้ำ)

ภาพที่401 : ชิชะ

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วกคปลาย
นิ้วลงพื้นข้างลำตัวอแขน

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่402 : เงาะป่าบ้าใบ้

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาชี้นิ้วไปทางฝ่ายชายคว่ำมือลงระดับ
อก มือซ้ายท้าวสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเหลื่อมเท้าขวา

ลำดับ : ตรงหันเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่403 : ความรัก

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือเข้าหาลำดับ

เท้า : ก้าวเท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ถอยห่างออกไป ออกไป ออกไป

ภาพที่405 : ถอยห่างออกไป ออกไป
ออกไป

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสอง แตะที่แขนฝ่ายชายพร้อมกับ

ลำดับ : ตรงหันเฉียงทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่404 : ยืนอยู่ห่างไกล

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับหงายระดับอกดึงออกเป็นตั้งวงกลางข้างลำดับ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเหลื่อมเท้าขวา

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและจุมกเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ผลักออกไป 3 ครั้ง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางด้านซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นตะแคงมือเท้าซ้ายมือทั้ง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง ชาย ทำไมไม่รักดอกหรือ พี่คือกษัตริย์ยิ่งใหญ่

ภาพที่406 : ทำไม ไม่รักดอกหรือ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้ระดับอกหันฝ่ามือเข้าหา

ลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้าหันตัวทางขวา

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลี่ยมเท้าซ้ายมือทั้ง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง รูปทองที่อยู่ชั้นใน (ซ้ำ) โปรดเส็งมาลัยให้เงาะด้วยซิ

ภาพที่408 : รูปทองที่อยู่ชั้นใน

ศิรณะ : เอียงซ้าย

ภาพที่407 : พี่คือกษัตริย์ยิ่งใหญ่

ศิรณะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาไพล่หลัง มือซ้ายไว้มีระดับศิรณะ

เท้า : ยื่นตะแคงเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยื่นเหลี่ยมเท้าซ้ายมือทั้ง

สองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่409 : โปรดเส็งมาลัยให้เงาะด้วยซิ

ศิรณะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาชี้นิ้วเข้าหาตัวระดับศีรษะงอแขน
มือซ้ายตั้งวางบน

เท้า : ยืนแตะเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง หญิง รจนาดั่งจิตอธิษฐาน บนบานให้ได้คนดี

ภาพที่410 : รจนาดั่งจิตอธิษฐานบนบานให้ได้คนดี

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไหวระดับอก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนแตะเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

คำร้อง แล่วนางเสียงมาลัยทันที(ซ้ำ) เพราะบุญบารมีได้สามีผิวทอง

ภาพที่411 : แล่วนาง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาหงายมือไม่หักข้อมืองอแขน มือซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนแตะเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเฉียงไปทางซ้าย

หมายเหตุ - ฝ่ายหญิงยืนเหลื่อมเท้าซ้ายมือทั้งสองสอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

มือ : มือขวาล่อแก้วหงายมือขึ้นระดับเอวอ
แขน มือซ้ายล่อแก้วคว่ำมืออยู่บนมือขวางอแขน

เท้า : ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยื่นและเท้าซ้ายมือทั้งสอง
สอดศร็อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

ภาพที่412 : เลี้ยงมาลัยทันที

ฝ่ายชาย

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาหงายมือ งอแขนระดับเอว มือ
ซ้ายไพล่หลัง

เท้า : ยืนและเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาล่อแก้วหงาย มือซ้ายตั้งวงแหง
ปลายมือระดับเอวอแขน

เท้า : ยืนซ้ายเท้าเดิมต่อจากภาพที่

ลำตัว : ตรง

ภาพที่413 : เพราะบุญบารมีได้สามมีผิวทอง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไหวระดับอก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายยืนและเท้าซ้ายมือทั้งสอง
สอดสร้อยสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ

เพลงลา

คำร้อง ออกปากว่าจะลา น้ำตาไหลร่วง

ภาพที่414 : ออกปากว่าจะลา

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วเข้าปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกันยกเว้นมือทำวสะเอวของฝ่ายหญิง
ฝ่ายชายใช้ไหล่หลัง

คำร้อง แสนรักแสนหวัง โอ้แม่ดวงจันทร์

ภาพที่416 : แสนรักแสนหวัง

ภาพที่415 : น้ำตาไหลร่วง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองยกขึ้นปิดบริเวณหน้าระดับ
คิ้ว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ
เหมือนกัน

ภาพที่417 : โอ้แม่ดวงจันทร์

คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือ
 เข้าหาลำตัว
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง
 หมายเหตุ - ฝ้ายชายและฝ้ายหญิงปฏิบัติ
 เหมือนกัน
 คำร้อง มองดูฟากฟ้า น้ำตาพาลจะไหล

ภาพที่418 : มองดูฟากฟ้า
 คีรีชะ : เอียงขวา
 มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วไป
 ด้านหน้าระดับคีรีชะ
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง
 หมายเหตุ - ฝ้ายชายและฝ้ายหญิงปฏิบัติ
 เหมือนกัน

คำร้อง ตัวที่ต้องจากไกล (ซ้ำ) ให้ห้วงอาลัยแม่ดวงจันทร์รา

คีรีชะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือขวาทำท่าจับแก้มฝ้ายหญิง มือซ้าย
 โพล่หลัง
 เท้า : ยืนตะเต้าขวา
 ลำตัว : ตรงหันเฉียงทางขวา
 หมายเหตุ - ฝ้ายหญิงปฏิบัติต่อจากภาพที่

ภาพที่419 : น้ำตาไหลร่วง
 คีรีชะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองคืบมาปิดบริเวณตา
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง
 หมายเหตุ - ฝ้ายชายและฝ้ายหญิงปฏิบัติ
 เหมือนกัน

ภาพที่420 : ตัวที่ต้องจากไกล

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายชี้นิ้วไป

ด้านข้างลำตัวแขนตั้ง

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

ภาพที่421 : ให้ห้วงอวลัยแม่ดวงจันทร์ธา

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองไขว้กันระดับอกหันฝ่ามือ

เข้าหาลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน แต่ฝ่ายชายก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่าย

หญิง

4.5.2 สรุปวิเคราะห์ท่ารำแบบบท

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ลักษณะท่ารำของรำแบบบททั้งในอดีตและในปัจจุบันเป็นท่ารำแบบเดียวกัน คือ ตีบทตามบท ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะท่ารำแบบบทออกได้เป็น 2 แบบ คือ ท่าทางที่เลียนแบบท่าทางธรรมชาติ และท่าทางที่นำมาจากรำแม่บท ดังนี้

1. ท่าทางที่เลียนแบบท่าทางธรรมชาติ คือ ลักษณะท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นเลียนแบบกิริยาอาการของคน สัตว์ และสิ่งของ เช่น

บทแสดงท่าทางเลียนแบบสัตว์

ท่าบิน กางมือทั้งสองออกข้างลำตัวอแขนกดปลายมือลงให้ฝ่ามือหันลงด้านล่าง

ภาพ บินถลาบิน

บทแสดงกิริยาอาการ

ท่าไป ใช้มือข้างใดข้างหนึ่งชี้นิ้วแขนตึงไปด้านข้างลำตัว

ภาพ ท่าไปรบ

ท่ามา มือทั้งสองข้างตั้งวงคู่กันด้านซ้ายคิงมือลงมาด้านหน้า

ภาพ จั่นถั่วตามมา

ท่าสี่ขอ มือขวากำมือระดับศีรษะงอแขน มือซ้ายกำมือระดับล่างงอแขน
ขยับแขนเข้าออก

ภาพ สี่ขอ ออ อ้อ

ท่าเดิน กำมือทั้งสองข้างเหวี่ยงแขนคู่กัน ไปทางเท้าที่ก้าวมา

ภาพ มัทริกลับมาจากป่า

2.ท่าทางที่นำมาจากรำแม่บท คือ ท่าทางที่นำมาจากรำมาตรฐานแม่บท มาประดิษฐ์ใช้เพื่อแทนความหมายที่เป็นนามธรรม

ท่าเจริญมือขวาตั้งวงหน้า มือซ้ายตั้งวงหงายระดับศีรษะ สื่อถึงความงาม

ภาพ คนงามนี้เอย

สรุปการใช้ท่ารำแบบบท

จากการศึกษาลักษณะท่ารำของรำแบบบทสามารถสรุปได้ดังนี้

1.การใช้ไวยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายตามลักษณะท่ารำ

1.1ลักษณะศีรษะ มี 5 ลักษณะ

1.1.1การเอียง	คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2ศีรษะตรง	คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.3การก้ม	คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกอดศีรษะลงทางด้านหน้า

- 1.1.4การลักคอง คือ การที่ศีรษะตั้งตรงอยู่แล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรงข้ามกับการกคของไหล่
- 1.1.5การเงยหน้า คือ ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่งแล้วดึงศีรษะไปด้านหลังให้หน้าหงายขึ้น

1.2ลักษณะลำตัว มี 4 ลักษณะ

- 1.2.1ลำตัวตรง คือ การยืนลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
- 1.2.2กคลำตัวไปด้านข้าง คือ การยืนลำตัวตรงแล้วเอนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยการกคเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
- 1.2.3ก้มตัว คือ การยืนลำตัวตรงกคตัวไปด้านหน้า
- 1.2.4การหงายตัว คือ การยืนตัวตรงแล้วดึงตัวให้หงายไปด้านหลังเล็กน้อย

1.3ลักษณะมือและแขน มี 16 ลักษณะ

- 1.3.1การตั้งวง
- ตั้งวงหน้า คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไปข้างหน้า
- ตั้งวงบน คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับแก่ศีรษะในฝ่ายชายและอยู่ในระดับคิ้วของฝ่ายหญิง
- ตั้งวงกลาง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไห
- ตั้งวงแทงปลายมืออแขนคือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงตกลายมือลงพื้นและให้แขนข้างนั้นงอ

-ตั้งวางข้างใบหู	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวาง โดยหันฝ่ามือเข้าหาใบหูข้างเดียวกับมือที่ตั้งวาง
-ตั้งวางหงาย	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างตั้งวางโดยหงายฝ่ามือขึ้นด้านบน

1.3.2 การจับ

-จับล่าง	คือ	การที่มีข้างใดข้างหนึ่งจับในระดับชายพกหงายจับขึ้น
-จับปกข้าง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับโดยให้อยู่ระดับแ่งศีรษะจนแขน
-จับเข้าอก	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหาอก
-จับเข้าหาปาก	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันเข้าหาปาก
-จับคว่ำ	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือสองข้างจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันลงพื้น
-จับส่งหลัง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างจับโดยส่งแขนไปด้านหลังให้ปลายนิ้วชี้ขึ้นด้านบนพร้อมหักข้อมือเข้าหาท้องแขน

1.3.3 ตะแคงมือ	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งมือตะแคงลงโดยให้หันสันมือลงพื้น
----------------	-----	---

1.3.4 มือไพล่หลัง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างงอแขนวางมือไว้บริเวณสะโพกบน
-------------------	-----	--

1.3.5คว่ำมือ	คือ	การที่ให้มือข้างใดหรือสองข้างหันฝ่ามือลงพื้นโดยไม่หักข้อมือ
1.3.6เท้าสะเอว	คือ	การให้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างวางบนสะโพกบนโดยหันฝ่ามือเข้าหาพร้อมหักข้อมือ
1.3.7ไขว้มือ	คือ	การที่มือทั้งสองหันฝ่ามือเข้าหาลำตัวไขว้มือกันวางระหว่างอก
1.3.8กำมือ	คือ	การกำนิ้วทั้งหมดเอาไว้แบบหลวมๆ
1.3.9มือประกบขวางกันระหว่างอกคือ		การนำฝ่ามือมาประกบกันโดยให้บิดฝ่ามือขวางกันเอาไว้
1.3.10ห่อมือ	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหงายฝ่ามือขึ้นพร้อมกับห่อนิ้วเข้ามาเล็กน้อยให้เป็นแอ่งอยู่ตรงกลาง
1.3.11สอดแก้ว	คือ	การใช้นิ้วโป้งจรดกับนิ้วกลางนิ้วที่เหลือกรีดออก
1.3.12การไหว้	คือ	การที่มือทั้งสองยกมือขึ้นประกบกันระหว่างอก
1.3.13วางมือ		
-วางมือบนพื้น	คือ	การนำมือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างวางแนบลงบนพื้น
-วางมือบนสะโพก	คือ	การนำมือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างวางลงบนสะโพก
-วางมือบนไหล่	คือ	การนำมือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างวางลงบนไหล่
1.3.14หงายมือนิ้วโป้งจรดนิ้วก้อย	คือ	การนำมือข้างใดข้างหนึ่งหงายมือขึ้นแล้วนำนิ้วโป้งมาจรดกับนิ้วก้อยหักข้อมือเข้าหา

ท้องแขน

1.3.15 การขึ้นนิ้ว

-การขึ้นออกนอกตัว คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ โดยเลื่อนนิ้วชี้ไว้หน้านิ้วชี้ ออกไปทางด้านนอกของตัวกด ข้อมือลง

-การขึ้นเข้าหาตา คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ โดยเลื่อนนิ้วชี้ไว้หน้านิ้วชี้ หักข้อมือขึ้นเข้าหาตา

-ขึ้นนิ้วคู่กัน คือ การที่มือทั้งสองข้างกำมือ โดยเลื่อนนิ้วชี้เพียงนิ้วเดียวคว่ำมือ ลงคิงเข้ามาชิดกัน

-ขึ้นนิ้วคิงออกนอกตัว คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งกำมือ โดยเหลือเพียงนิ้วชี้ไว้แล้วหัก ข้อมือใช้หลังมือคิงมือออกไป ด้านข้าง

1.3.16 กำมือตั่งนิ้วขึ้น คือ การกำมือโดยเลื่อนนิ้วโป้ง เอาไว้เพียงนิ้วเดียว

1.4 ลักษณะขาและเท้า มี 2 ลักษณะ

1.4.1 การก้าวเท้า

-ก้าวหน้า คือ การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหน้า

-ก้าวข้าง คือ การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านข้าง

-ก้าวถอยหลัง คือ การวางเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหลังและตามด้วยการวาง เท้าที่เหลืออีกข้างหนึ่งไป ด้านหลังสลับกัน ไปทำให้เกิด การเคลื่อนที่ไปด้านหลัง

1.4.2 เหลื่อมเท้า คือ การให้สันเท้าของเท้าข้างหนึ่ง วางชิดกับข้างเท้าด้านในของ

เท่าที่ยืนเป็นหลัก

2.การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว

การรำแบบบทเป็นการรำหันหน้าตามวงซึ่งในอดีตเป็นการรำโดยการหันหน้าไปตามการหมุนของวงซึ่งจะหมุนวงไปทางซ้าย ในปัจจุบันหมุนวงโดยวนไปทางขวา มีทั้งการรำที่เมื่อถึงบทต้องหยุดเคลื่อนที่แต่ยังคงหันตามทิศทางของวงอยู่ บางบทก็สามารถเดินไปด้วยท่าบทไปด้วยได้ ปฏิบัติจนจบบทร้องก็เดินกลับเข้าไปเป็นคู่ๆ

3.ลำดับท่ารำ

ท่ารำที่พบของการรำแบบบท มีการใช้ท่ารำอยู่ในช่วงกลางของลำดับผสมอยู่กับการการใช้ช่วงบนของลำดับมากที่สุดโดยไม่เรียงลำดับของท่าจากต่ำไปหาสูงหรือจากเล็กไปหาใหญ่ รองลงมาเป็นการใช้ท่ารำ ในช่วงล่างของลำดับ

4.ลักษณะท่ารำ

จากการศึกษาพบว่าท่ารำของรำแบบบทที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 16 เพลง ดังนี้

1.เพลงรำโทน มี 13 ท่า	9.เพลงเธอจ้ำรักฉันใหม่ มี 7 ท่า
2.เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ มี 9 ท่า	10.เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป มี 10 ท่า
3.เพลงคำคืนเดือนหงาย มี 9 ท่า	11.เพลงหัวอกคิดถึง มี 12 ท่า
4.เพลงเธอรำช่างน่าดู มี 8 ท่า	12.เพลงนกเขาไฟ มี 11 ท่า
5.เพลงสี่ซอดีดด้ง มี 5 ท่า	13.เพลงพระเวสสันดรชาดก มี 13 ท่า
6.เพลงซุชกสองกุมาร มี 9 ท่า	14.เพลงโมรา มี 17 ท่า
7.เพลงวันทอง มี 13 ท่า	15.เพลงรจนา มี 16 ท่า
8.เพลงบินถลา มี 3 ท่า	16.เพลงลา มี 6 ท่า

ในแต่ละเพลงมีท่ารำที่ต่างกันไปตามการตีบทของบทร้อง

จากลักษณะท่ารำรำแบบบท พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ตรงบทร้องที่เกี่ยวกับวรรณคดี เช่น ขุนช้างขุนแผน กากี โมรา เป็นต้น และลักษณะของการสอดสร้อยรอท่าบทเมื่อยังไม่ถึงบทของตนเอง ซึ่งบางบทเพลงอาจมีแค่ฝ่ายเดียวอีกฝ่ายก็ต้องยืนสอดสร้อยตลอดทั้งเพลง

4.6 รำกลองยาว

ท่ารำกลองยาวที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพสาธิตของท่ารำที่ปรากฏขึ้นในอดีตและท่ารำที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยแยกอธิบายการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายฝ่ายหญิงเรียง

ตามลำดับการแสดง ชื่อของทำราผู้วิจัยได้นำมาจากชื่อทำที่เรียกถ่ายทอดมาจากปากต่อปากจนถึงปัจจุบันส่วนหนึ่งและผู้วิจัยกำหนดเรียกเองส่วนหนึ่ง การอธิบายจะเริ่มอธิบายจากทำราที่ปรากฏอยู่ในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายทำราที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นอดีตและปัจจุบันเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำราของรำกลองยาวทั้งที่ปรากฏอยู่ในอดีตและปัจจุบันสามารถอธิบายการปฏิบัติทำราได้ดังต่อไปนี้

4.6.1 ลักษณะทำรา

อธิบายการปฏิบัติทำรารำกลองยาวในอดีต

ทำรารำกลองยาวในอดีตสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ นายสำเนา จันทร์จรูญ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นของจังหวัดสุโขทัย ปี 2536 ที่ท่านได้รับถ่ายทอดมามีลักษณะทำราดังนี้

ทำที่ 1 ย่องกลอง

ภาพที่ 422 : ทำย่องกลอง

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันทร์เจริญ

คีระยะ : ตรง

มือ : มือซ้ายตีขอบกลองมือขวาตีกลาง

กลอง

เท้า : ย่ำเท้าย่อเข่าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 2 ขึ้นเข่า

ภาพที่423 : ขึ้นเข่า 1

ศัรยะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับ

หน้ากลองให้หน้ากลองหันลงพื้น

เท้า : ยกเข่าซ้ายขึ้นให้โดนกับหน้ากลอง

ลำตัว : ตรง

ภาพที่424 : ขึ้นเข่า 2

ศัรยะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า

กลองให้หน้ากลองหันลงพื้น

เท้า : ยกเข่าขวาขึ้นให้โดนกับหน้ากลอง

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 3 ทำลูกแปร

ภาพที่425 : ทำลูกแปร 1

ศัรยะ : เหลียวหน้ามองทางขวา

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า

กลองให้หน้ากลองหันไปด้านหลังทางขวามือ

เท้า : ก้าวเท้าขวากระดกเท้าซ้าย ให้โดน

ภาพที่426 : ทำลูกแปร 2

ศัรยะ : เหลียวหน้ามองทางซ้าย

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า

กลองให้หน้ากลองหันหันไปด้านหลังทางซ้าย

มือ

หน้ากลอง
ลำตัว : เอี้ยวตัวทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายกระดกเท้าขวา ให้โดน
หน้ากลอง
ลำตัว : เอี้ยวตัวทางซ้าย

ท่าที่ 4 ลงศอก (นั่ง)

ภาพที่427 : ท่าลงศอก (นั่ง)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวากำมือตั้งขึ้นวางศอกลงบน

หน้ากลอง มือซ้ายจับขอบกลอง

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้ายขึ้น

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 5 ศอก 2 คาง 1

ภาพที่428 : ศอก 2 คาง 1 (1)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวากำมือตั้งขึ้นวางศอกลงบน

ภาพที่429 : ศอก 2 คาง 1 (2)

ศีรษะ : เหยหน้าวางคางลงบนกลอง

มือ : มือทั้งสองจับขอบกลอง

หน้ากลอง มือซ้ายจับขอบกลอง สลับกำมือซ้าย เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้ายทิ้งน้ำหนักตัวที่ขา
ตั้งขึ้นวางศอกลงบนหน้ากลอง มือขวาจับขอบ ขวา
กลอง ลำตัว : ก้ม

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้ายขึ้น

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 6 ท่าดีลอดหว่างขา

ภาพที่ 430 : ท่าดีลอดหว่างขา 1

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาตีหน้า
กลองโดยลอดใต้ขา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายยกเท้าขวา

ลำตัว : ก้ม

ภาพที่ 431 : ท่าดีลอดหว่างขา 2

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาตีหน้า
กลองโดยลอดใต้ขา

เท้า : ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้ม

ท่าที่ 7 ท่าโยนกลอง

ภาพที่ 432 : ท่าโยนกลอง 1 (โยน)

ภาพที่ 433 : ท่าโยนกลอง 2 (รับ)

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับ

หน้ากลองโยนกลองขึ้นคั่นมือขวาให้กลองหมุน

หันหน้ากลองขึ้นด้านบน

เท้า : ยืนเท้าคู่

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 8 ทำหลบกลอง

ภาพที่ 434 : ทำหลบกลอง 1

ศิริษะ : หันทางขวา

มือ : มือทั้งสองจับหน้ากลอง

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ก้มตัวไปทางซ้าย

ท่าที่ 9 ทำทักหน้าทักหลัง

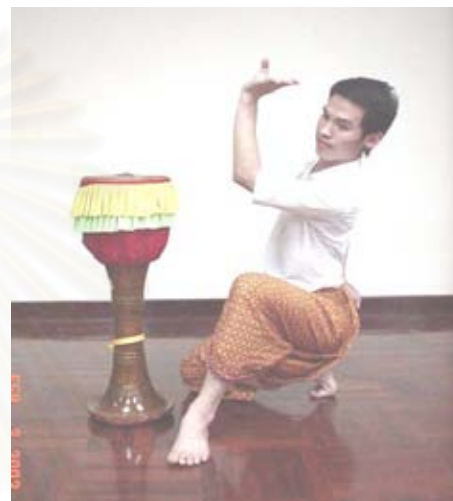
ศิริษะ : ตรง

มือ : มือขวาโอบตัวกลอง มือซ้าย

โอบเอวกลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 435 : ทำหลบกลอง 2

ศิริษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาโอบหลัง มือซ้ายตั้งวงหน้า

เอียงไปทางขวา

เท้า : ตั้งเข่าซ้ายนั่งบนเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ภาพที่436 : ทำท่อน้ำหกหลัง 1

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีกลอง มือซ้ายจับขอบกลอง

เท้า : ย่ำเท้าขวายกเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่437 : ทำท่อน้ำหกหลัง 2

แสดงภาพโดย: นายประเสริฐ ชักช้า

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีกลอง มือซ้ายจับขอบกลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายกระดกเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 10 ต่อตัวโยนกลอง

ภาพที่438 : ต่อตัวโยนกลอง 1 (ฝ่ายขึ้น)

แสดงภาพโดย : นายประเสริฐ ชักช้า

นายชม มีเจริญ

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาจับหน้ากลอง มือซ้ายจับ

ท้ายกลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่439 : ต่อตัวโยนกลอง 1 (ฝ่ายขึ้น)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองเกาะไหล่คนขึ้น

เท้า : ยกเท้าขวาวางบนกลอง

ลำตัว : ก้ม

ภาพที่440 : ต่อตัวโยนกลอง 2 (ฝ่ายขึ้น)

คีรีระ : ตรง

มือ : มือขวาจับหน้ากลอง มือซ้ายจับท้าย
กลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่441 : ต่อตัวโยนกลอง 2 (ฝ่ายขึ้น)

คีรีระ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า
กลองโยนมือ ดันหน้ากลองขึ้นด้านบน แล้วรับ
กลองแนวให้หันไปทางขวา

เท้า : เท้าขวายืนบนเอวกลอง เท้าซ้ายยืน
เหยียบไหล่คนอื่น

ลำตัว : ตรง

อธิบายการปฏิบัติทำรำกลองยาวในปัจจุบัน

ลักษณะทำรำของรำกลองยาวในปัจจุบันได้รับการสืบทอดทำรำมาจากท่ากลองยาวโบราณที่มีเล่นกันในอดีตซึ่งนายสำเนา จันทร์จรูญนำมาเรียบเรียงปรับปรุงให้มีความประณีตเหมาะสำหรับการแสดงมากขึ้น นอกจากนี้ได้เพิ่มลีลาขึ้นให้กับการรำกลองยาวในปัจจุบันโดยคิดประดิษฐ์ท่ารำของผู้หญิงขึ้นมาเพื่อประกอบในการแสดงกลองยาวซึ่งแต่เดิมมีแต่ผู้ชายแสดง กลองยาวของอำเภอศรีสำโรงนี้มีการแสดงแบ่งออกเป็น 6 ช่วง คือ 1.รำเดี่ยวกลองชาย 2.รำหมู่กลองชาย 3.รำหมู่หญิง 4.รำหมู่กลองชายหญิง 5.รำล้อกลองฉาบ 6.รำล้อกลองชายหญิง ในแต่ละช่วงมีลักษณะท่ารำดังต่อไปนี้

รำเดี่ยวกลองชาย

เป็นการรำเดี่ยวกลองชาย ซึ่งจะให้ผู้อาวุโสหรือหัวหน้าวงออกมารำประกอบกับกลอง เป็นการแสดงฝีมือที่เหนือชั้นของหัวหน้าวง โดย ออกมาไหว้บังคม 3 ครั้ง แล้วเริ่มออกท่าทางต่างๆ จากนั้นจบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้งแล้วเข้าโรง

ท่าที่ 1 ทำไหว้ 3 ครั้ง

ภาพที่442 : ทำเตรียมไหว้

แสดงภาพโดย : นายวรวิทย์ ทองเนื้ออ่อน

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือวางไว้ที่หน้าขา

เท้า : นั่งคุกเข่า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่443 : ทำไหว้

ศีรษะ : เงยหน้าขึ้นแล้วก้มลง

มือ : มือทั้งสองพนมมือตั้งขึ้นจรดไร

ผมไหว้ทางขวา

เท้า : นั่งกระดกทางซ้าย

ลำตัว : หันทางขวาทางซ้าย

ภาพที่444 : ทำไหว้

ศีรษะ : เงยหน้าขึ้นแล้วก้มลง

มือ : มือทั้งสองพนมมือตั้งขึ้นจรดไร

ผมไหว้ทางซ้าย

เท้า : นั่งกระดกทางขวา

ลำตัว : หันทางขวาทางซ้าย

ท่าที่ 2 ก้าวเท้าวางสันเท้า

ภาพที่ 445 : ท่าก้าวเท้าวางสันเท้า

คีรีชะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ
กลองเท้า : ก้าวเท้าซ้ายวางสันเท้าขวา ลำตัว :
ตรงเอนทางซ้าย

ท่าที่ 3 ท่าสอดสร้อย

ภาพที่ 447 : ท่าสอดสร้อย

คีรีชะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาดึงวงบน มือซ้ายจับชายพก
เปลี่ยนเป็น มือซ้ายดึงวงบน มือขวาจับชายพก

ภาพที่ 446 : ท่าก้าวเท้าวางสันเท้า

คีรีชะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ
กลองเท้า : ก้าวเท้าขวาวางสันเท้าซ้าย ลำตัว :
ตรงเอนทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง

ลำตัว : ตรงหันทางด้านขวา

ท่าที่ 4 ทำชักแป้ง

ภาพที่448 : ทำชักแป้ง

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวงหน้า

ระดับปาก

เท้า : เดินก้าวเท้าไปทางด้านซ้าย

ลำตัว : ตรงเอนไปทางซ้าย

ท่าที่ 5 ทำสอดสูง

ภาพที่449 : ทำสอดสูง

ศิระษะ : ลักคอซ้ายขวา

มือ : มือขวาหงายมือระดับศิระษะ มือ

ซ้ายตั้งวงแขนตั้ง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้าย่อเท้าหน้า
 หลังเคลื่อนที่ไปทางซ้าย
 ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 6 หกหน้าหกหลังลงศอก

ภาพที่450 : หกหน้าหกหลังลงศอก 1

ศีรษะ : ก้ม

มือ : มือซ้ายจับขอบกลอง มือขวากำมือ
 ขึ้นศอกวางบนหน้ากลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายกระดกเท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านซ้าย

ภาพที่451 : หกหน้าหกหลังลงศอก 2

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ
 กลอง

เท้า : ย่ำเท้าขวาโยกเท้าซ้ายขึ้นด้านหน้า

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 7 ทำร้ายสาย

ภาพที่452 : ทำร้ายสาย

ศิระษะ : ลักคอกซ้ายขวา
 มือ : มือขวาแทงปลายมือแขนตึงตั้งขึ้น
 ระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงแขนตึงตั้งลงข้างลำตัว
 ทำสลับกัน
 เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้าย่อเท้าหน้า
 หลังเคลื่อนที่ไปทางซ้าย
 ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 8 ท่าไหว้ (ยืน)

ภาพที่ 453 : ท่าไหว้ (ยืน)

ศิระษะ : ก้ม
 มือ : มือทั้งสองไหว้ระดับอก
 เท้า : ยืนเท้าคู่
 ลำตัว : ก้มต่ำไปด้านหน้า

รำหมู่กลองชาย

เป็นการรำหมู่กลองชาย เพื่อแสดงความสวยงามความพร้อมเพรียงและความแข็งแกร่งของผู้แสดงฝ่ายชาย โดยออกมานั่งคุกเข่าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกท่าทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ท่าที่ 1 ทำไหว้ (นั่ง) 3 ครั้ง

ภาพที่ 454 : ทำไหว้ (นั่ง) 1

ศिरษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองไหว้ระดับอก

เท้า : นั่งคุกเข่าแยกเข่าออกจากกัน

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 455 : ทำไหว้ (นั่ง) 2

ศिरษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองยกขึ้นจรดไผ่ผม แล้วดึง
ลงกลับมาที่เดิม

เท้า : นั่งคุกเข่าแยกเข่าออกจากกัน

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 2 ทำตั้งเข่าตีกลอง

ภาพที่ 456 : ทำตั้งเข่าตีกลอง

ศिरษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาตีหน้า

กลอง วางกลองบนขาซ้าย

เท้า : ตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 3 เหลื่อมเท้าตีกลอง

ภาพที่ 457 : ท่าเหลื่อมเท้าตีกลอง

ศิรณะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับหน้า

กลอง

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 4 ท่าสอดสร้อย

ภาพที่ 458 : ท่าสอดสร้อย

ศิรณะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพก

เปลี่ยนเป็นมือขวาจับชายพก มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : เหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 5 ทำก้าวเท้าวงสั้นเท้า

ภาพที่ 459 : ทำก้าวเท้าวงสั้นเท้า

ศัรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับหน้า
กลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายวงสั้นเท้าขวาสลับกับก้าว

เท้าขวาวงสั้นเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 6 ทำเตะกลองสองไขว้

ภาพที่ 460 : เตะกลองสองไขว้ 1

ศัรษะ : ก้ม

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ
กลอง

เท้า : ย่ำเท้าย่อเข้า

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

ภาพที่ 461 : เตะกลองสองไขว้ 2

ศัรษะ : ก้ม

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับที่านกลอง
เท้า : ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้ายขึ้นให้เท้าแตะที่
หน้ากลองของอีกฝ่าย

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

ท่าที่ 7 ทำจรเข้ฟาดหาง

ภาพที่ 462 : ทำจรเข้ฟาดหาง (คนหน้า)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาจับหน้ากลองมือซ้ายจับขอบ

กลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายกระดกหลังให้โดนหน้า

กลอง

ลำตัว : เอี้ยวตัวไปทางขวา

ท่าที่ 8 ท่าโยนกลอง คำอธิบายภาพที่ 432-433 หน้าที่ 284

ท่าที่ 9 ท่าขึ้นเข่า คำอธิบายภาพที่ 423-424 หน้าที่ 282

ท่าที่ 10 ท่าดีลอดหว่างขา คำอธิบายภาพที่ 430-431 หน้าที่ 284

ท่าที่ 11 ท่าลูกแปร คำอธิบายภาพที่ 425-426 หน้าที่ 283

ท่าที่ 12 ท่าลงศอก คำอธิบายภาพที่ 427 หน้าที่ 283

ท่าที่ 13 ลงคาง คำอธิบายภาพที่ 429 หน้าที่ 283

ท่าที่ 14 ท่าโยนกลอง คำอธิบายภาพที่ 432-433 หน้าที่ 284

ท่าที่ 15 โยนกลองทอย

ภาพที่- : ทำจรเข้ฟาดหาง (คนหลัง)

ศีรษะ : ก้ม

มือ : มือขวาจับหน้ากลอง มือซ้ายจับ

ท้ายกลอง

เท้า : ยืนให้เท้าขวาอยู่ด้านหน้า

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

ภาพที่ 463 : โยนกลองทอย 1

ศัรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับ

หน้ากลอง โยนกลองขึ้นดันมือขวาให้กลองหมุน

หันหน้ากลองขึ้นด้านบน

เท้า : ยืนเท้าคู่

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ก่อนจะโยนกลองต้องทำท่าขึ้นเข่า
ลงศอก ลูกแปร หรือทำอื่นๆก่อนถึงจะโยน
กลองได้

ภาพที่ 464 : โยนกลองทอย 2

ศัรษะ : ตรง

มือ : มือขวาโอบตัวกลอง มือซ้าย

โอบเอวกลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้า ตั้งเข่า
ซ้ายลง

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - กลองที่โยนออกไปจะมีผู้แสดงอื่น
มารับแทน ผู้แสดงคนแรกจะได้รับกลองใหม่ที่
ผู้อื่นโยนมาให้ทุกครั้ง แล้วย้อนกลับไปทำ ใน
ภาพที่ อีกสลับกันไป

ท่าที่ 16 ย่องกลอง   คำอธิบายภาพที่ 422 หน้า 281

ท่าที่ 17 ท่าไหว้ (ยืน)   คำอธิบายภาพที่ 453 หน้า 292

รำหมุกกลองหญิง

เป็นการรำหมุกหญิง เพื่อแสดงความสวยงามและความพร้อมเพรียงกันของผู้แสดงฝ่ายหญิง
โดยออกมานั่งคุกเข่าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกท่าทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ท่าที่ 1 ท่าไหว้ 3 ครั้ง

ภาพที่ 465 : ไหว้ 1

แสดงภาพโดย : นางสาวปริญญา อ่ำรอด

ศัรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองพนมมือระดับอก

ภาพที่ 466 : ไหว้ 2

ศัรษะ : เงยหน้า

มือ : มือทั้งสองพนมมือยกขึ้นจรด

ไรผม

เท้า : นั่งคุกเข่า

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 2 ทำสออดสร้อย

ภาพที่467 : ทำสออดสร้อย 1

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชาย

พกเปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชาย

พก

เท้า : ตั้งเข่าซ้ายขึ้น

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

เท้า : นั่งคุกเข่า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่468 : ทำสออดสร้อย 2

แสดงภาพ โดย: นางสาวสมศรี เหมชาติลือชัย

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบนมือขวาจับชาย

พก เปลี่ยนเป็น มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชาย

พก

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่469 : ทำสออดสร้อย 3

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพก

ภาพที่470 : ทำสออดสร้อย 4

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพก

เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชายพก
เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ยกเท้า
ซ้ายมาแตะ เท้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ท่าที่ 3 ทำรำยั่ว

ภาพที่471 : ทำรำยั่ว

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายตั้งวงล่าง

เปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับส่งหลัง

เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ยกเท้า
ซ้ายมาแตะ เท้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ท่าที่ 5 รำยัด

ภาพที่472 : รำยัด 1

เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชายพก
เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ยกเท้า
ซ้ายขึ้นข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่473 : รำยัด 2

ศีรษะ : เอียงขวา
 มือ : มือทั้งสองจับหงายคู่กันด้านหน้า
 ระดับกลางอเนก
 เท้า : ก้าวเท้าขวาเตะ เท้าซ้าย
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
 ศีรษะ

ท่าที่ 6 ท่าแขกเต้าผาลา

ภาพที่ 474 : ท่าแขกเต้าผาลา 1

ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายจับต่อ
 สอกขวา
 เท้า : ก้าวเท้าขวาเตะ เท้าซ้าย
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
 ศีรษะ

ศีรษะ : เอียงซ้าย
 มือ : มือทั้งสองตั้งวงคู่กันด้านหน้า
 ระดับกลางอเนก
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเตะ เท้าขวา
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทาง
 เดียวกับศีรษะ

ภาพที่ 475 : ท่าแขกเต้าผาลา 2

ศีรษะ : เอียงขวา
 มือ : มือซ้ายจับปกข้าง มือขวาจับต่อ
 สอกซ้าย
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเตะ เท้าขวา
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
 ศีรษะ

ภาพที่ 476 : แยกเต้าผาลา 3

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชาย

พก

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีรีชะ

ท่าที่ 7 ยูงฟ้อนหางพรหมสี่หน้า

ภาพที่ 478 : ท่ายูงฟ้อนหางพรหมสี่หน้า 1

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองแขนกางมือส่งไปด้านหลัง

เท้า : ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย เท้า
ขวาวางหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

ภาพที่ 477 : แยกเต้าผาลา 4

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาค้างวงบน มือซ้ายแขนกาง

มือแขนตั้ง

เท้า : ก้าวเท้าขวาและ เท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีรีชะ

ภาพที่ 479 : ท่ายูงฟ้อนหางพรหมสี่หน้า 2

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำข้างลำตัวอแน

เท้า : ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย เท้า
ขวาวางหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

ภาพที่480 : ท่ายูงฟ้อนหางพรหมสี่หน้า 3

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งห้งายมีระดับศิระษะงอ
แขน

เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวาน่า
เท้าซ้ายวางหลัง

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ
ศิระษะ

ท่าที่8 ท้าวสะเอวรอกลอง

ภาพที่481 : ท่าท้าวสะเอวรอ

ศิระษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองกำมือวางสันมือบน
สะโพก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 9 ท่ามอญชมดาว

ภาพที่482 : ท่ามอญชมดาว 1

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายจับชายพก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้ากระดกเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 10 ท่าปรบมือตั้งวง

ภาพที่484 : ปรบมือตั้งวง 1

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองปรบมือข้างแก้มขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเตะ เท้าขวา

ภาพที่483 : ท่ามอญชมดาว 2

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาหงายมือระดับอกด้านหน้าอ

แขน มือซ้ายหงายมือระดับศีรษะ

เท้า : ก้าวเท้าขวาเท้าซ้ายยกขึ้นข้างหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ภาพที่485 : ปรบมือตั้งวง 2

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงแขนตั้งด้านหน้าระดับ

ไหล่ มือซ้ายตั้งวงแขนตั้งด้านข้าง

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ท่าที่ 11 ทำชักแป้ง

ภาพที่486 : ท่าชักแป้ง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวง

หน้าระดับปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ท่าที่ 12 ทำรำสาย

ภาพที่487 : ท่ารำสาย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตั้งวงแขนตึงมือลงข้างลำตัว

มือซ้ายแขนกางมือแขนตึงระดับไหล่

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้าย่อเท้าหน้าหลัง

ลำตัว : ตรง

ท่าที่13 ทำยืนไหว้

ภาพที่488 : ทำยืนไหว้

ศีรษะ : ก้มศีรษะ

มือ : มือทั้งสองไหว้ระดับอก

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

รำหมุกกลองชายหญิง

เป็นการรำหมุกกลองชายหญิง เพื่อแสดงถึงความสวยงาม ความพร้อมเพรียงและความแข็งแรงของผู้แสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยออกมาตั้งคู่เข้าไหว้บังคม 3 ครั้งแล้วเริ่มออกท่าทาง จบด้วยยืนไหว้ธรรมดา 1 ครั้ง

ท่าที่ 1 ทำชักแป้งทำออก

ภาพที่489 : ทำชักแป้งทำออก

ฝ่ายหญิง

ฝ่ายชาย

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวงหน้า
ระดับปาก เปลี่ยนเป็น มือซ้ายจับปกข้าง มือ
ขวาดั้งวงหน้า

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิริษะ

ท่าที่ 2 ทำไหว้ 3 ครั้ง

ภาพที่ 490 : ทำไหว้ 3 ครั้ง

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองพนมมือระดับอก ดิ่งขึ้น

ไหว้ที่ศิริษะจรดไรผม ดิ่งลงกลับมาที่เดิม

เท้า : นั่งคุกเข่า

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 3 สอดสร้อยตั้งเข่า

ภาพที่ 491 : สอดสร้อยตั้งเข่า

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับของกลองมือขวาตีกกลาง
กลอง

เท้า : ย่ำเท้าย่อเข่าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายชาย

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพก

เปลี่ยนเป็น มือขวาจับชายพก มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : ตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับเอว

กลอง

เท้า : ตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 492 : สอดสร้อยเหลื่อมเท้า (ฝ่ายหญิง)

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชายพก

แล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชาย

พก

เท้า : เหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ

กลอง

เท้า : เหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 4 ทำสอดสร้อยย่า 3 จังหวะ แตะจุมุกเท้า

ภาพที่493 : สอดสร้อยย่า 3 จังหวะ ตะ
จมูกเท้า

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ

นางสาวสมศรี เหมชาติลือชัย

ฝ่ายชาย

ศิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพก

เปลี่ยนเป็น มือขวาจับชายพก มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ยก
เท้าซ้ายมาแตะจมูกเท้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิริษะ

ท่าที่ 5 ทำรอกทอง

ภาพที่494 : ทำรอกทอง

ฝ่ายหญิง

ศิริษะ : ตรง

ฝ่ายชาย

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ

กลอง

เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ยกเท้า
ซ้ายมาแตะจมูกเท้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิริษะ

ฝ่ายชาย

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองวงบนกลอง

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือท้าวสะเอว

ลำตัว : ตรง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 6 ทำร่าสายมือคู่แขนตั้ง

ภาพที่495 : ร่าสายมือคู่แขนตั้ง

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองสายแขนสลับกัน

เท้า : ยืนเหยียดเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 7 ลงศอกท้าวสะเอว

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองวางบนกลอง

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่496 : ลงศอกท้าวสะเอว

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวา

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวากำมือวางศอกลงบนหน้ากลอง

มือซ้ายทำวสะเอว

เท้า : เหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าพร้อมกับกดลำตัวไป

ด้านข้างทางเดียวกับศิริษะ

ท่าที่ 8 ทำรอกลองหันหลัง

ภาพที่497 : ทำรอกลองหันหลัง

ฝ่ายหญิง

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองกำมือทำวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 9 กระดกหลังยกหน้าลงศอก

ภาพที่498 : กระดกหลังยกหน้าลงศอก 1

ศิริษะ : ก้มหน้า

มือ : มือขวากำมือขวาแน่นตั้ง มือซ้ายแทงมือ

มือ : มือ

เท้า : ตั้งเข้าซ้ายนั่งทับเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

ฝ่ายชาย

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองวางบนกลอง

เท้า : นั่งตั้งเข้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

ภาพที่499 : กระดกหลังยกหน้าลงศอก 2

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวากำมือศอกให้โดนหน้ากลอง

คู่กันด้านหน้าเขนตั้ง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเท้าขวากระดกหลัง

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

หมายเหตุ-ฝ่ายชายจับกลองตั้งมาด้านหลัง

ท่าที่ 10 รอกลองด้านหน้า

ภาพที่500 : รอกลองด้านหน้า

ศิระษะ : ตรง

มือ : กำมือท้าวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ-ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

ท่าที่ 11 ส่ายมือคู่ ตีกลอง

ภาพที่501 : ส่ายมือคู่ ตีกลอง 1

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : ตรง

มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : ย่ำเท้าขวายกเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิระษะ

หมายเหตุ-ฝ่ายชายส่งกลองไปด้านหน้า

ภาพที่502 : ส่ายมือคู่ตีกลอง 2

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองส่ายแขนสลับกัน

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติตามภาพที่

มือ : มือขวาตีที่หน้ากลอง มือซ้ายวางมือที่

ต้นขา

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายก้มตัวหลบลงทางซ้าย

ท่าที่ 12 กลับหลังลงศอก

ภาพที่ 503 : กลับหลังลงศอก

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวากำมือลงศอก

หน้ากลอง

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายหลบลงทางซ้าย

ท่าที่ 13 หันหน้าลงศอก

ภาพที่504 : หันน้ำลงศอก

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายกำมือลง

ศอกที่หันน้ำกลง

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายหลบลงด้านขวา

ท่าที่ 14 ปรบมือโยนกลอง

ภาพที่505 : ปรบมือโยนกลอง 1

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : ปรบมือข้างซ้ายสลับข้างขวา ระดับ

แก้ม

เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย

ภาพที่506 : ปรบมือโยนกลอง 2

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า

กลองให้หันลงพื้น โยนขึ้นโดยใช้มือขวาตัก

กลองให้พลิก รับกลองให้กลองหันหน้าไป

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ ทางขวา
 เท้า : ตั้งเข่าซ้าย
 ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 15 ปรบมือ ขึ้นเข่า

ภาพที่ 507 : ปรบมือขึ้นเข่า

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือขวาจับหน้ากลอง มือซ้ายจับเอว
 กลอง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายยกเท้าขวาให้เข่าโดนหน้า
 กลองสลับกับก้าวเท้าขวายกเท้าซ้ายให้เข่าโดน
 หน้ากลอง

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่ 505

ภาพที่ 508 : ปรบมือลงศอก

ศีรษะ : ตรง

มือ : กำมือขวาลงศอกหน้ากลอง มือซ้าย

จับขอบกลอง สลับเป็นกำมือซ้ายลงศอกหน้า

กลอง มือขวาจับขอบกลอง

เท้า : ตั้งเข่าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่ 505

ท่าที่ 16 ปรบมือโยนกลองคู่คำอธิบายภาพที่ 505-506 หน้าที่ 313

ท่าที่ 17 ปรบมือตีลอคหว่างขา

ภาพที่ 509 : ปรบมือตีลอคหว่างขา

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาทักกลอง

ลอคได้ขาขวา สลับขาซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายยกเท้าขวา สลับก้าวเท้า

ขวายกเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้ม

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่ 505

ท่าที่ 18 ปรบมือลูกลงแปร

ภาพที่ 510 : ปรับมือลูกแปร

ศัรณะ : หันทางขวาสลับซ้าย

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับ
หน้ากลองเหวี่ยงกลองไปด้านหลังทางขวาสลับ
ทางซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าขวากระดกเท้าซ้าย ก้าวเท้าซ้าย
กระดกเท้าขวา

ลำตัว : ตรงเอี้ยวตัวไปทางขวาสลับทางซ้าย

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติตามภาพที่ 505

ท่าที่ 19 นางอาย สอก 2 คาง 1

ภาพที่ 511 : ทำนางอาย สอก 2 คาง 1

ศัรณะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายตั้งวงตะ
ที่แก้ม สลับมือเป็นมือขวาตั้งวงตะที่แก้ม มือ
ซ้ายจับส่งหลัง

เท้า : ก้าวเท้าขวา ซ้าย ขวา ตะเท้าซ้าย

ทำสลับอีกด้านหนึ่ง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชาย สอก 2 คาง 1 คู่คำอธิบาย

ภาพที่

ทำที่ 20 ทำ นางอาย โยนกลอง

ภาพที่ 512 : ทำนางอาย โยนกลอง

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาจับหน้า

กลองให้หันลงพื้น โยนขึ้น โดยใช้มือขวาผลัก

กลองให้พลิก รับกลอง

เท้า : นั่งตั่งเข้าซ้าย

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงคู่คำอธิบายภาพที่

ทำที่ 21 ทำรอกกลองหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 513 : ทำรอกกลองหันหน้าเข้าหากัน

ฝ่ายชาย

ฝ่ายหญิง

คีรีชะ : ตรง

มือ : กำมือท้าวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 22 ท่าจีบหงายรำยัด

ภาพที่ 514 : ท่าจีบหงายตั้งวงคู่

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงคู่กันด้านหน้าระดับกลาง
งอแขนเท้า : ก้าวเท้าซ้ายและจุมกเท้าขวา แล้วก้าว
เท้าขวาสลับที่กับฝ่ายชาย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง
เพียงแต่หันหน้า

คีรีชะ : ตรง

มือ : มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับของ
กลอง

เท้า : ย่ำเท้า

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 515 : ท่าจีบหงายตั้งวงคู่

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจีบหงายคู่กันด้านหน้า
ระดับกลางงอแขนเท้า : ก้าวเท้าขวาและจุมกเท้าซ้าย แล้ว
ก้าวเท้าซ้ายสลับที่กับฝ่ายชาย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่าย
หญิงเพียงแต่หันหน้าท่าที่ 23 มอญชมดาว

ภาพที่ 516 : มอญชมดาว 1

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาหงายมือระดับอกด้านหน้าอ

แขน มือซ้ายหงายมือระดับคีรีชะ

เท้า : ก้าวเท้าขวาเท้าซ้ายยกขึ้นข้างหน้า

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

ท่าที่ 24 รอกลองหน้าตรง

ภาพที่ 518 : รอกลองหน้าตรง

คีรีชะ : ตรง

มือ : กำมือท้าวสะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่าย

ภาพที่ 517 : มอญชมดาว 2

คีรีชะ : ก้ม

มือ : มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายจับชายพก

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้ากระดกเท้า

ขวา

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

ยบริการ
มหาวิทยาลัย

หญิง

ท่าที่ 25 แยกเต้าผาลา

ภาพที่ 519 : แยกเต้าผาลา 1

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายจับต่อ
ศอกขวา

เท้า : ก้าวเท้าขวาเตะจุมกเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีรีชะหมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือน

ฝ่ายหญิง

ภาพที่ 520 : แยกเต้าผาลา 2

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายจับปกข้าง มือขวาจับต่อศอก
ซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเตะจุมกเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

ภาพที่ 521 : แยกเต้าผาลา 3

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชายพก

เท้า : ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า

ภาพที่ 522 : แยกเต้าผาลา 4

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายแทงปลายมือ
แขนตั้ง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
 หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

เท้า : ก้าวเท้าขวาเตะจุมกเท้าซ้าย
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
 หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

ท่าที่ 26 ยูงพ็อนหางพรหมสี่หน้า

ภาพที่ 523 : ยูงพ็อนฟางพรหมสี่หน้า 1

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองแทงปลายมือส่งไปด้านหลัง

เท้า : ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย เท้า
 ขวางหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้า
 เหมือนฝ่ายหญิง

ท่าที่ 27 ท่าล้อแก้ว

ภาพที่ 525 : ท่าล้อแก้ว

ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

ภาพที่ 524 : ยูงพ็อนหางพรหมสี่หน้า 2

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองจับคว่ำข้างลำตัวอแน

เท้า : ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย เท้า
 วางหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่ายหญิง

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายล่อแก้วหงาย
แขนตึง ทำสลับอีกด้านหนึ่ง

เท้า : ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา เท้าซ้าย
วางหลัง ทำสลับอีกด้านหนึ่ง

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่าย
หญิง

ท่าที่ 28 ท่าเป็งมวง

ภาพที่ 526 : ท่าเป็งมวง

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองตั้งวงดึงมือเข้าหากันระดับ
อกด้านหน้าแล้วปาดมือออกให้มือซ้ายตั้งวงอยู่
ด้านหน้า มือขวา ตั้งวงอยู่ข้างลำตัวสลับทำกับ
มืออีกด้านหนึ่ง

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายสลับเท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่าเท้าเหมือนฝ่าย
หญิง ทำทั้ง 4 ทิศ หมุนวนทางซ้าย

ท่าที่ 29 ทำสายมือ

ภาพที่ 527 : ทำสายมือ

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงแขนตึงคิงลงข้างลำตัว

มือซ้ายกางปลายมือคิงขึ้นเสมอไหล่ สลับทำอีก
ด้านหนึ่ง

เท้า : ทำขวาอยู่ด้านหน้าเท้าหน้าหลัง

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายปฏิบัติทำท่าเท้า

ท่าที่ 30 ทำไหว้ (ยืน)

ภาพที่ 528 : ทำไหว้ (ยืน)

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : ก้มศีรษะ

มือ : ไหว้ระดับอก

เท้า : เหลื่อมเท้าซ้าย

ลำดับ : กัมศิระยะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติมือเหมือนฝ่ายหญิง
แต่ยื่นเท้าชิด

รำล้อกลองฉาบ

เป็นการรำล้อกลองฉาบ เพื่อความสนุกสนาน โดยผู้แสดงเป็นกลองมาจากผู้แสดงกลองรำ ส่วนผู้แสดงเป็นฉาบมาจากผู้บรรเลงดนตรี การแสดงช่วงนี้เป็นการแสดงของฉาบที่ไปหยอกล้อ กวนอารมณ์ให้กลองรำคาญใจและจบด้วยกลองไล่ฉาบเข้าโรง

ท่าที่ 1 ท่าไหว้

ภาพที่ 529 : ท่าไหว้ (นั่ง) 1

ศิระยะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองไหว้ระดับอก

เท้า : นั่งคุกเข่าแยกเข่าออกจากกัน

ลำดับ : ตรง

ภาพที่ 530 : ท่าไหว้ (นั่ง) 2

ศิระยะ : เงยหน้า

มือ : มือทั้งสองยกขึ้นจรดไธสมแล้วดึง
ลงกลับมาที่เดิม

เท้า : นั่งคุกเข่าแยกเข่าออกจากกัน

ลำดับ : ตรง

หมายเหตุ – ปฏิบัติ 3 ครั้ง

ท่าที่ 2 ฉาบล้อกลอง

ภาพที่ 531 : ฉาบล้อกลอง

ศัรณะ : ตรง

มือ : มืออยู่ระดับคางตีฉาบตามจังหวะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายอยู่ด้านหน้า

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

หมายเหตุ – ฝ่ายกลอง จะปฏิบัติทำขึ้นเข้า, ลง
ศอก, ลูกแปร, ตีลอดหว่างขา สลับ โยนกกลงไป
เรื่อยๆ

ท่าที่ 3 ท่ากลองขึ้นฉาบ

ภาพที่ 532 : ท่ากลองขึ้นฉาบ

ศัรณะ : ตรง

มือ : จับกลอง

เท้า : ยกเท้าขวาขึ้นหลังฉาบ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ฉาบเปลวหันหลังให้

ท่าที่ 4 ฉาบนั่งล้อกลอง

ภาพที่ 533 : ฉาบนั่งล้อกลอง

ศัรณะ : ตรง

มือ : มือตีฉาบระดับคาง

เท้า : นั่งบนส้นเท้า

ลำตัว : ก้ม

หมายเหตุ – ฝ่ายกลอง จะปฏิบัติทำขึ้นเข่า, ลงศอก, ลูกแปร, ตีลอดหว่างขา สลับโยนกลองไปเรื่อยๆ

ท่าที่ 5 ฉาบนั่งหมุนตัวล้อกลอง

ภาพที่ 534 : ฉาบนั่งหมุนตัวล้อกลอง

ศิรยะ : ตรง

มือ : มือตีฉาบส่งไปด้านหลัง

เท้า : นั่งบนส้นเท้าเข่าไม่แตะพื้น

ลำตัว : ก้มพร้อมหมุนตัว

หมายเหตุ – ฝ่ายกลอง จะปฏิบัติทำขึ้นเข่า, ลงศอก, ลูกแปร, ตีลอดหว่างขา สลับโยนกลองไปเรื่อยๆ

ท่าที่ 6 กลองจระเข้ฟาดหาง

ภาพที่ 535 : กลองจระเข้ฟาดหาง

ศิรยะ : หันมองหลังทางขวา

มือ : มือทั้งสองจับกลองไว้
 เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเท้าขวาเหยียดเท้าขวาไป
 ด้านหลัง
 ลำตัว : หันหลังให้ฉาบก้มตัว
 หมายเหตุ- ฉาบกลิ้งตัวหลบ
 ท่าที่ 7 ฉาบนอนหกหน้าหกหลัง

ภาพที่ 536 : ฉาบนอนหกหน้าหกหลัง
 ศีรษะ : เยกหน้าขึ้น
 มือ : ตั่งมือตีฉาบขึ้นเหนือศีรษะ
 เท้า : พับเท้าขึ้นด้านหลัง
 ลำตัว : นอนราบไปกับพื้น เอ็นตัวขึ้นโยก
 หน้าโยกหลัง
 หมายเหตุ - ฝ่ายกลอง จะปฏิบัติทำขึ้นเช่า, ลง
 สอก, ลูกแปร, ตีสอดหว่างขา, โยนกลองไปเรื่อยๆ
 แล้ววิ่งไล่เอากลองทุ่มใส่ฉาบเข้าเวที
 รัลื้อกลองชายหญิง

เป็นช่วงรัลื้อกลองชายหญิง เพื่อการเกี่ยวพาราสีกันระหว่างผู้แสดงฝ่ายชายและผู้แสดง
 ฝ่ายหญิง ใช้ผู้แสดง 1 คู่ที่มีฝีมือมารำหยอกล้อกัน ตอนออกมาฝ่ายชายและฝ่ายหญิงวิ่งไล่ต้อนกัน
 ออกมา เมื่อรำหยอกล้อกันเสร็จก็จับคู่เข้าโรงถือเป็นการเสร็จสิ้นการแสดงรำกลองยาว

ท่าที่ 1 ชักแป้ง

ภาพที่ 537 : ทำซักแป้ง

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ

คีระมะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายตั้งวงหน้า

ระดับปาก สลับทำอีกด้านหนึ่ง

เท้า : ก้าวเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีระมะ

ทำที่ 2 ทำสอดสร้อย

ภาพที่ 538 : ทำสอดสร้อย

คีระมะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือขวาดังวงบน มือซ้ายจับชายปก

สลับมือทำอีกด้านหนึ่ง

เท้า : ก้าวเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : กدلำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

ท่าที่ 3 ทำส่ายมือด้านหน้า

ภาพที่ 539 : ทำส่ายมือด้านหน้า

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ

นางสาวปริญญา อ่ำรอด

ศีรษะ : ก้ม

มือ : มือทั้งสองยื่นไปด้านหน้าคู่กันสลับ

มือตั้งวงเข้าออกแขนตั้ง

เท้า : ซอยเท้าวิ่ง

ลำตัว : ก้มตัวเล็กน้อย

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติ

เหมือนกัน

ท่าที่ 3 กระดกหลังยกหน้าลงสอก

ภาพที่ 540 : กระดกหลังยกหน้าลงสอก 1

แสดงภาพโดย : นายรัฐศาสตร์ จันเจริญ

ภาพที่ 541 : กระดกหลังยกหน้าลงสอก 2

ศีรษะ : เอียงขวา

นางสาวสมศรี เหมชาติลือชัย

มือ : มือขวากำมือศอกให้โดนหน้ากลง
มือซ้ายตั้งวงบน

ศีรษะ : ก้มหน้า

เท้า : ย่ำเท้าขวายกเท้าซ้าย

มือ : มือขวาจับคว่ำแขนตั้ง มือซ้ายแทงมือ

คู่กันด้านหน้าแขนตั้ง

ลำตัว : กอดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายเท้าขวากระดกหลัง

หมายเหตุ-ฝ่ายชายส่งกลงไปด้านหน้า

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

หมายเหตุ-ฝ่ายชายจับกลงดึงมาด้านหลัง

ท่าที่ 4 สายมือเข้าหากัน

ภาพที่ 542 : ทำสายมือเข้าหากัน

ศีรษะ : ก้ม

มือ : มือทั้งสองกางแขนขาลำตัวสลับมือ

สายขึ้นลง

เท้า : ก้าวเท้าหน้าหลัง

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 5 ชักแป้งลงนั่ง

ภาพที่ 543 : ทำชักแป้งลงนั่ง

- ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย
 มือ : มือขวาจับปกข้างมือซ้ายตั้งวงหน้า
 ทำสลับอีกด้านหนึ่ง
 เท้า : นั่งบนสันเท้าเข้าไม่โดนพื้น แล้วลุก
 ขึ้นยืน
 ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
 ท่าที่ 6 ท่าหยอกล้อฝ้ายชาย

ภาพที่ 544 : ท่าหยอกล้อฝ้ายชาย

ฝ้ายชาย

- ศีรษะ : ตรง
 มือ : มือทั้งสองวางบนหน้ากลอง
 เท้า : เหลื่อมเท้าขวาหมุนรอบตัว
 ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 7 ท่าหยอกล้อฝ้ายหญิง

ภาพที่ 545 : ท่าหยอกล้อฝ้ายหญิง

ฝ้ายชาย

ฝ้ายหญิง

- ศีรษะ : ตรง
 มือ : กางแขนออกข้างลำตัวส่ายมือเข้าไปดัก
 หน้าดักหลังฝ้ายชาย
 เท้า : ก้าวเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง

ฝ้ายหญิง

ศิริษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองส่ายมือข้างลำตัวคอยดัก

หน้าฝายหญิง

เท้า : ก้าวเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 8 ทำจับนาง

ภาพที่ 546 : ทำจับนาง

ฝายชาย

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงแขนตั้ง

เสมอไหล่

เท้า : ก้าวหน้าเท้าขวาตามด้วยเท้าซ้ายก้าว

ข้าง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิริษะ

ท่าที่ 9 ไหว้(ฮีน)

ศิริษะ : ตรง

มือ : ส่ายมืออยู่กับที่

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้า

ลำตัว : ตรงหมุนรอบตัว

ฝายชาย

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับมือขวาฝายหญิง มือซ้าย

จับมือซ้ายฝายหญิง

เท้า : ก้าวข้ามเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิริษะ

ภาพที่ 547 : ท่าไหว้ (ยืน)

ศีรษะ : ก้ม

มือ : พนมมือระหว่างอก

เท้า : ยืนเท้าคู่

ลำตัว : ก้มเล็กน้อย

4.6.2 สรุปวิเคราะห์ท่ารำรำกลองยาว

อดีต

การรำกลองยาวในอดีตมีลักษณะท่ารำที่ปรากฏขึ้นเป็นการประดิษฐ์ท่ารำที่เกิดมาจากความนิยมสนุก คึกคะนองของชาวบ้าน เป็นท่าทางที่แข็งแรงและโหดโผนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการรำประกอบกลอง และการรำต่อตัว ดังนี้

1. ส่วนของการรำประกอบกลอง คือ การทำท่าทางประกอบกับการใช้กลอง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการทำท่าทางประกอบการนั่งรำ และรูปแบบการทำท่าทางประกอบการยืนรำ ดังนี้

1.1 รูปแบบการทำท่าทางประกอบการนั่ง คือ การรำประกอบกลองที่ผู้แสดงนั่งเพื่อทำท่าประกอบ สามารถแบ่งเป็นส่วนๆ ได้ดังนี้

1.1.1 การรำใช้กลอง

-การใช้ศีรษะ

ท่าคาง การวางคางลงบนหน้ากลอง

ภาพ ท่าคาง

-การใช้มือและแขน

ท่าลงศอก การกำมือวางศอกลงบนหน้ากลอง

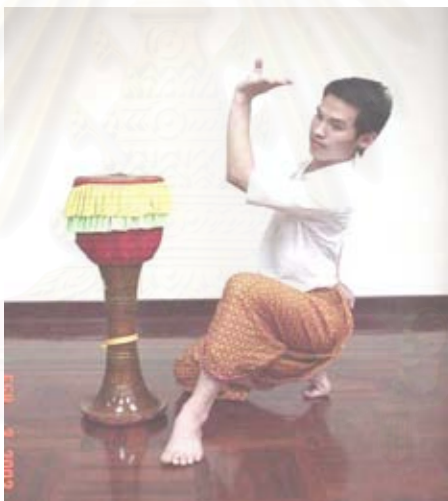
ภาพ ลงศอก

ท่าหลบสองมือ

1.1.2 การรำไม่ใช้กลอง

ท่าหลบมือเดียว   การใช้มือซ้ายตั้งวง   เอียงไปทางขวา   มือขวา

ไหล่หลัง

ภาพ ท่าหลบมือเดียว

1.2 รูปแบบการทำท่าทางประกอบการขึ้น คือ การรำประกอบกลองที่ผู้แสดงต้องขึ้นรำ สามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ดังนี้

1.2.1 ส่วนมือและแขน

ท่าโยนกลอง   มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับหน้ากลองโยน

กลองขึ้นต้นมือขวาให้กลองหมุนหันหน้ากลองขึ้นด้านบน   รับ โดยการให้มือขวาโอบตัวกลอง
มือซ้ายโอบเอวกลอง

ภาพ ทำโยน รับกลอง

1.2.2 ส่วนขาและเท้า

ทำขึ้นเข่า การยกเข่าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นให้โคนหน้ากลอง

ภาพ ทำขึ้นเข่า

ทำลูกแปร คือการกระดกหลังให้ส้นเท้าโดนหน้ากลอง

สถาบันวิทยุศิลปกรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ ลูกแปร

ทำติลลอดหว่างขา

2. ส่วนของการรำต่อตัว คือ ผู้แสดง 1 คน ขึ้นเหยียบผู้แสดงอีกคน ได้แก่
-ทำต่อตัวโยนกลอง

ภาพ ทำตัวตัวโยนกลอง

ปัจจุบัน

ลักษณะทำรำกลองยาวในปัจจุบัน ทำรำของฝ่ายชายได้รับการถ่ายทอดมาจากกลองยาวในอดีตและทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ด้านลักษณะทำรำของฝ่ายหญิงนั้นได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งหมด ทำรำของการกลองยาวในปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนของการรำ ส่วนของการรำประกอบกลอง ส่วนของการรำต่อตัว และส่วนของการรำประกอบฉาบ ดังนี้

1. ส่วนของการรำ คือ การใช้มือทำท่าทางต่างๆในการรำกลองยาว โดยไม่มีกลองเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนี้

ทำรำจากรำแม่บท

-ทำสอดสร้อยมาลา มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับชายพกเปลี่ยนเป็นมือ
ซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับชายพก

ภาพ สอดสร้อยมาลา

-ทำรำยั่ว มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายตั้งวงล่างเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงล่าง
มือซ้ายจับส่งหลัง

ภาพ รำยั่ว

-ทำแขกเต้าเข้ารัง มือขวาจับปกข้าง มือซ้ายจับต่อศอกขวา

ภาพ แยกเต้าเข้ารัง

-ทำยูงพ็อนหาง มือทั้งสองกางปลายมือส่งไปด้านหลัง

ภาพ ยูงพ็อนหาง

-ทำพรหมสี่หน้า มือทั้งหยาขมือระดับศอกชี้ระงอแขน

ภาพ พรหมสี่หน้า

ท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่

-ท่าเท้าสะเอว มือทั้งสองกำมือวางสันมือบนสะโพก

ภาพ เท้าสะเอว

-ท่าปรบมือ มือทั้งสองปรบมือข้างแก้มขวา

ภาพปรบมือ

-ท่ารำยัด มือทั้งสองตั้งวางคู่กันด้านหน้าระดับกลางงอแขน

ภาพ รำยัด

2. ส่วนของการรำประกอบกลอง คือ การรำโดยใช้กลองเป็นส่วนประกอบ แบ่งออกเป็น การนั่งรำและการยืนรำ ดังนี้

ทำรำประกอบการนั่ง

-ทำลงศอก มือขวากำมือตั้งขึ้นวางศอกลงบนหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบกลอง สลับกำมือซ้ายตั้งขึ้นวางศอกลงบนหน้ากลอง มือขวาจับขอบกลอง

ภาพ ลงศอก

-ทำคาง เงยหน้าวางคางลงบนกลอง มือทั้งสองจับขอบกลอง

ภาพ ลงคาง

-ทำส่งกลองไปด้านหน้า

ภาพ ส่งกลองไปด้านหน้า
-ทำส่งกลองไปด้านหลัง

ภาพ ส่งกลองไปด้านหลัง

ทำรำประกอบการขึ้น

-ทำตีกลองสองมือ มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายตีข้างกลอง สลับกัน

ภาพ ตีกลองสองมือ

หนึ่ง

-ท่าเตะกลองสองไขว้ คือการใช้เท้าขวายกขึ้นเตะหน้ากลองของอีกฝ่าย

ภาพ ท่าเตะกลองสองไขว้

-ท่าจรเข้าฟาดหาง คนหลังมือขวาตีหน้ากลองมือซ้ายจับขอบกลอง คนหน้ามือขวาจับหน้ากลอง มือซ้ายจับท้ายกลอง

ภาพ จรเข้าฟาดหาง

3. ส่วนของการรำประกอบฉาบ คือ การใช้มือจับฉาบแล้วทำท่าทางต่างๆ โดยแบ่งตามลักษณะท่าทางดังนี้

ท่ารำประกอบการนั่ง

-ท่าล้อกลองด้านหน้า คือการใช้มือตีฉาบด้านหน้าขณะนั่งอยู่

ภาพ ทำนั่งสือกลองด้านหน้า

-ทำสือกลองด้านหลัง คือการนั่งบนส้นเท้ามือตีฉาบอยู่ด้านหลัง

ภาพ ทำนั่งสือกลองด้านหลัง

ทำรำประกอบการขึ้น

-ทำสือกลองด้านหน้า คือให้มือจับฉาบตีระดับลำตัวคือระหว่างคอถึง

เอว

ภาพ ทำยืนสือกลองด้านหน้า

-ทำสือกลองด้านหลัง คือให้มือจับฉาบส่งไปอยู่ด้านหลัง

ภาพ ทำขึ้นลือกลองด้านหลัง

ทำรำประกอบการนอน

-ทำนอนลือกลอง นอนราบไปกับพื้นยกขาขึ้นมาระดับศีรษะ

ภาพ นอนลือกลอง

สรุปทำรำรำกลองยาว

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าการรำกลองยาวทั้งในอดีตและปัจจุบันสามารถสรุปแบ่งออกเป็น
ส่วนต่างๆ ได้ดังนี้

1.การใช้วัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายตามลักษณะทำรำ

1.1ลักษณะศีรษะ	ในอดีต	มี 4	ลักษณะ
1.1.1การก้ม		คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกด ศีรษะลงทางด้านหน้า
1.1.2ศีรษะตรง		คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไป หันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.3การเงยหน้า		คือ	ศีรษะตั้งตรงคิงศีรษะให้เอน ไปด้านหลัง
1.1.4การหันข้าง		คือ	การยื่นตัวตรงหันลำตัวท่อน บนไปทางด้านซ้ายหรือ ด้านขวา
	ในปัจจุบัน	มี 7	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอน ไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหา ไหล่ มักทำร่วมกับการกด ลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2การก้ม		คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกด

				ศีรษะลงทางด้านหน้า
1.1.3	ศีรษะตรง	คือ		ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไป หันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.4	การลักคอก	คือ		การที่ศีรษะตั้งตรงอยู่แล้วเอน ไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรง ข้ามกับการกคของไหล่
1.1.5	การเงยหน้า	คือ		ศีรษะตั้งตรงคิงศีรษะให้เอน ไปด้านหลัง
1.1.6	หันมองหลัง	คือ		ศีรษะเอนไปด้านด้านหนึ่ง พร้อมหน้าหันมองไป ด้านหลัง
1.1.7	การหันข้าง	คือ		การยื่นตัวตรงหันลำตัวท่อน บนไปทางด้านซ้ายหรือ ด้านขวา
1.2	ลักษณะลำตัว	ในอดีต	มี 5	ลักษณะ
1.2.1	ลำตัวตรง	คือ		การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทาง ด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2	กคลำตัวไปด้านข้าง	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไป ด้านใดด้านหนึ่งโดยการกค เอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติ พร้อมกับการเอียง
1.2.3	ก้มตัว	คือ		การยื่นลำตัวตรงกคตัวไป ด้านหน้า
1.2.4	การหงายตัว	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วคิงตัวไป ด้านหลัง
1.2.5	การเอี้ยวตัว	คือ		
		ในปัจจุบัน	มี 5	ลักษณะ
1.2.1	ลำตัวตรง	คือ		การยื่นลำตัวตรงไม่เอนไปทาง ด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2	กคลำตัวไปด้านข้าง	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วเอนไป ด้านใดด้านหนึ่งโดยการกค เอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติ

			พร้อมกับการเอียง
1.2.3ก้มตัว	คือ		การยื่นลำตัวตรงกดตัวไป ด้านหน้า
1.2.4การหงายตัว	คือ		การยื่นลำตัวตรงแล้วดึงตัวไป ด้านหลัง
1.2.5การเอี้ยวตัว	คือ		
1.3ลักษณะมือและแขน		ในอดีต	
			มี 4 ลักษณะ
1.3.1จับกลอง	คือ		มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับ หน้ากลองโยนกลองขึ้นคันมือ ขวาให้กลองหมุนหันหน้า กลองขึ้นด้านบน
1.3.2ตีกลองสองมือ	คือ		มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายตี ข้างกลอง สลับกัน
1.3.3ลงสอก	คือ		มือขวากำมือตั้งขึ้นวางสอกกลง บนหน้ากลอง มือซ้ายจับขอบ กลอง สลับกำมือซ้ายตั้งขึ้น วางสอกกลงบนหน้ากลอง มือ ขวาจับขอบกลอง
1.3.4รับกลอง	คือ		รับโดยการให้มือขวาโอบตัว กลอง มือซ้ายโอบเอวกลอง
		ในปัจจุบัน	มี 12 ลักษณะ
1.3.1วางมือ	คือ		การวางมือโดยหันฝ่ามือวาง ลงบนหน้าขา
1.3.2การไหว้	คือ		การพนมมือระหว่างอก
1.3.3การตั้งวง			
-ตั้งวงบน	คือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับแง่ศีรษะในฝ่าย ชายและอยู่ในระดับคิ้วของ ฝ่ายหญิง
-ตั้งวงหน้า	คือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง วงให้อยู่ในระดับไหล่เอียงไป

		ข้างหน้า
-ตั้งวงหงาย	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างตั้งวงโดยหงายฝ่ามือขึ้นด้านบน
-ตั้งวงแขนตั้ง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่แขนตั้ง
ตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้งคือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงตกปลายมือลงพื้นและให้แขนข้างนั้นตั้ง
-ตั้งวงล่าง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างตั้งวงให้อยู่ในระดับชายพก
-ตั้งวงแทงปลายมือส่งหลังคือ		การตั้งวงส่งแขนไปด้านหลังโดยให้ปลายมือแทงไปด้านหลัง
-ตั้งวงฝ่ามือแนบแก้ม	คือ	การตั้งวงโดยให้ฝ่ามือแนบแก้ม

1.3.4 การจิบ

-จิบล่าง	คือ	การที่มีข้างใดข้างหนึ่งจิบในระดับชายพกหงายจิบขึ้น
-จิบปกข้าง	คือ	การที่มีมือข้างใดข้างหนึ่งจิบโดยให้อยู่ระดับแ่งศีรษะองแขน
-จิบส่งหลัง	คือ	การที่มีมือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างจิบโดยส่งแขนไปด้านหลังให้ปลายนิ้วชี้ขึ้นด้านบนพร้อมหักข้อมือเข้าหาท้องแขน
-จิบหงาย	คือ	การที่มีมือข้างใดข้างหนึ่งจิบโดยที่หงายมือจิบขึ้นหักข้อมือ
-จิบต่อสอก	คือ	การจิบโดยใช้นิ้วชี้ต่อข้อสอกของแขนอีกข้างหนึ่ง

-จับคว่ำข้างลำตัว	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือสองข้างจับโดยให้ปลายนิ้วชี้หันลงพื้น
1.3.5 กำมือ		
-กำมือลงศอก	คือ	กำมือโดยวางข้อศอกลงบนหน้าอก
-กำมือเท้าสะเอว	คือ	มือทั้งสองกำมือวางสันมือลงบนสะเอว
1.3.6 ล่อแก้ว		
	คือ	การใช้นิ้วโป้งจรดกับนิ้วกลางนิ้วที่เหลือกรีดออก
1.3.7 ปรบมือ		
	คือ	การนำมือทั้งสองประกบกันให้มีเสียงดัง
1.3.8 โยนกลอง		
	คือ	มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับหน้ากลองโยนกลองขึ้นคันมือขวาให้กลองหมุนหันหน้ากลองขึ้นด้านบน
1.3.9 รับกลอง		
	คือ	รับโดยการให้มือขวาโอบตัวกลอง มือซ้ายโอบเอวกลอง
1.3.10 จับกลอง		
	คือ	มือซ้ายจับเอวกลองมือขวาจับหน้ากลองโยนกลองขึ้นคันมือขวาให้กลองหมุนหันหน้ากลองขึ้นด้านบน
1.3.11 ตีกลอง		
-ตีกลองมือเดียว	คือ	มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายจับเอวกลอง
-ตีกลองสองมือ	คือ	มือขวาตีหน้ากลอง มือซ้ายตีข้างกลอง สลับกัน
-ตีกลองลอดใต้ขา	คือ	มือซ้ายจับเอวกลอง มือขวาตีหน้ากลองโดยลอดใต้ขา
1.3.12 ตีฉาบ		
-ตีฉาบด้านหน้า	คือ	มือที่ตีฉาบยกไว้ระดับคาง

-ตีจบด้านหลัง	คือ	มือที่ตีจบไขว้ไปตีด้านหลัง
1.4 ลักษณะขาและเท้า ในอดีต	มี 8	ลักษณะ
1.4.1 การย่ำเท้า	คือ	การสลับเท้ายกขึ้นและวางลงในตำแหน่งเดิม
1.4.2 ยกหน้า	คือ	การยกเท้าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นด้านหน้า
1.4.3 กระดกเท้าหลัง	คือ	การกระดกเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหลังพร้อมกับหักข้อเท้า
1.4.4 ตั้งเข่า	คือ	การนั่งตั้งเข่าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นวางเข่าอีกข้างลงบนพื้น ยกตัวขึ้น
1.4.5 ตั้งเข่านั่งลงขาหลัง	คือ	การนั่งตั้งเข่าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นวางเข่าอีกข้างลงบนพื้น นั่งบนสันเท้าของขาที่วางเข่าลงบนพื้น
1.4.6 ก้าวหน้า	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหน้า
1.4.7 ยืนเท้าชิด	คือ	การยืนเท้าทั้งสองเท้าชิดกัน
1.4.8 ยืนแยกเท้า	คือ	การยืนโดยแยกขาออกจากกันให้เท้าทั้งสองข้างอยู่คู่กัน
	ในปัจจุบัน	มี 14 ลักษณะ
1.4.1 การนั่ง		
-นั่งคุกเข่า	คือ	การนั่งบนสันเท้าให้เข่าวางลงบนพื้นดิน
-นั่งกระดกเสี้ยว	คือ	การนั่งคุกเข่าแต่สองขาข้างใดข้างหนึ่งไปด้านหลังกระดกเท้าขึ้น
-นั่งตั้งเข่า	คือ	การตั้งเข่าขาใดข้างหนึ่งขึ้นยกกันขึ้น
-นั่งตั้งเข่าหนักเท้าหลัง	คือ	การนั่งตั้งเข่าข้างใดข้างหนึ่งแต่ให้นั่งบนขาหลัง
-นั่งตั้งเข่าคู่	คือ	การนั่งบนสันเท้าโดยไม่ให้หัว

เข้าโดนพื้น

1.4.2 การยื่น

-วางสั้นเท้า	คือ	การวางสั้นเท้าลงกับพื้นพร้อมกับหักข้อเท้าขึ้น
-ก้าวข้าง	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านข้าง
-ก้าวหน้า	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหน้า
-วางเท้าหลัง	คือ	การก้าวเท้าไปด้านหน้าหรือด้านหลังก่อนแล้ววางเท้าอีกเท้าไปด้านหลัง
-การย่อเท้า	คือ	การสลับเท้ายกขึ้นและวางลงในตำแหน่งเดิม
-ย่อเท้าหน้าหลัง	คือ	การสลับเท้ายกขึ้นวางลงในตำแหน่งหน้าหลัง
-กระดกเท้าหลัง	คือ	การกระดกเท้าใดเท้าหนึ่งไปด้านหลังพร้อมกับหักข้อเท้า
-เหลื่อมเท้า	คือ	การให้สั้นเท้าของเท้าข้างหนึ่งวางชิดกับข้างเท้าด้านในของเท้าที่ยืนเป็นหลัก
-จรดเท้า	คือ	การวางเท้าใดเท้าหนึ่งโดยใช้จมูกเท้าวางลงใกล้เท้าที่ยืน

ลักษณะการใช้เท้าของรำกลองยาวแบบท่าชุด

-ย่อเท้า 3 จังหวะ วางสั้นเท้า	คือ	การย่อเท้าใดเท้าหนึ่งลงไปก่อน เช่น ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ในจังหวะที่ 4 ให้วางสั้นเท้าลงไปข้างกับเท้าที่ยืน
-การย่อเท้า 3 จังหวะ แตะเท้า	คือ	การย่อเท้าใดเท้าหนึ่งลงไปก่อน เช่น ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ในจังหวะที่ 4 ให้แตะเท้าลงไปข้างกับเท้าที่ยืน
-การก้าวเท้า 3 จังหวะ กระดกหลัง	คือ	การก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่งลงไปก่อน

เช่น ก้าวเท้าขวา ก้าวเท้าซ้าย ก้าวเท้า
ขวา ในจังหวะที่ 4 ให้กระดกหลังขึ้น

2.การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว

ลักษณะการรำกลองยาวในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนานหันหน้าไปในทิศทางที่มีผู้ชม ทำท่าทางเคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ ไม่กำหนดจุดตายตัว แต่ลักษณะกลองยาวในปัจจุบันมีการกำหนดจุดขึ้นที่แน่นอน คือ เดินออกมาในทิศทางที่ผู้ชมอยู่โดยจะกำหนดเป็นทิศหน้า มีการเคลื่อนที่โดยการหมุนรอบตัว และรักษาคำแหน่งเดิมไว้จนจบจึงเดินเข้า

3.ลำดับท่ารำ

ท่ารำที่พบในการรำกลองยาวในอดีต มีการใช้ท่าทางอยู่ช่วงกลางของลำดับท่ามากที่สุด รองลงมาเป็นการใช้ท่ารำในช่วงล่างของลำดับ คือ เข่าและเท้า และน้อยที่สุดคือ ศีรษะ โดยไม่มีการเรียงลำดับจากต่ำไปหาสูงหรือเล็กไปหาใหญ่

ท่ารำของรำกลองยาวในปัจจุบัน มีการใช้ท่ารำอยู่ในบริเวณช่วงกลางของลำดับท่ามากที่สุด รองลงมาเป็นช่วงเหนือศีรษะ และน้อยที่สุดคือท่าพื้น คือการนอนราบ

4.ลักษณะท่ารำ

จากการศึกษาพบว่าท่ารำกลองยาวในอดีตที่สืบค้นได้มีทั้งสิ้น 11 ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคล ที่คิดขึ้นเพื่อความสนุกสนานและโลดโผน เป็นท่าทางที่ว่องไว แข็งแกร่งตามแบบของผู้ชายในการศึกษาท่ารำรำกลองยาวในปัจจุบันพบที่มีการประดิษฐ์ท่ารำบางท่าขึ้นใหม่และเพิ่มผู้แสดงฝ่ายหญิงพร้อมกับท่ารำเข้าไป พร้อมกับแบ่งการแสดงออกเป็นช่วงๆซึ่งในแต่ละช่วงสืบค้นท่ารำได้ ดังนี้

ช่วงที่ 1	รำเดี่ยวกลองชาย	มีทั้งสิ้น	19	ท่ารำ
ช่วงที่ 2	รำหมู่กลองชาย	มีทั้งสิ้น	14	ท่ารำ
ช่วงที่ 3	รำหมู่หญิง	มีทั้งสิ้น	14	ท่ารำ
ช่วงที่ 4	รำหมู่ชายหญิง	มีทั้งสิ้น	24	ท่ารำ
ช่วงที่ 5	รำเดี่ยวกลองฉาบ	มีทั้งสิ้น	8	ท่ารำ
ช่วงที่ 6	รำเดี่ยวกลองชายหญิง	มีทั้งสิ้น	11	ท่ารำ

จากลักษณะท่ารำกลองยาวในอดีตพบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงประกอบในวงกลองยาว ที่มีการแสดงความแข็งแรง โดยการนำเอาครกตำข้าวมาวางไว้บนท้องของผู้เล่นที่นอนหงายอยู่บนพื้น และใช้ไม้ตำข้าวตีลงไปหลายๆครั้ง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการแสดงท่าทางเลย ส่วน

ลักษณะเด่นของรำกลองยาวในปัจจุบันอยู่ที่การโยนกลองทอยที่สามารถโยนได้ยาวต่อเนื่องโดยไม่จำกัดจำนวนผู้แสดง

4.7 รำมั่งคละ

ท่ารำของรำมั่งคละที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพสาคิตของท่ารำที่ปรากฏขึ้นในอดีตและท่ารำที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยแยกอธิบายการปฏิบัติเป็นฝ่ายชายฝ่ายหญิงเรียงตามลำดับการแสดง ชื่อของท่ารำผู้วิจัยได้นำมาจากชื่อท่าที่เรียกถ่ายทอดมาจากปากต่อปากจนถึงปัจจุบันส่วนหนึ่งและผู้วิจัยกำหนดเรียกเองส่วนหนึ่ง การอธิบายจะเริ่มอธิบายจากท่ารำที่ปรากฏอยู่ในอดีตก่อนแล้วจึงอธิบายท่ารำที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นอดีตและปัจจุบันเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ท่ารำของรำมั่งคละทั้งที่ปรากฏอยู่ในอดีตและปัจจุบันสามารถอธิบายการปฏิบัติท่ารำได้ดังต่อไปนี้

4.7.1 ลักษณะท่ารำ

อธิบายการปฏิบัติท่ารำรำมั่งคละในอดีต

ท่ารำมั่งคละในอดีตเป็นท่ารำที่เกิดจากความสนุกสนานของชาวบ้านที่รำประกอบจังหวะดนตรี ท่ารำที่เกิดขึ้นเป็นท่าทางที่สนุกสนานและหยอกล้อกันของชาวบ้าน ท่ารำที่ถูกถ่ายทอดมานี้เป็นท่ารำที่ได้รับความชื่นชอบจากชาวบ้านนำไปปฏิบัติกันทั่วไป ลักษณะท่ารำมั่งคละในอดีตนี้บางท่าปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิงบางท่าปฏิบัติได้เฉพาะฝ่ายเดียว

ท่ารำมั่งคละในอดีตของฝ่ายชาย

ท่าที่ 1 ท่าลิงอุ้มแดง

ภาพที่ 548 : ลิงอุ้มแดง

ศิระษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองสอดนิ้วเกี่ยวกันไว้ให้
ฝ่ามือหันลงพื้นเหวี่ยงแขนไปทางซ้ายสลับ
ทางขวา

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว : ก้มตัวเคลื่อนตัวไปทางซ้ายสลับ

ขวาตามเท้าพร้อมกมลำตัวไปด้านข้างทาง

เดียวกับศีรษะ

ท่าที่ 2 ลิงข่มตอ

ภาพที่ 549 : ลิงข่มตอ

แสดงภาพโดย: นายนิรุต เนียมเครือ

ศีรษะ : ก้มศีรษะไปด้านหน้า

มือ : มือทั้งสองสอดนิ้วเกี่ยวกันไว้ให้

ฝ่ามือหันลงพื้น กดมมือลงตามจังหวะ

เท้า : ยืนส้นเท้าชิดกันเปิดปลายเท้าออก

ด - ยุบตามจังหวะกดมมือ

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

ท่าที่ 3 ตกปรัก (กลอง โยน)

ภาพที่550 : ตกปรัก (ฝ่ายชาย1)

ศีรษะ : ลักคอซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงแขนปลายมือแขนตั้ง

ระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่551 : ตกปรัก (ฝ่ายชาย2)

ศีรษะ : ลักคอขวา

มือ : มือขวาตั้งวงแขนตั้งคึงแขนลงมา

ข้างลำตัว มือซ้ายตั้งวงล่างแขนปลายมือ

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่าร่ำตกปรักท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 4 ท่าตกปรัก

ภาพที่552 : กาสาวไส้ 1 (ฝ่ายชาย 1)

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับชายพก

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่553 : กาสาวไส้ 2 (ฝ่ายชาย 2)

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาส่งไปจับหลัง มือซ้ายคึงขึ้นไป

เป็นตั้งวงบน

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว :ตรง

ท่าที่ 5 หงส์เหิน

ภาพที่554 : หงส์เหิน (นกกระเด้าดินฝ่ายชาย)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับไหล่ งามแขนตั้งวงกลมฝ่ามือลงพื้นขยับมือโดยการกดมือขึ้นและลงตามจังหวะ

เท้า : ยืนส้นเท้าชิดติดกัน เปิดปลายเท้าออก

ยึด-ขยับโดยแยกหัวเข่าออกจากกัน

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 6 ดมเป็ง

ภาพที่555 : ดมเป็ง

ศีรษะ : ก้มหน้าเล็กน้อยเอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองกำมือคึงมือเข้าไปหาหน้า

ระดับจมูก

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว :ตรง

ท่าที่ 7 ทิ้งแป้ง

ภาพที่556 :ทิ้งแป้ง

ศิรยะ : ก้มศิรยะเล็กน้อย

มือ :มือทั้งสองปล่อยมือออกหันฝ่ามือลง

พื้นเหยียงมือไปทางซ้ายสลับทางขวา

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว :ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย

ท่าที่ 8 ไหว้

ภาพที่557 :ไหว้ (ฝ่ายชาย)

ศิรยะ :ตรง

มือ : ไหว้ระดับอก

เท้า : ยืนเท้าชิดกัน

ลำตัว :ตรง

ท่าที่ 9 กวางเหวียงหลัง

ภาพที่ 558 : กวางเหวียงหลัง 1

ศีรษะ :เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงล่าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว :ตรงหันลำตัวด้านบนไปด้านซ้าย

ภาพที่ 559 : กวางเหวียงหลัง 2

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงล่าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว :ตรงหันลำตัวด้านบนไปด้านขวา

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่ารำกวางเหวียงหลังท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 10 ปรบมือ

ภาพที่ 560 : ปรบมือ (ฝ่ายชาย)

ศีรษะ :ตรง

มือ : มือทั้งสองปรบมือด้านหน้า

ระดับกลางตัว

เท้า : ยืนสลับเดินย่อตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 11 มอญชมดาว

ภาพที่ 561 : มอญชมดาว (ฝ่ายชาย 1)

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายจับชายพก มือขวาจับสังหลัง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

ภาพที่ 562 : มอญชมดาว (ฝ่ายชาย 2)

ศีรษะ : เอียงขวา เงยหน้าขึ้น

มือ : มือซ้ายตั้งวงหงายระดับศีรษะ มือขวาตั้งวงหงายระดับปาก

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่ารำมอญชมดาวท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 12 ซ้างประสานงา

ภาพที่ 563 : ซ้างประสานงา

- ศิระษะ : ก้มไปด้านหน้า
 มือ : มือทั้งสองจับหางข้างลำตัววงอแขน
 ดึงแขนเข้าออกสลับกัน
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย

ทำรำมั่งกละในอดีตของฝ่ายหญิง

ท่าที่ 1 ตกปรัก (กลองโยน)

ภาพที่ 564 : ตกปรัก 1

แสดงภาพโดย:นางสาวปริญญา อ่ำรอด

- ศิระษะ : ลักคอซ้าย
 มือ : มือขวาตั้งวงแขนดึงดึงแขนลงมา
 ระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง
 เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อย
 ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 565 : ตกปรัก 2

- ศิระษะ : ลักคอขวา
 มือ : มือขวาตั้งวงแขนดึงดึงแขนลงมา
 ข้างลำตัว มือซ้ายตั้งวงล่างแขนดึงดึงแขนลงมา
 เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อย
 ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่ารำตกปรักท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 2 ช้างประสานงา

ภาพที่ 566 : ช้างประสานงา

ศิระษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับหางงอแขนระดับ

ล่าง คึงแขนเข้า – ออกสลับกัน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 3 กาสาวไส้

ภาพที่ 567 : กาสาวไส้ (ฝ่ายหญิง 1)

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับชายพก

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 568 : กาสาวไส้ (ฝ่ายหญิง 2)

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาส่งไปจับหลัง มือซ้ายดึงขึ้นไป

เป็นตั้งวงบน

เท้า : ย่ำเท้าไปเรื่อยๆ

ลำตัว :ตรง

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่าร่ากาสาวไส้ท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 4 กวางเหลียวหลัง

ภาพที่569 : กวางเหลียวหลัง (ฝ่ายหญิง 1)

ศีรษะ :เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงล่าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว :ตรงหันลำตัวด้านบนไปด้านซ้าย

ภาพที่570 : กวางเหลียวหลัง (ฝ่ายหญิง 2)

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงล่าง

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว :ตรงหันลำตัวด้านบนไปด้านขวา

หมายเหตุ- ปฏิบัติท่าร่ากวางเหลียวหลังท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 5 มอญชมดาว

ภาพที่571 : มอญชมดาว 1

ศีรษะ :เอียงซ้าย

ภาพที่572 : มอญชมดาว 2

มือ : มือซ้ายจับชายพก มือขวาจับส่งหลัง
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้า

ศีรษะ : เอียงขวา
 มือ : มือซ้ายตั้งวงหงายระดับศีรษะ มือขวาตั้งวงหงายระดับปาก
 เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ
 ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ปฏิบัติทำรำมอญชมดาวท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 6 หงส์เหิน

ภาพที่ 573 : หงส์เหิน (นกกระเต่าคินฝ่ายหญิง)

ศีรษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับ

ไหล่ งอแขนตั้งวงกดฝ่ามือลงพื้นขยับมือโดย

การกอดมือขึ้นและลงตามจังหวะ

เท้า : ยืนส้นเท้าชิดติดกัน เปิดปลายเท้าออก

ยืด-ยุบโดยแยกหัวเข่าออกจากกัน

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 7 ไหว้

ภาพที่ 574 : ไหว้

ศिरษะ : ตรง

มือ : ไหว้ระดับอก

เท้า : ยืนเท้าชิดกัน

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 8 ปรบมือ

ภาพที่ 575 : ปรบมือ (ฝ่ายหญิง)

ศिरษะ : ตรง

มือ : มือทั้งสองปรบมือระดับล่างตาม

จังหวะ

เท้า : ยืนหรือย่อเท้าสลับกันไป

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 9 นางอาย

ภาพที่ 576 : นางอาย

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาทำวสะเอว มือซ้ายตั้งวงให้

ฝ่ามือวางบริเวณแก้มซ้ายงอแขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ท่าที่ 10 แม่หม้ายทิ้งแป้ง

ภาพที่ 577 : แม่หม้ายทิ้งแป้ง 1

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับคอกว่าหน้ามือซ้าย มือซ้ายทำว

สะเอว

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

ภาพที่ 578 : แม่หม้ายทิ้งแป้ง 2

ศิระษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายเหมือนเดิม มือขวาดั้งวงแกว

ปลายมือข้างลำตัวระดับล่างงอแขน

เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ

ลำตัว : ตรง

หมายเหตุ – ปฏิบัติท่ารำแม่หม้ายทั้งแบ่งท่าที่ 1 และท่าที่ 2 ต่อเนื่องกัน

อธิบายการปฏิบัติท่ารำรำมั่งกละในปัจจุบัน

ลักษณะท่ารำของรำมั่งกละในปัจจุบันนี้ได้นำท่าทางมาจากการรำมั่งกละในอดีตแต่ได้ปรับปรุงท่ารำให้ประณีตขึ้นนอกจากนั้นยังคิดประดิษฐ์ท่ารำเพิ่มเติมเพื่อให้สมบูรณ์เหมาะสำหรับการแสดงมากขึ้น

ท่าที่ 1 ตกปรัก (กลอง โยน)

ภาพที่ 579 : ตกปรัก 1

ศีรษะ : ลักคอซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงแขนปลายมือ แขนตั้ง

ระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา วางสั้น

เท้าซ้ายข้างเท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างตรงข้ามกับ

ศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำเดียวกัน

ภาพที่ 580 : ตกปรัก 2

ศีรษะ : ลักคอขวา

มือ : มือขวาตั้งวงแขนตั้งดิ่งแขนลงมาข้าง

ลำตัว มือซ้ายตั้งวงล่างแขนปลายมือ

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย วางสั้น

เท้าขวาข้างเท้าซ้าย

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างตรงข้ามกับ

ศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำต่อเนื่องและท่าเดียวกัน

ท่าที่ 2 ช้างประสานงา

ภาพที่581 : ช้างประสานงา (ฝ่ายชาย)

ศิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับหงายข้างลำตัวอแน
สลับดึงแขนเข้า - ออก

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป
ด้านซ้ายวางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย แล้วก้าวเท้า
ขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไปด้านตรงกันข้าม วางส้น
เท้าซ้ายใกล้เท้าขวา

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศิริษะ
เคลื่อนตัวไปทางซ้ายสลับทางขวา

ท่าที่ 3 กาสาวไล่

ภาพที่582 : ช้างประสานงา (ฝ่ายหญิง)

ศิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : มือทั้งสองจับหงายด้านหน้าระดับล่าง
อแนสลับดึงแขนเข้า - ออก

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าขวาตบเท้าหมุนตัวไป
ทางขวากลับมาหน้าตรงแล้วเปลี่ยนเป็นเหลื่อม

เท้าซ้ายหมุนตัวไปทางซ้ายกลับมาหน้าตรง

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิริษะ

หมุนรอบตัวไปกลับทางขวาและซ้าย

ภาพที่583 : กาสาวไล่ 1

ศิริษะ : เอียงซ้าย

ภาพที่584 : กาสาวไล่ 2

ศิริษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับชายพก
เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา วางส้น
เท้าซ้ายไถลเท้าขวา

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
หันไปทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ
เดียวกัน

ท่าที่ 4 กวางเหลียวหลัง

ภาพที่ 585 : กวางเหลียวหลัง 1

ศีรษะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา วางส้น
เท้าซ้ายไถลเท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยหันลำตัว
ท่อนบนไปทางซ้าย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ
เดียวกัน

มือ : มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายตั้งวงบน

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย วางส้น
เท้าขวาไถลเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ
หันไปทางซ้าย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ
ต่อเนื่องและทำเดียวกัน

ภาพที่ 586 : กวางเหลียวหลัง 2

ศีรษะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงล่าง

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย วางส้น
เท้าขวาไถลเท้าซ้าย

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยหันลำตัว
ท่อนบนไปทางขวา

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ
ต่อเนื่องและทำเดียวกัน

ท่าที่ 5 ญ. แม่หม้ายทิ้งแป้ง ช.รับแป้ง, ดมทิ้งแป้ง

ภาพที่ 587 : แม่หม้ายทิ้งแป้ง 1

ฝ่ายหญิง แม่หม้ายทิ้งแป้ง 1

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาตั้งวงแหงปลายมือองแขน

ข้างลำตัว มือซ้ายเท้าสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไป

ด้านขวา วางเท้าซ้ายไปด้านหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีรีชะ

ฝ่ายชาย รับแป้ง

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือทั้งสองหงายมือขึ้น ห่อมือเล็กน้อย

องแขนระดับล่าง

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไป

ทางด้านขวา วางสันเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อยพร้อมกด

ลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

ภาพที่ 588 : แม่หม้ายทิ้งแป้ง 2

ฝ่ายหญิง แม่หม้ายทิ้งแป้ง 2

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับคว่ำใกล้มือซ้ายที่เท้าสะเอว

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป

ทางด้านซ้าย วางเท้าขวาไปด้านหลัง

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ฝ่ายชาย ดม, ทิ้งแป้ง

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกำมือดึงมือเข้าไปหาจมูก

แล้วโยนมือไปทางซ้ายปล่อยมือทั้งสองออกให้

ฝ่ามือหันลงพื้น

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป

ทางขวา วางสันเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย

คีรีชะ

หมายเหตุ – ฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำแม่หม้ายทึ่ง
แป้ง 1 และ 2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 6 ญ.นางอาย ช.ลึงอุ้มแดง,ลึงข่มตอ

ภาพที่ 589 : นางอาย 1 ,ลึงอุ้มแดง

ฝ่ายหญิง นางอาย 1

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือขวาจับชายพก มือซ้ายจับใต้คาง
เข้าหาลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าซ้ายวางส้นเท้าขวา

ลำตัว : ตีไหล่ไปทางขวาพร้อมกับกคดลำตัว

ไปด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายปฏิบัติท่ารำรับแป้งและทึ่ง
แป้งต่อเนื่องกัน

ฝ่ายชาย ลึงอุ้มแดง

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองสอดนิ้วเกี่ยวกัน หันฝ่า

มือลงพื้นเหวี่ยงแขนไปทางซ้ายสลับทางขวา

เท้า : ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป

ทางขวา วางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย แล้ว

เปลี่ยนเป็น ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไป

ทางด้านขวา วางส้นเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา

ลำตัว : ก้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย

ภาพที่ 590 : นางอาย 2 ,ลึงข่มตอ

ฝ่ายชาย ลึงข่มตอ

ฝ่ายหญิง นางอายุ 2

ศิระษะ : เอียงขวา

มือ : มือขวาจับชายพก มือซ้ายตั้งวงให้ฝ่า

มือแตะแก้มซ้าย

เท้า : ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้าซ้าย

ลำตัว : ติโหล่ไปทางซ้ายพร้อมกับกคลำตัว

ไปด้านข้างทางเดียวกับศิระษะ

หมายเหตุ– ฝ่ายหญิงปฏิบัติทำรำนางอายุ 1 และ

2 ต่อเนื่องกัน

ท่าที่ 7 จีบยาว

ภาพที่ 591 : จีบยาว

ฝ่ายชาย

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับหงาย

แขนตั้งระดับไหล่ แล้วเปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายตั้งวงบนมือขวาจับหงายแขนตั้งระดับไหล่

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไปทางด้านขวา วางส้นเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา แล้ว

เปลี่ยนเป็น ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไปทางขวา วางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิระษะหันตัวไปด้านหลัง หมุนตัวกลับมาหันไป

ด้านซ้าย หมุนตัวกลับไปด้านขวา สุดท้ายหมุน

ตัวหันหลังเปลี่ยนที่กับฝ่ายหญิง

ศิระษะ : ก้มไปด้านหน้าเล็กน้อย

มือ : มือทั้งสองสอดนิ้วเกี่ยวกัน หันฝ่า

มือลงพื้นกคมือลงตามจังหวะ 4 ครั้ง

เท้า : ต่อเนื่องจากทำลึงอุ้มแดงจบลง

ด้านซ้าย ยืนส้นเท้าชิดกันย่อตัวแยกเข่าออก ยึด

– ยูบ ตามจังหวะ 4 ครั้ง

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

ฝ่ายหญิง

ศิระษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับหงาย

แขนตั้งระดับไหล่ แล้วเปลี่ยนมือเป็นมือซ้ายตั้งวงบนมือขวาจับหงายแขนตั้งระดับไหล่

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไปทางด้านขวา วางส้นเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา แล้ว

เปลี่ยนเป็น ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไปทางขวา วางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย

ลำตัว : กคลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศิระษะหันหน้าตรง หมุนตัวหันไปทางขวา หมุน

ตัวกลับหันไปทางซ้าย สุดท้ายหันกลับไปหน้า

ตรงแต่สลับที่กับฝ่ายชาย

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติทำรา

เดียวกันแต่หันคนละทิศทาง

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ

เดียวกันแต่หันคนละทิศทาง

ท่าที่ 8 ผาลา

ภาพที่ 592 : ผาลา

ฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงแหงปลาย

มือองแขนข้างลำตัว เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงบน

มือขวาดั้งวงแหงปลายมือองแขนข้างลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไป

ทางด้านขวา วางส้นเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา แล้ว

เปลี่ยนเป็น ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป

ทางขวา วางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะหันหน้าตรง หมุนตัวหันไปทางขวา หมุน

ตัวกลับหันไปทางซ้าย สุดท้ายหันกลับไปหน้า

ตรงยืนกลับมาขึ้นที่เดิม

ฝ่ายหญิง

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงแหง

ปลายมือองแขนข้างลำตัว เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้ง

วงบน มือขวาดั้งวงแหงปลายมือองแขนข้าง

ลำตัว

เท้า : ก้าวเท้าขวา เท้าซ้าย เท้าขวา ไป

ทางด้านขวา วางส้นเท้าซ้ายใกล้เท้าขวา แล้ว

เปลี่ยนเป็น ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้าย ไป

ทางขวา วางส้นเท้าขวาใกล้เท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับศีรษะ

หันตัวไปด้านหลัง หมุนตัวกลับมาหันไป

ด้านซ้าย หมุนตัวกลับไปด้านขวา สุดท้ายหมุน

ตัวหันหน้าตรงกลับมาขึ้นที่เดิม

ท่าที่ 9 มอญชมดาว

ภาพที่ 593 : มอญชมดาว 1

คีรีชะ : เอียงขวา

มือ : มือซ้ายตั้งวงหงายจอแชนระดับคีรีชะ

มือขวาตั้งวงหงายระดับปาก

เท้า : ก้าวเท้าขวายกเท้าซ้ายขึ้นด้านหน้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

คีรีชะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ

เดียวกัน

ท่าที่ 10 หงส์เหิน (นกกระเด้าดิน)

ภาพที่ 595 : หงส์เหิน (นกกระเด้าดิน)

คีรีชะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือทั้งสองกางออกข้างลำตัวระดับ

ไหล่จอแชนกดฝ่ามือลงหันฝ่ามือลงพื้นขยับมือ

ตามจังหวะด้วยการกอดมือขึ้น - ลง

ภาพที่ 594 : มอญชมดาว 2

คีรีชะ : เอียงซ้าย

มือ : มือซ้ายจับสังหลัง มือขวาจับชายพก

เท้า : ย่ำเท้าซ้าย เท้าขวา เท้าซ้ายกระหลัง

เท้าขวา

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้าพร้อมกับกดลำตัวไป

ด้านข้างทางเดียวกับคีรีชะ

หมายเหตุ - ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารำ

ต่อเนื่องและเป็นท่าเดียวกัน

เท้า : ก้าวเท้าขวาเข่งเท้าซ้ายด้วยจมูกเท้า

สลับกับก้าวเท้าซ้ายเข่งเท้าขวาด้วยจมูกเท้า

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

ท่าที่ 11 สอดสร้อยมาลาแปลง

ภาพที่ 596 : สอดสร้อยมาลาแปลง

ศีรษะ : เอียงขวาสลับเอียงซ้าย

มือ : มือขวาดั้งวางบน มือซ้ายจับชายพก

แล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาดึงมือจับขึ้นไปตั้งวางบน

มือซ้ายจับชายพก

เท้า : ยืนเหลื่อมเท้าซ้าย

ลำตัว : กดลำตัวไปด้านข้างทางเดียวกับ

ศีรษะ

หมายเหตุ – ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงปฏิบัติท่ารา

เดียวกันแต่ฝ่ายหญิงนั่งลงทับส้นเท้า

ท่าที่ 12 ปรบมือ

ภาพที่597 : ปรบมือ

ศิรชะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : ปรบมือระดับอกตามจังหวะ

เท้า : ทำต่อเนื่องจากภาพที่ รอฝ่ายหญิง

ลุกขึ้นยืน

ลำตัว : ตรง

ภาพที่598 : ปรบมือเข้า

ศิรชะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา

มือ : ปรบมือสลับพลิกมือให้มือขวากับ

มือซ้ายสลับอยู่ด้านบน

เท้า : เดินย่อเท้าตามจังหวะเข้าไป

ลำตัว : ก้มไปด้านหน้า

หมายเหตุ – ฝ่ายชายเดินถอยหลังเข้า ฝ่ายหญิง
เดินหน้าเข้าไป

4.7.2 สรูปวิเคราะห์ทำรำรำมั่งกละ

อดีต

ลักษณะทำรำของรำมั่งกละในอดีตมาจากการคิดประดิษฐ์ทำรำที่เกิดขึ้นจากจินตนาการ และความสนุกสนานของชาวบ้าน ประกอบไปด้วย ท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงาม ท่าทาง เลียนแบบธรรมชาติ และท่าทางที่นำมาจากธรรมชาติ ดังนี้

1. ท่าทางประณีตมุ่งเน้นความสวยงาม คือ ท่าทางที่ประณีตผิดไปจากท่าทางธรรมชาติและ ตั้งชื่อเรียกตามจินตนาการ เช่น

-ท่ากวางเหลียวหลัง มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงล่าง

ภาพ กวางเหยี่ยวหลัง

2.ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือ ท่าทางธรรมชาติที่ผ่านกระบวนการปรับให้ดูประณีต
ขึ้น ส่วนมากเป็นท่าเลียนแบบอากัปกริยาเชิงสัตว์ เช่น

-ท่าลิงข่มตอ มือทั้งสองสอดประสานกันให้ฝ่ามือลงพื้น

ภาพ ท่าลิงข่มตอ

-ท่าหงส์เหิน(นกกระเด้าดิน) มือทั้งสองของกางออกข้างลำตัวระดับไหล่กด
ปลายมือลงหันฝ่ามือลงพื้น

ภาพ ท่าหงส์เหิน(นกกระเด้าดิน)

3.ท่าทางที่นำมาจากท่าธรรมชาติ คือ ท่าทางธรรมชาติที่ไม่ผ่านกระบวนการปรับให้
ประณีต เช่น

-ท่าดมแป้ง มือทั้งสองกำมือดึงมือเข้าไปหาหน้าระดับจมูก

ภาพ ท่าดมแป้ง

-ท่าทึ่งแป้ง มือทั้งสองปล่อยมือออกหันฝ่ามือลงพื้นเหวี่ยงมือไปทางซ้ายสลับ

ทางขวา

ภาพ ทึ่งแป้ง

-ท่าปรบมือ มือทั้งสองปรบมือด้านหน้าระดับกลางตัว

ภาพ ปรบมือ

ปัจจุบัน

ลักษณะท่ารำมั่งคละในปัจจุบันเป็นการนำเอาท่ารำมั่งคละในอดีตมาปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม และเรียงร้อยกระบวนการเข้าไปใหม่เพื่อให้เหมาะกับการแสดงบนเวทีมากขึ้น อาจแบ่งออกได้ดังนี้

1. ท่าทางประณีตมุ่งเน้นความสวยงาม คือ ท่าทางที่ประณีตผิดไปจากท่าทางธรรมชาติและตั้งชื่อเรียกตามจินตนาการ

1.1 ท่าทางที่มุ่งเน้นความสวยงาม

- กาสาวไล่ มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับชายพก แล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายตั้งวงบน

ภาพ กาสาวไล่

-มอญชมดาว มือซ้ายตั้งวงหางงอแขนระดับศีรษะ มือขวาตั้งวงหาง
ระดับปาก เปลี่ยนเป็นมือซ้ายจับส่งหลัง มือขวาจับชายพก

ภาพ มอญชมดาว

1.2ท่าทางที่นำมาจากท่ารำแม่บท

-ท่ากินนรรา ให้มือใดมือหนึ่งตั้งวงบนก่อนอีกมือจับหางแขนตั้งจึงจะ
สลับทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ท่าจับยาว

-ท่าสอดสร้อยมาลาแปลง ให้มือใดมือหนึ่งตั้งวงบนอีกมือจับชายพกแล้ว
สลับทำอีกด้านหนึ่ง

ภาพ ทำสอดสร้อยมาลาแปลง

-ทำผาลา มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงแทงปลายมืองอแขนข้างลำตัว
เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงแทงปลายมืองอแขนข้างลำตัว

ภาพ ทำผาลา

2.ทำทางที่เลียนแบบธรรมชาติ คือทำทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนแบบกิริยาอาการของ
มนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ

บทสัตว์

ทำหงส์เหิน กางแขนออกข้างลำตัวระดับไหล่งอแขนกดปลายมือลงหันฝ่ามือ
ลงพื้น

ภาพ หงส์เหิน

ท่านางอาย, ลิงข่มตอ

ท่านางอาย

มือขวาจับชายพก มือซ้ายตั้งวงตะแคง

ทำลิงข่มตอ

มือทั้งสองสอดประสานนิ้วหันฝ่ามือลงพื้นพร้อมกับคั้น

มือลงพื้นซ้ำๆกัน

ภาพ ท่านางอาย, ทำลิงข่มตอ

3. ทำท่างที่นำมาจากท่าทางธรรมชาติ คือ ทำท่างที่นำมาจากท่าทางธรรมชาติโดยตรงไม่

ผ่านการกระบวนปรับให้สวยงาม เช่น

ทำทิ่งแป้ง

มือทั้งสองกำมือแล้วคลายมือออกตั้งมือคู่กันระดับไหล่ข้างไหล่

ซ้าย

ภาพ ท่าทึงแป้ง

สรุปการใช้ท่ารำมั่งคละ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าการรำมั่งคละทั้งในอดีตและปัจจุบันสามารถนำมาแยกสรุปได้ดังนี้

1.การใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายตามลักษณะท่ารำ

1.1ลักษณะศีรษะ	ในอดีต	มี 6	ลักษณะ
1.1.1การเอียง		คือ	การทำให้ศีรษะที่ตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2การก้ม		คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงแล้วกดศีรษะลงทางด้านหน้า
1.1.3ศีรษะตรง		คือ	ศีรษะตั้งตรงไม่เอนหรือไปหันไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.1.4การถักคอ		คือ	การที่ศีรษะตั้งตรงอยู่แล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรงข้ามกับการกดของไหล่
1.1.5การเงยหน้า		คือ	ศีรษะตั้งตรงจึงศีรษะให้เอนไปด้านหลัง
1.1.6หันมองหลัง		คือ	ศีรษะเอนไปด้านใดด้านหนึ่งพร้อมหน้าหันมองไปด้านหลัง
	ในปัจจุบัน	มี 4	ลักษณะ

1.1.1การเอียง	คือ	การทำให้ศีรษะที่ตั้งตรงอยู่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งเข้าหาไหล่ มักทำร่วมกับการกอดลำตัวไปด้านข้าง
1.1.2การถักคอ	คือ	การที่ศีรษะที่ตั้งตรงอยู่แล้วเอนไปทางด้านใดด้านหนึ่งตรงข้ามกับการกอดของไหล่
1.1.3การก้ม	คือ	การที่ศีรษะที่ตั้งตรงแล้วกอดศีรษะลงทางด้านหน้า
1.1.4หันมองหลัง	คือ	ศีรษะเอนไปด้านใดด้านหนึ่งพร้อมหน้าหันมองไปด้านหลัง
1.2ลักษณะลำตัว	ในอดีต	มี 4 ลักษณะ
1.2.1ลำตัวตรง	คือ	การยืนลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2กอดลำตัวไปด้านข้าง	คือ	การยืนลำตัวตรงแล้วเอนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยการกอดเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
1.2.3ก้มตัว	คือ	การยืนลำตัวตรงกอดตัวไปด้านหน้า
1.2.4หันตัวไปด้านข้าง	คือ	การเอนลำตัวไปทางด้านใดด้านหนึ่งพร้อมกับดึงไหล่ไปด้านหลัง
	ในปัจจุบัน	มี 4 ลักษณะ
1.2.1ลำตัวตรง	คือ	การยืนลำตัวตรงไม่เอนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
1.2.2กอดลำตัวไปด้านข้าง	คือ	การยืนลำตัวตรงแล้วเอนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยการกอดเอว ลักษณะลำตัวนี้จะปฏิบัติพร้อมกับการเอียง
1.2.3ก้มตัว	คือ	การยืนลำตัวตรงกอดตัวไป

			ด้านหน้า
1.2.4	หันตัวไปด้านข้าง	คือ	การเอนลำตัวไปทางด้านใด ด้านหนึ่งพร้อมกับดึงไหล่ไป ด้านหลัง
1.3	ลักษณะมือและแขน ในอดีต	มี 8	ลักษณะ
1.3.1	การตั้งวง		
	-ตั้งวงบน	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับแง่ศีรษะในฝ่าย ชายและอยู่ในระดับคิ้วของ ฝ่ายหญิง
	-ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ให้อยู่ในระดับไห
	-ตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้งคือ		การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวง ตกปลายมือลงพื้นและให้แขน ข้างนั้นตั้ง
	-ตั้งวงตะแคง	คือ	การที่ให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง วงตะแคงด้านเดียวกับมือตั้ง วง
	-ตั้งวงหงาย	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองข้างตั้งวงโดยหงาย ฝ่ามือขึ้นด้านบน
	-ตั้งวงล่าง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ ทั้งสองข้างตั้งวงอยู่ในระดับ ชายพก
1.3.2	การจีบ		
	-จีบกว้างอแขน	คือ	การที่มือข้างใดข้างใดข้างหนึ่ง จีบโดยกดปลายนิ้วชี้ให้หันลง พื้นพร้อมกับงอแขน
	-จีบหางอแขน	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจีบ โดยที่หางมือจีบขึ้นหักข้อมือ
	-จีบล่าง	คือ	การที่มีข้างใดข้างหนึ่งจีบใน ระดับชายพกหงายจีบขึ้น

-จับส่งหลัง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างจับโดยส่งแขนไปด้านหลังให้ปลายนิ้วชี้ชี้ขึ้น
1.3.3เท้าสะเอว	คือ	การนำมือหนึ่งมือหรือทั้งสองมามาวางบนสะโพกบนโดยหันฝ่ามือเข้าข้างในพร้อมหักข้อมือ
1.3.4ปรบมือ	คือ	การนำมือทั้งสองประกบกันให้มีเสียงดัง
1.3.5การไหว้	คือ	การที่มือทั้งสองยกมือขึ้นประกบกันระหว่างอก
1.3.6กำมือ	คือ	การกำนิ้วทั้งหมดเอาไว้แบบหลวมๆ
1.3.7คว่ำมือ	คือ	การใช้ฝ่ามือหันลงพื้นโดยไม่หักข้อมือ
1.3.8สอดประสานนิ้วมือ	คือ	การใช้มือสองมือหันฝ่ามือลงพื้นแล้วสอดนิ้วเกี่ยวเข้าด้วยกัน

ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ

1.3.1การตั้งวง		
-ตั้งวงบน	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับแ่งศีรษะในฝ่ายชายและอยู่ในระดับคิ้วของฝ่ายหญิง
-ตั้งวงกลาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวงให้อยู่ในระดับไหล่
-ตั้งวงล่าง	คือ	การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างตั้งวงอยู่ในระดับชายพก
-ตั้งวงหาง	คือ	การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างตั้งวงโดยหางฝ่ามือขึ้นด้านบน

- ตั้งวางแท่งปลายมือแขนตั้งคือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวาง
คกปลายมือลงพื้นและให้แขน
ข้างนั้นตั้ง
- ตั้งวางแท่งปลายมือแขนงอคือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวาง
คกปลายมือลงพื้นและให้แขน
ข้างนั้นงอ
- ตั้งวางแท่งปลายมือวางคคือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวาง
คกปลายมือลงพื้นและให้มือ
ข้างนั้นอยู่ระดับชายพก
- ตั้งวางแขนตั้ง คือ การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้งวาง
ให้อยู่ในระดับไหล่แขนตั้ง
- ตั้งวางแตะแก้ม คือ การที่ให้มือข้างใดข้างหนึ่งตั้ง
วางแตะแก้มด้านเดียวกับมือตั้ง
วาง

1.3.2 การจีบ

- จีบล่าง คือ การที่มีข้างใดข้างหนึ่งจีบใน
ระดับชายพกหงายจีบขึ้น
- จีบคว่ำอแขน คือ การที่มือข้างใดข้างใดข้างหนึ่ง
จีบโดยคกปลายนิ้วชี้ให้หันลง
พื้นพร้อมกับงอแขน
- จีบหงายแขนตั้ง คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจีบ
โดยที่หงายมือจีบขึ้นหักข้อมือ
แขนตั้ง
- จีบส่งหลัง คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งหรือ
ทั้งสองข้างจีบโดยส่งแขนไป
ด้านหลังให้ปลายนิ้วชี้ชี้ขึ้น
- จีบคว่ำได้คาง คือ การที่มือข้างใดข้างหนึ่งจีบหัก
ข้อมือให้นิ้วชี้อยู่ใต้ปลายคาง
- จีบหงาย คือ การที่มือใดมือหนึ่งหรือทั้ง
สองมือจีบหักข้อมือหงาย
ท้องแขนขึ้นในนิ้วชี้ขึ้น
ด้านบน

1.3.3 กำมือ	คือ	การกำนิ้วทั้งหมดเอาไว้แบบหลวมๆ
1.3.4 ทำสะเอว	คือ	การนำมือหนึ่งมือหรือทั้งสองมามาวางบนสะโพกบนโดยหันฝ่ามือเข้าข้างในพร้อมหักข้อมือ
1.3.5 สอดประสานนิ้วมือ	คือ	การใช้มือสองมือหันฝ่ามือลงพื้นแล้วสอดนิ้วเกี่ยวเข้าด้วยกัน
1.3.6 หายมือ	คือ	การใช้ฝ่ามือหงายขึ้นข้างบนโดยไม่หักข้อมือ
1.3.7 คว่ำมือ	คือ	การใช้ฝ่ามือหันลงพื้นโดยไม่หักข้อมือ
1.3.8 ปรบมือ	คือ	การนำมือทั้งสองประกบกันให้มีเสียงดัง
1.4 ลักษณะขาและเท้า	ในอดีต	มี 2 ลักษณะ
1.4.1 การขำเท้า	คือ	การสลับเท้ายกขึ้นและวางลงในตำแหน่งเดิม
1.4.2 ยืนเท้าคู่	คือ	การยืนเท้าคู่กันไม่มีการเคลื่อนที่
	ในปัจจุบัน	มี 10 ลักษณะ
1.4.1 การขำเท้า	คือ	การสลับเท้ายกขึ้นและวางลงในตำแหน่งเดิม
1.4.2 ยืนเท้าคู่	คือ	การยืนเท้าคู่กันไม่มีการเคลื่อนที่
1.4.3 ยกเท้าหน้า	คือ	การยกเท้าข้างใดข้างหนึ่งขึ้นด้านหน้า
1.4.4 เหลื่อมเท้า	คือ	การให้ส้นเท้าของเท้าข้างหนึ่งวางชิดกับข้างเท้าด้านในของเท้าที่ยืนเป็นหลัก
1.4.5 การก้าวเท้า		
- ก้าวหน้า	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป

		ด้านหน้า
-ก้าวข้าง	คือ	การก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านข้าง
-ก้าวถอยหลัง	คือ	การวางเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหลังและตามด้วยการวาง เท้าที่เหลืออีกข้างหนึ่งไป ด้านหลังสลับกันไปทำให้เกิด การเคลื่อนที่ไปด้านหลัง
1.4.6วางสันเท้า	คือ	การวางสันเท้าลงกับพื้นพร้อม กับหักข้อเท้าขึ้น
1.4.7เขย่งเท้า	คือ	การวางปลายจมูกเท้าลงกับ พื้นทิ้งน้ำหนักลงไปพร้อมกับ ยกเท้าอีกข้างไปข้างหน้า
1.4.8กระดกเท้าหลัง	คือ	การกระดกเท้าใดเท้าหนึ่งไป ด้านหลังพร้อมกับหักข้อเท้า
1.4.9ตบเท้า	คือ	การปฏิบัติต่อเนื่องจากการ เหยียดเท้าซึ่งเท้าที่เหยียด จะต้องชิดจมูกเท้าขึ้นจากนั้น ยกจมูกเท้าขึ้นแล้ววางลงทำ ต่อเนื่องกัน
1.4.10วางเท้าหลัง	คือ	การก้าวเท้าไปด้านหน้าหรือ ด้านหลังก่อนแล้ววางเท้า อีกเท้าไปด้านหลัง

ลักษณะการใช้ท่าเท้ารำมั่งคละแบบท่าชุด

- ย่ำเท้า 3 จังหวะ วางหลัง คือ การเริ่มด้วยการย่ำเท้าใดเท้าหนึ่งก่อน เช่น ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา ใน จังหวะที่ 4 นำเท้าซ้ายมาวางด้านหลัง
- ก้าวเท้า 3 จังหวะ ตะจะมุกเท้า คือ เริ่มจากก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งก่อน เช่น ก้าวเท้าขวา ไปด้านหน้าหรือด้านข้าง ตามด้วยการเท้าซ้าย ตามด้วยก้าวเท้า ขวา ในจังหวะที่ 4 ให้นำเท้าซ้ายมา ตะจะมุกเท้าข้างเท้าที่ยืน

- ย่ำเท้า 3 จังหวะ วางส้นเท้าคือ การย่ำเท้าใดเท้าหนึ่งลงไปก่อน เช่น
 ย่ำเท้าขวา ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา
 ในจังหวะที่ 4 ให้วางส้นเท้าลงไปข้าง
 กับเท้าที่ยืน

2. การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว

การรำมั่งคละในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนานประกอบเข้ากับจังหวะของวงมั่งคละ ไม่จำกัดทิศทางการรำ มีทั้งการรำแบบปักหลักและการรำแบบเคลื่อนที่ไปมา อีกทั้งมีการรำหยอกล้อกับผู้ชมและผู้บรรเลงในวงมั่งคละอีกด้วย

รำมั่งคละในปัจจุบันเป็นการรำที่มีการใช้ทิศทางได้จัดวางตำแหน่งแล้ว โดยเริ่มแรก มุ่งทิศทางไปยังผู้ชมท่ารำมีการหันซ้ายขวาแต่ยังคงยึดผู้ชมเป็นสำคัญ นอกจากนั้นมาการเข้าวงกลมสลับตำแหน่งระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง สุดท้ายก็กลับเข้ามาสู่ทิศทางเดิมเข้าหาผู้ชม จนจบการแสดงจึงหันหน้าเข้าหากัน ไล่ต่อกันจนลงเวทีไป

3. ลำดับท่ารำ

ท่ารำที่พบในรำมั่งคละในอดีตเป็นท่าทางที่อยู่ในช่วงกลางของลำตัวสลับกับช่วงบนของลำตัว ผสมกันไป มีปรากฏอยู่ช่วงล่างของลำตัวบ้างแต่ไม่มาก ส่วนท่ารำที่พบในปัจจุบันพบในส่วนของลำตัวมากที่สุด ช่วงบนและช่วงล่างของลำตัวมีปรากฏอยู่บ้างผสมกันไป

4. ลักษณะท่ารำ

จากการศึกษาลักษณะท่ารำของรำมั่งคละในอดีต พบ ท่า เป็นท่ารำเฉพาะของบุคคลตามความถนัด ที่เลียนแบบต่อๆกันมา ทั้งท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงาม ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติและท่าทางที่นำมาจากธรรมชาติ

การรำมั่งคละในปัจจุบัน จากการศึกษาค้นคว้าว่ามี มีทั้งสิ้น ท่า เป็นท่าที่จากในอดีต นำมาปรับปรุงและประดิษฐ์เพิ่มเติมเข้าไป ท่าที่เพิ่มเติมเป็นท่าทางที่ประณีตโดยนำมาจากท่ารำแม่บท และปรับท่าทางของเดิมให้ประณีตมากขึ้น

จากลักษณะท่ารำมั่งคละในอดีตและปัจจุบัน พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ตรงท่ารำที่เลียนแบบธรรมชาติเน้นความสนุกสนาน เช่น ท่าลิงอุ้มแดง ลิงข่มตอ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้เพิ่มลักษณะการใช้เท้าเข้าไปซึ่งลักษณะเท้าที่เด่นคือ การย่ำเท้า 3 จังหวะ แล้ววางส้นเท้า ที่สามารถนำไปใช้ได้กับท่ารำมั่งคละท่าอื่นอีกหลายท่า

จากการศึกษาลักษณะท่ารำของการแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยใน รูปแบบอดีตและในรูปแบบปัจจุบัน ทั้ง 7 ชุดการแสดง สามารถวิเคราะห์โดยแยกตามกลุ่มได้ดังนี้
 กลุ่มเน้นการร้อง - ไม่มีการปรับปรุงยังกรูปร่างแบบเดิมในอดีตเอาไว้เนื่องจากร้องพื้นขึ้นมา แต่ไม่ได้นำออกแสดง

กลุ่มการรำประกอบการร้องและกลุ่มการเน้นรำ - ในอดีตเป็นท่ารำเฉพาะบุคคลแต่ในปัจจุบันท่ารำถูกปรับให้มีความประณีตขึ้นตามหลักนาฏศิลป์ไทยแต่ยังคงท่าทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เอาไว้

กลุ่มเน้นการละคร - เป็นการท่าทางตามบทบาทในเพลงร้องที่เน้นเรื่องราวในวรรณคดี มีการปรับปรุงท่ารำให้ประณีตขึ้นตามหลักนาฏศิลป์ไทย

สรุป

เพลงรำวง

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ส่วนต่างๆของร่างกาย ดังนี้ ศีรษะ มี 1 ลักษณะ คือ การเอียง ลำตัว มี 1 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ มือและแขน มี 7 ลักษณะ คือ การหยิบจับ การม้วนจับ การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงหน้า การตั้งวงแขนโค้งข้อศอก และแบบเป็นธรรมชาติซึ่งปล่อยมือและแขนให้อยู่ด้านข้างลำตัว ขาและเท้า มี 3 ลักษณะ คือ การขำเท้า การก้าวเท้า และการถอยหลัง

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวเป็นการรำหันหน้าไปทางใดทางหนึ่งไม่ยึดติดในทิศทาง และจะรำแบบปักหลักอยู่กับที่ไม่เคลื่อนย้ายตนเองและถูไปจากตำแหน่งเดิมจนกว่าจะรำจนจบจึงเดินกลับที่เดิม ด้านลำดับของท่ารำ มีการใช้ท่ารำอยู่ในช่วงกลางของลำตัว ไม่เรียงลำดับท่ารำจากต่ำไปหาสูงหรือจากเล็กไปหาใหญ่ ลักษณะของท่ารำเพลงรำวงที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบัน มี 4 ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคลไม่เน้นการสื่อความหมายแต่เน้นความประณีต โดยจะปฏิบัติทำเดี่ยวไปจนจบเพลง

จากลักษณะเพลงรำวงพบว่าลักษณะเด่นอยู่ตรงที่การแสดง คือการรำที่ไม่เคลื่อนที่เป็นวง เหมือนกับรำวงทั่วไป แต่จะให้คนรำไปอยู่กลางวงแทน

เพลงฉุยฉายเข้าวัด

ลักษณะการรำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตและในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็นการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ดังนี้ การใช้ศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียง และการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง การถักคอก การตั้งศีรษะตรง และการก้ม การใช้ลำตัว ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะและลำตัวตั้งตรง ใน

ปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปทางด้านข้าง การก้มตัว และการตั้งลำตัวตรง ลักษณะการใช้มือและแขน ในอดีต มี 3 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงกลาง การตั้งวงหน้า การตั้งวงแขนโค้ง การตั้งวงแขนตั้ง การตั้งวงตะแคงม้วน ตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้ง การจับ ได้แก่ การจับคว่ำ การจับหงายงอแขน และการปล่อยแขนตามธรรมชาติ ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงหงาย การตั้งวงแขนตั้ง การตั้งวงแทงปลายมือแขนตั้ง การตั้งวงแนบออก การตั้งวงกลาง การตั้งวงตะแคงม้วน และการตั้งวงหันฝ่ามือลงล่าง การจับ ได้แก่ การจับคว่ำ การจับหงายแขนตั้ง และการจับเข้าอก การเคาะสะเอว ได้แก่ การเท้าสะเอวด้วยฝ่ามือ การเท้าสะเอวด้วยหลังมือ การกำมือ ได้แก่ การกำมือเดิน การกำมืองอแขนข้างเดียว การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาปาก การชี้ลงพื้น การตะแคงมือ มือไพล่หลัง และการไหว ลักษณะของขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า และการก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวเท้าหน้า และการก้าวเท้าถอยหลัง ในปัจจุบัน มี 7 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การก้าวถอยหลัง การชอยเท้า การแตะเท้า การเหลื่อมเท้า การกระโดดเท้าคู่ การยกเท้าหน้า และการยื่นเท้าคู่

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวการรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตรับไม่มีการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหว อยู่ที่ความพอใจของผู้แสดง ซึ่งบางคู่ก็หันหน้าเข้าหากันบางคู่ก็หันไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้ผู้อื่นได้ดูคนเมื่อพูดถึงอีกฝ่ายจึงคอยหันตัวเข้าไปหา แต่การรำฉุยฉายเข้าวัดในปัจจุบันเป็นการรำแบบยึดในทิศทางให้หันไปทางด้านหน้าของเวทีที่มีผู้ชมอยู่ ขณะทำการแสดงจะหันตัวเฉียงเข้าหาผู้ชมเอง ลำดับของท่ารำเพลงฉุยฉายเข้าวัดในอดีตและปัจจุบันพบว่า มีการปฏิบัติท่ารำอยู่ในช่วงกลางลำตัว ลักษณะของท่ารำเพลงฉุยฉายเข้าวัดจากการสืบค้นพบว่าในอดีตมี 7 ท่า มาจากท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงามและท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันมี 36 ท่า เป็นท่าที่นำมาจากท่าทางประณีตมุ่งความสวยงาม ท่ารำแม่บท ท่าตีบททางนาฏยศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีท่าทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้เรียกแทนบุรุษที่ 2 – 3 และท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อหยอกล้อฝ่ายตรงข้าม

จากลักษณะท่ารำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่า มีลักษณะเด่นอยู่ที่บทร้องโต้ตอบกันซึ่งเป็นบทโต้ตอบค่อนข้างเป็นคำสองแง่สองง่ามและมีการทำท่าทางประกอบอีกด้วย

เพลงยี่มัย

ผู้วิจัยพบว่าการใช้วิธะส่วนต่างๆของร่างกายตามลักษณะท่ารำ ดังนี้ ศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง ศีรษะตั้งตรง การถักคอ และการก้ม ลักษณะการใช้ลำตัว ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปทางด้านข้างและลำตัวตั้งตรง ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปด้านข้าง ลำตัวตั้งตรง และการก้มตัว การใช้ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 5 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า และการตั้งวงหน้า

แขนโค้ง การหงายมือ การจับ ได้แก่ การจับหงายขอแขน การจับปกข้าง การไหว และการปล่อย แขนตามธรรมชาติ ในปัจจุบัน มี 11 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงแทงปลาย มือขอแขน การตั้งวงข้างใบหู การตั้งวงกลาง การจับ ได้แก่ การจับปกข้าง การจับเข้าปาก การจับเข้าอก เป็นต้น การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาตัว การชี้ลงพื้น เป็นต้น การไขว้มือ การตะแคงมือ การปรบมือ การเท้าสะเอว การหงายมือ มือโพล่หลัง การกำมือ และการไหว ลักษณะของขาและเท้า ในอดีต มี 3 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า การก้าวเท้าหน้า และการยื่นเท้าคู่ ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การก้าวเท้าหน้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การเตะเท้า การเหลื่อมเท้า การชอยเท้า และการยื่นเท้าคู่

ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำเพลงยี่มโยในอดีตเป็นการรำอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางในการรำของผู้แสดง พอจบบทก็กลับเข้าที่เดิม แต่การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันเป็นการรำที่ยึดทิศทางด้านหน้าเวทีเป็นสำคัญ แต่เวลาทำบทบาทก็จะหันเฉียงเข้าหาคู่ของตนเอง เมื่อได้ตอบเสร็จก็กลับเข้าที่เดิม ลำดับของท่ารำเพลงยี่มโยทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่ามีการใช้ท่ารำอยู่ในช่วงกลางตัวมากที่สุด ลักษณะท่ารำจากการศึกษาพบว่าการรำเพลงยี่มโยในอดีตที่สามารถสืบค้นได้ มี 6 ท่า ซึ่งเป็นท่ารำเฉพาะบุคคล มีทั้งท่าทางที่ประณีตและเลียนแบบธรรมชาติ การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบัน มี 6 ท่า เป็นท่ารำที่ได้มาจากการนำท่าทางที่ประณีตจาการตีบททางนาฏยศิลป์ไทย ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ และท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2-3 อยู่รวมกันในเพลงยี่มโย

จากลักษณะท่ารำทำให้ทราบได้ว่าลักษณะเด่นของการรำเพลงยี่มโยทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากจะมีความโดดเด่นในเรื่องเพลงร้องแล้ว ลักษณะที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือท่ารำ ที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่การหยุดปรบมือแบบ โยนมือตรงท่อนที่ถูกคู่ร้องรับกลางบทเพลง

เพลงอินรินเล

ลักษณะท่ารำที่ปรากฏในการรำเพลงอินรินเลมีลักษณะการใช้ไ้วะต่างๆ ของร่างกาย ดังนี้ ลักษณะศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการก้ม ลักษณะลำตัวในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง และกดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง การกดลำตัวไปด้านข้าง และการก้มตัว ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 7 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้าและการตั้งวงหน้าแขนโค้ง การจับ การหงายมือ การห่อมือ การปล่อยแขนตามธรรมชาติ การไขว้มือ การชี้ นิ้ว เป็นต้น ในปัจจุบัน มี 10 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง เป็นต้น การจับ ได้แก่ จับเข้าอก จับหงายแขนตั้ง จับล่าง เป็นต้น การชี้ นิ้ว การเท้าสะเอว การกำมือ การห่อมือ การไขว้มือ การหงายมือ การตะแคงมือ และมือโพล่หลัง ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้าและการก้าวเท้าหน้า ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การเตะเท้า และการเหลื่อมเท้า

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวเป็นการร่ำอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางการร่ำ จบก็กลับเข้าที่เดิม แต่ปัจจุบันเป็นการร่ำยึดผู้ชมเป็นสำคัญ และหันตัวเฉียงไปทางด้านฝ่ายตรงข้าม เมื่อเสร็จก็กลับที่เดิมโดยขึ้นเป็นแถวครึ่งวงกลมหันหน้าเข้าหาวง ลำดับของท่าร่ำพบว่าทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการปฏิบัติท่าร่ำอยู่ในช่วงกลางลำตัวมากที่สุด รองลงมาเป็นช่วงบน ลักษณะท่าร่ำจากการศึกษาเพลงอินรินเลในอดีตเท่าที่สืบค้นได้มี 7 ท่า เป็นท่าร่ำเฉพาะของแต่ละบุคคล มีทั้งท่าทางที่ประดิษฐ์และท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันมี 16 ท่า เป็นท่าร่ำที่ได้คัดสรรจัดทำทางเข้ามาใส่ในบทร้อง ทั้งที่ประดิษฐ์ไม่มีความหมาย และท่าทางที่มีความหมายจากการตีบทตามหลักนาฏยศิลป์ไทย นอกจากนี้ยังมีทางเลียนแบบธรรมชาติด้วย จากลักษณะท่าร่ำของเพลงอินรินเลในอดีตและปัจจุบันพบว่ามีลักษณะเด่นคือ การปฏิบัติท่าร่ำตามบทร้อง โดยใช้ท่าร่ำที่เปรียบเปรย

ร่ำแบบบท

ลักษณะท่าร่ำของร่ำแบบบททั้งอดีตและปัจจุบันเป็นท่าร่ำที่มีลักษณะเดียวกันซึ่งสามารถสรุปร่วมกันโดยแบ่งตามอวัยวะต่างๆ ได้ดังนี้ ลักษณะศีรษะ มี 5 ลักษณะ คือ การเอียง การตั้งศีรษะตรง การก้ม การลัดคอ และการเงยหน้า ลักษณะลำตัว มี 4 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง การกอดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ การก้มตัว และการหงายตัว ลักษณะมือและแขน มี 16 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงข้างใบหู เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับล่าง การจับปกข้าง การจับเข้าอก การจับเข้าหาปาก เป็นต้น การตะแคงมือ มือไพล่หลัง คว่ำมือ การทำสะเอว การไขว้มือ การกำมือ มือประกบขวางกันระหว่างอก การห่อมือ การล่อแก้ว การไหว้ การวางมือ ได้แก่ การวางมือบนพื้น วางมือบนไหล่ วางมือบนสะโพกบน เป็นต้น การหงายมือนำนิ้วโป้งจรดนิ้วก้อย การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาตา การชี้นิ้วคู่กัน เป็นต้น การกำมือตั้งนิ้วขึ้น ลักษณะขาและแขน มี 2 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวเท้าหน้า การก้าวข้าง เป็นต้น และการเหลื่อมเท้า

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว การร่ำแบบบทเป็นการร่ำหันหน้าตามวงซึ่งในอดีตเป็นการร่ำโดยการหันหน้าไปตามหาหมุ่นของวงซึ่งจะหมุ่นวงทางซ้าย ในปัจจุบันหมุ่นวงโดยวนทางขวา มีทั้งการร่ำที่เมื่อถึงบทต้องหยุดเดินแต่ยังคงหันตามทิศทางของวงอยู่ บางบทก็สามารถเดินไปด้วยท่าบทไปด้วยได้ ปฏิบัติจนจบบทร้องก็เดินกลับเข้าไปเป็นคู่ๆ ลำดับท่าร่ำที่พบของการร่ำแบบบท มีการใช้ท่าร่ำอยู่ในช่วงกลางของลำตัวผสมอยู่กับการใช้ช่วงบนของลำตัวมากที่สุด โดยไม่เรียงลำดับของท่าจากต่ำไปหาสูงหรือจากเล็กไปหาใหญ่ รองลงมาเป็นการใช้ท่าร่ำ ในช่วงล่างของลำตัว ลักษณะท่าร่ำจากการศึกษาพบว่าท่าร่ำของร่ำแบบบทที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 16 เพลง ดังนี้ เพลงรำโตน มี 13 ท่า เพลงเชอจาร์กฉั่นใหม่ มี 7 ท่า เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ มี 9 ท่า เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป มี 10 ท่า เพลงคำสิ้นเดือนหงาย มี 9 ท่า เพลงหัวอกคิดถึง มี

12 ท่า เพลงเชอราช่างนำคู มี 8 ท่า เพลงนกเขาไฟ มี 11 ท่า เพลงลีซอติดดั่ง มี 5 ท่า เพลงพระเวสสันดรชาดก มี 13 ท่า เพลงซุชกสองกุมาร มี 9 ท่า เพลงโมรา มี 17 ท่า เพลงวันทอง มี 13 ท่า เพลงรจนา มี 16 ท่า เพลงบินถลามิ 3 ท่า เพลงลา มี 6 ท่า ในแต่ละเพลงมีท่ารำที่ต่างกันไปตามการตีบทของบทร้อง

จากลักษณะท่ารำแบบบท พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่คือการสวมใส่บทบาทเหมือนกับการเล่นละครเพื่อให้เข้ากับบทร้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี เช่น ขุนช้างขุนแผน กากิ โมรา เป็นต้น และลักษณะของการสอดสร้อยร่อทำบทเมื่อยังไม่ถึงบทของตนเอง ซึ่งบางบทเพลงอาจมีผู้แสดงเพียงฝ่ายเดียวรำอีกฝ่ายก็ต้องยืนสอดสร้อยตลอดทั้งเพลง

รำกลองยาว

ลักษณะของการใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการรำกลองยาว มีดังนี้ ลักษณะศีรษะในอดีต มี 4 ลักษณะ คือ การก้ม การตั้งศีรษะตรง การเงยหน้าและการหันข้าง ในปัจจุบัน มี 7 ลักษณะ คือ การเอียง การก้ม การตั้งศีรษะตรง การลัดคอ การเงยหน้า การหันมองหลังและการหันข้าง ลักษณะของลำตัว ในอดีตและปัจจุบันมีปรากฏเหมือนกัน 5 ลักษณะ คือ ลำตัวตั้งตรง การกอดลำตัวไปด้านข้าง การก้มตัว การหงายตัว และการเอี้ยวตัว ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 4 ลักษณะ คือ การจับกลอง การตีกลองสองมือ การลงศอก และการรับกลอง ในปัจจุบัน มี 12 ลักษณะ คือ การวางมือ การไหว้ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงหน้า การตั้งวงหงาย เป็นต้น การจับได้แก่ การจับล่าง การจับส่งหลัง การจับหงาย การจับต่อศอก เป็นต้น การกำมือ ได้แก่ การกำมือลงศอก เป็นต้น การล่อแก้ว การปรบมือ การโยนกลอง การรับกลอง การจับกลอง การตีกลอง ได้แก่ การตีกลองมือเดียว การตีกลองสองมือเป็นต้น และการตีฉาบ ได้แก่ การตีฉาบด้านหน้า และการตีฉาบด้านหลัง ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 8 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า การยกหน้า การกระดกหลัง การตั้งเข่า การตั้งเข่านั่งบนขาหลัง การก้าวหน้า การยื่นชิดเท้า และการยื่นแยกเท้า ในปัจจุบัน มี 14 ลักษณะ คือ การนั่งคุกเข่า การนั่งตั้งเข่า การนั่งตั้งเข่าคู่ การนั่งกระดกเสี้ยว การนั่งตั้งเข่านั่งบนขาหลัง การวางสั้นเท้า การก้าวข้าง การวางเท้าหลัง การก้าวหน้า การย่ำเท้า การย่ำเท้าหน้าหลัง การกระดกเท้าหลัง การเหลื่อมเท้า และการจรดเท้า นอกจากนี้ยังมีลักษณะการใช้เท้าที่นำมาผสมกันเกิดเป็นท่าเท้าแบบชุดขึ้น ได้แก่ การย่ำเท้า 3 จังหวะ วางสั้นเท้า การย่ำเท้า 3 จังหวะ ตะเตะเท้า และการก้าวเท้า 3 จังหวะ กระดกหลัง

การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำกลองยาวในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนาน ไม่มีจุดกำหนดตายตัว แต่ในปัจจุบันมีการกำหนดจุดยืนที่แน่นอน คือ ทิศที่มีผู้ชมอยู่จะถูกกำหนดเป็นทิศหน้า หรือทางด้านหน้าเวที มีการเคลื่อนที่โดยการหมุนรอบตัวและรักษาตำแหน่งเดิมไว้จนจบจึงเดินเข้า ลำดับของท่ารำในการรำกลองยาวทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการพบท่ารำที่ปฏิบัติอยู่ในช่วงกลางลำตัวมากที่สุด ลักษณะท่ารำรำกลองยาวในอดีตจากการสืบค้นมี 11 ท่า เป็นท่ารำ

เฉพาะบุคคล ที่คิดขึ้นเพื่อความสนุกสนานโลดโผน เป็นท่าทางที่ว่องไว แข็งแกร่งตามแบบของผู้ชาย ส่วนในปัจจุบัน พบว่ามีการประดิษฐ์ท่าบางท่าขึ้นใหม่และเพิ่มผู้แสดงฝ่ายหญิงเข้ามาพร้อมกับแบ่งการแสดงออกเป็นช่วงๆ ดังนี้ ช่วงที่ 1 ราเดี่ยวกลองชาย มี 19 ท่ารา ช่วงที่ 2 ราหมู่กลองชาย มี 14 ท่ารา ช่วงที่ 3 ราหมู่หญิง มี 14 ท่ารา ช่วงที่ 4 ราหมู่กลองชายหญิง มี 24 ท่ารา ช่วงที่ 5 ราเดี่ยวกลองฉาบ มี 8 ท่า ช่วงที่ 6 ราเดี่ยวกลองชายหญิง มี 1 ท่า

จากการศึกษาท่ารำกลองยาวในอดีตพบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงประกอบในวงกลองยาว ที่มีการแสดงความแข็งแกร่งโดยการนำเอาครกตำข้าวมาวางไว้บนท้องของผู้เล่นที่นอนหงายอยู่บนพื้นและใช้มีดตำข้าวตีลงไปหลายๆครั้ง ส่วนการรำกลองยาวในปัจจุบัน อยู่ที่ยกโยนกลองทอย ที่สามารถโยนได้ยาวต่อเนื่องโดยไม่จำกัดจำนวนผู้แสดง

รำมั่งคละ

ลักษณะการใช้ท่ารำมั่งคละตามส่วนต่างๆของร่างกาย มีดังนี้ ลักษณะศีรษะ ในอดีต มี 6 ลักษณะ คือ การเอียง การก้ม การตั้งศีรษะตรง การลัดคอ การเงยหน้าและการหันมองหลัง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง การลัดคอ การก้ม และการหันมองหลัง ลักษณะลำตัว ในอดีตและปัจจุบัน มีปรากฏเหมือนกัน คือ 4 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งลำตัวตรง การกดลำตัวไปด้านข้าง การก้มตัว และการหันตัวไปด้านข้าง ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงตะแค้น การตั้งวงล่าง เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับกว้างอแขน การจับส่งหลัง เป็นต้น การเท้าสะเอว การปรบมือ การไหว้ การกำมือ การคว่ำมือ การสอดประสานนิ้วมือ ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงกลาง การตั้งวงบน การตั้งวงล่าง การตั้งวงแขนตั้ง การตั้งวงตะแค้น เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับล่าง การจับส่งหลัง การจับคว่ำได้คาง และการจับหงาย เป็นต้น การกำมือ การเท้าสะเอว การสอดประสานนิ้วมือ การหงายมือ การคว่ำมือ การปรบมือ ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า และการยื่นเท้าคู่ ในปัจจุบันมี 10 ลักษณะ การย่ำเท้า การยื่นเท้าคู่ การยกเท้าหน้า การเหลื่อมเท้า การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การก้าวถอยหลัง เป็นต้น การวางสันเท้า การเขย่งเท้า การกระดกเท้าหลัง การตบเท้า และการวางเท้าหลัง นอกจากนี้ยังมีลักษณะการใช้เท้าที่นำมาผสมกันเกิดเป็นท่าเท้าแบบชุดขึ้น ได้แก่ การย่ำเท้า 3 จังหวะวางหลัง การก้าวเท้า 3 จังหวะ ตะแจมูกเท้า และการย่ำเท้า 3 จังหวะวางสันเท้า

การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำมั่งคละในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนาน ประกอบเข้ากับจังหวะของวงมั่งคละ ไม่จำกัดทิศทางในการรำ มีทั้งการรำแบบปักหลักและเคลื่อนที่ไปมา อีกทั้งมีการหยอกล้อกับผู้ชมและผู้บรรเลงวงมั่งคละ ส่วนมั่งคละในปัจจุบันมีการจัดวางตำแหน่งการใช้ทิศทางโดยยึดผู้ชมและหน้าเวทีเป็นสำคัญ มีการรำหันซ้ายและขวา สลับตำแหน่งชายหญิง และกลับมาทิศทางเดิมจนจบการแสดงจึงหันหน้าเข้าหากันไล่ต่อกันจนลงเวที

ลำดับท่ารำที่พบของรำมั่งคละในอดีต เป็นท่าทางที่อยู่ในช่วงกลางของลำดับ สลับกับช่วงบนของลำดับ ผสมกันไป มีปรากฏอยู่ช่วงลำดับข้างเล็กน้อย ส่วนท่ารำที่พบในปัจจุบันพบส่วนของลำดับมากที่สุด ช่วงบนและช่วงล่างของลำดับมีปรากฏอยู่บ้างผสมกันไป ลักษณะท่ารำของรำมั่งคละในอดีต พบ ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคล ที่เลียนแบบต่อๆ กันมา มีทั้งท่าที่ประณีตมุ่งความสวยงาม ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติและท่าทางที่นำมาจากธรรมชาติ การรำมั่งคละในปัจจุบัน จากการศึกษพบว่า มี ท่า เป็นท่าที่นำมาจากอดีต นำมาปรับปรุงและประดิษฐ์เพิ่มเติมเข้าไป ท่าที่เพิ่มเติมเป็นท่าที่นำมาจากท่ารำแม่บท และปรับท่าทางของเดิมให้ประณีตมากขึ้น

จากลักษณะท่ารำมั่งคละในอดีตและปัจจุบัน พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่ท่ารำเลียนแบบธรรมชาติเน้นความสนุกสนาน เช่น ท่าลิงอุ้มแดง ลิงข่มตอ เป็นต้น ในปัจจุบันได้เพิ่มลักษณะท่าเข้าไปเป็นลักษณะท่าเท้าที่เด่น คือ การย่อเท้า 3 จังหวะ แล้ววางส้นเท้า ที่สามารถนำไปใช้กับท่าต่างๆในรำมั่งคละได้อีก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การแสดงพื้นบ้านเป็นการแสดงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่รวมตัวเล่นเพื่อความสนุกสนาน ประกอบไปด้วย การร้อง การรำ และการทำจังหวะที่แสดงออกถึงความสนุกสนาน การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีลักษณะคล้ายคลึงกับการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง แม้ว่าจังหวัดสุโขทัยจะถูกจัดอยู่ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ลักษณะของวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัยอยู่ในกลุ่มการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ยังคงมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับจากผู้คนทั่วไป เป็นที่น่าเสียดายที่การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในอดีตบางชุดการแสดงไม่มีหลักฐานที่ชี้ชัดถึงการเริ่มต้นของการแสดง แต่จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พอจะเทียบเคียงได้ใกล้กับความเป็นจริงไม่มากนัก

การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เมื่อเทียบกับอายุผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งทีกล่าวว่า เมื่อเกิดมาก็ปรากฏว่ามีการแสดงพื้นบ้านอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย คงมีมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2467 หรือ 80 ปีล่วงมาแล้ว โดยมีพื้นฐานจากการแสดงในงานประเพณีเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญ งานบวช ของวงม้งคละและวงกลองยาว ทุกคนที่มาร่วมงานก็จะเข้าร่วมหาความสนุกสนานโดยการทำท่าทางตามจังหวะของคนตรี นอกจากนั้นแล้วการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ยังมีปรากฏอยู่ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นเพียงปีละครั้งเท่านั้น ถือเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติกันทุกปี หลังจากการทำบุญในช่วงเช้าเสร็จสิ้น โดยการแสดงจะมีขึ้นตลอดทั้งวันจรดเย็น จึงจะแยกย้ายกันกลับและรอคอยเพื่อให้ถึงปีหน้าที่จะมาร่วมแสดงกันอีก สถานที่ที่ปรากฏการแสดงอยู่บริเวณหน้าวัดหนองรังเหนือ ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย การแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเทศกาลตรุษสงกรานต์นั้นจะปรากฏอยู่ร่วมกับการละเล่นพื้นบ้านที่ต้องแสดงและเล่นสลับกันไป เพื่อให้ผู้แสดงพักเหนื่อยและผ่อนคลายจากการใช้ความคิดในการร้องโต้ตอบ การแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ที่ปรากฏในเทศกาลตรุษสงกรานต์มีอยู่ด้วยกัน 4 ชุดการแสดงด้วยกัน คือ เพลงรำวง เพลงขลุ่ยชายเข้าวัด เพลงอินรินเล และเพลงยี่มโย การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในวันนี้มีอยู่ 3 การละเล่น คือ การละเล่นเพลงคล้องช้าง การละเล่นเพลงชักเย่อ และการละเล่นผีเข้าทรง อันประกอบไปด้วย การละเล่นนางควาย การละเล่นแม่ช้าง การละเล่นนางด้ง การละเล่นลิงลม การละเล่นแม่ศรี และการละเล่นนางด้ง แต่การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง ได้หยุดลงไปประยะหนึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามสงบลงก็กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง แต่ไม่ครึกครื้นเหมือนก่อน เพราะชาวบ้านที่มาร่วมมีจำนวนลดน้อยลง จนถึง พ.ศ. 2501

การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านจึงหยุดตัวลงอีกครั้งเนื่องจากชาวบ้านหมดความนิยมลง นอกจากการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงแล้วยังมีสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอำเภอศรีสำโรง คือ เพลงกล่อมลูก และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนในชุมชน คือ การแห่นางแมว

ในช่วงระยะเวลาคาบเกี่ยวกันนั่นเอง (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2488) ได้มีการแสดงพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งเกิดขึ้นคือ รำแบบบท ที่เกิดจากการรวมตัวกันของคณะครูและข้าราชการในอำเภอศรีสำโรง ตามนโยบายของรัฐบาลสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ปรากฏการแสดงขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น นับระยะเวลาจากการเริ่มต้นและหยุดตัวลงได้ประมาณ 4 ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2503 นายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้ซึ่งเกิดและเติบโตในตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่คลุกคลีอยู่กับการแสดงพื้นบ้านมาตั้งแต่จำความได้ นอกจากนี้ นายสำเนา ท่านนี้มีความสามารถในการรำละครได้เป็นอย่างดี จากการฝึกฝนกับชายผู้เป็นครูละครรำของคณะศรีไทยรุ่งเรือง และจากการเข้าอบรม อสร.ของวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพฯ ในปี 2505 และปี 2514 ในขณะที่ (2503) ได้เริ่มรับราชการที่โรงเรียนบ้านหนองกระดี่ และมองเห็นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงที่กำลังจะสูญหายไป จึงได้รื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยการเก็บข้อมูลจากชาวบ้านที่เคยแสดง การแสดงพื้นบ้านที่ได้รับการรื้อฟื้นคือ เพลงรำวง เพลงขลุ่ยชาย เพลงยี่มโย เพลงฮินรินเล รำวงแบบบท นอกจากการแสดงพื้นบ้านที่กล่าวมาข้างต้น อาจารย์สำเนาได้คิดประดิษฐ์รำกลองยาวและรำมั่งคะขึ้นในรูปแบบของการแสดงโดยการนำท่ารำของเดิมและการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เข้าประกอบกัน รำกลองยาวได้นำออกแสดงเมื่อปี พ.ศ. 2505 ส่วนรำมั่งคะได้นำออกแสดงในปี พ.ศ. 2507 การแสดงพื้นบ้านที่กล่าวมาปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นอยู่แต่เริ่มลดน้อยลงไปตามกาลเวลาคงเหลือแต่การแสดงเพลงรำวงเพียงชุดเดียวที่ได้รับการรื้อฟื้นแต่ยังไม่ได้นำออกแสดง เนื่องจากบทร้องของเพลงรำวงไม่สามารถแสดงท่าทางเข้าไปประกอบได้ และเป็นเพียงบทร้องสั้นๆ ซึ่งในการแสดงแต่ละชุดมีองค์ประกอบและลักษณะท่ารำดังนี้

เพลงรำวง

เพลงรำวงเป็นเพลงที่ใช้ลงโทษผู้แพ้จากการเล่นโยนลูกช่วง ซึ่งผู้แพ้จะต้องออกมาร้องและรำเพลงรำวง ผู้เล่นคนอื่นยืนล้อมเป็นวงกลม ลักษณะการรำเป็นการรำปึกหลัก ใช้ท่ารำเพียงท่าเดียวตั้งแต่ต้นจนจบเพลง ท่ารำที่กล่าวถึงเป็นความถนัดของผู้แสดงแต่ละคน การแต่งกายเป็นการแต่งกายตามแบบของท้องถิ่น คือ ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งโจงกระเบนหรือกางเกง ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านในมีเสื้อแขนกระบอกคลุมทับด้านนอก เพลงรำวงที่ปรากฏมีอยู่ 3 เพลง คือ เพลงหน้านวล เพลงต้นโพธิ์ท้ายวัด และเพลงรำโทน ผลจากการศึกษาลักษณะท่ารำ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ส่วนต่างๆของร่างกาย ดังนี้ ศีรษะ มี 1 ลักษณะ คือ การเอียง

ลำตัว มี 1 ลักษณะ คือ การกอดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ มือและแขน มี 7 ลักษณะ คือ การหุบจีบ การม้วนจีบ การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงหน้า การตั้งวงแขนโค้งข้อศอก และแบบเป็นธรรมชาติซึ่งปล่อยมือและแขนให้อยู่ด้านข้างลำตัว ขาและเท้า มี 3 ลักษณะ คือ การยื่นเท้า การก้าวเท้า และการถอยหลัง

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวเป็นคาราหันหน้าไปทางใดทางหนึ่งไม่ยึดติดในทิศทาง และจะรำแบบปักหลักอยู่กับที่ ไม่เคลื่อนย้ายตนเองและคู่ไปจากตำแหน่งเดิมจนกว่าจะรำจนจบจึงเดินกลับที่เดิม ด้านลำดับของท่ารำ มีการใช้ท่ารำอยู่ในช่วงกลางของลำตัว ไม่เรียงลำดับท่ารำจากต่ำไปหาสูงหรือจากเล็กไปหาใหญ่ ลักษณะของท่ารำเพลงรำวงที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบัน มี 4 ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคลไม่เน้นการสื่อความหมายแต่เน้นความประณีต โดยจะปฏิบัติทำเดี่ยวไปจนจบเพลง

จากลักษณะเพลงรำวงพบว่าลักษณะเด่นอยู่ตรงที่การแสดง คือการรำที่ไม่เคลื่อนที่เป็นวง เหมือนกับรำวงทั่วไป

เพลงฉุยฉายเข้าวัด

เป็นเพลงปฏิพากย์ที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงกับการปฏิบัติท่ารำเข้าไปประกอบเพื่อความสนุกสนาน การรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดแบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ยืนล้อมเป็นวงกลม เริ่มด้วยการให้พ่อเพลงแม่เพลงผู้เป็นผู้นำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตกลงกันในการเริ่มขึ้นเพลงก่อนหลัง โดยการร้องและปฏิบัติท่ารำอยู่ตรงกลาง เมื่อเสร็จก็กลับที่ของตนให้คู่ต่อไปออกมาแทนที่ การโต้ตอบจะปฏิบัติไปเรื่อยๆ จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยอมแพ้โดยการร้องเพลงลาขึ้นก่อน ลักษณะท่ารำไม่มุ่งเน้นในการทำท่าทางตามบทร้องแต่จะมีปรากฏเป็นช่วงๆ ตามความสามารถของผู้แสดง ลักษณะการแต่งกายเป็นการแต่งกายแบบชาวบ้านทั่วไป คือการแต่งกายของผู้แสดงชายในอดีต นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้า การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในอดีต นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้าด้านใน มีเสื้อแขนกระบอกคลุมด้านนอก ทรงผมสมัยนั้นเป็นผมสั้น เพลงฉุยฉายเข้าวัดเมื่อได้รับการรื้อฟื้นขึ้นใหม่ สามารถกำหนดระยะเวลาในการแสดงได้ตั้งแต่ 30-35 นาทีเพราะมีการรวบรวมบทร้องมาจัดเรียงให้เป็นการโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง ผู้รำไม่จำเป็นต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ แต่จะต้องจดจำบทร้องและท่ารำ ซึ่งเป็นการรำท่าทางตามบทร้อง ลักษณะของรูปแบบแถวถูกปรับให้เป็นรูปครึ่งวงกลม ผู้แสดงจะเรียงลำดับจากคู่หน้าสุดลงไปยังคู่ด้านหลัง โดยแต่ละคู่จะออกไปยืนอยู่ตรงกลางของแถวครึ่งวงกลม การแต่งกายของผู้แสดงชายในปัจจุบันนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบัน การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าแถบ ชุดที่ 2 นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกคอกลม มีผ้าพาดไหล่ ลักษณะการรำของเพลงฉุยฉายเข้าวัดใน

อดีตและในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็นการใช้วาระส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ดังนี้ การใช้ศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียง และการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง การ ลักคอค การตั้งศีรษะตรง และการก้ม การใช้ลำตัว ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปด้านข้าง ตามการเอียงของศีรษะและลำตัวตั้งตรง ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปทางด้านข้าง การก้มตัว และการตั้งลำตัวตรง ลักษณะการใช้มือและแขน ในอดีต มี 3 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงกลาง การตั้งวงหน้า การตั้งวงแขนโค้ง การตั้งวงแขนตึง การตั้งวงตะแคงแก้ม ตั้งวง แขนงปลายมือแขนตึง การจับ ได้แก่ การจับคว่ำ การจับหงายอแขน และการปล่อยแขนตาม ธรรมชาติ ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงหงาย การตั้งวงแขน ตึง การตั้งวงแขนงปลายมือแขนตึง การตั้งวงแขนงอก การตั้งวงกลาง การตั้งวงตะแคงแก้ม และการตั้ง วงหันฝ่ามือลงล่าง การจับ ได้แก่ การจับคว่ำ การจับหงายแขนตึง และการจับเข้าอก การเดธา สะเอว ได้แก่ การทำสะเอวด้วยฝ่ามือ การทำสะเอวด้วยหลังมือ การกำมือ ได้แก่ การกำมือเดิน การ กำมืองอแขนข้างเดียว การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาปาก การชี้ลงพื้น การตะแคงมือ มือไหล่หลัง และการไหว ลักษณะของขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า และการก้าว เท้า ได้แก่ การก้าวเท้าหน้า และการก้าวเท้าถอยหลัง ในปัจจุบัน มี 7 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การก้าวถอยหลัง การซอยเท้า การตะแคงเท้า การเหลื่อมเท้า การกระโดดเท้า คู่ การยกเท้าหน้า และการยื่นเท้าคู่

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวการรำเพลงนุชฉายเข้าวัดในอดีตไม่มีการกำหนดทิศทางการ เคลื่อนไหว อยู่ที่ความพอใจของผู้แสดง ซึ่งบางคู่ก็หันหน้าเข้าหากันบางคู่ก็หันไปในทิศทาง เดียวกันเพื่อให้ผู้อื่นได้ดูตอนเมื่อพูดถึงอีกฝ่ายจึงค่อยหันตัวเข้าไปหา แต่การรำนุชฉายเข้าวัดใน ปัจจุบันเป็นการรำแบบยึดในทิศทางให้หันไปทางด้านหน้าของเวทีที่มีผู้ชมอยู่ ขณะทำการแสดงจะ หันตัวเฉียงเข้าหากันเอง ลำดับของท่ารำเพลงนุชฉายเข้าวัดในอดีตและปัจจุบันพบว่า มีการปฏิบัติ ท่ารำอยู่ในช่วงกลางลำตัว ลักษณะของท่ารำเพลงนุชฉายเข้าวัดจากการสืบค้นพบว่าในอดีตมี 7 ท่า มาจากท่าทางที่ประณีตมุ่งความสวยงามและท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันมี 36 ท่า เป็นท่าที่นำมาจากท่าทางประณีตมุ่งความสวยงาม ท่ารำแม่บท ท่าสืบททางนาฏศิลป์ไทย ท่าทาง เลียนแบบธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีท่าทางที่ประดิษฐ์เพื่อใช้เรียกแทนบุรุษที่ 2 – 3 และท่าทางที่ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อหยอกล้อฝ่ายตรงข้าม

จากลักษณะท่ารำของเพลงนุชฉายเข้าวัดทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่า มีลักษณะเด่นอยู่ที่บท ร้องโต้ตอบกันซึ่งเป็นบทโต้ตอบค่อนข้างเป็นคำสองแง่สองง่ามและมีการทำท่าทางประกอบอีก ด้วย

เพลงยี่มโย

เป็นเพลงปฏิพากย์ที่ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง มีลักษณะการแสดงและการแต่งกายทั้งในอดีตและปัจจุบันเหมือนกับการรำเพลงฉุยฉายเข้าวัดทุกประการ จะแตกต่างกันตรงบทร้องเพียงเท่านั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้วาระส่วนต่างๆของร่างกายตามลักษณะท่ารำ ดังนี้ ศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง ศีรษะตั้งตรง การลัดคอ และการก้ม ลักษณะการใช้ลำตัว ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปทางด้านข้างและลำตัวตั้งตรง ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การกดลำตัวไปด้านข้าง ลำตัวตั้งตรง และการก้มตัว การใช้ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 5 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า และการตั้งวงหน้าแขนโค้ง การหงายมือ การจับ ได้แก่ การจับหงายงอแขน การจับปกข้าง การไหว และการปล่อยแขนตามธรรมชาติ ในปัจจุบัน มี 11 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงแขง ปลายมืองอแขน การตั้งวงข้างใบหู การตั้งวงกลาง การจับ ได้แก่ การจับปกข้าง การจับเข้าปาก การจับเข้าอก เป็นต้น การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาตัว การชี้ลงพื้น เป็นต้น การไขว้มือ การตะแคงมือ การปรบมือ การเท้าสะเอว การหงายมือ มือไพล่หลัง การกำมือ และการไหว ลักษณะของขาและเท้า ในอดีต มี 3 ลักษณะ คือ การย่อเท้า การก้าวเท้าหน้า และการยื่นเท้าคู่ ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การก้าวเท้าหน้า ได้แก่ การก้าวหนา การก้าวข้าง การแตะเท้า การเหลื่อมเท้า การชอยเท้า และการยื่นเท้าคู่

ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำเพลงยี่มโยในอดีตเป็นการรำอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางในการรำของผู้แสดง พอจบบทก็กลับเข้าที่เดิม แต่การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบันเป็นการรำที่ยึดทิศทางด้านหน้าเวทีเป็นสำคัญ แต่เวลาทำบทบาทก็จะหันเฉียงเข้าหาคู่ของตนเอง เมื่อได้ตอบเสร็จก็กลับเข้าที่เดิม ลำดับของท่ารำเพลงยี่มโยทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่ามีการใช้ท่ารำอยู่ในช่วงกลางตัวมากที่สุด ลักษณะท่ารำจากการศึกษาพบว่าการรำเพลงยี่มโยในอดีตที่สามารถสืบค้นได้ มี 6 ท่า ซึ่งเป็นท่ารำเฉพาะบุคคล มีทั้งท่าทางที่ประดิษฐ์และเลียนแบบธรรมชาติ การรำเพลงยี่มโยในปัจจุบัน มี 6 ท่า เป็นท่ารำที่ได้มาจากการนำท่าทางที่ประดิษฐ์จากศิลปินทางนาฏศิลป์ไทย ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ และท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนบุรุษที่ 2-3 อยู่รวมกันในเพลงยี่มโย

จากลักษณะท่ารำทำให้ทราบได้ว่าลักษณะเด่นของการรำเพลงยี่มโยทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากจะมีความโดดเด่นในเรื่องเพลงร้องแล้ว ลักษณะที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือท่ารำที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่การหยุดปรบมือแบบโยนมือตรงท่อนที่ลูกคู่ร้องรับกลางบทเพลง

เพลงอินรินเล

เป็นเพลงปฏิพากย์ที่ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ซึ่งมีลักษณะการแสดงและการแต่งกายทั้งในอดีตและปัจจุบันเหมือนกับเพลงฉุยฉายเข้าวัดและเพลงยี่มโยทุกประการ ยกเว้นเพียงบทร้องเท่านั้นที่เพลงอินรินเลจะร้องลงท้ายด้วยสระเอ ลักษณะท่ารำที่ปรากฏในการรำเพลงอิน

รินเลมมีลักษณะการใช้วาระต่างๆ ของร่างกาย ดังนี้ ลักษณะศีรษะ ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการตั้งศีรษะตรง ในปัจจุบัน มี 2 ลักษณะ คือ การเอียงและการก้ม ลักษณะลำตัวในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง และกดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง การกดลำตัวไปด้านข้าง และการก้มตัว ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 7 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้าและการตั้งวงหน้าแขนโค้ง การจับ การหงายมือ การห่อมือ การปล่อยแขนตามธรรมชาติ การไขว้มือ การขึ้นนิ้ว เป็นต้น ในปัจจุบัน มี 10 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง เป็นต้น การจับ ได้แก่ จับเข้าอก จับหงายแขนดึงจับล่าง เป็นต้น การขึ้นนิ้ว การทำวสะเอว การกำมือ การห่อมือ การไขว้มือ การหงายมือ การตะแคงมือ และมือไพล่หลัง ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้าและการก้าวเท้าหน้า ในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การตะแคงเท้า และการเหลื่อมเท้า

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวเป็นการร่ายอยู่กลางวงไม่จำกัดทิศทางการรำ จบก็กลับเข้าที่เดิม แต่ปัจจุบันเป็นการรำยึดผู้ชมเป็นสำคัญ และหันตัวเฉียงไปทางด้านฝ่ายตรงข้าม เมื่อเสร็จก็กลับที่เดิมโดยขึ้นเป็นแถวครึ่งวงกลมหันหน้าเข้าหาวง ลำดับของท่ารำพบว่าทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการปฏิบัติท่ารำอยู่ในช่วงกลางลำตัวมากที่สุด รองลงมาเป็นช่วงบน ลักษณะท่ารำจากการศึกษาเพลงอินรินเลในอดีตเท่าที่สืบค้นได้มี 7 ท่า เป็นท่ารำเฉพาะของแต่ละบุคคล มีทั้งท่าทางที่ประดิษฐ์และท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันมี 7 ท่า เป็นท่ารำที่ได้คัดสรรจัดทำทางเข้ามาใส่ในบทร้อง ทั้งที่ประดิษฐ์ไม่มีความหมาย และท่าทางที่มีความหมายจากการตีบทตามหลักนาฏยศิลป์ไทย นอกจากนี้ยังมีทางเลียนแบบธรรมชาติด้วย

จากลักษณะท่ารำของเพลงอินรินเลในอดีตและปัจจุบันพบว่ามีลักษณะเด่นคือ การปฏิบัติท่ารำตามบทร้อง โดยใช้ท่ารำที่เปรียบเปรย

รำแบบบท

ลักษณะการแสดงรำแบบบทในอดีต มีลักษณะการรำที่ตีบทตามบทร้อง คนตรีที่ใช้เป็นคนตรีสากลใช้ทำนองการบรรเลงแบบสากล มีกองเชียร์เป็นผู้ชายล้วน ทำหน้าที่ร้องเพลงประกอบการรำให้ เริ่มต้นด้วยฝ่ายชายเดินมารับฝ่ายหญิงและเดินคู่กันขึ้นบนเวทีที่จัดสร้างขึ้น โดยเฉพาะ ปฏิบัติท่ารำโดยรำเป็นวงกลมหมุนวงทางซ้ายตามเข็มนาฬิกา แต่งกายตามสมัยนิยม มีเพลงประกอบการรำทั้งสิ้น 39 เพลง การแสดงรอบหนึ่งใช้เพลงแสดง 10-12 เพลง และหยุดพักก่อนจะทำการแสดงต่อไป เริ่มการแสดงตั้งแต่ 1 ทุ่มจนถึงเที่ยงคืน ลักษณะการแสดงรำวงแบบบทในปัจจุบันเป็นการตีบทตามบทร้องเช่นเดียวกับในอดีต แต่คนตรีที่ใช้ปรับมาใช้โทนแทน และมีผู้ร้องเพลงประกอบการรำให้ ลักษณะการแสดงเริ่มด้วยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงออกมารำพร้อมกันวนขวาตามเข็มนาฬิกา แต่งกายแบบพื้นบ้านโดยฝ่ายหญิงโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นคาดเอว

ด้วยผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิงสวมเสื้อคอกลมแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน เพลงรำแบบบทที่นิยมเล่นในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 16 เพลง ในการแสดงแต่ละครั้งจะใช้เพลง 5-6 เพลง โดยที่เพลงสุดท้ายต้องเป็นเพลงลา

ลักษณะท่ารำของรำวงแบบบททั้งอดีตและปัจจุบันเป็นท่ารำที่มีลักษณะเดียวกันซึ่งสามารถสรุปร่วมกันโดยแบ่งตามอวัยวะต่างๆ ได้ดังนี้ ลักษณะศีรษะ มี 5 ลักษณะ คือ การเอียง การตั้งศีรษะตรง การก้ม การลัดคอ และการเงยหน้า ลักษณะลำตัว มี 4 ลักษณะ คือ ลำตัวตรง การกลดลำตัวไปด้านข้างตามการเอียงของศีรษะ การก้มตัว และการหงายตัว ลักษณะมือและแขน มี 16 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงหน้า การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงข้างใบหู เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับล่าง การจับปกข้าง การจับเข้าอก การจับเข้าหาปาก เป็นต้น การตะแคงมือ มือไพล่หลัง คว่ำมือ การเท้าสะเอว การไขว้มือ การกำมือ มือประกบขวางกันระหว่างอก การห่อมือ การล่อแก้ว การไหว้ การวางมือ ได้แก่ การวางมือบนพื้น วางมือบนไหล่ วางมือบนสะโพกบน เป็นต้น การหงายมือนำนิ้วโป้งจรดนิ้วก้อย การชี้ ได้แก่ การชี้ออกนอกตัว การชี้เข้าหาตา การชี้นิ้วคู่กัน เป็นต้น การกำมือตั้งนิ้วขึ้น ลักษณะขาและแขน มี 2 ลักษณะ คือ การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวเท้าหน้า การก้าวข้าง เป็นต้น และการเหลื่อมเท้า

การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำแบบบทเป็นการรำหันหน้าตามวงซึ่งในอดีตเป็นการรำโดยการหันหน้าไปตามหาหมุ่นของวงซึ่งจะหมุ่นวงทางซ้าย ในปัจจุบันหมุ่นวงโดยวนทางขวา มีทั้งการรำที่เมื่อถึงบทต้องหยุดเดินแต่ยังคงหันตามทิศทางของวงอยู่ บางบทก็สามารถเดินไปด้วยท่าบทไปด้วยได้ ปฏิบัติจนจบบทร้องก็เดินกลับเข้าไปเป็นคู่ๆ ลำดับท่ารำที่พบของการรำแบบบท มีการใช้ท่าอยู่ในช่วงกลางของลำตัวผสมอยู่กับการใช้ช่วงบนของลำตัวมากที่สุด โดยไม่เรียงลำดับของท่าจากต่ำไปหาสูงหรือจากเล็กไปหาใหญ่ รองลงมาเป็นการใช้ท่ารำ ในช่วงล่างของลำตัว ลักษณะท่ารำจากการศึกษาพบว่าท่ารำของรำแบบบทที่สามารถสืบค้นได้ในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 16 เพลง ดังนี้ เพลงรำโทน มี 13 ท่า เพลงเธอจ้ำรักฉันใหม่ มี 7 ท่า เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ มี 9 ท่า เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป มี 10 ท่า เพลงคำคืนเดือนหงาย มี 9 ท่า เพลงหัวอกคิดถึง มี 12 ท่า เพลงเธอรำช่างน่าดู มี 8 ท่า เพลงนกเขาไฟ มี 11 ท่า เพลงสี่ซอดคิดถึง มี 5 ท่า เพลงพระเวสสันดรชาดก มี 13 ท่า เพลงซुकสองกุมาร มี 9 ท่า เพลงโมรา มี 17 ท่า เพลงวันทอง มี 13 ท่า เพลงรจนา มี 16 ท่า เพลงบินถลามิ 3 ท่า เพลงลา มี 6 ท่า ในแต่ละเพลงมีท่ารำที่ต่างกันไปตามการตีบทของบทร้อง

จากลักษณะท่ารำรำแบบบท พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ตรงบทร้องที่เกี่ยวกับวรรณคดี เช่น ขุนช้างขุนแผน กากิ โมรา เป็นต้น และลักษณะของการสอดสร้อยหรือท่าบทเมื่อยังไม่ถึงบทของตนเองซึ่งบางบทเพลงอาจมีแค่ฝ่ายเดียวอีกฝ่ายก็ต้องยืนสอดสร้อยตลอดทั้งเพลง

รำกลองยาว

รำกลองยาวของอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย เป็นรำกลองยาวที่นายสำเนา จันทร์จรูญ คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยอาศัยทำรำกลองยาวของผู้ชายที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้อาจารย์สำเนา ยังได้คิดประดิษฐ์ทำรำของผู้หญิงเข้าร่วมในการแสดงกลองยาวขึ้นอีกด้วย และใช้ชื่อคณะว่า “คณะจันทร์ทรงกลด” การแสดงกลองยาวของคณะจันทร์ทรงกลด สามารถแสดงได้ทั้งบนเวที ลานกว้าง และถนน โดยมีรูปแบบการแสดงแบบเดียวกัน คือ ก่อนจะเริ่มการแสดงผู้แสดงทุกคนจะต้องไหว้ครูก่อน จากนั้นจึงเริ่มการแสดงด้วยการรำเดี่ยวกลองชาย การรำหมู่กลองชาย การรำหมู่หญิง การรำหมู่กลองชายหญิง การรำลือกองฉาบ และรำลือกองชายหญิง อัตราการจ้างรำกลองยาว แบ่งได้ออกเป็น 2 อัตรา คือ 1.อัตราการว่าจ้างเฉพาะวงกลองยาวเริ่มต้นที่ ราคา 1,700 บาท และเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆตามอัตราค่าเงินบาทจนถึง 5,000 บาท ในปี พ.ศ. 2535 ที่หยุดรับงาน 2.อัตราการว่าจ้างวงกลองยาวพร้อมนักแสดง เริ่มต้นที่ 2,500บาท และเพิ่มขึ้นตามอัตราค่าเงินบาทจนถึง 8,000บาท ใน พ.ศ. 2535 หลังจากนั้น คณะจันทร์ทรงกลดเลิกรับการว่าจ้างแต่จะช่วยแสดงที่ขอความร่วมมือมาเท่านั้น การแต่งกายของผู้แสดงรำกลองยาวสามารถแบ่งการแต่งกายออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงการแต่งกายในอดีต และช่วงการแต่งกายในปัจจุบัน การแต่งกายในอดีต นุ่งกางเกงขาขาว สวมเสื้อแขนสั้นคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า การแต่งกายในปัจจุบันจากการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือการแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายหญิง และการแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรี การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นปล่อยชายเสื้อไว้ด้านหลัง คาดสะเอวด้วยผ้าผูกเป็นเงื่อนทิ้งชายไว้ด้านข้าง นุ่งกางเกงขาสวมส่วนมีเชิงที่ปลายขา คาดศีรษะด้วยผ้าผูกเป็นโบว์ไว้ด้านข้าง การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายหญิง มีการแต่งกาย 2 แบบ แบบที่ 1 ชุดไทยศิवालัย สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบทับเสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุงจับจีบด้านหน้า แบบที่ 2 ชุดไทยจักร ห่มสไบ นุ่งผ้าถุงจับจีบด้านหน้า การแต่งกายของผู้บรรเลงดนตรีสวมเสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งกางเกงขาสวมส่วน มีเชิงที่ขอบขา คาดเอวด้วยผ้า ลักษณะของการใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการรำกลองยาว มีดังนี้ ลักษณะศีรษะ ในอดีต มี 4 ลักษณะ คือ การก้ม การตั้งศีรษะตรง การเงยหน้า และการหันข้าง ในปัจจุบัน มี 7 ลักษณะ คือ การเอียง การก้ม การตั้งศีรษะตรง การลัดคอ การเงยหน้า การหันมองหลังและการหันข้าง ลักษณะของลำตัว ในอดีตและปัจจุบันมีปรากฏเหมือนกัน 5 ลักษณะ คือ ลำตัวตั้งตรง การกอดลำตัวไปด้านข้าง การก้มตัว การหงายตัว และการเอี้ยวตัว ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 4 ลักษณะ คือ การจับกลอง การตีกลองสองมือ การลงศอก และการรับกลอง ในปัจจุบัน มี 12 ลักษณะ คือ การวางมือ การไหว้ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงหน้า การตั้งวงหงาย เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับล่าง การจับส่งหลัง การจับหงาย การจับต่อศอก เป็นต้น การกำมือ ได้แก่ การกำมือลงศอก เป็นต้น การล่อแก้ว การปรบมือ การโยนกลอง การรับกลอง การจับกลอง การตีกลอง ได้แก่ การตีกลองมือเดียว การตีกลองสองมือเป็นต้น และการตีฉาบ ได้แก่ การตีฉาบด้านหน้า และการตีฉาบด้านหลัง ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 8 ลักษณะ คือ การย่อเท้า การ

ยกหน้า การกระดกหลัง การตั้งเข่า การตั้งเข่านั่งบนขาหลัง การก้าวหน้า การยื่นชิดเท้า และการยื่นแยกเท้า ในปัจจุบัน มี 14 ลักษณะ คือ การนั่งคุกเข่า การนั่งตั้งเข่า การนั่งตั้งเข่าคู่ การนั่งกระดกเสี้ยว การนั่งตั้งเข่านั่งบนขาหลัง การวางสั้นเท้า การก้าวข้าง การวางเท้าหลัง การก้าวหน้า การย่อเท้า การย่อเท้าหน้าหลัง การกระดกเท้าหลัง การเหลื่อมเท้า และการจรดเท้า นอกจากนี้ยังมีลักษณะการใช้เท้าที่นำมาผสมกันเกิดเป็นท่าเท้าแบบชุดขึ้น ได้แก่ การย่อเท้า 3 จังหวะ วางสั้นเท้า การย่อเท้า 3 จังหวะ ตะแคงเท้า และการก้าวเท้า 3 จังหวะ กระดกหลัง

การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว การรำกลองยาวในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนาน ไม่มีจุดกำหนดตายตัว แต่ในปัจจุบันมีการกำหนดจุดยืนที่แน่นอน คือ ทิศที่มีผู้ชมอยู่จะถูกกำหนดเป็นทิศหน้า หรือทางด้านหน้าเวที มีการเคลื่อนที่โดยการหมุนรอบตัวและรักษาคำแหน่งเดิมไว้จนจบจึงเดินเข้า ลำดับของท่ารำในการรำกลองยาวทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการพบท่ารำที่ปฏิบัติอยู่ในช่วงกลางลำตัวมากที่สุด ลักษณะท่ารำรำกลองยาวในอดีตจากการสืบค้นมี 11 ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคล ที่คิดขึ้นเพื่อความสนุกสนาน โลดโผน เป็นท่าทางที่ว่องไว แข็งแกร่งตามแบบของผู้ชาย ส่วนในปัจจุบัน พบว่ามีการประดิษฐ์ท่ารำบางท่าขึ้นใหม่และเพิ่มผู้แสดงฝ่ายหญิงเข้ามาพร้อมกับแบ่งการแสดงออกเป็นช่วงๆ ดังนี้ ช่วงที่ 1 รำเดี่ยวกลองชาย มี 19 ท่ารำ ช่วงที่ 2 รำหมู่กลองชาย มี 14 ท่ารำ ช่วงที่ 3 รำหมู่หญิง มี 14 ท่ารำ ช่วงที่ 4 รำหมู่กลองชายหญิง มี 24 ท่ารำ ช่วงที่ 5 รำล้อกลองฉาบ มี 8 ท่า ช่วงที่ 6 รำล้อกลองชายหญิง มี 11 ท่า

จากการศึกษาท่ารำกลองยาวในอดีตพบว่า มีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงประกอบในวงกลองยาว ที่มีการแสดงความแข็งแรงโดยการนำเอาครกตำข้าวมาวางไว้บนท้องของผู้เล่นที่นอนหงายอยู่บนพื้นและใช้ไม้ตำข้าวตีลงไปหลายๆครั้ง ส่วนการรำกลองยาวในปัจจุบัน อยู่ที่การโยนกลองทอย ที่สามารถโยนได้ยาวต่อเนื่องโดยไม่จำกัดจำนวนผู้แสดง

รำมั่งคละ

แต่เดิมเป็นการรำท่าทางหยอกล้อกัน ประกอบกับจังหวะดนตรีมั่งคละ ซึ่งปัจจุบันท่ารำที่มีลักษณะเด่นในอดีต นายสำเนา จันทร์จัญญ ได้นำมาปรับให้ประณีตขึ้นและเพิ่มเติมท่ารำเข้าไปใหม่ท่ารำที่มีมาแต่อดีตจะเป็นลักษณะของท่าทางการเลียนแบบธรรมชาติ ท่าทางที่เพิ่มเติมเข้าไปใหม่เป็นท่ารำประณีต โดยนายสำเนาได้คิดประดิษฐ์ลักษณะการใช้เท้าเข้าไปเพื่อให้เข้ากับจังหวะของดนตรี การแต่งกายแบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตามแบบพื้นบ้าน การแสดงเริ่มแรกเป็นการแสดงโดยใช้ผู้แสดงหญิงล้วน เพิ่มเติมฝ่ายชายเข้าไปในภายหลัง

ลักษณะการใช้ท่ารำมั่งคละตามส่วนต่างๆของร่างกาย มีดังนี้ ลักษณะศีรษะ ในอดีต มี 6 ลักษณะ คือ การเอียง การก้ม การตั้งศีรษะตรง การลัดคอ การเงยหน้าและการหันมองหลัง ในปัจจุบัน มี 4 ลักษณะ คือ การเอียง การลัดคอ การก้ม และการหันมองหลัง ลักษณะลำตัว ในอดีตและปัจจุบัน มีปรากฏเหมือนกัน คือ 4 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งลำตัวตรง การกดลำตัวไปด้านข้าง

การก้มตัว และการหันตัวไปด้านข้าง ลักษณะมือและแขน ในอดีต มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงบน การตั้งวงกลาง การตั้งวงตะแคง การตั้งวงล่าง เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับกว้างอ แขน การจับส่งหลัง เป็นต้น การเท้าสะเอว การปรบมือ การไหว้ การกำมือ การคว่ำมือ การสอดประสานนิ้วมือ ในปัจจุบัน มี 8 ลักษณะ คือ การตั้งวง ได้แก่ การตั้งวงกลาง การตั้งวงบน การตั้งวงล่าง การตั้งวงแขนตั้ง การตั้งวงตะแคง เป็นต้น การจับ ได้แก่ การจับล่าง การจับส่งหลัง การจับคว่ำได้คาง และการจับหงาย เป็นต้น การกำมือ การเท้าสะเอว การสอดประสานนิ้วมือ การหงายมือ การคว่ำมือ การปรบมือ ลักษณะขาและเท้า ในอดีต มี 2 ลักษณะ คือ การย่ำเท้า และการยื่นเท้าคู่ ในปัจจุบันมี 10 ลักษณะ การย่ำเท้า การยื่นเท้าคู่ การยกเท้าหน้า การเหลื่อมเท้า การก้าวเท้า ได้แก่ การก้าวหน้า การก้าวข้าง การก้าวถอยหลัง เป็นต้น การวางสั้นเท้า การเข่งเท้า การกระดกเท้าหลัง การตบเท้า และการวางเท้าหลัง นอกจากนี้ยังมีลักษณะการใช้เท้าที่นำมาผสมกันเกิดเป็นท่าเท้าแบบชุดขึ้น ได้แก่ การย่ำเท้า 3 จังหวะวางหลัง การก้าวเท้า 3 จังหวะ ตะแคงเท้า และการย่ำเท้า 3 จังหวะ วางสั้นเท้า

การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว การรำมัจฉะในอดีตเป็นการรำเพื่อความสนุกสนาน ประกอบเข้ากับจังหวะของวงมัจฉะ ไม่จำกัดทิศทางในการรำ มีทั้งการรำแบบปักหลักและเคลื่อนที่ไปมา อีกทั้งมีการหยอกล้อกับผู้ชมและผู้บรรเลงวงมัจฉะ ส่วนมัจฉะในปัจจุบันมีการจัดวางตำแหน่งการใช้ทิศทางโดยยึดผู้ชมและหน้าเวทีเป็นสำคัญ มีการรำหันซ้ายและขวา สลับตำแหน่งชายหญิง และกลับมาทิศทางเดิมจนจบการแสดงจึงหันหน้าเข้าหากันได้ต่อกันจนลงเวที ลำดับท่ารำที่พบของรำมัจฉะในอดีต เป็นท่าทางที่อยู่ในช่วงกลางของลำตัว สลับกับช่วงบนของลำตัว ผสมกันไป มีปรากฏอยู่ช่วงลำตัวบ้างเล็กน้อย ส่วนท่ารำที่พบในปัจจุบันพบส่วนของลำตัวมากที่สุด ช่วงบนและช่วงล่างของลำตัวมีปรากฏอยู่บ้างผสมกันไป ลักษณะท่ารำของรำมัจฉะในอดีต พบ ท่า เป็นท่ารำเฉพาะบุคคล ที่เลียนแบบต่อๆ กันมา มีทั้งท่าที่ประณีตมุ่งความสวยงาม ท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติและท่าทางที่นำมาจากธรรมชาติ การรำมัจฉะในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า มี ท่า เป็นท่าที่นำมาจากอดีต นำมาปรับปรุงและประดิษฐ์เพิ่มเติมเข้าไป ท่าที่เพิ่มเติมเป็นท่าที่นำมาจากท่ารำแม่บท และปรับท่าทางของเดิมให้ประณีตมากขึ้น

จากลักษณะท่ารำมัจฉะในอดีตและปัจจุบัน พบว่ามีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่ท่ารำเลียนแบบธรรมชาติเน้นความสนุกสนาน เช่น ท่าลิงอุ้มแดง ลิงข่มตอ เป็นต้น ในปัจจุบันได้เพิ่มลักษณะเท้าเข้าไปเป็นลักษณะท่าเท้าที่เด่น คือ การย่ำเท้า 3 จังหวะ แล้ววางสั้นเท้า ที่สามารถนำไปใช้กับท่าต่างๆในรำมัจฉะได้อีก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งการแสดงพื้นบ้านออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเน้นการร้อง ได้แก่ เพลงรำวง กลุ่มการรำประกอบการร้อง ได้แก่ เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงอินรินเล กลุ่มการเน้นรำ ได้แก่ รำกลอง

ยาว รำมั่งคละ กลุ่มเน้นการละคร ได้แก่ รำแบบบท องค์ประกอบของการแสดงและลักษณะท่ารำของการแสดงพื้นบ้านทั้ง 4 กลุ่ม ในอดีตเป็นท่าทำที่เกิเกิดขึ้นเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในปัจจุบันนั้นได้รับอิทธิพลของท่ารำมาตรฐานจากการแสดงละครรำ และจากท่าทางตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยมีนายสำเนา จันทรจรรย์เป็นผู้รื้อฟื้นการแสดงพื้นบ้านขึ้นมาและเป็นผู้ปรับปรุงให้การแสดงพื้นบ้านดูน่าสนใจมากขึ้น โดยยึดผู้ชมเป็นสำคัญเป็นผู้ใส่ท่าทางให้ซึ่งท่าทางต้องสืบตามความหมายโดยละเอียดและตามหลักการประดิษฐ์ท่ารำที่ประณีต แต่ยังคงท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านเอาไว้บางส่วน คือ การรำท่าทางที่เป็นอากัปกิริยาตามธรรมชาติ นอกจากนี้ยังได้รับการปรับปรุงการนำเสนอให้เป็นรูปแบบของการแสดงเพื่อผู้ชมมากขึ้น คือ จากแถววงกลมหันเข้าหากัน ปรับเปลี่ยนให้เป็นแถวครึ่งวงกลมที่ผู้ชมสามารถมองเห็นผู้แสดงได้ครบทุกคน การที่ไม่ต้องโต้ตอบโดยใช้ไหวพริบปฏิภาณเพราะได้จัดเตรียมบทร้องโต้ตอบไว้ล่วงหน้าแล้ว และเวลาการแสดงที่ไม่แน่นอนต้องขึ้นอยู่กับผู้แสดงก็สามารถกำหนดได้แน่นอนขึ้นของการแสดงของกลุ่มการรำประกอบการร้อง ด้านกลุ่มเน้นการรำ จากรูปแบบขบวนแห่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบระบำมีการแปรแถวใช้แสดงบนเวที การเพิ่มผู้แสดงหญิงเข้ามาในการแสดงกลองยาวที่ในอดีตมีแต่ผู้ชายล้วน การปรับการแต่งตัวจากแต่งแบบชาวบ้านธรรมดาให้กลายเป็นการแต่งตัวคล้ายพม่าในรำกลองยาว และปรับให้ช้อนยุคนุ่งโจงกระเบนในรำมั่งคละ ในกลุ่มเน้นละครที่เน้นการทำท่าทางตามบทบาทในเพลงร้องที่เน้นเรื่องราวในวรรณคดี จากการร่ำรอบละ 12 เพลง ถูกปรับลงให้เหลือการแสดงครั้งละ ไม่เกิน 6 เพลง การใช้วงดนตรีสากลในอดีตเป็นการใช้โทนให้จังหวะแทน การแต่งกายแบบสมัยรัฐนิยมเป็นการแต่งกายแบบชาวบ้านนุ่งโจงกระเบนและในอดีตรำแบบบทเดินแถววงกลมวนทางขวา ปัจจุบันเดินเป็นวงกลมวนทางซ้าย มีเพียงกลุ่มเดียวที่ไม่มีการปรับปรุงยังคงรูปแบบเดิมในอดีตเอาไว้เนื่องจากรื้อฟื้นขึ้นมาแต่ไม่ได้นำออกแสดง คือกลุ่มเน้นการร้อง

ผลของการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูการแสดงพื้นบ้านอันเป็นสิ่งทีแสดงถึงภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป อีกทั้งสามารถเห็นพัฒนาการการแสดงพื้นบ้านที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบัน ทำให้ผู้ชมที่ต่างยุคต่างสมัยกันสามารถเข้าถึงการแสดงพื้นบ้านได้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบการแสดงพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบในแต่ละภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย
2. ปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง อยู่ในกลุ่มของวัยกลางคนและผู้สูงอายุหน่วยงานของรัฐจึงควรเข้าไปสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนการแสดงพื้นบ้านของท้องถิ่น ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์ให้อยู่ในท้องถิ่นสืบไป

รายการอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 3 คู่มือท่องเที่ยว สุโขทัย. พิษณุโลก, 2543.
- คมกริช การินทร์และคณะ. **ดนตรีมั่งคั่งจังหวัดพิษณุโลก**. สารนิพนธ์สาขาวิชาดนตรี แขนงวิชาดนตรีวิทยามหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร, 2540.
- จิรพร วิทยศศักดิ์พันธ์. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง จอมพล ป.พิบูลสงคราม กับการเมืองสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ 2536.
- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. **สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร, 2530.
- ชม มีเจริญ. **ผู้แสดงรำกลองยาว**. **สัมภาษณ์**, 17กรกฎาคม 2545.
- ชัยวัฒน์ ศิลปสร. **นักดนตรีไวโอลิน ของรำแบบบทในอดีต**. **สัมภาษณ์**, 14, 17กรกฎาคม 2545, 20 ธันวาคม 2546.
- ดนตรี โพธิ์พรมศรี. **วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2539.
- ชนิด อยู่โพธิ์. **หนังสือเรื่องดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร, 2530.
- นิตยา บุญสิงห์. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ, 2544.
- นิภาพร คงวูช. **ผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในปัจจุบัน**. **สัมภาษณ์**, 16 พฤศจิกายน 2545.
- บุญธรรม โหมดไทย. **หมอปี**. **สัมภาษณ์**, 17กรกฎาคม 2545.
- ประดิษฐ์ จิตพินิจ. **ผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในปัจจุบัน**. **สัมภาษณ์**, 16 พฤศจิกายน 2545.
- ประทุม สุขเกต. **ผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในปัจจุบัน**. **สัมภาษณ์**, 14 กรกฎาคม 2546.
- โปร่ง อนันตะ. **อดีตผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง**. **สัมภาษณ์**, 17 กรกฎาคม 2545, 16, 17 พฤศจิกายน 2545, 14 กรกฎาคม 2546.
- พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์. **ดนตรีเพื่อการสื่อสาร**. เชียงใหม่, 2537.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. **กรุงสุโขทัย**. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 14**. กรุงเทพมหานคร, 2542.
- ไพวัน คงกระพันธ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุโขทัย**. สุโขทัย, (ม.ป.ป.).

- มานะ วิเชียรโชติ. **สัมภาษณ์**, 20 ธันวาคม 2546.
- มาลัย ประสมทอง. อดีตผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง. **สัมภาษณ์**, 17 กรกฎาคม 2546, 17 มกราคม 2547.
- मुख สืบประยูร. **สัมภาษณ์**, 17 กรกฎาคม 2545.
- เรณู โภคินานนท์. **การแสดงพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ, 2545.
- ลูกกัน สุขภุมรินทร์. อดีตผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง. **สัมภาษณ์**, 20 ธันวาคม 2546.
- ศศิธร นกปี. **เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร, 2544.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย ตอน ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย**. พระนคร, 2515.
- สวิง เกตุทอง. อดีตผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง. **สัมภาษณ์**, 9 สิงหาคม 2546, 17 มกราคม 2547.
- สิริ ศรีม่วง. อดีตผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรง. **สัมภาษณ์**, 16, 17 พฤศจิกายน 2545, **สัมภาษณ์** 17 กันยายน 2546.
- สุกรี เจริญสุข. **ดนตรีชาวสยาม**. กรุงเทพฯ, 2538.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. **เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ, 2540.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. **ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม**. กรุงเทพมหานคร, 2542.
- สุมาลี วงศ์มณี. อำเภอศรีสำโรง. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 13**. กรุงเทพมหานคร, 2542.
- สุมิตร เทพวงษ์. **นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ, 2541.
- สัมพันธ์ ศิลปสร. ผู้แสดงรำแบบบทในอดีต. **สัมภาษณ์**, 14, 17 กรกฎาคม 2545, 9 สิงหาคม 2546, 20 ธันวาคม 2546.
- สำเนา จันทรจรรย์. **การเล่นพื้นเมือง จังหวัดสุโขทัย**. สุโขทัย, (ม.ป.ป.).
- สำเนา จันทรจรรย์. **รำแบบบท**. สุโขทัย, (ม.ป.ป.).
- สำเนา จันทรจรรย์. **เอกสารประกอบการสอนวิชากลองยาว**. สุโขทัย, (ม.ป.ป.).
- สำเนา จันทรจรรย์. **แบบเสนอศิลปินเพื่อประกาศเชิดชูเกียรติ เป็นศิลปินแห่งชาติ**. สุโขทัย, (ม.ป.ป.).
- สำเนา จันทรจรรย์. **สัมภาษณ์**, 14, 16 กรกฎาคม 2545, 13 ธันวาคม 2546, 17 มกราคม 2547, 22 สิงหาคม 2547.

อัจฉรา บริสุทธิ์. ผู้แสดงการแต่งพื้นบ้านของอำเภอศรีสำโรงในปัจจุบัน. สัมภาษณ์, 17
กรกฎาคม 2545.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

โน้ตเพลง*

เพลงอุบายเข้าวัด

หญิงร้องเที่ยวแรก, ลูกคู่รับเที่ยวหลัง

1 2 3 4
อุบาย เออ เอ็ง กาง กราย ลอย
5 6 7 8
ชาย ไป ที่ วัด ตั้งใจ ทำ บุญ จะ ได้ เพิ่ม
9 10 11 12
ขุน พระ ศาสน์ จะ ได้ เพิ่ม ขุน พระ ศาสน์

ชายร้องเที่ยวแรก, ลูกคู่รับเที่ยวหลัง

13 14 15 16
อุบาย เออ เอ็ง ทำ ลอย ชาย เอ็ง
17 18 19 20
กราย ไป ที่ วัด เห็น แม่ สาว มา ทำบุญ โอ้ โอ้ แม่
21 22 23 24
คุณ งาน คิด โอ้ โอ้ แม่ คุณ งาน คิด

* ศศิธร นักปี เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยนันทศิลป์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544).
หน้า 115 -130.

เพลงขี้มโย

1 2 3 4

ดัก ขี้ม ละ กั ฉั่น เอช นะ แม่ คุณเอ๊ย ขี้ม

5 6 7 8 9

โช เจีชะ เอา เจีชะ เจีชะ คัด ผม เรือน นอก

10 11 12

ทัด แต่ คอก ไม้ ไหว ชม เสน เอช โกล

13 14 15

โกล เอช เด็ด เอช

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ประวัติศิลปินพื้นบ้านและบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1. นางนิภาพร คงวุธ อายุ 36 ปี อาชีพ รับราชการครู
อยู่บ้านเลขที่ 137/1 หมู่ที่ 7 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เพลงที่ร้องและแสดงได้ ได้แก่ เพลงจุกจายเข้าวัด เพลงอินรินเล เพลงขี้มโย รำแบบบท รำมั่งคละ

ภาพที่ 599 นางนิภาพร คงวุธ

2. นายบุญธรรม โหมดไทย อายุ 70 ปี อาชีพ หมอผี
อยู่บ้านเลขที่ 116 หมู่ที่ 6 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เริ่มหัดเป่าปี่มาตั้งแต่อายุ 12 ปี จากพี่ชาย รับจ้างเป่าปี่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 600 นายบุญธรรม โหมดไทย

3.นายประดิษฐ์ จิตพินิจ อายุ 46 ปี อาชีพ รับราชการ(ศึกษานิเทศ)

อยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านนา อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เพลงที่ร้องและแสดงได้ คือ เพลงนุญฉายเข้าวัด เพลงขี้มโย เพลงอินรินเล รำแบบบท รำมั่งคละ

ภาพที่ 601 นายประดิษฐ์ จิตพินิจ

4.นางประทุม สุขเกตู อายุ 64 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ

อยู่บ้านเลขที่ 3/1 หมู่ที่ 7 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง

เพลงที่ร้องและแสดงได้ คือ รำแบบบท รำมั่งคละ เพลงขี้มโย เพลงนุชฉายเข้าวัด เพลงอินรินเล

ภาพที่ 602 นางประทุม สุขเกตู

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.นางโปร่ง อนันตะ อายุ 78 ปี อาชีพทำสวน

อยู่บ้านเลขที่ 130 หมู่ที่ 7 ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เริ่มแสดงเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่ยังรุ่นสาว เพลงที่ร้องและแสดงได้ คือ เพลงชักเย่อ เพลงกล่อมลูก
เพลงฉุยฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงฮินรินเล รำแบบบท เพลงแห่นางแมว

ภาพที่ 603 นางโปร่ง อนันตะ

6.นายมานะ วิเชียรโชติ อายุ 62 ปี อาชีพทำสวน

อยู่บ้านเลขที่ 137/1 หมู่ที่ 7 ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
อดีตกองเชียร์ร่ำแบบบท

ภาพที่ 604 นายมานะ วิเชียรโชติ

7.นางมาลัย ประสมทอง อายุ 76 ปี ไม่ประกอบอาชีพ

อยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เริ่มร้องและแสดงเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น เพลงที่ร้องได้ ได้แก่ เพลงกล่อมลูก เพลงแห่
นางแมว เพลงขลุ่ยชายเขี้ยว เพลงขี้มโย เพลงอินรินเล เพลงร้าว

สถาบันวิทยบริการ
ภาพที่ 605 นางมาลัย ประสมทอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8.นางสวิง เกตุทอง อายุ 74 ปี อาชีพทำสวน

อยู่บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เริ่มเล่นเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่ยังรุ่นสาว เพลงที่ร้องและแสดงได้ คือ เพลงคล้องช้าง เพลงอินรินเล
เพลงจุกยฉายเข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงซึกเยอ ราแบบบท เพลงกล่อมลูก เพลงแห่นางแมว

ภาพที่ 606 นางสวิง เกตุทอง

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9.นางสิริ ศรีม่วง อายุ 76 ปี ไม่ประกอบอาชีพ

อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
เริ่มเล่นเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่ยังรุ่นสาว และเป็นตัวละครอยู่ในคณะศรีไทยรุ่งเรือง เพลงที่สามารถ
ร้องและแสดงได้ คือ เพลงกล่อมลูก เพลงอุยฉายเข้าวัด เพลงฮินรินเด เพลงร้าว

ภาพที่ 607 นางสิริ ศรีม่วง

10.นางอัจฉรา บริสุทธิ์ อายุ 49 ปี อาชีพรับราชการ (ศึกษานิเทศ)

อยู่บ้านเลขที่ 46/2 หมู่ 3 ตำบลคลองตาล อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
หัดร้องและแสดงเพลงพื้นบ้านจากนายสำเนา จันทร์จรูญ เพลงที่ร้องและแสดงได้ คือ เพลงนุญฉาย
เข้าวัด เพลงยี่มโย เพลงสินรินเล รำแบบบท รำมั่งคละ

ภาพที่ 608 นางอัจฉรา บริสุทธิ์

ภาคผนวก ค.

ประวัตินายสำเนา จันทรจรรยา
บุคคลดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ปี พ.ศ. 2532
สาขา ศิลปะ (ดนตรีและนาฏศิลป์)

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายสำเนา นามสกุล จันทรจรรยา เกิดวันที่ 19 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 เกิดที่ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบัน อายุ 66 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 ตำบลวังลึก อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
อาชีพปัจจุบัน รองนายกเทศมนตรีอำเภอสรีสำโรง
สภาพครอบครัว เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 4 คน ของพ่อสง่า แม่กิ่ง จันทรจรรยา
สถานภาพ โสด
การศึกษา ความรู้สามัญ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดโพธาราม (บุญมากพิทยาคาร) อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จังหวัดสุโขทัย วุฒิต่างครุ จบปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

ความรู้ความสามารถพิเศษ

เริ่มหัดละครตั้งแต่อายุ 5 ขวบ โดยมีแม่ครูโล่ สุขภุมรินทร์ ซึ่งเป็นป้าแท้ๆ (พี่สาวของพ่อ) และแม่ครูถม เกตุทอง เป็นผู้หัดให้ เพราะแม่ครูทั้งสองเห็นมีแววในเรื่องการร้องรำ และภายในครอบครัวมีพ่อเป็นมโหรี พี่เป็นลิเก ปี่พาทย์และกลองยาว นายสำเนาจึงได้รับการถ่ายทอดศิลปะต่างๆมาจากคนในครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นผู้รวบรวมการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอสรีสำโรงเอาไว้ พร้อมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมาของแต่ละชุด การแสดงและการละเล่นพื้นบ้านของอำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยที่นายสำเนา จันทรจรรยา ได้รวบรวมไว้ มีดังนี้

1. กลองยาวสุโขทัย
2. มังคละพื้นบ้าน
3. รำแบบบท
4. เพลงนุญฉายเข้าวัด
5. เพลงฮินรินเล
6. เพลงยืมโย
7. เพลงคล้องช้าง
8. เพลงชักเย่อ

9. เพลงแห่นางแมว
10. เพลงกล่อมเด็ก
11. เพลงการเล่นเข้าทรงผีต่างๆ
12. เพลงร่ำวง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 609 นายสำเนา จันทร์จรูญ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจิตติมา นาคีเภท เกิดวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 1 (เหรียญทอง) สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2542 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2544 ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย